

Bizi birleştiren nehirler

Ali Çolak 2008.03.08

Pablo Neruda'nın şiir dükkanına ne zaman uğrasam, derdime derman olacak dizeler bulurum. Bir anlamda oturup söyleşmektir bu, dertleşmek...

Halden anlayan adamdır Neruda, her şeyden açar: suskunluklardan, zulümlerden, aşklardan, denizlerden, köylülerin hayatından, tren yolculuklarından ve hastalıklardan... Bu sefer müthiş bel ağrılarıyla gittim ona. Şansıma, "Korku" şiiri çıktı. Derler ya hani, sanki beni anlatıyordu: "Herkes akıl veriyor, biraz kafanı dinle, diye, / doktorlara göndermeye kalkıyorlar, / öyle ciddi ciddi süzüp beni. / N'oluyoruz." (...) "Korkuyorum bütün dünyadan / soğuk sudan, ölümden / Bütün ölümlüler gibi / dayanaksızım ben de./ Şu üç günlük dünyada, bu yüzden, / kulak asmayacağım hiçbirine, / açıp kendimi kapatacağım/ en hain düşmanım/ Pablo Neruda'yla." Evet, öyle diyorlar bana da. Bir doktora gitsen, görünsen... Çok zayıflamışsın... "Korkuyorum bütün dünyadan, soğuk sudan, ölümden..."

Usta şairlerin, yazarların bizimle dertleşmesinde şaşılacak ne var! Büyük insanlık ailesinin resmini çizerlerken bizi de yakalıyor fırçaları, bizim de şarkımızı söylüyorlar. Ve gitgide inanıyorum ki dini, ırkı, coğrafyası ne olursa olsun, bütün büyük düşünürler, yazarlar, şairler aynı kumaştan yaratılmış ve seslerinde aynı büyük şarkının nağmeleri, dillerinde aynı lügatin kelimeleri var; aynı yerden konuşuyorlar...

Selim İleri, geçen hafta Necatigil'in o ünlü "Malte Laurids Brigge'nin Notları" çevirisinden söz etti. Rilke'nin unutulmaz eseri... Bir zamanlar, okur yazarlar, ezbere bölümler okurdu ondan, diye yazdı. Ne enfes bir kitaptır o ve ne hüznü bir dili vardır. Bir zaman ben de ezbere cümleler bilirdim Necatigil'in sesinden. Ve Malte'yi okurken, hayretle pek çok cümlenin altını çizdiğimi hatırlıyorum. Rilke'nin bazı cümleleri, Bediüzzaman'ın Risale-i Nur'larında aynen geçiyordu! Hafızam beni yanıltmıyorsa, şöyle diyordu bir yerde Rilke: "İnsan, meyvanın çekirdeğini taşıması gibi ölümü kendi içinde taşımaktadır." Bediüzzaman da böyle demiyor muydu? Anladım ki o büyük insanlık diliyle konuşuyor ikisi de, şaşılacak bir şey yok...

Bir haftalık New York seyahatinde iki kitap almıştım yanıma. Biri Gonca Özmen'in daha mürekkebi kurumamış şiir kitabı "Belki Sessiz" (YKY), öteki Melih Cevdet Anday'ın günlükleri, "Bir Defterden". Gonca'nın şiiri, bütün o yolculuklarda, içimin gurbetini dindirdi. "Dutluğa doğru gel / Evlerin uzağına / Sana susmayı öğreteceğim / Dalların kaygısını da"... Uzaklarda bir anayurt kokusu, otların hisırtısı, suların tertemiz akışı, gölgeli avluların akşamüstü yalnızlıkları... Beni sarsan bir şey var bu şiirlerde. Kim bilir, belki aynı coğrafyanın çocukları oluşumuz. Aynı göklere bakıp yelkovan kuşlarının ardı sıra bakakalışımız ve birbirine benzer ulu kadınların yüzünden hüznü devşirmemiz... Şiir, sesleri birbirine kata kata büyük akrabalıklar kuruyor aramızda, belki sessiz'ce...

Melih Cevdet'in şiiriyle bir dostluk kurabildiğimi söyleyemem. Düşünceleri de kekremesi gelmiştir oldum olası bana. Fakat 1976-79 yılları arasındaki günlüklerini içeren o kitap, bütün o eski uzaklıkları alıp götürdü. Anladım ki yazar, günlüklerinde en saf ve doğal haliyle beliriyor ve içtenlikle açıyor içinin kapılarını. İnsan gibi insan oluyor. İşte o zaman ideolojilerin, saplantılı düşüncelerin, günöbirlik kavgaların hiç ama hiç anlamı kalmıyor. O has insan halimizle birbirimize ne çok benziyoruz!

Anday'ın günlüklerini okurken, kimi zaman bunların kendi kalemimden çıkmış metinler olabileceği hissine kapıldım. Bunca yaş farkına, bunca ayrı çevrelerde ve zamanlarda yaşamışlığımıza rağmen... Övünmeden nefret ettiğini anlatıyor bir yerde. "Övünme duygusunu benim kadar yenmiş olan yok tanıdıklar, arkadaşlar içinde."

diyor. Sonra, "Mevsimlerin değiştiği günler bana hep iyi gelir. Demek hep yeni bir şey bekliyorum bu dünyadan..." Ve bir başka yerde, "Halktaki mal mülk edinme tutkusunu gzlemledike umutsuzluğa düşüyorum..." Benzer cümleleri kim bilir kaç kez yazdım ben de... Meğer Anday ile ne güzel anlaşırmışız!

Büyük insanlık ağacının dallarıyız hepimiz. Bunu en güzel ve en yalın haliyle edebiyat fark ettiriyor. İçimizde aynı yaralar kanayıp duruyor. Birbirimizin gözlerine baksak, kim bilir sarılıp ne çok ağlayacağız... Gerisi boş!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir zamanlar, ipek diliyle konuşurduk

Ali olak 2008.03.29

Böyle dumanlı havalarda, insanların içinde saklayıp durdukları ikinci, belki asıl kişilikleri ortaya ıkıveriyor. O konuşulabilir, makul, mutedil adamlar/kadınlar gidiyor; yerine saldırgan, hırçın, gözü dönmüş bir yaratık geliyor.

Tanıyamıyorsunuz onları, bir kurtadam olup çıkıyorlar. Yarım yamalak bilgilerle, bilgi de değil, duyumlarla hınçlarını bileyip 'öteki'ne saldırıyorlar.

şöyle bir bakın etrafınıza... Televizyon programlarına bakın, radyoları dinleyin, gazetelere gz atın... Hatta asıl yürek yaralayıcı olan, edebiyat dergilerine bakın. Adım başı darağaçları kurulmuş, birileri birilerini yargılayıp asıyor. Biri öbürünü aşağılıyor, ayağına çelme takıyor, yere seriyor, anına ot tıkıyor... Öteki berikinin kanını emiyor. Salāh Bey'in dediği gibi neresinden baksanız 'köpek dolabı', neresinden baksanız caniler yurdu!

Burada, bu ülkede siyasetin zarif bir dil üretebileceğinden umudumu çoktan kestim, ne yazık ki kestim... İnancı, geleneği, düşüncesi, kökeni ne olursa olsun, bugün ortalıkta konuşan, ülkeyi yöneten ya da yönetmeye talip siyasetçilerin, sokak dilinin üstünde bir başka dile sahip olduklarını söylemek imkānsız. Zarafetten, nktenen, mizahtan yoksun bir dille konuşuyorlar; kaba, hırçın ve mekanik... Belki de en önemlisi, gönül diliyle konuşabilme yeteneğinden ebediyen mahrumlar. Ne acı, onlara kızamıyorum bile!

Beni asıl şaşırtan adı edebiyatla, şiirle, sanatla anılan insanların kabalığı, hırçınlığı, vicdansızlığı... Biliyorum, şaşırmamak gerek. Vicdanını yitirmiş bir çağda yaşıyoruz. Sokaklarda insanlar değil, yarı tanrılar dolaşıyor. Dergilere, gazete köşelerine, 'edeb'i başka limanlarda bırakıp gelmiş varlıklar mevzilenmiş. Oradan, hakikatin haysiyetini ayaklarının altına alıp habire şişirilmiş benliklerini tatmin ediyorlar. Yıkıyor, dağıtıyor, kırıp geçiriyor ve pervasızca samalıyorlar. Bütün bunları fikir, sanat ve edebiyat adına yaptıklarını iddia ediyor, buna iman ediyorlar. Bir kez olsun yanılmış olabileceklerini, bilgilerinin eksik olabileceğini düşünmüyorlar. Birilerini kırmış, gcendirmiş, incitmiş olabilecekleri akıllarına gelmiyor. Ben de ne diyorum! Bunu zaten kırmak, incitmek, aşağılamak, mümkünse sindirmek için yapıyorlar...

Ve ben, bir şeye daha şaşırıyorum biliyor musunuz... Bir böcekten, ipek gibi zarif bir nesneyi üreten ve bir zamanlar ipeğin diliyle konuşan, taşları sabırla dantel gibi işleyen, tezhip ve hat gibi ince zevk ürünü sanatları kemale eriştiren insanların torunları, bugün nasıl bu denli kabalaştı, gönlün ve ruhun dilini nasıl unuttu? Bütün bunlar, bu topraklarda üretilmedi mi; bu incelikleri hayata getirenler, bizim yaşadığımız şehirlerin sokaklarında gezinmedi mi?

Bütün bu hengāmede insanları tanımakta sarsılmaz bir ölçüt buldum kendime. Vicdan!.. Kimin ki vicdanı var, ona güvenebilirsiniz. Kökeni, inancı, düşüncesi ne olursa olsun, adamdır o, dürüsttür, iyi niyetlidir... Vicdanı olmayanın hiçbir sözüne güvenmem, inanmam ona. Galiba bir tek buna ihtiyacımız var vicdan sahibi insanların

çoğalmasına. Bu yüzden, Necip Fazıl'ın, o unutulmaz eseri Reis Bey'de dediği gibi, sokak sokak, ev ev merhamet boruları döşemek gerek...

Prof. Dr. Teoman Duralı, bu ayki bir söyleşisinde (Merdivenşiiir / Bahar 2008-sayı: 15) bir devrimden söz ediyor, insana insanlığını armağan edecek bir devrimden... "Bu çağın değerden yoksunlaştırılmış, değer içeriğinden kopmuş kalıplarını baştan aşağı değiştirmek lazım. Devrim şart! Devrimin başta gelen hedefi insanı işkembeye tapan varlık olmaktan çıkarıp tekrar gönül varlığına döndürmektir." Bediüzzaman, 'kalbin ve ruhun derece-i hayatına çıkmak' diyordu buna...

'İşkembeye tapan varlık'ların şerrinden korkmalıyız. Ve hâlâ bir böcekten ipek üreten insanlar varsa bir yerlerde, onlara gidip ipek diliyle konuşmayı öğrenmeliyiz. Yoksa insanlar boğazlayacak birbirini. Bu ülkede yaşamak azap olacak büsbütün.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şairlerin gitmediği şehirler

Ali Çolak 2008.04.05

Hilmi Yavuz, çarşamba günkü yazısında, geçen ay üç kere gittiği Balıkesir'e dair izlenimlerini yazdı. Bir yerde, "Balıkesir'e ilk kez gidiyordum." diyor ve bu geç kalmış tanışıklıktan duyduğu mutluluğu anlatıyordu.

Geçen yıllarda da Trabzon seyahatleri oldu Hilmi Yavuz'un ve Zaman'daki köşesinde, nefis Trabzon yazıları kaleme aldı. Çocukluğunda babasının kaymakamlığı dolayısıyla kimi şehirlerde, kasabalarda yaşadığını, 'taşra'yı en azından bir ucundan tanıdığını biliyoruz. Bu tanışıklıklara ait hatıraların, gördüğü ve yaşadığı şehirlerin gökyüzlerinin, karlı kış gecelerinin, yazlarının ve akşamlarının, onun şiirinde imgeler, sesler ve renkler biçiminde nefes aldığını söylemek, herhalde yanlış olmaz. Doğu Şiirleri'nde geçen "Bingöl dağlarının eteklerinde / Kuytu meşeler vardır." dizeleri, kim bilir nasıl bir karşılaşmanın hatırasını taşıyor?

Şairlerimiz bugün çoğunlukla İstanbul'da yaşıyor ve yazları gittikleri belli tatil beldelerinin dışında belki de Anadolu şehirlerinin pek çoğunu hiç tanımıyor. Şiir için elbette böyle bir mecburiyet ya da yaşanmışlık şartı söz konusu olamaz. Fakat ben, Türkçe'nin bir şairinin, kendi ülkesinin şehirlerinden, o şehirlerin insanlarından, manzarasından, ağaçlarından, taşlarından, ırmaklarının akışından, sularından ve dağlarından çok sesler ve dizeler devşireceğini, şiirini bunlarla zenginleştireceğini düşünüyorum. Mardin'i görmeden yazılmış bir 'taş' şiiri 'tamam' olabilir mi? Midyat'ta, o sabır kahramanı ustaların taşı sevgiyle yontup bir tabloya dönüştürdüğüne tanık olmaksa şiire sonsuz incelikler bağışlayacaktır. Sonra Çoruh'un yeşil ve inatçı suları, Artvin yaylalarının üstünden geçen bulutlar... Doğubayazıt'tan, Ağrı'nın dumanlı başı, orta Anadolu'nun uzayıp giden bozkırları, o bozkırların ortasında yapayalnız kalakalmış alıçlar, dere boylarını tutmuş kavaklar... Eylülde Manisa bağlarında asmalar arasında ışıldayan üzüm salkımları... Kim bilir, daha hangi şehrin hangi kıyısına saklanmış yeryüzü cennetleri... Hepsi, yüzlerinde okunmayı bekleyen bir şiirle, meçhul bir şairi bekleyip durmaktadır.

Edip Cansever'in, o uzak şehirlerden izler taşıyan dizelerini hatırlarım, ne güzeldir! ".../ Bir gün bir Erzurum çalkantısı / Öbür gün bir Konya pası / Manisa'dan görünen İstanbul kıyıları..." Ve o unutulmaz şiiri Mendilimde Kan Sesleri'nde istasyonlardan söz eder: "Ve zaman dediğimiz nedir ki Ahmet abi / Biz eskiden seninle / İstasyonları dolaşırdık bir bir/ O zamanlar Malatya kokardı istasyonlar / Nazilli kokardı / Ve yağmurdan ıslandıkça Edirne postası..." Turgut Uyar da gezinir ta Sivas'ta, Zile'de, cümle yolculara selam eder: "Cümle yolculara dua ederim. / Nasipleri bol olsun, dilekleri tutsun / Zile'den geçsin yolları, Sivas'tan geçsin /

Pembeden, beyazdan geçsin.." Oralari avucunun içi gibi bilen Cahit Külebi'ye selam vermeden geçmek olmaz elbette.

Geçenlerde yeni şiir kitaplarını yayımlayan iki genç şairin, uzak şehirlerden nasıl güzel sesler devşirdiğini görmeyi isterim. Can Bahadır Yüce, harikulade şiirlerin yer aldığı "Unuttum Dünya"da (Sel Yayıncılık) şiirinin coğrafyasını hayli genişlettiğini gösteriyor. Kalamış'tan Mardin'e, oradan Pennsylvania'ya kadar... Kitaptaki Kızıltepe şiiri, Yüce'nin askerlik günlerinin hatırasını taşıyor. "kağıtlar yolculuk yerine / sözcükler sılaya varış / sarı tarlaların Kızıltepe / uykularda karanlıkmış". Gonca Özmen'in "Belki Sessiz" (YKY) kitabında, daha şimdiden ün kazanan "Dutluk" şiiri ise bir Amasya gezisinin hatırası. Amasya Müzesi'nde görülen ve sonra çarşıdan imitasyonu satın alınan 'Fırtına Tanrısı' Theşub heykelinin, Borabay gölünden dönüşte rastlanmış solgun bir tabelanın izleri var bu şiirde: "Ovayı geç / Dutluğa doğru gel / Arasına otların / Sana fırtınayı dinleteceğim / Theşub'un çılgınlığını" Şair Amasya'yı görmeseydi, bu şiir yazılmayacaktı...

Geçenlerde bir yolculukta, bir şair, Antalya'yı en son otuz yıl önce gördüğünü anlattı. Trabzon'a ise hiç gitmemişti. Belki de hafızasında İstanbul, İzmir ve Ankara dışında hiçbir şehrin izi yoktu. Ne büyük mahrumiyet!.. Çoğu şairimiz, İstanbul'a gömülüp düşüncesinin, hayalinin, imge dünyasının kapıları Anadolu'ya büsbütün kapalı yaşıyor. Kalkıp yollara düşseler, bambaşka insanlar ve topraklar görseler, kim bilir neler kazanacaklar? Belki o zaman, şiir daha çok okunacak...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ödüller yerini buluyor mu?

Ali Çolak 2008.04.12

Bu yazıya başlamadan önce hayli düşündüm. Yazayım mı yazmayayım mı, kim ne anlar, birileri kırılır mı? Artık bu ülkede düşünce hayatı olgunluk kabiliyetini o denli yitirdi ki, iyi niyetle dillendirdiğiniz eleştiriler, öneriler bile yanlış anlaşılıyor.

Sadece yanlış anlaşılma kalmıyor, bolca küfür, evet küfür, işitiyor ve yazdığınıza, yazacağınıza pişman oluyorsunuz. Ne de olsa her görüşün ve ideolojinin, hatta her edebiyat klüğünün ateşli taraftarları; muarızları haklamaya hazır timleri var. Bu durumda kime ne söyleyeceksiniz? Kimin kusurunu görme ihtiyacı var ki sizi dinlesin!

Bu böyledir diye susakalmak, aklınıza takılan, vicdanınıza dokunan şeyleri yazmamak rahatsızlık verici. İçinizden geçireceksiniz, dedikodusunu dinleyeceksiniz ama herkesin bildiği bir konuyu yazmaktan sakınacaksınız. Yazık ki birilerini kırma, onların dostluğunu ya da himayesini kaybetme korkusuyla eli kalem tutanlar çoğunlukla susmayı tercih ediyor. Oysa iyi niyetle, merhametle yapılan eleştiriler, daha iyi bir dünyanın kurulmasını kolaylaştırır.

Konu, bu hafta içinde açıklanan Behçet Necatigil Şiir Ödülü. Dürüstçe söylemeliyim ki ödülün Enis Batur'a verildiğini duyunca şaşırdım. Batur bu ödülü hak etmediğinden mi? Değil... Evet, Enis Batur'un şiiri, benim çok da hoşlandığım bir şiir değildir; fakat bu ona ödül verilmeyeceği anlamına gelmez. Sonuçta her seçim öznelidir. Gerekçesinde "Türk şiirinin son dönem öncü şairlerinden olan Enis Batur, Neyin Nesisin Sen kitabında, geniş boyutlu, uzun soluklu şiirinin tüm verimlerini sergilerken, 'şiir çabası'nın sürekli oluşunun da yetkin bir örneğini vermiştir. Türk şiirine olduğu kadar dünya şiirine de açık bir şiirin zengin olanaklarını sunan Neyin Nesisin Sen kitabı, oybirliğiyle 2008 yılı Necatigil Şiir Ödülü'ne değer bulunmuştur." diyen seçici kurul üyeleri, Batur'un kitabının bir değer olduğunu ortaya koymuştur. Buna itirazımız olamaz.

Peki beni şaşırtan neydi? Şu... Ben ödüllerin, adına ödül verilen şairin bir süreği olmasını arzularım. Mesela, Necatigil ödülünü alacak bir şairin, bir yerlerden Necatigil'in şiirine dokunan, sesini alıp ileriye götüren, ona selam gönderen bir şiiri olması gerektiğini düşünürüm. Bütün ödüllerin, adına aldığı şairin 'geleneği'ne bir tuğla eklemesi gerektiğini... Aksi halde, bunca şair adına bu kadar ödül vermeye ne gerek var? Amaç bir şairin adını yaşatmaksa, bunu en iyi, onun açtığı vadiden giden şairler başarabilir. Bu anlamda Enis Batur şiirinin Necatigil şiiriyle bir akrabalığı olduğunu söylemek herhalde zordur. Batur adına şaşırmamın birinci nedeni buydu.

İkincisi, ben şiir ödüllerinin edebiyat dünyasında kalıcı bir yer edinmiş, eserini büyük ölçüde 'tamamlamış' şairlere verilmesinden yana değilim. Her ödülün biraz da teşvik, yüreklendirme, edebiyat ortamının doğurganlığını artırma amacı gütmesi gerektiğini savunurum. Bu anlamda, günümüz edebiyatımızın en verimli kalemlerinden biri olan ve pek çok da değerli ödül alan Enis Batur'un, Necatigil ödülüne ihtiyacı olduğunu kim söyleyebilir? Şimdi, 'ödül ihtiyacı olduğu için değil, eserin yetkinliğine verilir' diyeceksiniz. Doğru, ama ben, bir ödülün, edebiyat ortamını zenginleştirmek, yeni ve değerli olana dikkat çekmek, yetkin bir çabanın önünü açmak ve en önemlisi de bir yazarın takipçilerini çoğaltmak gibi bir işlevinin de olduğunu söyleyeceğim.

Ödüllerin genç kuşaktan şairlere verilmesi fikrinde yalnız olmadığımı düşünüyorum. Ahmet Oktay'ın da benzer şeyler söylediğini görmek sevindirici. Oktay, toplu şiirleriyle 2007 Sedat Simavi Ödülü'ne değer görülmüştü. Ödülünden sonra verdiği bir mülakatta şöyle diyordu: "Ödüle sevindim. Bir yandan da bu ödülün genç bir isme verilmesini tercih ederdim. İnsan hep bu yaşlara gelince veya ölümden sonra hatırlanmamalı, değerlendirilmemeli. Okurlar nezdinde önemli bir yere oturtulduktan sonra ödül almak çok önemli gözüküyor bana. (...) Genç bir şairin daha çok tanınmaya, adının anılmasına ihtiyacı var." (Kitap Zamanı, Ocak 2008-sayı 24)

Necatigil Şiir Ödülü açıklandığında, sanırım pek çok edebiyatsever aynı şeyi düşündü: Neden genç kuşaktan bir şair değil de Enis Batur? Bu ödül onun şiirine karşı bir merak ve ilgi mi uyandıracak? Hayır... Bu yüzden bir heyecan oluşturmadı. Evet, usta şairlere de ödül verilmeli, ama onların belki başka bir kategori olmalı, mesela 'onur ödülü'... Edebiyat dünyamızda o hep özlediğimiz pırıltı, biraz da bu yüzden görülmüyor galiba, ödüller heyecan uyandırmadığı için.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiir festivalleri

Ali Çolak 2008.04.26

"Bir mayıs akşamı düşünün... Boğaz'ın iki yanı erguvan rengine boyanmış. İnce bir meltem, baharın bütün kokularını önüne katmış, savuruyor.

Dede Efendi'den bugüne, Türk musikisinin en gözde besteleri, sazların kâh hüznü, kâh neşeli vuruşlarıyla eski zamanların bütün saltanatını duyurarak akşamın alacasına karışıyor. Boğaz'ın serin sularında kımıldayan yakamozlar, ay ışıklarında yıkanmış çiçek kokuları ve İstanbul'un bütün macerasını duyuran musikiyle birleşerek bir masal ülkesi oluşturuyor. Çırağan Sarayı'nın bahçesine, Üsküdar'ın Şemsipaşa meydanına yahut Hidiv Kasrı'na dev bir platform kurulmuş. Arkada İstanbul'un zarif ve mağrur silueti... Birazdan, sahneye Türkiye'den İspanya'ya, Azerbaycan'dan Güney Amerika'ya, Macaristan'dan Filistin'e... dünyanın bütün ülkelerinden gelmiş usta şairler çıkacak. Her biri, ülkelerinin en seçkin müzikleri eşliğinde en güzel şiirlerini okuyacaklar. Zaman duracak ve on binlerce İstanbullu, dünyanın hemen her ülkesinden gelmiş şiir dostlarıyla birlikte, şiirin ve

musikinin büyüüne bırakacak kendini. Benim en büyük hülyam, dünya gözüyle görmek istediğim biricik dileğimdir bu..."

Bu satırları, 29 Haziran 2002'de yazmışım, bu köşede. Şimdi altı yıl sonra, hayalimin kısmen de olsa gerçekleştiğini görmenin sevinci içindeyim. Evet, İstanbul'un artık bir değil, iki şiir festivali var. İlki, Tarih ve Toplum Bilimleri Enstitüsü ile Beyoğlu Belediyesi'nin düzenlediği Uluslararası İstanbul Beyoğlu Şiir Festivali Şiiristanbul. Bu yıl üçüncüsü düzenlenen festival, 22 Nisan'da başladı, pazar gününe kadar İstanbul'un çeşitli mekânlarında şairlerle okurları buluşturmaya devam edecek. İkincisi ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ'nin desteğiyle bu yıl ilk kez gerçekleştiriliyor.

Şiiristanbul'un iki etkinliğini takip edebildim. Çoğu genç kuşaktan Türkiyeli şairlerle birlikte İrlandalı, Fransız, Rus, Bulgar şairleri dinledik. Kasımpaşa'da bir meydanda, çocuklar, ev kadınları, mahalle esnafı toplanıp gelmişlerdi. Daha çok konser ilgilerini çekse de, şairleri alkışlamaktan geri durmadılar. Mahallede hoş bir hava estiği kesindi. Kim bilir o topluluktan, hafızasında bir dize kalan oldu mu? Yahut dinlediği şairlerden birinin kitabını merak eden ve gidip almak isteyen?.. Olmuşsa ne mutlu, festival anlamını bulmuş demektir. Yoksa şiir bir gösteri ve eğlence aracına dönüşür ki bu, her hakiki şairi ve şiirseveri incitir.

Çarşamba akşamı, Kırım Kilisesi'nde 'kadın şairler buluşması' vardı. İyi bir mekân seçilmişti ve 12 ülkeden 24 kadın şairi dinlemek anlamlıydı. Ne var ki kimi şairler basının ve yabancı konukların önünde, şiirin saygınlığına hiç yakışmayan tartışmalara girişti. Anladım ki kimsenin kimseye tahammülü yok. İnsanlar, şiirden bile kavga üretmeyi başarabiliyor. Neyse ki Türkiye'de kötüler kadar iyi şairler de var ve onların şiiri, bütün kusurları unutturmaya yetiyor.

Yukarıda, hayalimin 'kısmen' gerçekleştiğini söylemem boşuna değildi. Bütün etkinlikler, elbette iyi niyetle yola çıkıyor, güzel hedefler seçiyor kendine. Sonra nereden bulaşıyorsa bir beceriksizlik, bir kolaycılık hatta duyarsızlık... Adında 'İstanbul' ve 'Uluslararası' kelimeleri bulunan bir etkinliğin hataya, kusura, laubaliliğe tahammülü olmamalı. Bunları, elbette bildiğim bazı şeyler üzerine söylüyorum. Mesela Şiiristanbul'a çağrılan şairlerin pek çoğu, etkinlik başladığı gün programdan ve okuma mekânlarından habersizdi. Davet edilen şairler bir daha aranmamış. Bu yüzden adı listede bulunduğu halde okumalara katılmayan şair arkadaşlarım oldu. Yurtdışından ve başka kentlerden gelen bazı şairlerin karşılanmasında da aksaklıklar yaşandığını öğrendik. Çok güzel işler planlıyoruz, fakat nedense bunları dosdoğru kotarmayı, gereği gibi duyurmayı başaramıyoruz. Hatta aksaklıkları kanıksıyoruz bir zaman sonra. Ben, bütün bunları gördükten sonra Türklerin bu organizasyon beceriksizliği karşısında hayrete düşüyorum. Tarihte yıkıntılar arasından 16 devlet kurmayı başaramışız; ama kusursuz etkinlikler gerçekleştiremiyoruz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eksik dünya

Ali Çolak 2008.05.03

Dünya tepeden tırnağa kusur, bunu çok geç fark ediyor insan.

Bir gün, adamakıllı eksik ve yoksul, bir yolun başında çırlıçıplak buluyor kendini. Bütün o hülyalar, arayışlar, yolculuklar... Bütün oyalanmalar, gezintiler, kalabalıklara karışıp gitmeler... Eşlik edilen şarkılar, gidilen ve içinde kaybolunan filmler... Söylemek isteyip de söyleyememekler, ağlamak isteyip de ağlayamayışlar, meçhul bir gemiye binip gitme arzusu... Hep o kusuru doldurmak, o eksiği tamamlamak, tamamlanmak için. O yaraya kabuk bağlatmak, kabarıp duran o acıyı tavsatmak için.

Yazmak da bunun için, sonsuz yazmak... Niçin yazıyoruz? O çıldırtan yoksulluğu doyurmak, o çırılçıplaklığı örtmek, o korkunç uçurumun uğultusunu susturmak için... Susuyor mu uğultu? Azıyor büsbütün! Yazmak, o kusuru, o eksikliği, o çıplaklığı derinleştiriyor yalnız. Yazı, baştan aşağı kusur, adamakıllı eksik! Yazılanın ardında dağ gibi yazılamayan, susulan, erişilmeyen... Kelimeler kuru, cümleler gevşek, anlam yüzeysel ve cılız, her şey cılız!

'Niçin yazıyoruz?' demek, aslında 'Niçin seyahat ediyoruz?' demekten farksız. Sahi, niçin çıkıyoruz yolculuklara? "Bizi çok iyi tanıdığını söyleyenlerden başka insanlarla karşılaşmak için, yaşamda mümkün olanları yeniden görmek için."

Göreceklerimiz öyle az ki...

Kaç insan bulabiliriz, yüzüne bakmaya doyamayacağımız? Tanıdığımızda, bin yıldır arayıp durduğumuz insan olduğunu söyleyebileceğimiz kaç kişi vardır? Ve sonsuza kadar gözlerine bakıp durmaktan usanmayacağımız?

Azdır göreceklerimiz, yeterince az...

Dünya eksik, adamakıllı...

İnsan eksik, yaşamak eksik, akşam ve sabah eksik; günışığı, yağmur, denizler ve gökyüzü eksik... Duygu eksik, acı da eksik, sevinç de... Hayret eksik asıl. Her şey alışlagelmiş gibi, biteviye, yeknesak! Neden hayret etmez insan, bir şeyi ilk kez görmüş, bir sesi ilk kez duymuş gibi? Neden o hayrette kalamaz sonsuz?..

Aşk dediğimiz, galiba o 'ilk kez'in hayretinden başkası değildir. İlk kez görmüş gibi, ilk kez duyuyor gibi, ilk kez tanımanın hayreti ve şaşkınlığıyla. Ah, o acemi, o sıkılgan hayret, o eli ayağına dolaşma hali, gözlerdeki o yıldız yağmuru ve yolunu bulamayış, sepserssem ortalıkta öylece, hayretler içinde kalakalış! Ah, o muhteşem tamamlanma arzusu!

"Âşık insan her şeyi ilk kez görmüş gibidir. Aşk bizi her türlü tasarıdan özgür kılar." der İsviçreli yazar Max Frisch. Sevmek ve sevilme ihtiyacı o iflah olmaz eksikliği, o amansız kusuru bertaraf etmeye doğru koşar adım gitmek olmalı. Evet, aşk bizi her türlü tasarıdan özgür kılar. "İşte sevdiğimiz insanla baş edemeyişimizdeki asıl heyecan, macera ve gerçek gerilim de budur; onu sevdiğimiz için; onu sevdiğimiz sürece. Âşık şairlere kulak vermek yeterli; karşılaştırmalar yaparak el yordamıyla yol alırlar, sarhoş gibi, evrendeki her nesneyi ele alırlar, çiçekleri ve hayvanları, bulutları, yıldızları ve denizleri. Neden böyle? Seven insan, her şeyle dolup taşan, sırlarla dolu sınırsız evren gibi, Tanrı'nın sonsuz büyüklüğü gibi anlaşılmazdır-

İnsana bu haliyle, ancak sevgi tahammül edebilir." (Max Frisch, Günlükler 1946-1949, çev: Dilman Muradoğlu, YKY)

Sevmek, dünyanın kusurunu unutturur mu, adamakıllı tamamlanır mı insan? Heyhât, dünya, dünya oldukça o yarığı dolduracak nesne yok! Ah, ki aşk, insanı insana bağlayan o gökçekimi, o sonsuz baş dönmesi, bir 'ilk yaratılış' saflığıyla doldurur insanı, hayretle kuşandırır. O hayret, o anlatamama hali uzadıkça küçülür dünya, küçülür ve kusurları görünmez olur. Küçülsün ve görünmez olsun!

Çok eksik dünya, bunu geç fark ediyor insan.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yalçın Gökçebağ'ın türküsü

Onun bir tablosuyla ilk ne zaman karşılaştım, hatırlamıyorum. Fakat nedendir bilinmez, Yalçın Gökçebağ resmi o ilk görüşten bu yana, benim hayatımda silinmez anılar, kıymeti ölçülmez nesneler ya da elimden düşürmediğim şiir kitapları gibi vazgeçilmez bir yer edindi.

Tablolarına hep kendi hatıralarıma dokunur gibi baktım. O tarlalarda kilim dokuyan, ekin biçen, derelerde çamaşır yıkayan kadınlardan birinin kendi annem olduğunu, olabileceğini; ekin tarlasında çıkını açıp yemeğe duran adamların akrabalarıma benzediğini düşündüm. Kıvrıla kıvrıla eve dönen o koyun sürüsünün bizim evimize geldiğini... Bu yüzden Gökçebağ ile aramda bir akrabalığın varlığını vehmedip durdum. 'Benim şairim', 'benim yazarım' dediği sanatçılar vardır ya insanın, Gökçebağ da öyledir işte, 'benim ressamım' dersiniz ona. Ben öyle derim... Bir kitabımın, 'Mavisini Yitirmiş Yaşamak'ın son baskısının kapağında bir tablosunu kullanmak istedik. İncelik göstererek izin verdi. Nasıl bir güzellik kattı o resim kitaba, anlatamam.

"Yalçın Gökçebağ'ın türküsü" dedim başlıkta; onun tablolarını anlatan en güzel kelimenin 'türkü' olabileceğini düşündüm. Söylemeye gerek var mı? Gökçebağ bir Anadolu ressamı. Anadolu'nun kır hayatının, yörüklerin, göçlerin, buğday ve ayçiçeği tarlalarının, yalnız ağaçların, çiçek açmış kirazların, hasat mevsimlerinin, dizi dizi biber ve patlıcan kurularının, pencere önlerindeki fesleğen saksılarının, bozkırlarda kan ter içinde uçurtma uçuran çocukların, telgraf tellerine konmuş kuşların... Velhasıl, Anadolu'nun o büyük pastoral şiirinin ressamı...

Hayatın sanki o ilk oluş, ilk yaratılış anının hareketini, devingenliğini resmediyor Gökçebağ. İlk yazla birlikte o büyük uyanış, çalışma arzusu ve neşe, bir türkü, bir heyamola gibi alıp başını gidiyor. Bu evrende atalete, durağanlığa, miskinliğe yer yok. Çalışmanın, üretmenin heyecanı şavkıyor bir yandan. Toprağın buğusu, ekmeğin dumanına, meyvenin ışıltısı, ekin biçen tırpanın sesine karışıyor. Bolluk ve bereket var onun tablolarında. "Bir kuşun bir buluta karışmış düşü" var, "sadece kuşların bildiği ağaçlar", pürççek sonsuz ağaçlar... İnsan, bu resimlerin ardında hep bir türkünün sesini duyuyor. Belki de bu resimlerin bir türkü söyleyip durduğunu düşünüyor. Anadolu bir türkünden başka nedir ki zaten! Gökçebağ'ın Van Gogh sarısı tarlalarının uzağından hep bir türkü kopup geliyor. Sanki sonsuz gökyüzlerinin altında, "sadece kuşların bildiği" yalnız ağaçlar, Mehmet Erenler'in sazından duyulan bir türküyle efkâr dağıtıyor. Ege türküleri duyuluyor sonra, bir Acıpayam türküsü, yahut Kütahya, Afyon, Muğla... Tolga Çandar söylüyor, 'Yayla yollarında kaldım yalnız', 'Meşeler göğermiş varsın göğersin'... Sonra o türküyü söylüyor, bizim türkümüzü... "Sesin bir fesleğen olup kokardı / Ben bu yüzden hep türküler yakardım."

Yalçın Gökçebağ'ın resimlerini herkesin görmesini isterdim. Büyük kentlerde yaşayan, hayatı mekanikleşmiş, ruhu çoraklaşmış, toprağa ve onun nimetlerine adanmış yabancılaştırmış insanların yeniden iman tazelemeye ihtiyacı var. Üretmeden, çalışmanın zevkini, alın terinin lezzetini duymadan, asalakça yaşayıp giden amaçsız kalabalıklar dolaşıyor caddelerde, kafelerde, alışveriş merkezlerinde. Gökçebağ'ın resimlerinin, henüz ruhunu bütün bütün kaybetmemiş insanları yemyeşil, taptaze bir ürpertiyle kendine getireceğine inanıyorum. Bu ürpertiye duymak ve Anadolu'ya onun bitmez türküsüne yeniden kulak vermek isteyenler için bir fırsat var. Gökçebağ, o devingen renklerini, ekin tarlalarını, yörük kadınlarını toplayıp İstanbul'a getirdi. 5 Mayıs'ta Hobi sanat galerisinde açılan sergisi 26 Mayıs'a kadar devam edecek. O resimleri mutlaka görün, yitiğini bulmuş bir adam gibi sevineceksiniz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sesler Kalır...

Bir şiir programına bundan daha güzel isim konulabilir mi! TRT 2'de cuma akşamları yayınlanıyor 'Sesler Kalır'. Son yıllarda televizyon kanallarında gördüğüm en anlamlı, en nitelikli edebiyat programı.

Her hafta, Türk şiirinin usta bir şairini, farklı kuşaktan bir şairi anlatıyor. Böylece ustaların şiiri, bugünden, farklı kuşaktan bir takipçisinin sesi ve yorumuyla, yeni bakışlarla tazeleniyor. Sesler seslere ekleniyor, şiir ve anlam yeni yaşamlar kazanıyor.

Bir edebiyat eserinin hülyası nedir? 'Kubbede hoş bir sadâ' bırakıp gitmek... Sahibi dünyadan göçtükten sonra bile fâniler arasında çınlamak... 'Sesler Kalır'ın böyle bir zarif yanı var. Şiirin sesini çoğaltmak, şairin gölgesini uzatmak istiyor. Bunu, akademik kaygılardan, anlamsız dedikodulardan, tartışmalardan uzak; sevgiyle ve tutkuyla yapmaya çalışıyor.

İşini görev icabı değil, zevk duyarak yapan bir ekibin elinden çıkıyor Sesler Kalır. Beykoz'da artık harabeye dönmüş eski kundura fabrikasının yıkıntıları arasında öyle çarpıcı arkaplanlar keşfediyorlar, renk ve ışık oyunları marifetiyle öyle tablolar oluşturuyorlar ki, okunan ve yorumlanan şiirler, izleyiciye bir büyü'nün içinden geçerek ulaşıyor. Biz, sahilliğinden hep şüphe ettiğimiz soğuk ekranın karşısında, bir şairin dünyasına girmeye çalışırken o sınırlı zaman diliminin bütünüyle estetik bir hazza büründüğünü de hissediyoruz.

Eğer temiz bir alan açılabilmişse ve doğru insanlarla doğru konular işleniyorsa, televizyon programlarının ilgisini mutlaka bulduğuna inanıyorum. TRT 2'nin böyle bir güzelliği var. Edebiyat ve sanat meraklısı insanların özellikle gençlerin taşranın en uzağında bile olsalar, kültür ortamını bütün canlılığıyla takip edebilmesini sağlıyor. Sesler Kalır, Okudukça, Rengahenk (şimdi adı 'Kültür Sanat' oldu), Edebiyat Mekân, Şehir Mekân gibi programlar, edebiyat ve sanatın güncel konularını yansıtmakla kalmıyor, arşivlik bir birikim de ortaya koyuyor. Bütün bu güzellikler için elbette TRT İstanbul Televizyonu Müdürü şair dostumuz Ömer Erdem'e teşekkür borçluyuz. Objektif, takıntısız, kaliteye önem veren; edebiyatı, sanatı bir bütün olarak değerlendiren bakışıyla TRT 2'de hemen herkesin kendini bulabildiği çoksesli bir kültür ortamı meydana getirdi. Elbette o programlara emek veren Selim İleri'yi, Beşir Ayvazoğlu'nu ve perde arkasındaki işinin ehli çok sayıda ismi anmadan geçmek olmaz.

Sesler Kalır, ortaya koyduğu 39 bölümlük hayli uzun soluklu birikimle çok değerli bir arşiv oluşturdu. Programı bir başka iyi şair İhsan Deniz ve ekibi kotarıyor. İhsan Deniz'in her hafta Bursa'dan kalkıp İstanbul'a nasıl bir heyecanla geldiğinin, çekimler esnasında nasıl ince bir telaş duyduğunun tanıyım. Programı 39 bölüme kadar uzatan, bu birikimi ortaya çıkaran biraz da onun çabası, sabrı ve titizliği olmalı.

Sesler Kalır'ın yayınlanan kimi bölümlerini kaçırdım; ama onları da izleyen dostlarımdan dinledim. Sesleri 'kalır' kılan, biraz da seçilen şairlerle onları anlatan isimler arasındaki ahenk. Hatırlayabildiğim bölümlerde, bir şiirlerinden yola çıkarak Talat Halman Mevlânâ'yı, Haydar Ergülen İlhan Berk'i, Mustafa Muharrem Ahmet Haşim'i, Enis Batur Sezai Karakoç'u, Ataoğulları Behramoğlu Nâzım Hikmet'i, Arif Ay Alaeddin Özdenören'i, Hilmi Yavuz Behçet Necatigil'i, Seyhan Erözçelik Edip Cansever'i, Can Bahadır Yüce V. Bahadır Bayrıl'ı, Mustafa Miyasoğlu Asaf Halet Çelebi'yi, Yavuz Bülent Bakiler Arif Nihat Asya'yı anlattı. Gelecek hafta Gonca Özmen, Turgut Uyar'ı, sonra Alphan Akgül, Yahya Kemal'i anlatacak.

Program gelecek yayın döneminde de sürer mi bilmem; fakat şimdiye kadarki bölümlerin bile Türk şiiri ile ilgili hatırı sayılır bir birikim ortaya çıkardığını söylemek mübalağa olmaz. Günümüzün bir usta şairinin kendi ustasına, genç kuşaktan bir şairin de takipçisi olduğu ustalara bakışının, aktarılan bilginin ötesinde anlamlar taşıdığına ve bu 'aşılama'nın, kuşaklar arası sevginin, saygının anlamlı ve yararlı olduğuna inanıyorum ben.

Televizyon, evet, çoğumuz için içi boş, kirli ve ögütücü bir zemin. Bütün bu kaos içinde şiirin asude bir vadi gibi yer alması ve meraklısını kendine çağırışı, her şeye rağmen umut verici bir güzellik. Sesler kalır evet, iyi insanlar

hırslarından sıyrılıp iyi işler yapmaya devam ettikçe...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Salâh Bey'le yeniden...

Ali Çolak 2008.05.24

Tuttum, yeniden Salâh Bîrsel okumaya başladım. Eee, ne var bunda diyebilirsiniz. Yok, hayır bir şey yok. Kendi kendime söyleniyorum böyle. Ben zaten çoğunlukla kendimle konuşurum, kimsenin haberi olmaz. Salâh Bey de öyle yapardı zaten. Siz işinize bakın, aldırmayın.

Düşündüm de ben neredeyse iki yıldır Salâh Bîrsel okumamışım. Bunu biraz da bilinçli yaptım biliyor musunuz! Uzun yıllar, yani şu iki yıl öncesine kadar, Salâh Baba'yı okumak bende bir vird haline gelmişti. Sürekli dilde gezdirilen dua gibi bir şey. Okumazsam kendimi kötü hissederdim. Ama sonra gördüm ki ben ne yazsam, ucu Salâh Bîrsel'e çıkıyor. Kitaplarıma baktım, ondan söz etmeyen yazım yok gibi. Olmaz dedim, bu bana ve onun bende ki kıymetine zarar verir. Bir süre hiç el sürmeyeyim, özleyeyim okumayı... Bir raf dolusu kitabını, arkalara koydum kitaplıkta, önüne başka kitaplar yığdım, gizledim. Sonra ne oldu? Hakikaten de hiçbir kitabına el sürmedim. O kadar istediğim halde birini bile açıp bakmadım. Geçen hafta bu oruca bir son verdim.

Önce rafın önündeki kitapları indirdim. Salâh Baba'nın bütün külliyatı açığa çıkıverdi. İşte orada duruyorlar! Bir vayvilli çekip hepiciğini yığdım önüme. Tek tek kapaklarını okşadım. Bindim bir neşeli faytona ki sormayın! Kurutulmuş Felsefe Bahçesi, Yapıştırma Bıyık, Halley Kimi Kurtarır, Amerikalı Tolstoy, Bir Zavallı Sarı At, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Boğaziçi Şıngır Mıngır, Kahveler Kitabı, Hacivat Günlüğü, Yaşlılık Günlüğü, Gece Yarısı Mektupları...

Özlüyor insan kitapları da. Bir dostunu, sevip de ayrı düştüğü bir kadını, eski bir okul arkadaşını yeniden bulmuş gibi sarılıyor. Sarıldım... Nedense ilk, Gece Yarısı Mektupları'na el attım. Ben bir soğukluk, bir surat asmalar hatta bir azarlama beklerken Salâh Baba yaptı yine babalığı: "1000 Selam, 1000 Teşekkür" diye selamladı. Allah ondan razı olsun. Bilenler bilir, kitabın üçüncü sayfasındaki o 'bin'li selam ve teşekkürün altında bir not vardır mektupları nasıl yazdığına dair ki, şık bir 'hoş geldin' faslıdır. Şöyle der: "Ben bu mektupları size dakikası dakikasına duyurmuyorum. Ama bütün bunlar zamanlarında, ah o hop -hop-hula zamanlarda, bir bir yazılmıştır."

Şimdi Baba'nın dilinden anlamaz okurlar, bu sözleri biraz garipseyecektir; ama yapacak bir şey yok. Geçende bir arkadaşına şiddetle Salâh Bîrsel okumasını tavsiye ettim. Bir başkasını da mecbur tuttum, birazcık kelimelerin tadını alsın, dili düzelsin diye. Okumaya başlamış. Pek sevdim dedi; ama bakalım tesirini ne zaman gösterecek! Size de salık veririm, okuyun! Salâh Bîrsel okumak, insanın kimyasına iyi gelir. Dilinizi kıvraklaştırır, aklınızı çalıştırır, yüzünüzü güleçleştirir, dişlerinizi beyazlatır... Bitmedi, yol yorgunluğuna, can sıkıntısına, depresyona, saç dökülmesine, yüz kırışıklıklarına, olur olmaz karadüşlere dalmalara, aşk ağrısına, efkâra, hüzne, kedere birebirdir.

Şimdi, benim Salâh Bîrsel okumalarım pek cümbüşlü bir şölendir. Buna okumak denmez, söyleşmek denir. Biz Baba'yla oturur dertleşir, biraz lafın belini getirdikten sonra yürüyüşlere çıkar, ıslık çalar, şen kahkahalar atarız. O cigara fosurdatır, ben bir değnekle boyuna toprağı tırmıklarım. Zaten okumak dediğin de böyle olur. Bir kitap, adamın beyninin derisini yüzüyorsa, bırak kalsın! Alıp seni gezmelere çıkarıyor; çayırlara, sulara, yaban

ördeklerine, kırlangıç yuvalarına, gelincik tarlalarına, dutluklara ve kurumuş otların arasına götürüyorsa sarıl ona, hayat verir...

Salâh Baba insanı hep hayata çıkarır, güneşe... Daha bismillah, ne dese iyi bana! "Günlerinizi okumakla geçirin. Çok çok okuyun. Çok okumakla benimle, öteki sanatçılarla bol bol konuşmuş, bol bol karşı karşıya gelmiş olursunuz." Ruhun şâd olsun Salâh Bey, ben de bunu bekliyordum. Seninle yeniden sohbet edebilmeyi... Seni özlemek güzeldi, sana kavuşmak daha güzel. Seninle konuşacak o kadar çok şeyim var ki şimdi!.. Beni en iyi senin anlayacağından kuşkum yok. Biliyorum, seninle konuştuğça aklım yerine gelecek ve kalp ağrılarım hafifleyecek. Dün, halden anlar bir arkadaşım, bu sıra sakın şarkı dinleme, şiir okuma ve film seyretme, yıkılırsın, dedi bana. Galiba haklı, ben de öyle yapacağım. Salâh Bey'e taşınacağım. Onunla matrak yolculuklara çıkacağım. Isık çalıp bir süre avarelik edeceğim. Size de tavsiye ederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir mayıs sevinci: Türkçe Olimpiyatları

Ali Çolak 2008.05.31

Son birkaç yıldır mayıs, pek çok insan gibi benim için de biraz Türkçe Olimpiyatları demek. Biz burada, sonu gelmez bunalımlar, kahreden it dalaşları içindeyken, sanki yöresine hiç düş kırıklığı uğramamış insanlar, başka bir çağdan çıkar gibi, dilimizi konuşan rengârenk çocuklarla geliyor ve zamanımızı aydınlatıp gidiyorlar.

Türkçe Olimpiyatları biraz da hüznü hatıralar ve göğüs kabartan bir gelecek hayali demektir. O yoksul ama mesut öğrenci evlerinden çıkıp giden genç kızların, delikanlıların, buzullardan yahut Afrika sıtmasından veya bir Batı ülkesinin aristokrat caddelerinden nasıl bize benzer sesler toplayıp geldiğini görmek ve sevinçle ağlamak demektir. Türkçe'nin sesinin nerelere ulaştığını görmenin hayretidir. Sudanlı küçük bir kızdan Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun 'Türküler Dolusu' şiirini dinleyip hüzünlenmektir. Sonra Tanzanyalı bir çocuktan Nazım'ın dizelerini, Arnavut bir kızdan Arif Nihat Asya'nın Naat'ını, bir başkasından Dağlarca'yı... Kimi Türklerin hiç gitmediği, gitmeyeceği ülkelerde, oraların dağlarında, denizlerinde; kim bilir, belki yoksul evlerinde, akşam ve sabah meçhul çocukların Türkçe hayaller kurması, kederlenmesi, sevip sevilmesi... Belki gün batımlarında, okyanus kıyısında yahut karlı dağlara karşı dizeler okuması bizim dilimizde... "İnsan yaşadığı yere benzer / O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer / Suyunda yüzen balığa / Toprağını iten çiçeğe..."

Türkçe Olimpiyatları, 'hüznü bir bahtıyarlık'tır aramızda... Yüz yıldır beklenen bir göğüs kabarmasıdır. Uzun, upuzun gurbet ve gaflet yıllarının ardından, Türklerin de dünyayı bir uçtan bir uca geçip 120 ülkenin insanıyla dostluklar kurabileceğini, onlarla kendi dilinde konuşabileceğini resmeden mutlu bir tablodur. Son bir asırda, bu ülkenin çocuklarına nasip olmuş en büyük evrensel başarıdır. Belki de bir rönesans... 120 ülkede açılan yedi yüz okulda on binlerce çocuk Türkçe konuşuyor. Oralardan buraya, buradan oralara köprüler kuruluyor. Türkiye üstüne rüyalar görüyor oralarda, hayaller kuruluyor.

Türkçe Olimpiyatları, uzun, upuzun bir yolculuktur. Meçhul öğretmenlerin yazmaya durdukları bir özveri destanıdır. Kimileri kendilerine gözünü kapatsa, kulaklarını tıkasa da onlar, buna hiç aldırmandan Türkçe'nin renk yelpazesini büyütüp genişletmeye devam ediyorlar, edecekler. Şimdi dünyanın saygın dergileri, gazeteleri, haber ajansları onların öykülerini yazıyor. Bu özveri destanını anlamaya çalışıyor. Onlarsa ulaşılmadık ülke kaldı mı diye yerküreyi taramaya devam ediyor.

Türkçe Olimpiyatları, Anadolu insanının dünyaya açılan penceresidir biraz da. Denizli'nin, Yozgat'ın, Sivas'ın, Bingöl'ün, Adapazarı'nın küçücük kasabalarında, belki kendi şehirlerinin ötesini görmemiş annelerin oğullarını,

kızlarını uğurladıkları uzak ülkelerden, siyah tenli, sarı tenli boncuk gözlü çocukların birer armağan gibi gelip 'sizi seviyorum' deyişidir.

Türkçe Olimpiyatları biraz da, Türkçe yazan herkesin, yazdıklarının denizler aşırı ülkelerde kendi sesleriyle okunduğunu, okunacak oluşunu düşünüp gülümsemesidir. Türkçe Olimpiyatları biraz da Bursa'daki şiir finallerinde, sahnede 'Altın Hızma' türküsünü söyleyen Kerküklü çocuğa, Amerikalı bir genç kızın bir kucak dolusu kırmızı gül attığını gören yazarın ebedi sevincidir. Türkçe Olimpiyatları, bu evrensel çiçek tarlasına uzaklardan çok uzaklardan bakıp, onlara bin yıllık hasretle sarılmak isteyip de ulaşamamanın verdiği kahredici hüzdür. Yarın 1 Haziran. İstanbul'da 6. Türkçe Olimpiyatları'nın görkemli ödül töreni. Yorgun mayıs günlerimizi ince bir sevinçle diriltip giden yeryüzü çocuklarına ve ellerinden tutup onları getiren meçhul öğretmenlere sonsuz şükran...

Son söz: Dünyanın bir yerlerinde kara gözlü çocuklar, hâlâ gelip başlarını okşayacak bir Türk öğretmeni bekliyor olabilir. Seneye onlardan biri de gelecektir buraya, emin olun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Roman!

Ali Çolak 2008.06.07

Bir genç adam çıkageldi. Şu büyüü 'yazar'lık âlemine ilk adımını atmış, eşikten içeri yenice girivermiş. Adı, Cem Kalender.

Bursa Osmangazi Belediyesi'nin bu yıl roman dalında düzenlediği Ahmet Hamdi Tanpınar Ödülü'nü kazanmış. İyi de bir para ödülü vermişler, mutlu. Oturup çay içtik. Sonra çantasından utana sıkıla bir kitap çıkardı. Önüne koydu, hiçbir şey söylemedi. Kitabı elime aldım, yeşil zeminli kapağında asırlık bir ağaç gövdesi var, fena değil. Numara konmadığı için sayfa sayısını öğrenmem mümkün olmadı, ama başka bir kitapla yan yana koyup ölçtüm, eh 250 sayfayı aşkın, yani adamakıllı bir kitap. Fakat elimdeki nesnenin nasıl bir kitap olduğunu, niçin basıldığını hiçbir şekilde anlayamadım. En üstte Osmangazi Belediyesi'nin amblemi var. Küçük puntolarla yazılmış 'Ahmet Hamdi Tanpınar Anısına' ibaresinin altında iki parmak kalınlığında harflerle 'ROMAN' yazıyor ve bir de 2007. Evirdim, çevirdim; önüne arkasına baktım, sayfaları karıştırdım, ne yalan söyleyeyim, hiçbir şey anlamadım. Evet bu bir 'roman' ama ne romanı? Bir adı yok mu? Peki yazarı kim?

Halime acıyan genç adam imdadıma yetişmese, akşama kadar bu 'roman' romanını evirip çevirmeye devam edeceğim. "Hocam" dedi, "Bu benim romanım. Belediye, Tanpınar Ödülü'nde birincilik kazanan romanımı bastı!!!" Sonra gülmeye başladık. Mesele anlaşıldı. Tabii ben daha çok meraklandım. Acaba romanın ve yazarının adı nerede? İlk sayfayı açtım: Ahmet Hamdi Tanpınar Anısına / 2007 / Roman / Klan! Evet, böylece romanın adının Klan olduğunu öğreniyoruz; ama yazarı hâlâ ortalıkta yok! Sayfayı çeviriyoruz: Osmangazi Belediyesi Yayınları... Altında ISBN numarası, onun da altında Cem Kalender yazıyor. Tabii bunun romanın yazarı olduğunu anlamamız normal şartlarda mümkün değil. Üçüncü sayfaya geçtik. Yine "Ahmet Hamdi Tanpınar Anısına", yine büyük harflerle 'ROMAN', yine altına Klan ve onun da altında bir kere daha "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Ölümünün 47. yıldönümü anısına..." Dördüncü sayfada Seçici Kurul üyelerinin adları... (ki ödülün son derece saygın bir seçici kurulu var ve şu isimlerden oluşuyor: Hilmi Yavuz, İhsan Deniz, Füsün Akatlı, Latife Tekin, Cihan Aktaş, Doç. Dr. Erdoğan Erbay, Metin Önal Mengüşoğlu, Prof. Dr. Abdullah Uçman, Yard. Doç. Dr. Laurent Mignon) Beşinci sayfadayız: İçindekiler, Sunuş: Recep Altepe, Osmangazi Belediye Başkanı... Önsöz: Metin Önal Mengüşoğlu... Babama... Sunuşla özsözü biliyoruz ama bu 'babama' nedir? Üç beş sayfa ileride, bunun, yazarın ithafı olduğunu anlıyoruz. Şu ana kadar adı geçmeyen talihsiz yazarımız, romanı

babasına ithaf etmiş ve bu ithaf da kitabın 'içindekiler' bölümüne girmiş. Nihayet 'ROMAN' başlıyor. Evet, KLAN, altında Cem Kalender ve romanın ilk cümleleri. Bu kitaptan yanlış anlamadıysam 2 bin adet basılmış.

Biliyorum sıkıldınız, ama bu garabeti böyle naklen vermenin dışında nasıl anlatabilirdim! Kitapta iç düzen diye bir şeyin olmadığından, kullanılan garip harf karakterinin okumayı imkansızlaştırdığından söz edecek değilim. Elimizdeki kitap, Türk edebiyatının ustalarından birinin, Tanpınar'ın anısına bu yıl 7. kez verilen ödülde birincilik kazanmış eser. Bir genç yazarın edebiyat dünyasına takdimi... Elbette belediye ve onun bu işle görevli elemanları, Tanpınar ödülünü iyi niyetle ve büyük özveriyle gerçekleştiriyor. Fakat yayımlanan bu kitap, ne Tanpınar'ın adına, ne böyle bir yarışmaya ne de bu özveriyi gösteren kuruma yakışıyor.

Şimdi kendinizi o genç yazar adayının yerine koyun, ne hissedersiniz. Bir ödüle başvurup birinci oluyorsunuz, eseriniz basılıyor; ama onu kimselere gösteremiyor, bu benim kitabım diyemiyorsunuz. Çünkü kitabın, kitaba benzer bir yanı yok. Bu nasıl bir özensizlik, bilgisizlik, görgüsüzlüktür? Bütün dünyada, bir romanın kapağının, iç düzeninin nasıl olacağını, yazar adının nereye, nasıl yazılacağı bellidir. Bunu öğrenmek için bir tek basılı kitap görmek bile yeterlikten 'saygın' bir yarışmanın birincilik ödülünü alan eser nasıl olur da garabet bir şekilde basılıp yayılabilir? Harcanan paraya, verilen emeğe yazık değil mi? En önemlisi, o genç yazarın hayal kırıklığı... Ödül almış; fakat elinde gururla 'Benim eserim' diyebileceği bir kitap yok. Kitabın üzerinde adı bile yazmıyor!

Edebiyat ödülleri evet, önemli; edebiyat ortamına katkıları tabii ki var. Ama ödüllerin saygınlığı biraz da ortaya çıkardıkları eserlerin değeri ve kalıcılığıyla sağlanıyor. Tanpınar mezarından kalkıp da bu kitabı görseydi acaba ne derdi? Bir daha adına ödül verilmesine müsaade eder miydi?

Tanpınar Roman Ödülü'nün sahibi Cem Kalender, hayli bilgili, çalışkan bir genç yazar adayı. Romanı konusu ve anlatımıyla son derece ilginç, okunmaya değer. Dilerim bu talihsizlik umudunu kırmaz ve ileriki yıllarda başka kitaplarını okuma fırsatı buluruz. Onun 'ROMAN'ını, gördüğüm en ilginç kitap olarak kütüphanemin müstesna bir yerinde saklayacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aytmatov, Bişkek caddelerinden geçerken

Ali Çolak 2008.06.14

Bugün Bişkek'te olup Kırgızların Cengiz Aytmatov'u nasıl uğurladığını görmek isterdim. Halkı, içlerinden çıkmış en büyük adamı nasıl taşıyacak omuzlarında? Onun 80. yaşını doyasıya kutlayamamanın hüznüyle ona nasıl el sallayacak? Belki, Toprak Ana'daki gibi dokunaklı bir sahne! Oğlunu yolcu eden bir ananın, tren istasyonunda, dünya başına yıkılmış gibi yapayalnız kaliverişi...

Muhtemel ki o uzak ve suskun ülkenin genç-yaşlı bütün insanları, kendi efsanelerini dünyaya duyuran bilge yazarın ardından kafile kafile yürüyecek ve nemli gözlerle, hıçkırıklarla onu babasının yanına uğurlayacaktır. Gurbete yolladıkları ve yıllardır hasret kaldıkları 'ata'larının toprağına dönmesi, belki de içten içe memnun edecek onları. Cengiz Aytmatov artık ebediyen kendi toprağında ve bir toplu mezarın üstüne kurulan kabrinden çocukluğunun geçtiği dağlara bakacak, oradan bitip tükenmez Manas'ı, Kırgız masalını dinleyip duracak.

Tabutunun ardından Ata-Beyit Anıt Mezarlığı'na doğru yürüyen Kırgız delikanlıları, gözleri kara üzümler gibi derin o genç kızlar, kim bilir hangi duygular içinde, bu büyük adamın diliyle konuşabilmenin, bütün dünyada yankılanacak bir sesin sırrını aramanın hayalini kuracak, Aytmatov gibi olmanın hayalini... Cengiz Aytmatov, yalnız Kırgızların değil, bütün Orta Asya bozkırlarının, suskunların, yoksulların, oğulları ellerinden alınmış

anaların, babası kurşuna dizilmiş çocukların, sevgilisini bekleyen kızların, yarım kalmış aşkların ve illa ki 'Mankurt'laştırılan insanın dilidir. Dokuz yaşındayken babası alınıp bir meçhule götürülen ve tam elli yıl o meçhulü kurcalayıp duran Aytmatov, neredeyse bütün romanlarında 'babasız'lığın acısını tattırıp durdu. Bunu kendi acısından çıkarıp evrensel bir 'yoksun'luğa dönüştürmeyi başardı. Romanlarının 157 dile çevrilip 60 milyon insana ulaşmasının sırrı da buydu belki.

Aytmatov nasıl bir insandı; roman kahramanlarına benzer miydi? Dünya edebiyatının en yakıcı aşk hikâyesini kaleme alan adam, nasıl bir yürek taşıyordu? Bunu bilmemiz ne yazık ki mümkün olmayacak. Belki bir gün çok yakından tanıyan biri, iyi bir biyografi yazar ve bize onun iç dünyasından haber verir.

Geçen sonbaharda, Elazığ'da bir günü Aytmatov'la birlikte geçirdim. Hatta bir söyleşi yapma şansı buldum. İri cüsseli, donuk ve sert yüzlü o dev adam, yaklaşıp söyleşmeye başladığınızda aslında hiç de uzak değildi. Sadece 80 yaşın verdiği yorgunluk vardı üstünde. Bizim taşralı bürokratlar yazık ki dünya çapında bir yazara nasıl davranılacağını bilmiyordu, hatta ona popstar muamelesi yapıyordu. Aytmatov, kendisine gösterilen yoğun sevgiden olacak, bunları pek önemsemedi, nazik davrandı, memnundu halinden. Hazar Şiir Akşamları'nın 'Şairler yürüyüşü'ne katılmış, uzunca bir yolu yürüdü. Yalnız, üniversitedeki fahri doktora töreni ve ardından plaket-ödül faslı uzayıp gidince bunalıp kendini dışarı zor attı. Birkaç kere konuşma yaptı Elazığ'da. Hepsinde gençlere seslendi, onlar üstüne bir derdi vardı belli. Çocuklara, gençlere gelecekte bilimle, teknolojiyle ve edebiyatla güzel bir dünya kurmak için çalışmalarını öğütledi.

Konuşmamızda, Zaman gibi barışa, diyaloga açık bir gazetenin varlığından duyduğu memnuniyeti dile getirdi ve mutlaka Rusça bir gazete çıkarmamızı öğütledi. Ortak bir dünyalılık şuurundan söz etti uzun uzun. Barışa sahip çıkılması kadar çevre bilincinin oluşmasını ve dillerin korunmasını da önemseyeceğini söyledi. Türkçenin geleceğinden de umutluydu, Türk dünyasındaki kültürel kaynaşmanın dil bilincini geliştireceğine ve buradan güçlü bir edebiyat çıkacağına inanıyordu. "Kültürel ve manevî değerler yaşatıldıkça dünya barışı ayakta kalacak." dedi. Onca eserden sonra yazma tutkusunun ateşinin hâlâ yanıp yanmadığını sormuştum ona. Ölene kadar yazmayı sürdüreceğini, hatta yazacağı ilk romanda Türkiye'ye yer vereceğini söylemişti, nasip değilmiş.

Bütün hayatlar yarım kalır. Aytmatov'un ki de öyle. O, bugün Bışkek caddelerinden sel gibi akacak esmer ve suskun Kırgızların omuzlarında, ebedi yurduna uğurlanacak. İnancımız o ki her büyük yazar, öldüğü gün yeniden doğar, bir daha ölmek üzere. Harfler yeryüzünden silinmedikçe ve okuyan son insan dünya yüzünde gezdikçe Aytmatov da yaşayacak. Aşkın, özgürlüğün ve barışın gürül gürül akıp gittiği benzersiz eserleriyle... Cemile, Elveda Gülsarı, Beyaz Gemi, Gün Olur Asra Bedel, Toprak Ana, Cengiz Han'a Küsen Bulut, bütün dünyada yeniden okunmaya başlandı bile.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Artvin'de zaman

Ali Çolak 2008.06.28

Mardin için anlatılan bir inanış vardır; bir kere gören, yedi kere görecektir... Bu Artvin için de söylenir mi bilmem. Artvin öyle sebepsiz, ha deyince gidilecek şehirlerden biri değil. Bir sebep, bir vesile olmalı gidip görmeye. Benim ikinci gelişim. Bakalım bir daha ve acaba yedi kere görebilecek miyim?

Bir Artvin yazısına Mardin'le girişim boşuna değil. Mardin'i gördüm ve orada üç ay yaşadım. İlk karşılaştığım andan beri, Artvin ile Mardin arasında bir benzerlik, bir akrabalık arayıp durdum ve galiba buldum ki Artvin'den

söz ederken pek çok kez yanlışlıkla Mardin kelimesi çıkıyor ağızımdan.

Sahi, Artvin'in Mardin ile nasıl bir akrabalığı olabilir?

Önce gökyüzleri. Bu kadar bol yıldızlı geceleri bir Mardin'in damlarında yatarken gördüm ben, bir de Artvin'e gece yarısı ayak bastığımda. Gece salkım saçak, biteviye yıldız, yere iniverecekmiş gibi... Ah, bana yıldız masalı anlatan!.. Gündüzlerse sonsuz mavilikte gök ve bulutlar... Elbette Artvin bir yeşil cennet, Mardin bir çıplak dağlar ve taşlar ülkesi. Sonsuz taşlar...

Bir benzerliği daha var iki şehrin; coğrafyanın onlara biçtiği kader. İnsanoğlu o doymak bilmez iştahıyla ne denli çabalarsa çabalasın, ihaneti ne kadar koyu olursa olsun, onların benzersiz, kendine mahsus yapısını değiştiremiyor. Artık bütün şehirler birbirine benziyor Türkiye'de. Denizli'nin Uşak'tan, Gaziantep'in Kayseri'den, Konya'dan; Çorum'un İzmit'ten farkı yok. Apartman, apartman, apartman ve kıyılarında zenginlerin saltanatını haber veren mağrur villalar... Sizi gözü kapalı alıp götürseler ve bu şehirlerden birinin ana caddesine bıraksalar, oranın yapılarından, mimarisinden nerede olduğunuzu çıkarmanız mümkün değildir. Hiçbir şehrin kendine has yapıları, evleri, sokakları hatta kokuları yok artık.

Fakat Mardin ve Artvin öyle değil. Coğrafya onlara öyle bir armağan vermiş ki insanı aciz bırakıyor. Ne denli kötülük etme arzusu duyarsanız duyun, dağlar ve taşlar bunu gerçekleştirmenize izin vermiyor. Evet, Mardin'de de, Artvin'de de çok katlı çirkin apartmanlar var; fakat bunlar bile şehrin kendine özgülüğünü, doğallığını, hatta oluştan gelen ve bir meziyet olan kusurunu yok etmeye yetmiyor. Mardin'de taşlar, Artvin'de o tabii eğim, yamaçlar müsaade etmiyor sıradanlığa.

Artvin'de uyanmak, ağır akan bir zamana karışmaktır. Sabah bir kalkarsınız, odanıza güneş dolmuş. Zamanı kaçırdığınızı, günü heba ettiğinizi düşünüp kederlenmeye durursunuz. Saate baktığınızda, bunun gereksiz olduğunu görürsünüz. Daha sabahın sekizidir. Güneş bir kainat gibi kaplamıştır hayatı ve sizi bu ağır çekimli akışa davet etmektedir. Tamamını bir bakışta, bir noktadan asla görme imkanını bulamayacağınız şehirde, tepeleri aşağı aşağı, yamaçları çıka çıka dolaşırsınız, daima yavaş... Burada hiçbir şey hıza ayarlı değildir; çünkü şehri koruyan o tabii coğrafya bunu ebediyen unutturmuştur. Yavaş yürür, arabanızla yavaş gider ve hatta yavaş konuşursunuz. Bu denli yavaşlık, elbette şehrin yerlileri için sonu gelmez bir can sıkıntısını hayatın doğal rengi haline getirebilir, getirmiştir. Ve o muazzam can sıkıntısı, burada bir hayat felsefesine dönüşmüş, bir insan tipi bile ortaya çıkarmıştır. Fakat biz yabancılar, zamanın neredeyse durmaya yüz tuttuğu böyle bir iklimde yaşamının lezzetini duyarız.

Artvin her yıl bugünlerde yavaş akan zamanı hızlandırmak istercesine konuklara, uzaktan gelmiş insanlara açıyor kapılarını. Bir şenliktir alıp yürüyor. Geleneksel Kafkasör şenliklerine iki yıldır kültür-sanat etkinlikleri de eklendi. Geçen yıl altı dalda yapılan Artvin konulu yazı yarışması, bu yıl bir yeri, mekanı tanıtan yazılarla sınırlandırılmış. Jüri üyesi olarak bize gönderilen elliye yakın yazıyı okuduk. Artık Artvin'in tarihini, mekanlarını hatta insanların tanır hale geldik. 'Bir aşka dönüşüverdi aşinalık...'

Geçen yılki yarışmada ödül alan yazılar, valilik tarafından 'Geçmişten Geleceğe Artvin' adıyla kitaplaştırılmış. Yerel tarihin, bir şehrin kültürel varlığının yazılı hale getirilmesi beni mutlu eder. Bu bilinç gitgide yaygınlaşıyor. Evet biraz geç oldu; ama biz böyleyiz işte, bir varlığın değerini yitirmeden anlama kabiliyetimiz yok. Artvin, dönüp kendine bakıyor ve o sonsuz mavi göklerin altında, o yavaş akan zamana karşı, yavaş yavaş yitirdiklerinin peşine düşüyor. Dilerim bulur ve bu buluş onu zenginleştirir. O zaman, o bunaltan can sıkıntısını da dağıtır belki, kim bilir!..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mutlu olunuz!

Ali Çolak 2008.07.05

Artık hiçbir şey beni şaşırtmıyor. Biliyorum bütün kusur bende, duyarsızlaştım iyice. Memleket meseleleri hiç mi hiç sarsmıyor.

Bugün, şu içinden geçtiğimiz absürt günlerde bile mi diyeceksiniz, evet şu gözümüzün önünde olup bitenler bile kılımı kıpırdatmıyor. Galiba insanlara, hadi bir kısmına diyelim, inancımı büsbütün yitirdim. Bütün yeryüzü yaşamının bir maskeli balodan ibaret olduğuna inanıyorum artık. Herkesin yüzünde bir maske! Bazı 'saygın adamlar', kafalarında binbir hesaplama, akıl almaz planlar ve korkunç senaryolarla aramızda dolaşıp duruyorlar. Ve biz o 'saygın' görüntünün altında kan içmeye teşne yaratıklar olduğundan habersiziz... Ne kadar safdil insanlarız! Suikast yapacaklar, halkın üzerine ateş açacaklar, çatışma çıkaracaklar, darbe ortamı oluşturacak, sonra bir köşeye çekilip memleket elden gidiyor diye bas bas bağıracaklar... Bizim buna inanacağımızı sanıyorlar. Bu adamlar bile artık beni şaşırtmıyor!

Onlar aslında bir 'tip' ve her devirde, iklimini bulur bulmaz ortaya çıkıyorlar. Ülkenin biricik hâkimi olmak üzere yaratıldıklarını düşünüyor ve bizim gibi avare takımını kontrol altında tutulması, güdülmesi ve bir yöne doğru sürülmesi gereken güruh olarak görüyorlar. Baksanıza, amaçlarına hizmet edecek yazar, sanatçı, gazeteci bulup kitaplar yazdırmayı, filmler, diziler çekirtmeyi, şarkılar besteletmeyi planlamışlar. Hep böyle yapar bunlar, edebiyatı da, sinemayı ve müziği de kendi 'dava'larına hizmet edecek vasıtalardan ibaret sayarlar. Aykırı sesler, başına buyruk yazar ve şairler baş belalarıdır, hazzetmezler onlardan. Bir Behçet Kemal Çağlar yahut Kemalettin Kamu yoksa, çağdaş takipçileri vardır, 'dava'ya inanacak birileri her zaman bulunur.

Sol görüntülü ve aslında adamakıllı gerici politikacılar, önyargılı yargıçlar, kalemini satmış köşe yazarları, gazeteciler, cuntacılarla al takke ver külâh eden televizyoncular; tetikçiler, goygoycular, çığırtkanlar... hiçbiri beni şaşırtmıyor artık. Onlara kıymet vermiyorum. Yazdıklarını okumuyorum, televizyonda göründüklerinde kanal değiştiriyorum. Sahtelik, insanın tahammül mülkünü yıkıyor.

Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olan ve bilmedikleri konular üstüne sayfalar dolusu yazı döktürenler de şaşırtmıyor beni. İnternet çöplüğünde bir küllüğe yerleşip orada eşinip duranlar, ona buna sataşanlar... Taşra kafalı, kıskanç, üretme kabız, soğuk savaş artığı üçüncü sınıf yazı erbabı... Onlar da şaşırtmıyor beni. Başka türlü nasıl davranabilirler ki, hangi varlıkla, hangi güzellikle çıkarlar insan içine? İyi şairlere, güzel kotarılmış işlere bakıp kıskançlıktan kuduruyorlar. Taşralılığın taassubu, o korkunç can sıkıntısı, adam yerine konulmamanın yol açtığı hınçla köpürüyorlar. Köpürsünler... İnternet çöplüğü öyle geniş, öyle sınırsız ve müsait ki, orada herkes sesine karşılık bulabiliyor, herkes eteğindeki döküp rahatlıyor ve mutluluktan uçabiliyor. Bırakınız, uçuşunlar!

Beni ne mi ilgilendiriyor, ne mi şaşırtıyor beni? Camdan görüyorum şimdi, yetmişli yaşlarda bir çift, bir hacı amca ve bir haminne, el ele tutuşmuş, yürüyor... Dünya tatlısı yüzlerinde ne acı, ne keder! Bu dünyada, şu rezilliklerin olup bittiği ülkede yaşamıyorlar sanki. İşte bu tertemizlik şaşırtıyor beni!

Başka nelere mi şaşıryorum? İstanbul'un caddelerinde yürürken delice bir ıhlamur kokusu duymak, çörekotu üstüne yazılmış harikulade bir kitapla karşılaşmak, gece balkona çıkıp çoban yıldızıyla burun buruna gelmek, İstiklâl'de yürürken bir Sezen Aksu şarkısıyla durakalmak, umulmadık bir yerde "Uyandım gözlerinle ben seninle iy'oldum" diye bir dize okumak, Pavase'den, "Büyük şairlerin büyük âşıklar olduğu görülmez pek..." cümlesini okumak... Bütün bunlar şaşırtır beni, şaşırttı.

Bir de şu küçücük haber, geçenlerde çıktı: "Tayvan'da sevgilisinin ölümüne dayanamayan erkek, morgdaki dondurucuda gizlice onun yanına yatarak intihar etmek istedi, ama başaramadı. Çalışanların dondurucuda olağan dışı bir sıcaklık olduğunu belirlemesi üzerine kapağın tam kapanmadığı fark edildi. 41 yaşındaki âşık, dondurucuya girdikten yarım saat sonra kurtarıldı. Çaresiz âşığın dondurucunun içine girmeden önce intiharını hızlandırmak için ilaç da aldığı belirtildi." Şaşırdım ve saygı duydum.

Gerisi umurumda değil, dileyen dilediği gibi mutlansın!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni moda: değinmeci, dokunmacı yazarlar

Ali Çolak 2008.07.12

Farkında mısınız, son zamanlarda edebiyat dergilerinde, kitap eklerinde yeni bir yazma biçimi gelişti. Eskiden de vardı bu türde yazarlar, bir iki kişiydi; ama şimdi neredeyse her dergide karşımıza çıkıyor.

Yaşını başını almış, çoğu altmışını devirmiş kalem sahibi; kimi kitaplar, yazar ve şairler hakkında kısa kısa notlar, değinmeler, dokunmalar yazıyor. Bir tür günlük gibi, ama değil... Eleştiri desen hiç değil. Okuma notları da değil... Onu bir zamanlar Hilmi Yavuz yapar, hakkını da verirdi. Kısacık yazılardı ama 'külyutmaz' bir okurun dikkatlerini, eleştirilerini içeriyordu bu yazılar. Ne çok yazarın fiyakasını bozmuş, yere göğe sığdıramayan ne çok kitabın kurt yeniğini ortaya çıkarmıştı Hilmi Yavuz! Sonra, 'Okuma Notları' adıyla kitaplaştı o yazılar.

Eleştirmek, bir kitabın eksikliğini gediğini ortaya çıkarmak için oturup emek vermek gerek. Bu sözünü ettiklerimin öyle bir derdi yok.

Onlar genellikle övmek, bazen de işlerine gelmeyen yazarları yerin dibine batırmak için yazıyorlar. Aslında kendilerince eğleniyorlar demek daha doğru. Emeklilik günlerinde hem hoşça vakit geçiriyor hem de (sözde) yazı hayatını sürdürmüş, edebiyat dünyasından kopmamış oluyorlar. Bir dergide sabit bir köşeye sahip olmak az şey mi!..

Elbette kimsenin köşesinde gözümüz yok, olamaz da. Şükürler olsun, bizim başımızı sokacak kadar bir köşeciğimiz var. Yazsınlar, hatta birden fazla dergide yazsınlar; fakat yazıyı can sıkıntısını gideren bir eğlencelik, o köşeleri de eşe dosta mavi boncuk dağıtan birer dükkân görmesinler. Ben bu 'emekli' yazar takımının yazdıklarının kendilerinden başka kimseye faydası dokunmadığını/dokunmayacağını düşünüyorum. Ne yapıyor bunlar? Mesela yeni çıkmış bir şiir kitabını alıp okuyor, sonra oradan kimi dizeleri birbiri ardına sıralayıp aralarına 'hislerini' serpiştiriyorlar. Al sana yazı... Şöyle cümleler mesela: "Akşam, filancanın şiir kitabını aldım elime. Şöyle bir dize vardı. Çok sevdim. Ne güzel şiirler yazıyor filanca..." Sonra başka bir kitap, başka hisler...

Kitabına 'değinilen' şaire, öykücüye nasıl bir faydası dokunur bu tür yazıların? Adı anılan şair ya da yazar, hele genç biriye, bekler ki bir kusuru gösterilsin, bir kapı açılsın önüne, kitabı hakkında yeni bir şey söylensin. Bu yazıları yazarlar bir de anlı şanlı isimler, sözümona 'usta'larsa, 'bir şey' söylemesi beklenir doğal olarak. Ama nafile! Onlar başkaları için değil, kendileri için yazıyorlar. Yazarken eğleniyorlar, yetmez mi!

Yakınageldiğim bu tutum, bütünüyle edebiyatı, yazıyı ciddiye almakla ya da almamakla ilgili bir durum aslında. Edebiyat, eşi dostu mutlu etme, ağırlama sanatı mıdır? Bol övgülü ve hislenmeli yazılara edebiyat denir mi? Denmezse, bu yazılar edebiyat dergilerinin magazin ihtiyacını mı karşılamaktadır?.. Soruları çoğaltabiliriz. Fakat ortada bir gerçek var ve şiirden, öyküden ya da çeviriden emekli olmuş kalem erbabı, oturup 'not'çu, 'değinme'ci yazar oluyor. Durum bu ve hakikaten vahim...

Edebiyatın ciddiye alınmayışı bana dokunuyor. Bunu yapanlar bir de ak saçlı adamlarsa daha çok üzüldüğüm. Yazacak bir şeyiniz, söyleyecek sözünüz kalmamışsa, köşenize çekilip kendinize daha faydalı işler bulmalısınız. Hobiler mesela, asude yürüyüşler... Ya da oturup güzel güzel okumalısınız. Rakı masasında ya da dedikodu meclislerinde konuşulanları edebiyat dergilerine yazmanın anlamı ve gereği var mı?

Siz istediğiniz kadar 'gereği yok' deyin, değinmeci yazarlarımız çalışıyor! Demek ki bazı yazma biçimleri bulaşıcı, dergiden dergiye sıçırıyor, kısa sürede yayılıyor. Ya da ben yanlış düşünüyorum. Bunlar, çok faydalı, çok verimli ve okunma oranı çok yüksek yazılar. Bir dergide ya da kitap ekinde olunca, diğerleri kayıtsız kalamıyor, hemen onlar da bir tane 'notçu', 'değinmeci' yazar bulup yazdırıyorlar.

Evet, durum hiç de bizim sandığımız gibi olmayabilir!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Caz ve hüzün

Ali Çolak 2008.07.19

Necatigil'den ilhamla söyleyelim, bazı aşklar nasıl bazı yaşları beklerse kimi dizeler de anlaşılacak için bazı zamanları bekliyor.

Edip Cansever'in bir dizesi... "Bir caz müziği gibi gelip geçiyor hüzün"... Defterime yazmışım, kim bilir ne zaman. Beklemiş yıllarca anlaşılmayı... Temmuz akşamlarını ve cazın aramızdan o esmer sesiyle geçip gidişini beklemiş.

Bir caz müziği gibi gelip geçti zaman.

Caz'ın yaz'la yakınlığını anlatmaya iki sesin benzerliği yetmiyor.

Yazlar elbette en çok hüzündür.

Hüzün, gecedan önce gelip yerleşiyor. Ve konuşuyor sesinde esmer bir yalnızlıkla. Akşam Şiirleri'nden ödünç alınmış bir dize: "Yüzüme bak, hüzüne bakmış olursun".

Caz, elbette en çok hüzündür.

Kara bulutlar altında sarı bir yağmurluğa bürünüp gelir. Durur öylece, bakar, konuşmaz. Bazı akşamlar öyledir, susar.

Derken Al Jarreau, o uzun kollarını yana salmış, yüzünde dünyaları umursamaz bir gülümseyişle söyler: "We're In This Love Together". Sesini bütün çalgıların üstüne çıkarıp gülerek, eğlenerek... Yağmur yağacakmış, yağsın... Vakit ilerlemiş, tükensin! Kendi sesinin aydınlığında dans eden bir cazcıdan daha mesut kim olabilir!

Hüznün içinden usulca bir sevinç çıkıp gelir, o sarı yağmurlukların altında esmer bir gülümseme! Güzelleşir gece... Caz, 'Hüzünlü bir bahtiyarlık'la şarkı söylemenin sevincidir.

Bir caz müziği gibi gelip geçiyor zaman.

Suskun, öylece, bulutların altında; gitarın, saksafonun ve o esmer sesin açtığı yoldan geceye karışıp gidiyoruz. Biraz daha kendimiz, biraz daha bahtiyar...

Biz, hayata hüznü bir bahtiyarlıkla gülümseyenler, cazı neden seviyoruz? Çünkü caz, rahatı kaçıkların müziği, dünya kollarına büyük gelenlerin, acısı koyuların, sarı bir yağmurluğa bakıp gülümseyenlerin, yolun sonunu göremeyenlerin müziği... Caz bütün rindlerin müziği!

Gece, bir caz müziği gibi gülümseyip geçiyor.

Bu ülkede yaşamının imkansızlığı üstüne konuşmak hüznü. Biz böyle dillerle konuşmayı bilmiyoruz. Böyle çetelerle, böyle darbelerle, böyle entrikalarla. İyi ki bilmiyoruz biz o dillerle konuşmayı.

Bizim dilimiz çok yalın, çok saydam, çok çocuk. Bizim dilimiz çocuk dili. Bu yüzden bizim eteklerimizden hüznü akıyor, yüzümüz kat kat hüznü. Bu yüzden biz çok ağlıyoruz, çok susuyoruz, çok. Biz, gazetelerin dilinden anlamıyoruz, köşe yazarlarının, televizyon haberlerinin, bildirilerin... Biz, iddiamelerin dilinden hiç mi hiç anlamıyoruz. O mavi kapaklı dosyalar, o binlerce sayfa, ceza yasaları, gizli tanıklar, mahkeme beyanları...

Biz bunlardan hiç anlamayız.

İşte biz, bunun için caz seviyoruz. Biz bunun için masa üstlerimize solgun fotoğraflar koyup, cazın ardından hüznü türküler dinliyoruz. Türküler dinleyip susuyoruz. Susup yine türküler dinliyoruz.

İşte biz bunun için telefonda bile konuşamayız. Biz, birbirimize bakmadan konuşamayız.

Biz, bir dize bulur ve onun serinliğinde sabahlarız.

Darbeciler, savcılar, mahkemeler, haber bültenleri, köşe yazarları bizi anlamaz. Biz de onları anlamayız. Biz, birbirimizi görmediğimiz zamanlarda hep birbirimizi düşünürüz. Öyküler biriktiririz anlatmaya. Fotoğraflar ve şiirler biriktiririz. Biz, bir yola çıkarız, yolda olmanın sevinciyle tutuşup yürürüz. Zaman, bir caz müziği gibi geçer yolda; mesut oluruz. Biz, galiba yazı seviyoruz en çok, akşamları da.

Buğusu üstünde bir şiir gibi caz, o esmer sesiyle geçip gitti aramızdan. Biz, bütün hüznü bahtiyarlar, o ısıltılı seslerin, o kırılgan sevinçlerin içinde mesut olduk.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kitaplara teşekkür

Ali Çolak 2008.08.02

Stefan Zweig, dilimize yeni çevrilen 'Buluşmalar'ın sonunda, kısacık bir yazıyla kitaplara; ruhunun gıdası, gönlünün eğlencesi, aşkı, hülyası velhasıl ömrünün bütün varı kitaplara teşekkür ediyor.

Ne garip! Bu, pek düşündüğümüz, yaptığımız bir şey değildir. Orada, duvarda, cansız, kırıpsız, öylece duran, fakat aslında kendi aralarında sürekli kıkırdaşıp söyleşen, elimize aldığımızda bizimle de sonsuz bir konuşmaya dalan kitaplara duyduğumuz minneti, yüzlerine söylemek neden aklımıza gelmez? Onları canlı yaratıklar görmediğimizden mi? Bunu nasıl düşünebiliriz, kitapların bir ruhu olmadığını!..

Kitapların bir ruhu elbette vardır ve onlar bizim en sadık dostumuz, ağzı en sıkı sırdaşımız ve aldatma nedir bilmez sevgilimizdir. Birinin hayat serüvenini, düşünce savruluşlarını, gönül macerasını okumak isterseniz,

yapacağınız ilk iş kütüphanesine göz atmak olmalıdır. Okuduğu ya da alıp kütüphanesine yerleştirdiği her kitap, sahibinin bir hatırasını ve belki de gizli kalmış bir macerasını saklar.

Epeydir, kitaplarıma bu gözle bakar oldum; sırdaşım, dostum, yol arkadaşım... Belki otuz yıldır oradan oraya taşıyıp durduklarım var içlerinde. Her halimi, her şeyimi biliyorlar. Ergenliğimin, ilkgençliğimin tanıkları, ilk kalem tecrübelerimi bıyık altından gülerek izlemişler. İyi günde kötü günde birbirimize sığınmışız. Ankara'yı, İzmir'i dolaşmışız birlikte. Sonra İstanbul'a taşınmışız. Çoğu burada girmiş hayatıma. Altı kere ev değiştirmişiz. Her taşınmada onlar kadar benim de içim ezilmiş, kimi taşınmalarda birbirimizi kaybetmiş, sonra yeniden bulmuşuz. Ve tabii, en kötüsü ben, tam da rahata kavuştuk dedikleri bir zamanda, onlara ihanet edip içimdeki kütüphane kurma aşkını yitirmişim...

Kitaplarım, şimdi hangi akla hizmet edip de bir çuval paraya yaptırdığım heyula gibi kütüphanenin o derin ve anlamsız raflarına öylece konulmuş, ürkek, yerini yadırgamış, ağızlarında kekremesi bir tat, öylece bekliyorlar. Muhtemelen beni çekiştirmekle meşguller. "Bakalım sevgili sahibimiz ne yapacak? Bu odayı bir aşk yuvası haline getirecek mi? O eski mes'ut günlerimizde olduğu gibi bizi okşayıp saracak mı, yüzünün güldüğü olacak mı? Yoksa hep böyle neşesiz, memnuniyetsiz, içinde müşkülpesent bir Abdullah Efendi, karşımıza geçip somurtacak mı? Böyle giderse zehir olur hayatımız..." Eminim böyle diyorlardır. Her birini yerlerinden gözü kapalı bulup çıkardığım, geceler boyu halleştığımız o eski zamanları özleyip dertleniyor; ben nasıl şu site insanlarından, tekdüze hayattan yakınıyorsam, onlar da pahalı, gösterişli fakat işlevsiz ve sevimsiz mekânlarından şikâyet ediyor, can sıkıntısıyla kıvranıyorlardır.

Kitaplarım haklı, içimde bir tel koptu ve âhenk büsbütün dağıldı. Bütün ömrümce geniş ve aydınlık bir oda ve büyük bir kütüphane hayali kurdum. Evet, şimdi o hayal kısmen gerçekleşti. Fakat ah o yoksunlukların, hülyaların büyüğü tadı! O saadet, şimdi çok uzaklardan belli belirsiz gülümsüyor.

Kitaplarım, ömrümü güzelleştiren vefalı dostlarımla! Beni affedin, biraz zaman tanıyın bana. Çok sürmez, düzelirim, dönerim eski günlerime. Sizi yeniden coşkuyla kucaklar, sırtınızı okşarım. Sonra o yalnız gecelerde birinizi kapatır, öbürünüzü açarım. Nefesim nefesinize karışır yine. Sonsuz bir aşkın çağlıtıyla yaşayıp gideriz. Ama zaman, birazcık zaman verin bana!

Şimdi size, Stefan Zweig'in diliyle teşekkür etmek istiyorum... "Günün huzursuzluğunu unutturan o güzel saatlere, insanın sadık dostu, suskun arkadaşı kitaplara, hep yanımızda olduğunuz, varlığınızla bize hep yaşam verdiğiniz için teşekkürler! İnsanları yaşantılarının en karanlık günlerinde desteklediğiniz için de, cephe hastanelerinde, kışlalarda, hapishanelerde, acıdan kıvrandıkları yataklarda. Her yerde, her zaman yanlarında bulunmuş, onlara düşler getirmiş, huzursuzluk ile ıstırap arasında bir avuç huzur olmuştunuz! Günlük yaşamın altında ezilen ruhunu çekip kurtaran Tanrı mıknaatısı sizler. İnsan ruhunun karanlığını hep aydınlatır, onu ötelere aydınlığa taşırsınız. Sonsuzluğun bu küçük parçaları sizler, yan yana ve suskun, evimizin duvarına sıralanmış öyle duruyorsunuz. Fakat bir el sizi çekip alınca, yürek size dokununca, mekânları kırıp parçalıyor, çalgınca ileri atılan bir araba gibi bizi sonsuzlara taşıyorsunuz." Hepinizi seviyorum, sevgiyle, minnetle!..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dedemin mendili

'Mendil' sözcüğü nedense hep bir serinlikle gelir dilime. Buna bir sebep yakıştırmam mümkün değil ne yazık ki... Böyledir, insan bazı şeyleri duyar, derinden derine hisseder; ama tanımlamaya, anlatmaya kalktı mı çıkamaz işin içinden. Bir mendil serinliğini nasıl anlatabilirim ki size!

Aslında bendeki ilk mendil imgesi serinlikle değil, ateşle ilgilidir. Elimde tutuşup nasıl da alevlenmişti!.. Üç yaşındaydım ve beni tutup bir gelinin kucağına oturtmuşlardı. Gelin yengem olacaktı, amcamın eşi... Âdetti bizim oralarda, gelin eve geldiğinde uğurlu olsun diye kucağına bir erkek çocuk verirlerdi. Okşardı gelin o çocuğu şaşkınlıkla, bir mendil verirdi, belki şeker... Ben kaçmak istedim gelinin kucağından, gülüştü ahali. Mendili alıp sokağa koştum. Kocamandı, ucundan tutar, sürürdüm. Herhalde çok komik görünüyordum! Öyle kaç gün taşıdım onu, hatırlamıyorum, 'mendilli çocuk' olmuştum. Bir gün, bir ateş yakmıştı çocuklar, başında toplaşmıştık. Nasılsa mendilim alev aldı, yanmaya başladı. Kaçtım, salladıkça alevler büyüdü; çok korktum. Bırakıverdim, yandı, kül oldu mendilim. Çok üzüldüm, yengemin bana kızacağını düşündüm, görünmedim ona. Sonra öğrendiğinde ne kadar gülmüştü!..

Bir daha ne zaman mendilim oldu, onu da hatırlamıyorum. Ama bayramlarda hali vakti yerinde evlere el öpmeye gittiğimizde, şekerle birlikte mendil de alırdık. Bir yığın mendilimiz olurdu. Doğru ya, o zamanlar 'selpak' ya da ıslak mendil yoktu. Okula giderken annemiz temiz bir mendil koyardı cebimize. Kızların da olurdu, küçücük, pembeli, süslü...

Kimi yerde 'çevre', bazen 'yağlık' denen o el kadicık mavili yeşilli, allı güllü bezin kendinden büyük işler gördüğünü çok sonra fark edecektim. Evet mendil, küçücük cismine bakmadan o yalın ve mutmain zamanların her anını dolduruyordu. Bunu en çok dedemin hayatında görüyordum.

Büyükçe bir mendili vardı dedemin, 'yağlık' derdi o. Hangi kılığa girmezdi ki bu yağlık! Elini yüzünü yıkar yahut abdest alır, havlu niyetine kurulanırdı dedem onunla. Bir yere serip kuruturdu sonra. Tarlada çalışırken uzunlamasına katlar, gömleğin yakası kirlenmesin diye boynuna dolardı. Hava çok mu sıcak oldu, güneşlik olsun diye şapkanın altına koyup kenarlarını sallandırırdu. Yel buldukça dalgalanırdı mendil, gölgelerdi boynunu, serinletirdi. Namaz kılmaya duracaksa, dört ucundan düğüm atar, namaz takkesi yapıverirdi ondan. Bazen de üstüne şapka giymez, bu mendil takkeyle çalışırdı bağda bahçede. Karnı acıkıp da mola verdiğiğinde, mendil bu kez de sofraya bezi olacaktır. Toprağa yahut otların üstüne serer onu. Üzerine ekmeğini, katığını koyar, karnını doyurur. Akşam üstü bir şeyler mi toplayacak bahçeden, mesela erik, mevsimine göre ayva, nar yahut armut... Mendil hemencecik file olur, torba olur, bohça olur.

Daha ne olmaz ki mendil!

Başın ağrıdığında, katlar, ıslatıp sararsın alnına, ateşini alır. Dağda bayırda bir su birikintisinden, bir göletten su içecek olsa, suyun üstüne serer süzgeç yaparsın. Düğünde sallanıp halay çekilir, gelin arabasına asılır, yeri gelir bayrak diye sırığa takılır. Mendil bir haberleşme aracı ve bir belgedir aynı zamanda. Kızlar gönül verdikleri oğlanlara mendil gönderir. Askere giden sevdiklerine, yavuklularına da mendil verirler, hatıra... O mendil saklanır ve hasret koyulaştıkça çıkarılıp koklanır. Kız istenip söz kesildiğinde mendil alınır; mendil 'söz'dür... Düğünlerde şeker yahut lokum yerine (biraz da yakın çevreye) davetiye olarak mendil dağıtılır. Oku, okuntu, yahut çağrı olur adı, 'buyurun gelin, düğünümüz var' denir.

Ne çok türküde geçer mendil... Oyalı mendil, işlemeli mendil... Şiirde o kadar görmedim, daha doğrusu iyi bir 'mendil' şiiri bilmiyorum. Bu kâğıt mendiller, ıslak mendiller çağında, bir mendil şiiri yazılabilir mi?

Bir serinlik olarak dilime geliyor 'mendil' sözcüğü. Dedemin başında, şapkasının altında rüzgârlanan o mendilden midir, yahut bazı geceler ateşlendiğimde, bir mendil ıslatıp alnıma koyduklarından mı, bilmiyorum. Belki de hayatımızdan çıkıp giden küçük inceliklerin geride bıraktığı boşluktandır, serinlik... Artık bir mendil

taşımıyorum; yalnızca hatırasını taşıyorum mendilin, serin hatırasını... Nereden çıkıp geldi yaz günü bu mendil? Esin perileri geldiler, bir mendil getirdiler. Bende kalacak o mendil, daima...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çünkü yaz, 'çünkü annem'...

Ali Çolak 2008.08.23

Bir keresinde yazmıştım... Biz taşra çocukları, tatillerde annemize gideriz. Eski bir alışkanlıktır bu, okul zamanlarından. Biliriz ki annemiz orada, doyulmamış uykuların, eksik kalmış oyunların ve divan altlarına saklanmış hatıraların bekçisidir.

Yaz gelince biz, eski bir alışkanlıkla annemize, taşrada bıraktığımız kendimize gideriz.

Anneler, orada hep beklerler, bitmeyen bir sabırla. Kıştan kalma meyveler saklarlar; sonra üzüm salkımlarını keseleyip dalında bekletirler. Çokça ağrı biriktirir anneler ve fakat söylemezler sormayınca. Işıltılı bir gülümsemeyle ve bir gönül ağartısıyla pencere önlerinde öylece otururlar. O uzak ve yalnız köylerde; daracık, mavi kanatlı pencerelerin ardında, kaybolmaz bir silüet gibi, gözleri yolda, çok anneler gördüm ben. "Yüzünde içi çiçekli eski kutu duruşu", odalara sığmaz olurlar. Dolanır, dolanır, bir yitiğini arıyor gibi, teneke kutulara saklanmış fotoğraflarda, bin kere açılıp kapanmış sandıklarda, eski ve solgun çeyizler arasında ve bir fincan kahvede o eski porselenlerle... Anne, yok edemez içinin daraltısını... Birikmiş romatizmalar, yüksek tansiyonlar, azmış siyatikler, asırlık baş ağrıları daima... Ama yine de helal sofralar, yine de hayır dua, yine de huzur ve esenlik!.. Serin avlularda, dutların ve incirlerin gölgesinde akşamüstleri, 'hayal meyâl şeylerden' konuşmalar, sonsuz özleyişler, suskunluklar... Anneler zaten eski bir suskunluktur.

Çocukluğun, ilkençliğin kuytularında kalan o dilsiz eşya, eski kitaplar, tahta sandık ve bir şeyleri saklamaktan yorulmuş duvarlar... Merdiven başında, teneke saksılarda bin yıldır oradaymış gibi duran fesleğenler, camgöbekleri, peygamber çiçekleri... hepsi yerli yerinde. Hepsi yerli yerinde ve gözlerimin içine bakıp mütemadiyen konuşmak istiyor. İnsan, geçmişle, uzak kendisiyle konuşmaktan korkuyor yazık ki. Sökülüp gelecek onca varlığın, onca yaşanmışlığın, üstü örtülmüş hatıranın ve çoğu da acıların, kusurların, pişmanlıkların hücumundan korkuyor. O kapı hiç açılmasın istiyor, susulsun... Gözlerini gözlerinden kaçırarak onları, oldukları yere; divan altlarına, elmalıklara, eski bisküvi kutularının içine, tavan arasına göndermek istiyor. Ve gönderiyor, susturuyor... Biliyor ki, hatıralar konuşmaya başladığında, sonsuz bir keder gelip yerleşecek, sonsuz düş kırıklıkları... Boğazına düğümlenmiş inatçı bir acıyla öylece kalacak.

Hatıralar, bilmiyorsunuz ki ben artık, o eski ben değilim!

Size dokunmaya, sizinle konuşmaya, yüzleşmeye; hiçbir şey olmamış, aradan bunca yıl geçmemiş gibi davranmaya tahammülüm yok. Biliyorum, hangi kovuğa elimi uzatsam âşına bir yüzle karşılaşacağım. Hangi çekmeceyi açsam tanıdık bir ses gelecek kulağıma. Kaldırdığım her perdenin ardında bana bakan bir çift göz bulacağım. Ve bulduktan, gördükten sonra gözlerimi kaçıramayacak, geriye dönüp gidemeyeceğim. Onlarla orda, öylece kalacağım, sonu gelmez kederler içinde.

Artık eskisi kadar cesur değilim.

O tahta bavulu açamadım örneğin. Yıllar yılı biriktirdiğim fotoğraflara, saklayıp durduğum okul eşyama, eski defterlerime, taşlarım, pullarıma, daha bin türlü ıvır zıvırıma bakamadım. Yalnız onlara değil, kesikteki nar ağacına yaklaşmadım, içdeye, limona, yabani hurmaya... Uzaktan, göz ucuyla baktım, kaçamak... Folluklarda yumurta arayamadım, testilerden su içemedim. Çoğu dedemden kalma alet edevata el süremedim. Annemin zoruyla incir ağacına çıktım yalnız. Israr etti... "Hadi bakalım" dedi, "Sabah sabah dalından koparıp incir ye!" Ben mi dikmişim anne bunu, dedim. "Yok" dedi. "Ben diktim. Olmaz dediydim taşın arasında, ama baksana koca ağaç oldu. Asmayı sen dikmiştin, unuttun mu?" Evet, kara üzüm asmasını ben dikmişim, liseye gidiyordum. Hatta akşam alacasıydı hiç unutmam. Hey gidi, sarmış her yanı; salkım salkım üzümler sallanıyor dallarından...

Ben dalından incir koparıp yiyince annem seviniyor. Hem, ben ne yapsam annem seviniyor. Biliyorum, annem buranın direği. O durdukça bütün eşya, bütün hatıram ayakta, gülümsüyor. Biliyorum, bir gün o olmadığında karacak her şey. Ve o kapı bana sonsuz kapanacak. Annem, dizlerinde ezeli ağrılarla, o incirin altında oturuyor; yazları ve her şeyi, her şeyi güzelleştirip duruyor.

"Geçkin yazlarla soldu ahşap düşleri / Eski bir telaşın dinmez sancısıyla / Ağlardı annem gülmek gibi dururken / Küçülür incelirdi aya baktıkça / - Annem balkıyan bir göl gülümsemesi" (Gonca Özmen / Belki Sessiz, YKY, 2008)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düzyazılarına vuruyor güneş

Ali Çolak 2008.09.06

İyi bir şair, usta bir yazar dünyamızı terk ettiğinde ona değil, kendimize yanmalıyız. Onu bir daha sokakta göremeyecek oluşumuza...

İlhan Berk, günlüklerinden birinde, Cahit Sıtkı'yı bir daha yürürken göremeyeceği için üzüldüğünü yazar. Geçen hafta uğurladık İlhan Berk'i. 90 yaşındaydı. Upuzun ve daima edebiyatla el ele geçmiş bir hayattı onunki. Yazmak dışında bir hayatı var mıydı? Sanmam... Baktığı her şeyde şiir görüyordu, başkası da onu ilgilendirmiyordu anlaşılan: "Benimleyin pek az kişi sıkılır. Yazınla ilgisi olmayan bir kişiyle dünya yerinden oynasa, iki dakika boşa geçiren bir kişi diye bakarım ona." Göğe, dağlara, sulara, otlara ve her bir nesneye bakıp onların yüzündeki şiiri devşirmekle geçirdi yıllarını. "Ben İlhan Berk'in Defteriğim"de, "Bakmak her şeyimdir benim" diye yazar. "Bakan bir adam olarak doğdum ben. Büyük bir mutluluk bakmak benim için." Bu bakmalar için, otuz yıldır, Bodrum'un bir ucundan bir ucuna iki saat süren yolculuğu her akşam hiç de yüksünmeden yaptığını anlatır. Çoğu büyük şair ve yazar gibi o da yürürken buluyor olmalıydı.

Bir şairin, yazarın göçünden sonra, açılır kitapları yeniden okunur. Nedendir bu? Bir çeşit vicdan rahatlatma mı, onun gidişiyle doğan boşluğu doldurma çabası mı, vefa gösterisi mi? Ne önemi var! Belki de asıl şimdi gelmiştir okunma zamanı. Şairin gövdesi aradan çekilmiştir artık, eserle baş başa kalmışızdır. Belki de sokakta bir daha karşılaşamayacak oluşumuzun üzüntüsünü, sayfalar arasında, dizelerde ve cümlelerde bol bol görüşerek, dertleşerek gidermeye çalışırız.

Ben, çoğu okurun aksine şiirini değil, düzyazılarını okumaya başladım Berk'in. El Yazılarına Vuruyor Güneş, Uzun Bir Adam, Ben İlhan Berk'in Defteriğim, Inferno, Şifalı Otlar Kitabı... Ölümünden sonra çıkan yazılarda, düzyazısından pek söz açılmadı. Geride bıraktığı şiir toplamı ve Türk şiirindeki öncü, dönüştürücü gücü elbette onun önce büyük bir şair olarak anılmasını gerektirecekti. Fakat İlhan Berk'in edebiyatımızın en iyi

günlükçülerinden ve denemecilerinden biri olduğunu söylememek, buna vurgu yapmamak da haksızlık olurdu. Şimdi onun hatırasına, eserine dönecek olanlar, şiiriyle birlikte, yukarıda adını andığım düzyazılarına ve diğerlerine de el atmalı.

Düzyazıları, bize İlhan Berk'in bu alandaki ustalığını, üslupçuluğunu bildirmekle kalmaz; şiirinin gerisindeki dünyayı, zihin coğrafyasını açan bir anahtar olur. Mesela El Yazılarına Vuruyor Güneş'te, 1950'lerden 70'lerin sonuna kadar onun nerelerde gezindiğini, neler okuduğunu, yazma sancılarını ve en çok da 'İhtiyar Avrupa'da soluduğu havayı buluruz. Günlükleri bize, İlhan Berk'in bir dünya vatandaşı olduğunu söyler. Bütün bu gezmelere, dünya görgüsüne rağmen, onun "Yeryüzünde görmek istediğim kentler çok değildir." deyişine şaşırırız. Dünyayı görmek isteğini okuduğu kitapların, şiirlerin verdiğini yazacaktır başka bir yerde...

Şüphe yok ki İlhan Berk, şiir üstüne en çok düşünen şairlerimizden biridir. Poetika'sı bir yana, günlük ve defterlerinde de sürekli şiire çalışmaktan, beğeniden, anlamdan açar. Şiir okumaktan ve yazmaktan... Her dönemin, herkesin şiiriyle ilgilidir o; yerli ve yabancı her kuşaktan şairin dizelerini damıttığını görürüz düzyazılarına. Ona göre şiir okumak, "başka yerler, başka insanlar görmek, başka ülkelerde dolaşmak"tan başka neydi!

Bütün düzyazılarını severim de Şifalı Otlar Kitabı'na bayılırım İlhan Berk'in. Dedem Korkut yahut Lokman Hekim gibi bir bilge konuşuyordur orada. Bitkilerin sırrını çözmüş, özsuyundan içmiş ve bildiklerini hikmetli, apaydınlık bir dille söyleyen bilge... Türk nesrinin en ışıltılı metinlerinden biridir Şifalı Otlar Kitabı.

İlhan Berk şiiri, genç şairler için tam anlamıyla bir 'ders kitabı'dır. Bu kitaba çalışarak şiirin ne olduğu ve ne olmadığı öğrenilebilir. İlhan Berk'in aslında kim olduğunu, şiiri hayatının neresine koyduğunu, nasıl yazdığını ve dili yalınlaştırmayı nasıl başardığını görmek için de onun düzyazılarını okumak gerekir. Bir de iyi şairlerin aynı zamanda iyi düzyazı ustası da olduklarını görmek için.

Son söz: İlhan Berk'in ölümünden sonra, kimi gazetelerde genç şair Gonca Özmen'e yönelik iğrenç bir haber çıktı. Akıl, mantık ve insaf sınırını aşan, Berk'in hatırasını da kirleten bir yalandı bu. Türkiye'de kötülüğün ne kadar kolay yapılabildiğinin örneği... Bunu yapanları lanetlemek, edebiyat dünyasının görevi olmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Hâşim, Frankfurt'a gider iken...

Ali Çolak 2008.10.04

Ahmet Haşim, 1928 yılının Eylül ayında Galata Rıhtımı'ndan vapura binerken, Avrupa seyahatine çıkan bir yazardan çok, ne bileyim, Rodos'a sürgüne gönderilen bir kürek mahkûmunu andırır.

Durup dururken sevgili âdetlerinden, kitaplarından, dostlarından, yatağından, geceliğinden, terliklerinden ayrılıp bir deniz seferinin zorunlu arkadaşlıklarına, endişelerine bile kendini katlandırmak, onun gibi kırk iki yaşının faziletine ermiş bezgin ve tembel bir adamın kolay kolay yapacağı bir hata değildir! Hele vapura çıkınca göreceği manzara endişelerini bütün bütün kışkırtacak; yol arkadaşlarının çoğunluğunun tüccar ve komisyoncularla hasta, yaralı ve maluller oluşu, pişmanlığını bir kat daha artıracaktır. Lotus vapuru rıhtımdan ayrılırken, içi sebepsiz bir seyahatin nedametiyle şiddetle dargın ve gergindir.

'Bize Göre'de yer alan 'Seyahate Çıkan Adamın Duydukları' başlıklı o nefis yazıyı ne zaman okusam, Hâşim ile aramda bir ruh akrabalığı kurar, avunurum. Ben de her seyahate çıkışımda, ne seyahati, Bahçelievler'den Taksim'e gidişlerimde bile gurbete çıkıyor gibi kasılır, sıkılır ve ecel terleri dökerim. Evet, '42 yaşının faziletine ermiş bezgin ve tembel bir adam' olarak benim de kolay kolay yapacağım bir hata değildir seyahate çıkmak. Sırf bu korkular yüzünden kaç Amerika ve Avrupa seyahati teklifini geri çevirdiğimi yakın dostlarım bilir. Bütün bunların, içimdeki o bezgin 'Abdullah Efendi'nin (Tanpınar'ın Abdullah Efendi'nin Rüyaları'ndaki o haddinden fazla tedbirli kahramanı hatırlayınız!) marifeti olduğunu yıllar önce yazmıştım. Yoksa gayr yerler görmeyi, özge safâlar sürmeyi ben de isterim, hem de çok!

Hâşim'e bunca azabı yaşatan da içinde pimpiriklenip duran Abdullah Efendi'den başkası değildir. Sözünü ettiğim yazının ilerleyen bölümlerinde görürüz ki vapur yolunu doğrultup mavi sularda yol almaya başlayınca, şairimiz büyük bir hicap ile seyahate çıkarken alelacele verdiği o ilk hükmünde ne kadar aldandığını anlamakta gecikmez. Şöyle diyecektir: "Etrafımda hastalar, topallar, kolsuzlar görmüştüm, meğer bütün bunlar da yorgun başımın dışarı vuran karanlık hayalleri imiş! Gözüm açılınca, her tarafta hoş, terbiyeli insan çehrelerinden başka bir şey göremedim. Seyahat, hele deniz seyahati, ruhun bütün dertlerine devadır."

Ahmet Hâşim, 1928 yılında çıktığı bu ilk Avrupa gezisinden bir yıl sonra yeniden Paris'e gidecek, 1932'de ise o meşhur Frankfurt seyahatini gerçekleştirecektir. Paris seyahatine dair yazılar, nesirlerinin toplandığı 'Bize Göre'de yer alır. Frankfurt gözlemleri ise 'Frankfurt Seyahatnamesi' adıyla kitaplaşır. Hâşim'in düzyazıları içinde önemli bir yer tutan gezi notları, bugüne kadar ne yazık ki müstakil bir kitap halinde yayımlanmamıştı. Birkaç gün evvel Notos'tan gelen, itinayla hazırlanmış sevimli bir kitap, beni ne kadar mesut etti bilemezsiniz. Şairin Avrupa seyahatlerine ait bütün yazıları, "Paris, Frankfurt... yahut Hiç!" adıyla derlenmiş. Kitabı yayına hazırlayan Serdar Soydan, "Ahmet Hâşim'in Avrupa'sı, gezi kitaplarından ansiklopedik bilgi ve öneri bekleyenler için gerçekten de 'hiç'tir. Oysa bir başkasının gözleri ve ruhu ile dolaşmak, şiirli bir söyleyişinin büyüüne kapılarak benzersiz ayrıntıları, küçücük duyuşları yaşamak isteyenler için paha biçilmez bir fırsattır." diyor. Bu sözler, elbette kitaba verilen adın anlamını da açıklıyor okura.

Ben, şiirinin hakkını teslim etmekle ve 'O Belde' şairini, Türk şiirinin geçen yüzyılın başındaki büyük dönüştürücüsü olarak görmekle birlikte, Hâşim'i Türk nesrinin en büyük ustalarından biri sayarım. Yazdıkları, topu topu küçücük bir kitaba sığacak hacimde olmasına rağmen, ironik üslubu, dikkati, ayrıntıları anlatmaktaki ustalığı ile Hâşim, benzersiz bir düzyazı ustasıdır ve denemeciliği, 'seyahatname' yazarlığı, şiirinin gölgesinde kalmıştır. "Paris, Frankfurt... yahut Hiç!"i okuduğunuzda, 'Bize Göre' ve 'Gurabahane-i Laklakan'ı karıştırdığınızda, onun kaleminin dokunduğu insanların, nesnelerin yahut şehirlerin nasıl büyüleyici bir hal aldığını görürsünüz. Evet, Hâşim, Türk nesrinin kendine mahsus rengi olan usta yazarlarından biridir ve üzerinde durulmayı, düşünülmeyi beklemektedir. Bu bakımdan, Notos Kitap'ın yayınladığı bu şiirin kitabı önemsiyorum. Bu tür yeniden basımlar, bu büyük düzyazı ustasının yeniden keşfedilmesine vesile olacaktır.

Türk yazarları, önümüzdeki günlerde, akın akın Frankfurt'a gidecek. (Ben de gideceğim, ama Bakanlık marifetiyle değil, kendi kurumumun imkanlarıyla.) Bu yolculuğa çıkarken, 76 yıl önce aynı yolları yürümüş bir Türk yazarının gözlemlerini okumak, tadına doyumaz bir tecrübe olacaktır. Benden hatırlatması...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'O güzel imgesi mutsuzluğun'

Ali Çolak 2008.10.11

İnsan kendine kalıyor eninde sonunda... Bir şarkı sözüydü. Kendimizden başka hiç kimsemiz yok.

Bunu anlamayacak ne vardı!

Anlıyorduk anlamasına da söyleyecek kadar cesur değildik. Kalabalık görünüyorduk, elimiz ellere değiyordu, gözümüz gözlerde manalar arıyordu. Ayak seslerimiz bir karşılık bulunca iyi hissediyorduk kendimizi. Yan yana yürüdüğümüzü sanıyorduk. Çoktuk sözde, hep beraberdik. Birlikte ağlayıp birlikte güleceğimizi, birbirimiz için öleceğimizi sanıyorduk. Birimiz dünyadan gidince diğerimizin artık yaşayamaz olacağını düşünüyorduk. Büyük aldaniş! Hiçbirimiz, diğerimiz için ağlamıyor. Göçenin acısıyla ölen olmadı hiç. Onları çukurlara gömer gömmez arkamızı dönüp kaçtık. Yemekler yedik sonra, şarkılar dinledik, hayatımız sürüp gitti hiçbir şey olmamış gibi. Bir söz uydurmuştuk, ölenle ölünmezdi.

Kimselerin derdimize derman olmayacağını öğrenmeliydik. Yalnız bir ağaç gibi, rüzgârlarla söyleşip durmak kaderimiz. Geceyi karşılamak, karanlığa alışmak, soğukta kendi hülyasına sarılıp ısınmak ve sabaha, yine öyle tek başına uyanmak... Kim, kimin acısını soğutabilir, içimizin uğultusunu hangi fani susturabilir?

"Bu gece en hüzünlü şiirleri yazabilirim" demişti Neruda...

Alacakaranlıkta kendi kendine konuşan da o değil miydi? Böyle çılgın alışkanlıkları olan, kendine durmadan sorular soran... Öyle ya, kendimizden başka konuşacak, hakikaten konuşacak kimimiz var?

Bu gece en hüzünlü mektupları yazabilirim kendime.

Bütün yaptığım, kendime mektuplar yazıp durmaktan başka neydi? Yazmak sadece bir avuntu, güzel bir aldanişti. Başkalarının aldatması acı verir, kendi kendini aldatmak oyalar insanı. Karanlık bir yolda yürürken ısıklık çalmak gibi... Bazen, o ısığın büyüüne kapılır, unutursunuz korkuyu, kederleri dağıtırsınız. Ne kadar uzarsa artık, öyle işte, bir şarkı boyu kendinden geçmişlik, zamansızlık... Turgut Uyar, 'O güzel imgesi mutsuzluğun' dizesinin yazarı, kim duyurabilir acıyı onun kadar? "Bu benim gerçeğim. Durmayıp şarkı söylemek. / Durmayıp yalnız kalıyorum. Ufacık yeşilli adalarda / Yalnız kalmaya savaşıyorum. Kadınlarla. Erkeklerle. Çocuklarla"...

Durmayıp yalnız kalıyoruz. Durmayıp acı, durmayıp keder... İki keder arasında ince sevinçler, belli belirsiz. 'Hüzünlü bir bahtiyarlık' diyoruz biz buna, kısacık! Sonra yine yalnızlıklar başlıyor, hatıralar zamanı. Ve her hatıranın alıp veremediği bir şeyler oluyor sahibiyile. Onlara kaçmak da avunmanın bir türü değil mi? Ve sonunda yine, elde var hüzün!

Kendine kalmadan kendiyle olmalı insan.

Bir yalnız ağaç gibi mağrur, çekilmeli dağlarına. Karakışa, ayaza, kederlere, yıkımlara, sonsuz yalnızlıklara alışmalı. Başı yükseklerle uzadıkça, serin bir sevinçle dünyaya bakmalı oradan, müstağni, aldırılmaz... Başı göğe yükseldikçe güçlenir insan ve ağaç. Kirletilmeksizin, minnetsiz ve incinmesiz...

Ey kalbim, şimdi kapat kapılarını dünyaya ve kendi dağlarına çık, kendi keçi yollarına... Kimseler bulmasın, bilmesin seni. Adını anıp demesinler, bir zaman buralarda o da yaşardı. Sonunda, en sonunda, bir kara taşın olsun mezarında, yosunlar bağlasın. Adın yazmasın üstünde, unutulsun. Yalnız, bir gün bir meçhul kadın gelip başucunda ağlasın!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dağlarca ölmüş kimin umurunda!

Şu meslekte bir hülyam vardı: Bir gün, bu sayfaya, '100 yaşında bir Türk şairi!' başlığını atabilmek... Türkçe'nin çağımızdaki en büyük şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın yüz yaşını görmesini ne çok istemiştım.

90'ından sonra her yeni yaşına girdiğinde, az kaldı, diyordum, dayan Dağlarca! Hülyam yıkıldı, 'Çocuk ve Allah' şairi, 94'ünde dünya defterini kapatıp gitti.

Bir hayalim daha vardı. Onun ölüm haberini gazetelerin manşetinde görebilmek... Mümkün olmadı. Başka bir ülkede, Dağlarca gibi bir şairin ölümü, bütün gazetelere manşet olurdu. Perşembe günü Türk gazetelerine baktım, birinci sayfalarda, şu beylik 'çınar...' sözcüğüyle, küçücük bir yer edinebilmişti. Çok önemli (!) bir haber vardı çünkü. Paşa öfkelenmiş ve manşetler ona ayrılmıştı.

Can Bahadır Yüce, Washington'dan yakınıyordu: "İnternetteki hiçbir haber sitesinde, hiçbir haberi atlamayan Guardian'da, NY Times'ta vs. bile Dağlarca'dan tek satır haber yok. Türk şiirinin dünyadaki yeri bu demek ki!.." Ne kadar hüznün verici değil mi? Peki, kendi ülkesinde, 'ses bayrağım' dediği kendi dilinde saygı görmeyen, yüceltilmeyen bir şair, başka ülkelerde nasıl önemsenecekti?

Dağlarca öldüğünde yer yerinden oynar sanırdım. Yanılmışım, kimse umursamadı. Televizyon kanalları klişe cümlelerle duyurup geçti. İki üç gazete dışında tam sayfa ayıran olmadı. Şairler, yazarlar Frankfurt Kitap Fuarı'ndaydı ve sorulunca, alışlagelmiş cümleler söylediler onun için. Etrafıma baktım, kimsenin aldıracağı yoktu. Dağlarca ölmüştü ve hayat her zamanki işleyişinde akıp gidiyordu. Duyarsızlık, insanın kederini koyulaştırıyor...

Uzun, upuzun yaşamının cilvesi miydi bu? O, galiba yaşarken unutturmuştu kendini. Çoğu sıradan insan, hatta kimi edebiyat öğretmenleri bile çoktan ölüp gittiğini sanıyordu. Öyle ya, yaşıtı sayılacak şair ve yazarlar dünyadan göçeli neredeyse yarım asır olmuştu! Son yıllarda aldığı ödüller ve yeni yayımlanan kitapları vesilesiyle ortalıkta görününce yaşadığı fark edilmişti. Oysa Dağlarca, Kadıköy'de 'gizli mabed'i andıran evinde bir şiir adası kurmuş ve orada, o görkemli yalnızlığında, biricik gıdası şiir olan esatiri bir varlık gibi yaşayıp gidiyordu. Evet, gıdası şiirdi; çünkü o şiirden başka meslek ve başka ifade biçimi bilmiyordu. Konuşurken de şiir söyleyebilen tek şairdi belki de. Bizim sözcüklerimizle konuşmuyordu o, kendi gezegeninden seçip getirdiği sözcükleri vardı. Söyleşilerinde ettiği sözler, insanı ürpertecek kadar dolu, canlı ve dokunaklıydı. Bir fânî bunları nasıl söyler, diye hayretlenirdiniz.

Dağlarca artık yok! Eti kemiği sözcüklerden, dizelerden mürekkep o esatiri şiir yarattığı adasını terk etti.

Şimdi onun şiiri üstüne konuşmak, yazmak anlamsız geliyor bana. Ölümünden sonra en çok hatıralardan söz açılıyor. Böylesi iyi geliyor insana. Bir gün, 'Dağlarca' soyadını nasıl bulduğunu anlatmıştı. Kışlaya emir gelmiş, akşama kadar herkesin bir soyadı bulması istenmiş. Fazıl Hüsnü, şaire yaraşır bir sözcüğün peşine düşmüş. Dağlara çıkıp yitiğini arar gibi gezinmiş, ağaçlarla, derelerle söyleşmiş. Bağırıp sesinin yankısını dinlemiş. Ve akşama doğru bulmuş: Dağlarca... Dilinde o dolu, o çağiltılı sözcükle koşarak inmiş tepelerden. Boyuna tekrarlıyormuş: Dağlarca, Dağlarca!.. Türk dilinde bulunmuş en güzel soyadıydı onunki. Soyadı en görkemli şairdi o.

Stefan Zweig, Rilke'nin ölümü üstüne kaleme aldığı bir yazıda şöyle diyordu: "Bütün bu üzüntü sırasında tek avuntumuz, bizler onunla yaşadık, diyebilmek..." Şükür ki bizler de Dağlarca ile yaşadık; onunla aynı çağda, aynı şehirde... Bunlar yeter avunmak için. Şimdi biz de Zweig'in Rilke'ye söylediği övgülerle selamlayalım Dağlarca'yı: 'Şan ve şeref olsun, Fazıl Hüsnü Dağlarca, erişilmez o aşk uğruna dilin hiç bitmeyen katedralinde çalışmış olan taş ustasına... Şan ve şeref olsun Türk dilinde hep kalacak olan o mısraların ve tüm eserlerin için...'

Pazartesi günü Kadıköy'den sonsuzluğa uğurlayacağız onu. Ölümünde yaşanmayan, cenazesinde olur mu dersiniz? Gönül öyle istiyor. Dilinde ondan bir dize kalanlar, şairler, sanatçılar, öğrenciler, öğretmenler, işçiler, askerler, ev kadınları, gençler, çocuklar, illa ki çocuklar akıp gelsin. Bir insan seli büyüsün caddelerde.

Balkonlardan, pencerelerden karanfiller yağsın üstüne, beyaz güller... Omuzlarda bir kuğu gibi gezinsin şairin tabutu. Sonra dualara karışan dizeler arasında, Kadıköy'den sonsuzluğa doğru süzülüp gitsin Dağlarca.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıskanmak!

Ali Çolak 2008.10.25

Geveze adamları oldum bittim sevmem. Bana yapılacak en büyük işkence, herhalde çenesinin şirazesi kaçmış birini uzun süre dinletmek olurdu. Böyle birine katlanmaya mecbur kaldığımda üstüme bir fenalık çöker. Daha da devam ederse oradan kaçmak, avazım çıktığı kadar bağırarak isterim.

İlköğretmenim babaannemin deyişiyle 'evinsiz darı' gibidir böyleleri. Bir araba dolusu laf ederler; ama içinden derde deva olacak bir cümle çıkmaz. Çok sözün yalansız olmayacağını söyleyen atalarımızı hayırla yâd etmeliyiz.

Şimdi ben bu adamlardan niye söz açtım? Şunun için... Çok konuşanı, evinsiz konuşanı, daldan dala geçip kafa ütöleyeni sevmem; ama aynı işi yazıyla yapanı severim. Malumatfuruşluk yapmadan bilgisini, görgüsünü konuşturan, hayatın alaveresini dalaveresini ortaya seren yazarları okumaya doyum olmaz. Tabii bunu sağlam bir üslupla yapabiliyorlarsa... O hayat bilgisi, o gözlem gücü ve hikâye anlatma kabiliyeti karşısında ne yapılır? Şapka çıkarılır!

Hepinizin bu türden yazarları hatırlamaya çalıştığınızı görür gibiyim. Sizinkileri bilmem, ama benim yazarlarım arasında 'cihan kaynanası' Nahit Sırrı Örik, Hüseyin Rahmi, Ahmet Rasim, Refik Halit Karay ve Salâh Birsell başı çeker. Onların bilgisi, görgüsü ve hayat tecrübesinin derinliği karşısında insan kendini adamakıllı kör, sağır ve cahil hisseder. Kitaplarını okudukça dünyanın bin türlü halini görür, insan denen yaratığın hangi kılıklara girebildiğine tanık olursunuz. Salâh Bey'in deyişiyle söylersek, 'neşeli bir fayton'dur onların dünyası.

Allah var, ben denemecilerin bir 'hezarfen' olduğunu düşündüm hep. Melih Cevdet Anday günlüklerinden birinde, iyi şiirlerin ileri yaşlarda yazılacağından söz açıyordu. Bunu asıl deneme için söylemeli değil mi? Yirmili yaşlarda yazmaya başlayan kendimi ahım şahım bir denemeci görmediğim için rahatlıkla söyleyebilirim, deneme, çoluk çocuğun, yeni yetmelerin kalem oynatacağı bir uğraş değildir. Bir kere dağ gibi bir hayat, bir o kadar kalem tecrübesi lazımdır. Denemeci bir hayat adamıdır, bir dünya vatandaşıdır. Feleğin çemberinden geçmiş, saçlarını değirmende değil, okumak, düşünmek ve yazmak yolunda ağartmıştır. Yol yordam bilir, sazi sözü dinlenir, öğüdü tutulur denemecinin. Biraz bilgedir, rindir. Rahatına ve keyfine düşküncüdür. Kargaşayı değil, asudeliği sever. Koşmaz, gezintiye çıkar... Her tarakta bezi, her çiçekten alınacak balı vardır. Kelimeleri ağzına alıp şerbetlendirmekte, dili kulak memesi kıvamına getirmekte mahirdir. Şimdi bütün bunları kıvırmak, hayatına hayat yapmak, akşamdan sabaha mümkün müdür? Değildir... Yazıda bu mertebeye ermek için çıraklığı, kalfalığı geçip ustalık katına oturmak gerekir.

Italo Calvino'nun denemelerini okurken (Kum Koleksiyonu, Çev: Kemal Atakay, YKY) dünya bilgisinin bir denemeci için ne kadar vazgeçilmez olduğunu bir kere daha gördüm. O Calvino ki, birer gezgin olan anne-babası Karayipler'de geçirdikleri yıllardan sonra İtalya'ya dönmek üzereyken doğar. Sürekli olarak bir başka yeri arzulamasına yol açan coğrafi kararsızlığının buradan kaynaklandığını yazacaktır bir gün. Kum Koleksiyonu'ndaki denemeler, onun 'dünya vatandaşı' oluşunu adamakıllı açık ediyor. Mesela, "Pasifik'teki Frivola Adası'nda yaşam hem kolaydır, hem düş kırıklığı yaratır." cümlesini kaç kişi yazabilir? Böyledir Calvino; kâh geleneksel Japon evinin perdeleri andıran ince sürme kapılarından, kâh Kyoto'nun Zen bahçelerindeki iri

taneli beyaz kumlardan söz açar. Sonra da Meksika'da, Oaxaca yakınlarında iki bin yaşında olduğu söylenen bir ağacı yahut, İsfahan'ın Cuma Camii'ndeki 14. yüzyıl mihrabını anlatmaya koyulur. Sizi peşine takıp Avrupa müzelerini bir bir gezdirir.

Calvino gibi, Alberto Manguel gibi yazarları okurken kendimizi sonsuz açlıkların kapısına gelip dayanmış buluruz. Bu duyguyu yakınlarda, Manguel'in 'Geceleyin Kütüphane'sini okurken yaşadım. Manguel insanı öyle sınırsız bir bilgi tünelinden geçiriyor ki bir yandan hayranlığınız artarken öbür yandan onu kıskanmaya duruyorsunuz. Bu kıskançlık biraz sonra yazara karşı iyiden iyiye kızgınlığa dönüşüyor. Bütün büyük yazarları okurken böyle kıskançlıklar yaşamaz mıyız?

Büyük denemecilerle dost olunuz; onları okudukça yeryüzü bilginiz artacak, hayatı seveceksiniz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gecekondular beni affetsin

Ali Çolak 2008.11.01

Yakın zamana kadar gecekonduların, şehrin şurasına burasına rastgele kurulmuş mahallelerin kaldırılması gerektiğini düşünürdüm. Çünkü buralara 'kondurulmuş' evcikler hiçbir kurala kaideye uymaz, göze asla hoş gelmez ve şehir estetiğini adamakıllı bozar.

Böyle bir mahalleye ne zaman yolum düşse üzerime bir kasvet çöker. O özensiz sokaklar, o sıvasız binalar insanı çileden çıkarmaya yeter. En çok da buralarda yetişen çocuklara acırdım. Uçsuz bucaksız tuğla ve beton yığını. Yeşil alan hiç yok. Yazın dayanılmaz toz bulutları, kışın çamur deryaları... Bu mahallelerde yetişen çocuklardan hangi hayal gücünü, hangi iyilik ve güzellik düşüncesini, hangi zarafet anlayışını bekleyeceksiniz?

Bir gün, kimi semtlerde o gecekonduların yerine on beşer katlı sözümona apartmanların yapıldığını gördüğümde, bu yeni hayatın gecekondulardan çok daha ruhsuz, çok daha kasvetli olduğunu anladım. Üstelik buralar, kimi uyanık müteahhitlerin marifetiydi ve 'kentsel dönüşüm' adı altında büyük, çok büyük rant kapıları olmuştu. Göğe doğru uzanan bu yeni ve dönüşmüş semtler, bir zamanlar oralarda yaşanan biraz sefil ama kendi içinde bir sıcaklığı, insaniliği olan hayatı büsbütün silip götürmüş, yerine ne olduğu belirsiz, köksüz, gayri insani, ucube bir hayat getirip dayatmıştı.

Evet, gecekondu, bütün sefaletine ve asgari yaşama şartlarından yoksunluğuna rağmen insani bir hayatın yaşanıp gittiği yerlerdi. Bir kere evler ve insanlar yan yana, birbirine eşit şartlarda yaşardı. Dumanlar tüterdi evlerden. Komşu evlerde neler olur biter bilirdi insanlar. Bir tabak yemek komşu evlere götürülürdü. Çocuklar komşu annelerin evinde büyüdü neredeyse. Kapı önlerinde, çit başlarında, avluların duvarından sarkıp hal hatır sorardı kadınlar, erkekler birbirine. Yaşlıların gençlere, büyüklerin küçüklere söyleyeceği sözler olurdu. Mahallede sesler seslere, kokular kokulara karışırdı. Her şeye rağmen mahalle insan kokardı, insan...

Şu onbeş katlı apartmanların dikildiği 'dönüşmüş' semtlerde bu sıcaklıktan, bu insan kokusundan ne kaldı dersiniz. Bir zamanlar, Romanların cümbüşlü mahallesi Sulukule vardı. Gün geldi, orayı da 'dönüştürmek' istediler. Romanların o şen ruhu kaybolup gitti. Evlerinden oldular. Sonra ne mi oldu orada? Belediyeye ve hükümete yakın, kulağı delik zengin adamlar gidip bir bir evleri ucuz fiyata kapattılar. Şimdi her birinin yüz milyarlarca liralık dairesi olacak orada. Bir yerler, bir şeylere dönüşüyor şüphesiz, ama ne neye dönüşüyor? Bu arada neler yok olup gidiyor, bunu düşünen var mı?

Geçenlerde memleketim Aydın'dan geçtim. İzmir tarafından şehre girişte gördüğüm manzara kanımı dondurdu. Sol tarafta o güzelim düz araziye yüzlerce, binlerce apartman dikilmiş, balkonları birbirine değiyor. Aydın'a bu kadar konut lazım mı gerçekten; yahut buraya mı yapılmalıydı bu çirkinlik abidesi apartmanlar? Hadi yaptınız, böyle birbirine bitişik, iç karartıcı, kâbus gibi mi yapılması gerekiyordu?

Bir de devletin konut yapan bir kuruluşu var. Dağı taşı gökdelenlerle donatıyor. El kadar boşluk, yeşil alan buldu mu, yüzlerce apartman diyor oraya. Yaptığı konutlar, ülkenin her yerinde, her kentte aynı standartta, aynı soğuklukta. Her şehrin yapısına, kültürüne, geleneğine uygun bir yapı tarzı geliştirilemez miydi mesela? Geçenlerde aileden sorumlu genel müdürlüğün başkanı bir hanım yakınıyordu. "Ailenin dağılmasının sebebi, devletin bu kurumudur. Mutfakları küçük yapıyor... Çünkü ailenin bir arada olduğu tek yer mutfaktı evlerde. Şimdi o da yok artık..."

O ünlü Fransız mimar Le Corbusier'in ruhuna bir selam çakalım buradan... Evet, standartlar geliştirip (keşke bunu düşünselerdi, emin değilim. sadece rant, yalnız rant...) kentleri dönüştürmek gerek, doğru. Ama önce standartların ruhunu belirlemek gerek... Biz, kentlerimizi hangi ruha göre dönüştürüyoruz? Selçuklu'nun merkezi Konya ovasına onbinlerce ruhsuz, iğrenç apartman diken zihniyetin ruhundan söz edilebilir mi?

Gecekonduları seviyorum ben. Bir zamanlar onlara haksızlık ettiğimi düşünüyorum. Oralarda bütün sefaleti içinde, insan var, insan kokusu... Yeni dönüşmüş, bol gökdelenli semtlerden ise pis rant kokuları geliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gökyüzü dersine çalışalım

Ali Çolak 2008.11.08

Çocukluğumun o sarı yazlarında, bazen kuru otlara sırtüstü yatar ve uzun uzun gökyüzünü seyrederdim. Ağustos yazlarında olurdu bu, yaylada... Keskin bir armut pekmezi kokusu duyulurdu.

Gökyüzünde öbek öbek arı kuşları... Yavaş yavaş serin rüzgârlar çıkıp gelirdi bir yerlerden. Çamların dalları ısığa benzer sesler çıkarırdı. Bugünlerde nedense bir şeylerin bitmekte olduğuna dair bir his gelip yerleşirdi insanın içine. Yaz bitmekteydi... Tabiattan ve hüzünlerden gökyüzüne kaçardık. Öğleden sonra bulutların hızlı geçişi... Gökyüzü bir çocuğun en büyük oyuncağıdır, en büyük... Yüzüyükarı otlara uzanmış ve üstündeki sınırsız maviliğe bakan bir çocuk, sonu gelmez bir oyuna dalmıştır. O mavi kubbenin yüzünde nice atlılar koşturur, canavarlar takla atar, eli kılıklı tüfekli adamlar oradan oraya savrulur, sihirbazlar iplere tutunup göğün tepesine tırmanır! Sonra bir uçurtma yükselir, yükselir, o mavi atlası delip geçer... Nice bin balon, göğün tavanında toplanıp acayip şekiller oluşturur. Sonra maviliğe baka baka küçülür gider çocuk. Yerden göğe doğru çekildiğini hissedir. Yükselir, yükselir, başı hızlıca dönmeye başlar, derken bir kuş gibi kaybolur mavilik denizinde. En sonunda bir siyah noktaya dönüşür. Sonra 'küt!' diye düşer yere. Başı dönmekte ve gözleri kararmış... Gök oyuncağı biraz çarpar, ama vazgeçmek olmaz. Her gün yeniden, yeniden dönülür göklere.

Mavilikleri içmek bakımından kendimi adamakıllı şanslı bulurum. Çok mavi gökler gördüm ben, çok gökyüzleri çektim içime. Uçurumların başında durup baktım; çamların kayaların başına çıkıp baktım, sularda göletlerde gördüm göğün yansımaları. O yaylalardan çok gökyüzleri, çok mavilikler getirdim şehirlere.

Bu sonsuz gökyüzlerini çocuklara da öğretmek isterdim. Onları büyük gökyüzü oyuncağıyla tanıştırmayı... İlhan Berk gibi bir 'gökyüzü öğretmeni' olabilir miydim? "Uzun Bir Adam"da, ilk öğretmenlik günlerini anlatır İlhan Berk. Üçüncü sınıflarla nasıl 'gökyüzü dersi'ne çalıştıklarını: "Yağmurlu günlerin dışında hep açık havada ders yapıyorduk. Bütün sınıfı otların, çayırların üstüne yatırıp, gökyüzüne baktırıyordum. Gökyüzü üstüne sorular soruyor, yanıtlar alıyordum. Sanki bir gökyüzü öğretmeniymdim ve bu yeryüzünde öğrenilecek tek şey oydu. Sınıfta da durum pek değişmezdi. Doğa üstüne sorular, hep sorular sorardım. -Yağmur niçin yağar?, Güneş neden batar?, Gece nedir?, Bulutlar nereden geliyor, nereye gidiyor?, Ağaçlar kışın üşümez mi?, Gök niçin düşmüyor?, Aldığım yanıtlarsa dünyanın en güzel yanıtlarıydı. (...) O çocukların içinde hiç gökbilimci çıktı mı bilmiyorum. Ama ben gökbilime o zaman merak sardım, bağlandım. Gökbilim, şiirin ağababası değil miydi?" O çocukların içinde belki gökbilimci çıkmamıştır, ama iyi şiir okurlarının çıktığından şüphem yok. Gökbilim şiirin ağababası evet, şiirin göklerle alışverişi var.

"Gökyüzü ayaklarımın ucundan başlıyor." demişti Ülkü Tamer. Bütün iyi şairlerin göklerle bir işi vardır. Dağlarca'nın ulu bir göğü vardır. Evinin "Dağlarca'nın Gökyüzü" adlı bir müzeye dönüştürülmesini istemesi boşuna değildir. Vasiyeti yerine getirilecek. Verilen sözler tutulursa, Kadıköy'deki o ev, "Dağlarca'nın Gökyüzü" adıyla bir müze-kafe olacak. Merak ediyorum, bir gün oraya gidecek çocuklar, kapıdan girer girmez, 'neredeymiş, nasılmış bu Dağlarca'nın gökyüzü diye başlarını yukarı kaldırırlar mı? Gökyüzü yerine bir tavan gördüklerinde hayal kırıklığına uğrarlar mı? Belki pencereleri açıp oradan bakarlar göğe, ille de bir gökyüzü görmek isterler. Ama çoğu, bu harikulade zengin ve şiirli ismin büyüyle oturup kendilerince bir gökyüzü hayal eder, kendilerince bir gökyüzü boyarlar Dağlarca için.

Yeryüzü kirlendikçe göksüyor insan. O sarı yazların kusursuz mavilikteki göklerini düşünüyor. Yeryüzü dersini çok eskittik, biraz da göklere çalışalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Benim Kitaplarım'

Ali Çolak 2008.12.06

Meraklısı biliyor artık, Kitap Zamanı'nda üç yıldır, 'Benim Kitaplarım' başlıklı bir sayfa var. Yazarların, şairlerin okuma serüvenlerini yazdıkları, bir anlamda sevgili kitaplarını yeniden 'hatırladıkları'; hüznle, belki de sevinçle andıkları bir sayfa.

Bakıyorum da ne büyük bir hazine birikmiş orada! Günün birinde iki kapak arasına girecek ve ellerden düşmeyen bir kitap olacak, biliyorum.

Niçin başlamıştık buna? Elbette önce, böyle zevkli bir yolculuğun tanığı olmak için. İlk aylarda Can Bahadır'la, yazıları gelir gelmez, ne büyük heyecanla okuduğumuzu hatırlıyorum. Nihayetinde biz bu kitap ekini önce kendimiz için yapıyorduk, güzel bir iş çıkarmış olmanın sonsuz hazzına ermek için... Ve yazarların kitaplarla kurduğu dostluğun mahrem dünyasına girmek harikulade bir zevkti. Sonra başkalarını, okuru düşünüyorduk elbet. Ortaya bir birikim çıkarmak, bir belge bırakmak, sonra 'ne okuyayım, bana bir kitap listesi yapabilir misiniz, hangi kitapları tavsiye edersiniz?' diyenlere, "Bakın işte, günümüzün iyi yazarları neler okumuş, bugüne nasıl gelmiş... Onların yolunu takip edin." diyebilmek... Henüz yolun başındaki genç okur için bu yolu takip etmek ne eğlenceli, ne bereketli bir serüvendir!

Bana öyle geliyor ki o sayfada yazarlar da büyük bir mutluluk duydular. Kimlerdi? Hilmi Yavuz'dan Mehmet Eroğlu'na, İnci Aral'dan Nazan Bekiroğlu'na ve Bejan Matur'a kadar pek çok iyi kalem... Ve onların gözlerinin ışığını emmiş yüzlerce kitap, yüzlerce yazar, şair birikti, çoğaldı. Farklı gözlerle incelense kim bilir ne ilginç, ne şaşırtıcı sonuçlar çıkar oradan? Kuşaklara göre okuma alışkanlıklarının nasıl değiştiği, çocukluğun ve ilk gençliğin vazgeçilmez kitapları, Türk edebiyatçısının hangi yabancı yazarları daha çok okuduğu, ortak kitaplar, yazarlar... Ve tabii okuma biçimleri, ritüelleri... Bütün bunların ötesinde, elbette okumanın ne büyük, ne tarifsiz bir haz, ne büyüleyici bir yol alış olduğu...

Geçende Can Bahadır bana, "Son yazıyı siz yazın ve bitirelim bu sayfayı" deyiverdi. Doğru ya, üç yıldır belirlediğimiz süre. Benim yazmama gelince, işte o çok zordu. Başka yazarlardan, şairlerden yazı istemesi ne kadar kolaydı oysa! "Siz yazın..." sözü ne tarifsiz bir yükü! İşin açığı korktum bundan. Böyle bir yazıyı yazabilmenin ne büyük acıları, sıkıntıları, iç buruklukları olduğunu düşündüm, hatta imkânsızlığını... Sahi biz, tam otuzbeş kalburüstü edebiyatçıya nasıl yazdırmıştık bu yazıları? Kendi kitaplarıyla, okuma çağlarıyla yüzleşebilmiş bu yazarlar gözümde bir kat daha yüceldi. Böyle bir yolculuğa asla çıkamayacağımı düşündüm. (Selim İleri de böyle yazmamış mıydı!) Sonra kıyamadık bitirmeye ve 'Benim Kitaplarım'ın bir yıl daha devam etmesinde karar kıldık. Bu elbette benim işime geliyordu. Böylece o yazıyı yazmak için tam bir yıl kazanmış oluyordum. O zaman geldiğinde yazabilecek miyim?!

Doğrusu bu ya, ben görev olarak verilen hiçbir konuyu yazamıyorum. Böyle bir korkum var. Söz verdiğim bütün yazılar, son geceye kadar beklemenin dayanılmaz vicdan azabından çıkıp gelmiştir. Yalnız başkalarının verdiği görevler mi? Hayır, kendi kendime yazmaya karar verdiklerim de. "Ağaçlar Kitabı" bu yüzden beklemiyor mu yıllardır! Siz tembellik deyin bunun adına, ben yazma korkusu diyeyim, yazıp da beğenmeme korkusu...

Aslında ben bu yazıyı böyle planlamamıştım biliyor musunuz? Yazamadığım o 'Benim Kitaplarım'a başlangıç olacaktı bir bakıma; vazgeçilmez yazarlarımdan, beni ben yapan, tadı hâlâ damağımı serinletip duran kitaplarımdan söz açacaktım. Onu da savuşturmayı başardım işte. O zaman ne yapayım? Küçücük düğümler atayım, kendi kendime sorular uydurup onlara verilmiş cevapları yazayım. Şöyle dokunup geçeyim, alçak sesle verilmiş bir selam gibi: İlk okuduğum kitap 'Küçük Kemancı'ydı, 35 yıl önce, son kitabım, yeni bitirdim, Capote'nin 'Yerel Renkler'i. İkisinin de tadı damağımda, birbirine karışıyor. Cemil Meriç'i ilk okuduğum gün, kendimi çok kötü hissetmiştim, asla onun gibi yazamayacak olmanın kahredici çaresizliği... Refik Halid'i okurken bir arkadaşımınla gezintiye çıkmış kadar rahat ve emin olduğumu bilmenizi isterim. Dört şiir kitabı çantamda çok gezdi: Otuzbeş Yaş, Körfez Şahdamar Sesler, Yaslı Mızıka ve Belki Sessiz. İki romanı okurken dünyayı unutturdum: Gazap Üzümleri ve İnce Memet. Bir solukta okuduğum iki roman: Gül Yetiştiren Adam ve Çavdar Tarlasında Çocuklar. Kısandığım Kitaplar: Beş Şehir, Görünmez Kentler, Anılar; Issız ve Yağmurlu, Şifalı Otlar Kitabı, Onüç Günün Mektupları, Burukluk, Geçmiş Yaz Defterleri, Eve Dönen Adam, Üç Noktanın Söylediği... İçimi durultan kitap: Kalbin Zümrüt Tepeleri. Ve hayatımı değiştiren kitap: Elbette, 'Sözler'!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uzatmalı sonbahar

Ali Çolak 2008.12.20

Evsizlerin, sokak çocuklarının, odun kömür derdindeki fukaranın keyfine diyecek yok. İstanbul'da sonbahar uzadıkça uzadı. Sonbahar da laf mı, adamakıllı bahar bu...

Sanki kışa girmiyor da yaz başını yaşıyoruz. Bu yazıyı kaleme getirmek için (Selim İleri'den ödünç aldım sözü) kaçtığım park kahvesinde insanlar sereserpe dışarıya oturmuş, çocuklar koşturuyor, anneler güneşleniyor, ihtiyarlar geziniyor... Herkes halinden memnun, şükürler olsun!

Yalnız insanlar mı? Ağaçlar da şaşırdı mevsimi, çoğunun yaprak dökmeye, kış uykusuna girmeye niyeti yok, ağırdan alıyorlar. Var bir gariplik... Böyle olacağı daha yaz sonundan belliydi. Eylül başında bir arkadaşım aradı Anadolu yakasından. Bulgurlu'da bir işyerinin bahçesinde bir erguvanın çiçek açtığını haber verdi. Hayırdır inşallah dedim. Vaktini şaşırmış bir erguvan! Nisana benzeyen havalara mı aldandı, baharda hevesini mi alamadı, neden çiçek açtı sonbahara girerken? Sonra sonra limonların, portakalların, bademlerin de çiçeğe durduğu haberleri geldi. Hayra alamet değil bunlar!

Aralık sonunu bulmuş, karakışa giderken güneşli, ılık havalar gönlümüzü elbette hoş ediyor; lakin gizliden bir endişe de insanın içini kemirmiyor değil. Bir askerin, izninin tadını çıkarırken bir yandan da bu sayılı günlerin bitmekte olduğunu düşündükçe yaşadığı huzursuzluğa benzer bir duygu bu. Bu bahar havası bugün değilse yarın değişiverecek ve o karakış gelip ağzımızın bütün tadını kaçırarak! Böyle olunca yaşadığı zamandan lezzet de alamıyor insan, gelecekse bir an evvel gelsin demeye başlıyor.

Bütün beklemekler gibi kışı beklemek de sıkıntı veriyor. Canlı cansız bütün varlık gözünü dikmiş, kışı bekliyor. Kazaklar, paltolar, botlar, kaşkollar, eldivenler, şapkalar gardıroplarda bekliyor. Kilerde tarhana, turşu, bulgur, erişte; tezgâhlarda kış sebzeleri bekliyor. Kış meyveleri de sabırsızlanıyor mevsimleri gelsin diye. Kış armutları, kestane, ayva, nar, patlatmalık mısır, kuru incir hatta portakal... İnsanoğlu soğuk ve uzun kış gecelerinde toplanıp otursun, kendilerini hatırlasın da sofraya çıkalım diye yanıp yakılıyorlar. Oduncular, kömürcüler, battaniyeciler, kışlık giysi satıcıları, salepçiler, bozacılar, attarlar bekliyor... Çocuklar sokaklarını bayram yerine çevirmek için kar gözlüyor. Cümle hayvan haşerat kış uykusuna yatabilmeyi düşünüyor. Kış da gelmeye nazlanıyor.

Bu uzatmalı sonbaharın ucu nereye çıkacak diye dertlenirken, İstanbul'un o zorlu kışlarını da düşünmüyor değilim. Geçen yıllarda 1929 kışını anlatan bir kitap çıkmıştı. Şöyle bir karıştırıyım dedim; fotoğraflara bakmak bile insanın içini ürpertiyor. Boğaz buz tutmuş, üzerinde insanlar geziniyor. Hani derler ya, hayat durmuş. Çakallar, kurtlar akın etmiş şehre. İstanbul baştan başa buz kesmiş! Maazallah, bugünkü nüfusu ve araç trafiğiyle İstanbul böyle bir kışı kaldıramaz. Bırakın 1929 benzeri bir kışı, on santimetre karda bile şehrin nasıl yaşanmaz hale geldiğini geçen yıllarda yaşayıp gördük.

Peki, o zaman, derdim ne benim?

Allah dert tasa vermesin, her mevsimi yakışığıyla yaşamak istiyor insan. Yaz yazlığını, kış kışlığını bilsin... Biz de mevsimleri takvim yapraklarından takip etmek durumunda kalmayalım. Zamanı gelince sonbahar giysilerini kaldıralım; üşümeye başlayıp kazaklara, paltolara sarınelim. O yün atkılarının tüylü, sıcacık dokunuşunu hissedelim boğazımızda. Çizmelerle, kalın paltolarla yürümenin lezzetine varalım. Tahin pekmeze şöyle iştahla bir ekmek banalım! Odun ateşinde, soba üstünde olmasa bile, teflon tavada kestane pişirelim. Yamru yumru kış armutlarını dişleyelim. Bir pazar sabahı karla uyanıp pencere önünde sıcak ıhlamur içerek içimizin sesini dinleyelim. Kışa adamakıllı doyalım da sonra güneşi, baharı özleyelim. İlkyaz çıkıp geldiğinde kadrini kıymetini bilelim...

Şimdi bu uzatmalı sonbahar böyle gitmekle kalmak arasında tereddüt edip duruyor ya, aynı ruh halini bize de geçiriyor. Yaz sonunda gelip ruhumuza yerleşen o güz hüznüleri yerleşik hayata geçti neredeyse. Kalkıp gitmeye niyeti yok. Bu sarı, solgun tereddütle, bu zamanını şaşırmış güz çiçekleri ve geçkin havalarla nasıl derlenip toparlanacağız?

Yok, yok... Kış gelsin artık, sımsıkı giyinip çıkalım sokağa. Üşümenin de tadına varalım biraz. Şu eskimiş, üstümüze yapışıp kalmış ataleti dağıtalım. Her şey mevsiminde güzel. Hüzünler bile...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yılın sonunda arzu

Ali Çolak 2008.12.27

"Altın kulelerden yine kuşlar / Tekrarını eder ömrün ilan / Kuşlar mıdır onlar ki her akşam / Âlemlerimizden sefer eyler." Bir günün defterini kapatmanın bir yıla veda etmekle aynı burukluğu yaşattığını söylemeye gerek var mı? Hem artık yıllar da günler kadar kısaldı.

Çok eskiden, günlerin adamakıllı uzun, bereketli, bitmez tükenmez olduğu zamanlarda, babaannem 'Allah'ın günleri kızıl darı tanesi kadar çok' derdi. Çoktu sahiden de. Galiba takvimlere bakmazdık o zamanlar. Mevsimler, kendi doğal gelişleriyle belirlerdi zamanı. Yağmurlara, güneşe, ağaçlara, dağlara düşen karlara, fırtınalara, tabiatın değişen rengine bakar mevsimlerin değiştiğini böyle anlardık. Hayatımızı tabiatın dönüşümleri belirlerdi. O zamanlar günlerin de mevsimleri vardı. Kuşluklar bir bahar kadar uzundu, gün ortası yazlar demekti, ikindiler sonbahar, akşamlara pekâla kış denebilirdi. Zaman darlığından şikâyet edilmezdi hiç. Bir şikâyet varsa o da zamanın bir türlü geçmeyişiinden olurdu.. Vakit geçmiyor derdik... Derken haftalar günlere, günler dakikalara döndü, kısacık...

Vakit bir türlü geçmiyor! Bu sözü ne çok özledim bilemezsiniz. Bir gün yine 'Vakit geçmiyor!' diyecek miyiz? Artık vakit dörtlüye geçiyor, bize günlerin ardından bakıp kederlenmek kalıyor. Yetişmek, bir şeylere, bir yerlere yetişmek ve yetiştirmek... Milan Kundera'nın o damıta damıta anlattığı yavaşlık, yitip bir hazine gibi uzaklardan göz kırpmıyor. Bulduran, hissettiren, insanı kendine getiren yavaşlık... Bu her şeye dokunup geçmenin gözde olduğu çağda yavaşlığı arzulamak, kendini bir anda hayatın dışında bulmak anlamına geliyor artık. Yavaşlığı arzulayanlara 'sen bizden değilsin' diyor bu zamanın insanları. Biz, günlerin tadına varmak isteyenler, zaman kırıntılarında bir uygarlık izi arayanlar, başka çağların, eski zamanların adamı oluveriyoruz. Yürüyen merdivenlerden hoşlanmayanlar, dolmakalemlerle yazanlar, koşmayı değil, gezinmeyi yeğleyenler, klasik müziği popa tercih edenler, fotoğraflarını tab ettirenler, kuşluk vakitlerini sevenler... Bizim bu çağda yerimiz daralıyor git gide...

Yıl bitiyor, yazık... Altın kulelerden kuşlar, ömrün tekrarını ilan ediyor. Koca bir yıl, bir akşam kadar çabuk... Yeni bir yıl, o da bereketsiz bir gün gibi geçip gitmeyecek mi?

Her yeni yılın başında bir ömür dökümü çıkarmayı isterdim. Bir hata sevap cetveli... Sonra bir başka 'ben' olmayı... Artık bundan sonra her yılın yalnız benim için verilmiş bir adı olsun, verilmiş ve hayata geçirilmiş bir kararlar, bir eserle, kazanılmış yeni dostlarla, çıkılmış gezilerle... anılsın o yıl. Bir gün dönüp baktığımda yalnız onlarla hatırlayayım; iki bin bilmem kaç olmasın adı. Belki o zaman Allah'ın günleri kızıl darı taneleri kadar çoğalır, bereketlenir. Belki o zaman takvimlere bakmaktan kurtuluruz. Ve takvimler ömrümüzü kemiren kurtçuklar olmaktan çıkar. Çıkar mı dersiniz?

Dön geri bak... Şu biten yıla baktım, ömür ağacımın dallarında bir önceki yıldan farklı ne birikmiş? Unutulmaz günler, yeni dostluklar, yeni kitaplar, yeni sözcükler mi? Belki bir gün bu günleri yazmaya durduğumda, hatırlama ağını geçmişe attığımda sökölüp gelecekler. Küçük notlardan, bölük pörçük günlüklerden, kitapların

kenarına yapılan çıkmalardan. Şu bir yılda yazdıklarımı hatırlamaya çalıştım. Haftalık yazıları bir günlük gibi okumaya... Yine hep hüzün, çokça hüzün...

Bir akşama girer gibi bitiyor yıl. Gecenin de bir güzelliği var, geç öğrendim. Uzun gecelerdi, uzaklara bakarak... Bir uzakla bakışmanın tarifsiz hazzı... Belki uzak'ın varlığını hep varlığını bilmenin saadeti, günleri de yaşamayı anlamlı kılıyor. Yarını beklemek için uygun bir sebep. Beklemek, ömrü uzatıyor... Küçük şeylerden, küçük saadetlerden, küçük umutlardan... Bir gelecek birikiyor önümüzde. Başka nasıl yaşanacak şu ömür? Dünya... Gölgele birikintisi... Biraz da biz oyalanıp gideceğiz, oyalandığımız kadar...

Güneş yarın da doğacak...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kelimeleri seviniz!

Ali Çolak 2009.01.03

Kim bilir kaç kere kendi kendime karar verip de başlayamadığım bir işi bu yıl da uykuya yatırmak istemiyorum. Evet, böyle oldu; hep bir Türkçe sözlüğü alıp baştan sona okumak istedim, bunun hayalini kurdum.

Zaman zaman başladığım, hatta biraz ilerlediğim oldu ama hep yarım kaldı. O gönlümüzce çalışabileceğimiz geniş zamanlar hiç gelmeyeceğine göre, şu aldı verdi, şu hayhuy içinde de bir zaman açıp sözlük okumalıyım. Bir de bunu o kadar çok insana salık verdim ki başkasına söyleyip de yapmamak, münafıklık alameti olur.

Şimdi Kubbealtı Lugati'ni masamın üzerine koydum, yanına bir de defter... Bu sözlük malumunuz kelimelerin anlamını vermekle kalmıyor, usta yazarların, şairlerin eserlerinden dize ve cümle örnekleri de getiriyor. Arada seçkin dizelerle, bilmem hangi zaman okuyup unuttuğunuz bir romandan yahut bir öyküden alınmış cümleyle karşılaşınca eski bir tanıdığa rastlamış insanlarınkine benzer, hoş bir sevinç duyuyorsunuz.

Sözlük okuyabilmesi için insanın kelimeleri az buz değil, tutku derecesinde seviyor olması gerekir. Değilse onların ıncığını cıcığını öğrenmeye, sülalesiyle tanışmaya cesaret edebilir mi? Kelimelerin kuytulara yatmış, kendini unutturmuş anlamlarıyla; ortalıkta pek görünmeyen, insan içine çıkmaktan hazzetmeyen binbir kılıktaki akrabasıyla tanışmak, neresinden baksanız tadına doyum olmaz bir fayton gezisidir.

Kelimelerin de bir canı ve ruhu olmalıdır. Hoş tutulmak, okşanıp sevilmek, lunaparklara götürülmek, eleğimsağmaların altından geçirilmek isterler. Kimi zaman atını eyerleyip yola çıkarmak, kimi elinden tutup nazikçe dansa kaldırmak, bazen güneşlere çıkarıp gezdirmek, kimileyin de saçlarını tarayıp örmek icap eder bir kelimeyi... Bunu da bizden, 'seviyorum' diyenlerden bekler. Seven adam, hık mık etmeden gönüllü yapar bunları.

İlhan Berk'in bir sözüne rastladım, "Kelimeleri kardeşim gibi severim." diyor. "Nice anlamı, nice doğruyu, erdemi, haklıyı, onlar yüceltir çünkü..." İş gücü yazmak olan birinin kelimelere vurgun olamaması düşünülebilir mi? İlhan Berk kelimeleri kardeşi sayıyorsa buna inanmalıyız. Başka türlü binbir nesnenin dilini çözebilir miydi? Şiirini azalta azalta kelimelere, heceye kadar indirebilme cesaretini biraz da bu ahablıktan alıyor olmalıydı.

Şimdi Salah Birsal kendinden söz açmadığımı duyacak olsa bana hakkını helal etmez. Kelimeleri sevmekte onun atına yetişebilen var mıdır? "Ben sözcük ardında koşan bir yazarım. Bir sözcük hokkabazıyım."

buyurmuştur günlüklerinden birinde. Sonra, "Şiirin İlkeleri"ni 'sözcükleri tartarak, onlara beden eğitimi yaptırarak' yazdığını söyler. Yalnız beden eğitimi yaptırmakla kalsa iyi, mıntika temizliği de yaptırır. Çarşıya pazara yollar onları. Ekmek fırınlarında çalıştırır, terzi çıraklığına gönderir, boyacı küplerine sokar çıkarır. Havanlarda dövüp baharatlar, zeytin yağlarına yatırır. Sonra ateşlere atar, örse koyup çekiçe ezer, cazzz diye soğuk sulara sokup güvercin göğsü kıvamına getirir. Yazdıkları bunca eğlenceli ve cezbediciyse, bu biraz da kelimeleri tavında dövüp kararınca su vermesini bildiği içindir. Salah Bey'de ne yakası açılmadık söz, ne çok pas tutmaz kelime vardır! 'Sözcük koordinatörü' olduğunu söylese de aslında o bir definecidir. Habire gün görmemiş kelime arar durur. Bulduklarını tabakasında biriktirir; sonra "yazısını süse püse vurmak, ondan alaysama uçakları havalandırmak için" kullanır. Allah o Salah Bey'in taksiratını affetsin... O olmasaydı bizim kelimelerin testisinden sızan balı fark etmemiz belki de mümkün olmayacaktı.

Kelimelerin tek tek bir güzelliği vardır elbette. İnsanda alıp koklama, sarıp sarmalama arzusu uyandırırılar. Fakat asıl bir dizede, bir cümlede yan yana geldiklerinde, birbiriyle kuzu sarması olduklarında balını akıtır, güneşe çıkmış zeytin tanesi gibi ışıldarlar. Sözlük okurken bunu adamakıllı hissediyor insan. Bir kelimenin yedi göbek öteden akrabasıyla karşılaşınca sevincine diyecek olmuyor. Köroğlu bir şiirinde, "Mezarımı kibar yapın / Başucumda şerbet satın" buyuruyor. 'Kibar' kelimesinin böyle bir anlamıyla karşılaşmaktan pek mes'ud oldum.

Kelimeleri seviniz, nihayetinde sizi onlarla tanırırlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi itibar?

Ali Çolak 2009.01.10

Şimdi günah çıkarır gibi şairlerin, sanatçıların itibarını iade etmeyi tartışıyoruz. Belki de gülüyoruz bir zamanlar yapılan o anlamsız, utanç verici yasaklara, sürgünlere, takiplere.

Dergilerde yayımlanmış bir şiiri yüzünden şairlerin mahkemelerde süründürülüşüne. Yazdıklarından, söylediklerinden ötürü ülkesini terk etmek zorunda kalan edebiyatçılar var bu ülkede, yazdıklarının bedelini canıyla ödeyenler... Bunların hesabını kim verecek? Aslına bakarsanız 'iade-i itibar' gibi sözler gülünç geliyor bana. İtibarı eksilen kimdi? Sabahattin Ali mi, Nazım Hikmet mi, Mehmet Akif mi, Bediüzzaman mı, Cemil Meriç mi?.. O baskı dönemlerinde şairleri evlerinden toplayan polis şeflerinin adını hatırlayan var mı bugün? İtibarı yerle bir olan ve ebedî bir yok oluşa terk edilen biri varsa, o da fikre tahammülü olmayan, şiirden, romandan ve fikirden korkan polis şefleri, bakanlar, mahkeme reisleridir. O şairlerin, yazarların, düşünce adamlarının fikirleri bugün her zamankinden daha çok ışıldıyor; adları yarın da yaşayacak, minnetle anılacaklar.

Geçenlerde, bir Cemil Meriç belgeseli izledik. Ömrünü düşünmek ve yazmakla geçiren bir adamın daha yirmili yaşlarında ne anlamsız bir zulümle hayatından bezdirildiğini... Haklıydı Meriç, düşünce bu ülkede kuduz köpekler gibi kovalanıyordu. Belgesel vesilesiyle bir şeyi daha hatırladık. Bu toprakların, düşünen ve tenkit eden bir adama tahammülü yoktu. Mutlaka bir taraftan olmanız gerekiyordu. Basit ve siğ bir ideolog... Orta yerde durup acıtan doğruları söylediğinizde, acımasız bir boykotun, yok saymanın da kurbanı oluyordunuz.

Cemil Meriç, bunun en uçtaki örneğiydi belki de. Okunmamak, dikkate alınmamak ve suskunlukla cezalandırılmak... Baskının, sürgünün, zulmün en koyusu da bu olmalıydı.

İtibar iade etmek bir moda olacak, göreceksiniz. Yakın zamanda bütün o zulmedilen, kim vurduya giden, hapislerde çürütülen edebiyat ve düşünce adamlarından, hiçbir şey olmamış gibi yarım ağızla 'özür' dilenecek. Fakat bir başka zulümden, o kahredici suskunluk, yok sayma ve unutturma çabasından kimse söz etmeyecek. Bunlar için özür dilemek kimselerin aklına gelmeyecek.

Cemil Meriç, haykırıyordu: "... O sayfalar huzur içinde yazılmadı. Soğuk bir oda, hayatını kalemiyle kazanmak zorunda kalan genç bir adam... Yıllarca yaşamak ve yaşatmak için Balzac çevirdim... Balzac tercümeleri, Balzac etütleri. On altı sayfalık bir forma karşılığında yirmi beş, bazen yirmi lira. (...) Harcadığım emekleri ne okuyucu fark etti ne münekkitt." (Mektuplar 17.12. 1966) Görülmemenin, emeğine saygı duyulmayışının acısı, polis takibinden daha yakıcıydı onun için. Çölde vaaz edip durmaktan, katırlara sümbül vermekten yorulmuştu. "Saint-Simon'u putları yıkmak için kaleme almıştım. Her iki kitap da peşin hükümlerin rahatını kaçırdı. Ne sol'un hoşuna gittiler ne sağ'ın. Anladım ki bu iki kelime, aynı anlayışsızlığın, aynı kinlerin, aynı cehaletin hikâyesidir. (Bu Ülke, İletişim Yay., s. 265)

Tanpınar'ın geçen yıl yayımlanan günlükleri de aynı kırgınlıkların çılgılığıyla dolu değil miydi? Bugün Türk romanının ve denemesinin en büyük ustalarından biri saydığımız Tanpınar, büyük yalnızlıklar ve yoksulluklar içinde kaleme aldığı eserlerinin kahredici bir sessizlikle karşılanmasından yakınıyordu. Ne yakınması, isyan ediyordu. "Ne yaptım! Beş Şehir'le, okunmayan, bahsedilmeyen Beş Şehir'le bütün o hikâyeler, romanla Türk edebiyatının bütün bir tarafıyım!.. Bu eserlerden memnun muyum? Orası başka. Fakat Abdullah Efendi'nin Rüyaları bilhassa birinci hikâye böyle tenkitsiz mi geçecekti? Huzur ki okuyanların hepsi sevdiler, üç makale ile, Yaz Yağmuru hiçbir akissiz mi geçecekti? Bunların Türkiye'ye getirdiği hiçbir şey yok muydu! Türkiye'ye ve Türkçe'ye. Ya şiirlerim? (...) Hayır, ben adımlı küçük şöretimi hak ettim ve çok ileriye geçtim. Fakat niçin bu kadar haksızlık? Bu işte eksikim nedir?" (Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Başbaşa, Dergah Yay., s. 300)

Bugün Nazım'ın ya da başka şairlerin, yazarların, düşünürlerin itibarının iade edilmesi (!) sadece sembolik bir anlam taşıyor. Peki o sağ ya da sol dediğimiz sığ düşünce blokları, edebiyat kanonları ya da dar kafalı okurlar Cemil Meriç'ten, Tanpınar'dan, Sezai Karakoç'tan ne zaman özür dileyecek? Okumayarak, yok sayarak, söz etmeyerek uyguladıkları karartmadan pişmanlık duyacaklar mı? En kötüsü de bu ilkel alışkanlık, bu körlük bugün de başkaları için sürüp gitmiyor mu? Böyle bir utancı daha ne zamana kadar taşıyacak düşünce ve edebiyat dünyası?

Tanpınar ve Cemil Meriç, ne yazık ki okunduklarını, önemsendiklerini göremeden göçtü. Belki hâlâ onlardan habersiz, onlara kör okurlar, eleştirmenler var. Bari geçmişten ders alıp bugün aramızda olanlara aynı zulmü yaşatmayalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ansiklopedinin gözyaşları

Ali Çolak 2009.01.31

O dolambaçlı, hiç bitmeyecekmiş gibi gelen merdivenlerden çıkışımızı dün gibi hatırlarım. Kaçar kaçar çıkıyorduk? Biraz ürkek, çekingen; yüksek tavanlı salona girer, içerideki tozlu kitap kokusunun genzimizi

yakmaya başlamasına aldırmadan masalara otururduk.

Ulaşılması zor, başka bir dünyanın varlıkları gibi duran kocaman kitapları önümüze koyar, oradan defterimize habire bir şeyler yazardık. Erişilmez bilgilerdi onlar. Biraz sonra işimiz bitecek ve o yabancı, uçsuz bucaksız bilgiler hazinesini orada bırakıp çıkacaktık. Bir ara gözümüz karşıda açık duran kapıdan sayısız kitaplarla dolu odaya dalar, o ıssızlıkta kaybolur giderdik.

Nasıl bir dünyaydı o? Herhalde şöyle bir şeydi: Televizyon evlerimize yeni geldiğinde, orada gördüğümüz insanların o camın ardında nasıl yaşadıklarına, nerede olduklarına bir türlü akıl sır erdiremezdik. Bizim bilmediğimiz, görmediğimiz bir mekânda bir arada yaşadıklarına, oradan bize baktıklarına, bizi gördüklerine inanırdık. Televizyon insanları denen yaratıklar olmalıydı!

Kütüphaneler de böyle gelirdi bana. O loş ve sessiz odaların bir yerinde görmediğimiz bir âlem vardı. Bütün yazarlar, şairler, bilginler o bilinmezlik âlemini mekân tutmuşlar, hep birlikte orada yaşarlar. Bulundukları yerden bizi görürlerdi. Kütüphane diye gittiğimiz yer, eski çağlardan beri bilgiler üreten adamların sarayı olmalıydı. Öyle olmasa, öyle zannetmesek, 'kütüphaneye gitmek' bu denli heyecan verici olur muydu? O merdivenleri ikişer üçer zıplayarak çıkar mıydık!

Benim ansiklopedi ile tanışmam, ortaokulda ödev yapmak için Nazilli Halk Kütüphanesi'ne gidişlerime rastlar. Bir ansiklopediye asla sahip olmadım o yıllarda, olamazdım. Hayal edilemez bir şeydi, ansiklopediye sahip olmak. O, ancak bir kütüphanede bulunur ve belli bir süreliğine alınıp bakılabilir, dokunulabilir bir nesneydi. Kocaman cüssesi ile bir ansiklopediyi kucaklamak, sayfalarını karıştırmak, bir maddeyi arayıp bulmak... Başka bir gezegene inmek ve orada keşiflerde bulunmaktan farksızdı.

Evimizde bir ansiklopedi olsaydı, o büyülü keşfin tadına doyum olur muydu? Okuma ve öğrenme açlığının ruhumu kasıp kavurduğu zamanlarda ne yazık ki böyle bir şansım olmadı. Yıllar yıllar sonra, gazeteler kupon karşılığı ansiklopedi verme yarışına girecek; o büyü büsbütün bozulacak ve ben, ansiklopedinin de alelade, alınır satılır, biraz büyükçe bir kitap olduğu gerçeğiyle tanışacaktım. Beyazıt Meydanı'nda yerlere serilmiş vaziyette binlercesini görecektim ve üç kuruşa Meydan Larousse, Ana Britannica ciltleri toplayacaktım... 25 yaşında bir takım ansiklopediye sahip olmuştum; ne var ki artık çok geçti!

Yazık!.. Şimdiki çocuklar bir ansiklopedi bile karıştırmıyor. O büyülü dünyadan, o heyecandan habersiz yaşıyorlar. Öğretmenler ödev verirken "internette bulun" diyor. Onlar da "Google"ın kapısını tıklıyor, buldukları bilgiyi kopyalıyor ve eminim, hiç okumadan, hiçbir şey öğrenmeden götürüp veriyorlar. Dolmakalemlerle yazılmış, kenar süsleri yapılmış, kurdeleyle birleştirilmiş beyaz dosya kâğıtları, uzak bir çağın hatırası...

Öğretmenler bu cinayeti nasıl işliyor?

Not almak, dikte etmek, yazmak... Yok artık. Çocuklar, 'etkinlik' kitaplarındaki boşlukları dolduruyorlar sadece. Yazarak öğrenmenin saadetinden yoksunlar. Yazmak, bulmaktır aynı zamanda. İnsan yazdıkça fark eder.

Çocuklar, kütüphanelere gidiyorlar mı, o geniz yakan kitap kokusundan haberleri var mı şimdi? Hayır... Ansiklopediler, kapısı çalınmaz, hali hatırı sorulmaz, terk edilmiş ihtiyarlar gibi köşelerinde öylece bekliyor. Sırtlarına dokunacak bir elin sıcaklığına hasret, yalnız ve umutsuz, yaşlı gözlerle... Ahir zamanın yalancı hazinesi internet, küstah bir mirasyedi gibi tahtına kurulmuş, kapısını çalanları binbir işveyle kandırıyor. Cazibesine kapılanlar dokunup geçiyorlar. Ne kimse ona yâr oluyor ne de o kimseye!

Ansiklopedi çağı bitti. Kütüphane çağı da... O yüksek tavanlı loş odalar bomboş duruyor şimdi. Çocukların ayak seslerini duymuyor kitaplar. Çocuklar, şehirlerinde 'kütüphane' diye bir mekân olduğunu bile bilmiyor.

Öğretmenler, kütüphanelerin, ansiklopedilerin hıçkırıklarını duyar mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kış meyveleri

Ali Çolak 2009.02.07

Günümüz ressamaları natürmorta pek yüz vermiyor. Bir natürmort görmek için Şeker Ahmet Paşa'ya, Süleyman Seyyit'e, Mahmut Cüda'ya gitmemiz gerek. 'Ölü doğa'yı resmetmek artık ilkel bir tarz mı sayılıyor? Bense bir salonu, genişçe bir mutfağı süsleyecek iyi resimlerden birinin her zaman iç açıcı bir natürmort olması gerektiğini düşünürüm.

Ressamlar nedense natürmortlarında hep bahar, yaz ve güz meyvelerine yer vermişler. Tablolarda baş sırayı hep kiraz, karpuz, kavun, şeftali, akı ve karasıyla üzüm alır. Sonra incir, ayva, nar... Elma, portakal onlar kadar değil. Muşmula, kış armudu, alıç, kestane (kestaneye meyve mi diyeceğiz?) gibi meyveleri hatırlamam resimlerde. Bu biraz da güzel görünümlü meyvelerin saltanatı mı?

Kış meyvelerinin buruk bir hatırası ve o hatıraya benzer bir tadı vardır benim damağımda. Öyle ya, yazın elinizi uzattığınız yerde bir meyve biter. Yokluk çekmezsiz. Kışınsa sınırlıdır bulup tadabileceğiniz lezzetler. Tabii manavlarda her meyveyi her zaman bulabildiğimiz mevsimini şaşırmış zamanlardan söz etmiyorum. Biraz eskilerde, mesela benim çocukluğumda kışın bir meyve bulup yemek, nadirattan bir şeydi. Bu yüzden, yetiştirilen, bulunabilen meyveler de pek kıymetliydi. Ayvalar çürüdü mü, kaldırılıp atılmazdı. Çürükleri temizlenir -hatta sırf çürüğünü yemek isteyenler de olurdu- bir parçacığı bile israf edilmeden ev halkına paylaştırılırdı. Bazı meyveleri, mesela muz bulup yemeninse imkânı ve ihtimali yoktu.

Çocukluğumun rüyaya benzer günlerinin geçtiği, amcaların, yengelerin kalabalık evinde, bir kış odası vardı. Şimdi düşünüyorum da 'gizli mabet'e benzer bir odaydı burası. Daima kilitli dururdu ve çocuklar kafasına estiğinde kapısını açıp giremezdi. Biz, çocuk milleti, kudurmuş bir merakla orada olanları, olabilecekleri düşünür, bir yolunu bulup içeri girebilmenin planlarını kurardık. Odaya elbette büyüklerden birinin kılavuzluğunda girilirdi. Kapı açılır açılmaz birbirine karışmış meyve kokuları burnunuza hücum eder, bir yandan bu kokuyu içinize çekerken öbür yandan şaşkın gözlerle etrafınıza, deliğe kovuğa bakardınız. Tavandan sallandırılmış kavunlar; yerlere, hasır üstüne serilmiş muşmula, kış armudu, elma ve ayvalar, portakallar... Kestaneler toprağa gömülürdü ve yerini çocukların bilmemesine özen gösterilirdi. Bilinirdi ki çocuklar öğrense bir günde bütün gömüyü havaya uçuracaklar. Bu yüzden çukurdan azar azar çıkarılır, kimi zaman kaynatılır, kimi de közde pişirilirdi. Kestane kebab, acele cevap diye bir söz de dolaşırdı arada.

Uzun kış gecelerinde, sofraya bezi ortaya serilir, bir kasnak üstüne konulan siniye 'gizli mabet'ten getirilen meyveler yığılır, ahali de başında toplaşır ve hayli eğlenceli zamanlar geçirirdi. Biz çocuklar için bu meyve saatlerinin en zevkli taraflarından biri portakal kabuğunu ateşe doğru sıkıp çıkacak gazın alev alışı seyretmekti. Ne kadar basit; fakat ne eğlenceli oyunlardı onlar, ne mutlu zamanlardı!

Zamanlar, upuzun yıllar, insanlar, görüntüler kayboluyor, unutulup gidiyor; fakat kokular asla silinmiyor. Böyle kış akşamlarında bizim o şenlikli köy evinin daimi kokularından biri de armut hoşafı kokusuydu. Biz çocukların vazgeçilmezlerinden biriydi armut hoşafı. Hele ki içine portakal kabuğu konulmuşsa! Babaanneme, yengelere yalvarırdık, ne olur portakal kabuğu da olsun! Portakal öyle bol bulunan bir nesne değil ki! Haftadan haftaya

alınırsa, kabuğu telef edilmez, kokulandırırın diye hoşafa katılırdı. Ne muazzam bir lezzetti o! O zamanlar, soğuk kış günleri biraz da ocağın közündeki kebab edilen kestaneler, onların çıt çıt sesleri, küle gömülmüş kumpirler, muşmula ve çürük ayva kokusu ve bin bir naz ve yalvarışla nineme kalbur kalbur yaptırdığımız mısır patlatması olmalıydı. O mısırlar da ocakta patlatılırken mermi gibi nasıl da sıçrayıp giderlerdi yahu! Peşlerinden bir oraya bir buraya koşup yakalamak, yemekten daha lezzetliydi muhakkak...

"Mevsimler, meyveler ve sebzeler demek değildir; meyveler ve sebzeler mevsimlerdir. Bahar biter, kiraz da biter, güz geçer, üzüm kalmaz." der bir öyküsünde Tarık Buğra. Biz mevsimleri, meyve ve sebzelerle biliriz, öyle bilirdik. Ve bu yüzden her mevsimin kokuları vardır saklı duran. Zaman zaman sebepsiz çıkıp gelir o kokular bekledikleri yerden. Gizli mabede benzeyen loş meyve odalarını, tahta sandıkları, şenlikli sofraları hatırlatırlar.

Ne güzel zamanlardı onlar!..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hanımefendi, o kitabı yazmayın ne olur!

Ali Çolak 2009.02.14

Fotoğrafi görünce şaşırdım. Sonra da buna şaşırmış olmama şaşırdım! Magazin dünyasının renkli simalarından, manken, tarih öğrencisi, aynı zamanda televizyon programı da yapan bir genç hanım, bir dergiye söyleşi vermiş.

Buraya kadar olanlar bizi elbette ilgilendirmiyor. Ama biraz sonra alıntılacağım cümleler ve gördüğüm 'o fotoğraf' yalnız beni değil, kitapla, okuyup yazmakla ömrünü çürüten herkesi pek yakından ilgilendiriyor. Bir yerde şöyle diyor hanımefendi: "Roman mı, biyografi mi, ne olacağını bilmiyorum ama ileride bir şeyler yazacağım. Çünkü çok şey yaşadığımı ve gördüğümü düşünüyorum."

Ne var bunda diyeceksiniz, biliyorum. Çok şey yaşayan ve gören biri, ileride 'roman mı, biyografi mi, ne olacağını bilemediği' bir kitap yazamaz mı? Tabii ki yazabilir, yazmalı da. Biz hep 'çok şey gören ve yaşayan' insanların bunları yazmayışından şikâyet etmiyor muyuz? Bu genç hanım da o renkli dünyalarda neler olup bittiğini yazsa, ortaya hayli ilgi çekici bir roman yahut biyografi çıkacaktır, bundan şüphemiz yok.

Şüphe ettiğimiz şey, bu hanımefendinin 'kitap'la olan ilişkisi. Zira dergideki özenle çektirdiği fotoğraflar arasında biri var ki, bu şüphemizi körüklüyor. Hanımefendi, stüdyoda üstüste dizdiği kitaplara oturmuş, birini de ayağının altına alarak hayli 'şirin' bir poz vermiş. Sanki kitapların değil de bir odun yığınının üstünde oturuyor! O rahatlıkta yani... İşte benim şaşırdığım, sonra da buna şaşırmış olmama şaşırdığım fotoğraf!

Biz tabii, o hanımefendiye göre biraz 'eski' nesildeniz. Bize, kitabın saygıdeğer, baş üstünde taşınması gereken bir 'varlık' olduğu öğretilirdi. Değil üstüne oturmak, kitabın yere, ayak seviyesine konulması bile yadırganır bizim kültürümüzde. Hatta kitap da değil, eskiler, sokakta yazılı bir kağıt parçası bulsalar, (bunda elbette Kur'an yazısına karşı duyulan saygının tesiri vardı) alıp kaldırırlar, bir duvar kovuğuna sokarlardı. Yazıya, yazılı olana gösterilen hürmet, kitapların da saygıdeğer varlıklar olarak görülmesini sağlardı. Kitap, aziz ve muhteremdir. Çünkü emek mahsulüdür, bilgi hazinesidir... Peyami Safa'nın, eski kitapların kaldırımlarda satılması karşısında gösterdiği isyanı hatırlayın. Kitabı ayak seviyesinde süründüren insanların asla yüksek bir medeniyet

kuramayacağını haykırır. O 'kaldırım gülleri' ki sigara izmaritlerinin, (affedersiniz) balgamların, bin türlü pisliğin arasında sergilenir. Birilerinin gelip kendilerini ayaklar altından kurtarmasını bekler... Bu da ayrı bir mesele...

O genç ve sarışın hanımefendi, ihtimal ki çoğu yaşıtı gibi kitabı, okunan değil, yazılan hatta 'yapılan' bir nesne olarak görüyor. Öyle ya, günümüzde 'imaj' yapan, 'tarz' yapan, hatta 'sevgili' yapan bir kısım gençler, arada kitap da 'yapmak' hevesine düşüyorlar. Böyle 'yapılan' kitapları yayımlamaya teşne yayıncılar bulmak da kolay artık. Hele her gün medyada 'görünen' birinin 'yaptığı' kitabın 'satma' hem de 'çok satma' şansı oldukça yüksek. Böyle bir kitaba hayır demek ne mümkün!

Canı isteyen bir roman ya da biyografi yayımlamasına karışacak değiliz. Her şeyin bu kadar kolaylaştığı, ucuzladığı bir dünyada, 'yazar' sıfatını almak da sıradan bir vakia artık. Gündeme düşen her olay veya kişi, birkaç gün sonra bir kitaba konu oluyor. Adını basılı bir nesnenin üstünde gördüğümüz her 'derleyici'ye de çoktan beri 'yazar' demekle bir beis görmüyoruz. Onlara 'yazar' derken, ömrünü yazının kölesi olarak geçirmiş ustalara hangi sıfatı layık göreceğimizi de şaşırtıyoruz. Ömrümüz şaşırmakla geçiyor.

Bir hafta mı oldu, on gün mü, o fotoğrafı gördüğümünden beri, ne zaman elime bir kitap alsam, kütüphanemin karşısına geçip kitaplarıma baksam, içimi bir suçluluk duygusu kaplıyor. Sanki o cürmü işleyen benmişim gibi utaniyorum. Kütüphaneyi yere indirip kitapların üstüne oturtmak! Hayır, hayır... Hayatında bir tek kitap bile okumuş biri, oradan öğrendiği bir tek kelimenin, okurken yaşadığı bir anlık hazzın hürmetine böyle bir saygısızlığı yapmaz, yapamaz! O sarışın hanımefendi, bunu ihtimal ki şirinlik olsun diye yapmıştır ve muhtemelen olumsuz bir davranış olarak görmüyordur; ama hangi sebeple olursa olsun, işlediği cürüm affedilir türden değil. Bu, bir zihniyetin, hayat tarzının ve kitabın günümüzde layık görüldüğü yerin hayli acıklı bir fotoğrafıdır.

Kitabı, üstüne oturulacak nesne olarak gören birinin 'kitap yazma' arzusu, beni ürkütüyor. Sesimi duyacağından emin olsaydım, ona şöyle derdim: Güzel hanımefendi, ne olur o kitabı yazmayın! Önce, kitapları sevmeyi öğrenin, onları şöyle yüksekçe bir yere koyun. Sonra, o üstüne oturduğunuz kitaplardan birkaçını alıp okuyun. Onlarla konuşmaya başladığınızda, bir daha üstüne oturmaktan utanacak ve muhtemelen bir kitap yazmaktan da vazgeçeceksiniz. Emin olun, bu hepimiz için hayırlı olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Susmak, erdemimizdir bizim'

Ali Çolak 2009.05.02

Kitap Zamanı'nın pazartesi günü yayımlanacak sayısında ilginç bir kapak dosyası bekliyor okuru: Kitap yayımlamaktan kaçınan yazar ve şairler... Bizde Yahya Kemal'den Kemalettin Kamu'ya, Sutüven'den Cahit Koytak'a kadar pek çok şair, kitaplık çapta şiiri olduğu halde çeşitli sebeplerle kitap yayımlamamayı seçmiştir.

Bunun elbette devrin siyasal şartlarına, yayıncı bulup bulamamaya ya da sadece şairin kendi iç dünyasına bakan sebepleri vardır. Kitap Zamanı'ndaki dosya, Batı'dan ve bizden çok sayıda yazar ve şairin 'neden kitap yayımlamadığı' sorusuna cevap arıyor.

Diğer sebepler bir yana, beni, yazar ya da şairlerin iç dünyalarıyla ilgili sebepler daha çok ilgilendiriyor. Bir türlü aradığı mükemmelliği yakalayamama, son noktayı koyamama düşüncesi... Yahut, sadece 'yazma'nın verdiği

coşkuyla yetinme, yayımlamaktan gelecek okur ilgisine ihtiyaç duymama... Bu tutumu saygıdeğer buluyorum. Biz okurlar elbette sevdiğimiz ve yeni bir eserini bekleyip durduğumuz yazarların, şairlerin kitaplarını bir an evvel okumayı isteriz. Biraz bencilcedir bu düşünce. Yazarı, bir yerlerde oturup bizim için durmadan bir şeyler üreten bir atölye gibi görürüz. Bizim bu beklentimiz ne kadar doğalsa, yazarın da yayımlamamak, bekletmek, hatta yazdıktan sonra eserini 'yakmak' gibi bir hakkı vardır. 'Niçin yayımlamıyor?' sorusu kadar, 'Neden yayımlasın ki!' sorusunun da hakikati ve geçerliliği vardır.

Kimileriniz için sevimsiz ve aykırı düşünceler seslendirdiğimin farkındayım; ama gitgide hakiki edebiyatın geri çekilmesi gerektiğini düşünmeye başladığımı da söylemeliyim. Bu yüzden, şu 'Tanrı yazarlar ve şairler' çağında, görünme arzusunun, metnin önüne geçtiği ve 'yazar' denen yaratığın bizzat sahneyi doldurduğu bir zamanda, has edebiyatın yeraltına inmesi, yüzünü öyle uluorta göstermemesi taraftarıyım. Bunu da bizatihi 'yazı'nın kendisine verdiğim değerden dolayı savunuyorum. Bir şairin ya da romancının fotoğrafının billboardlarda görünmesinden, bir edebiyat eserinin büyük alışveriş merkezlerinde kola şişelerinin yanı başına yığılmasından duyduğum iç bulantısını dışa vurmak için...

Bu fikirlerim yeni değil. Yıllardır pek çok kez yazdım; yine yazıyorum, yazacağım. Yazara karşı yazıyı savunuyorum çünkü. Şimdi tam hatırlamıyorum hangi dergideydi. (Geceyazısı mıydı?) Şu yukarıdan beri yakındığım sebeplerden ötürü, "Mümkün olsa da dergide yayımladığımız yazıların, şiirlerin yazarını altına yazmasak, sadece metin öne çıksa..." anlamında cümleler okumuştum. Bu tepki, her zamanki curcuna içinde yitip gitti, ama hayli sarsıcı, üzerinde düşünülmesi, ders alınması gereken bir çıkıştı. Biz, iyi metinler okumanın peşinde miyiz, yoksa, birtakım anlı şanlı, yaldızlı yazarların kaleminden çıkmış 'yeni' şiirleri, romanları mı merak ediyoruz?

Bir edebiyat okuru olarak beni ilgilendiren, bir romanın ya da şiir kitabının çok satar oluşu, yazarının gazete sayfalarında, imza günlerinde, billboardlarda görünüşü değildir, hatta mümkünse hiç görünmemesidir. Aslolan, metnin vereceği hazdır. Edebiyatçıların, edebiyat dışı, eserinden bağımsız bazı nedenlerle öne çıkmasını, eserleriyle sağlayamadıkları başarıyı başka yollarla kazanmaya çalışmasını en hafifinden 'yakışsız' bulurum.

Bugün bizim 'Cumaertesi' ekinde, Zaman'ın kısa sürede etkili bir yazarı haline gelen 'Kurşunkalem'in ilginç bir yazısı var. Basında son günlerde esen Nedim Gürsel fırtınasını eleştiriyor. Gürsel, "Allah'ın Kızları" romanından dolayı yargılanıyor. Değerli basınımız, haklı olarak bir yazarın eserinden ötürü yargılanmasına karşı çıkıyor. Ben de karşıyım bu yargılamaya. Fakat, Gürsel'in eserinin edebi kıymeti yerine, mağdur ve mazlum bir yazar rolüyle manşetlere taşınması bir talihsizlik değil mi?

Sizi bilmem ama ben, edebiyat ortamının bugünkü halini iyice mide bulandırıcı bulmaya başladım. Edebiyat, ününe ün katmak için çabalayan, eserinin on adım önünde giden yazarlara kalmışsa, yapılacak en anlamlı şey, susmaktır. Belki yazmak; ama hiçbir şey yayımlamamak!.. 'Susmak erdemimizdir bizim' diyen Pavese'nin toprağı bol olsun! a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şairlerin düzyazıları

Ali Çolak 2009.05.22

Yaklaşık bir yıldır ABD'de yaşayan şair arkadaşım Can Bahadır Yüce, geçende, "Şiir üstüne bir şeyler okumayı özledim. Turgut Uyar'ın düzyazılarını gönderebilir misiniz?" diye yazıyordu. Bir şairin, yeni bir dilin içinde

gezinirken ana diline duyduğu özlemi, şiir üstüne düşünme ve şiirde nefes alma arzusunu seslendiriyordu bu cümle.

Turgut Uyar'ın "Korkulu Uсталık"ı (YKY) şairin şiir yazıları ve söyleşileri ile soruşturmalara verdiği cevaplardan oluşan bir kitap. Onun öncesinde bir başka iyi şairin, Edip Cansever'in düzyazıları da "Şiiri Şiirle Ölçmek" adıyla yine aynı yayınevi tarafından kitaplaştırılmıştı. Yenilerde, Garip şiirinin ustalarından Oktay Rifat'ın daha önce Adam Yayınları'ndan çıkan "Şiir Konuşması" adlı düzyazıları da YKY'den yayımlandı. Bunlara Orhan Veli'nin pek çok kez basılan ve en son "Şairin İşi" adıyla yayımlanan düzyazılarını da eklersek, elimizde, modern Türk şiirinin ustalarının şiire dair düşüncelerini içeren hayli zengin, iştah kabartan bir metin toplamının olduğunu söyleyebiliriz.

Şiir okumayı özlediği gibi, şiir üstüne yazılanları, hele iyi şairlerin kaleminden çıkmış düzyazıları okumayı da özlüyor insan. Çoğu iyi şairin iyi bir düzyazı ustası olduğu gerçektir. Rilke'nin, Pavese'nin, Necatigil, Cemal Süreya, Sezai Karakoç ve Hilmi Yavuz'un düzyazılarını okurken, şiirsel bir dilin eşliğinde yeni düşüncelere, duyuşlara açılmanın saadetini duymaz mıyız?

İyi şairlerin şiir yazılarını okumak, sadece bir şairin şiir görüşlerini, kendi şiirinin açılımlarını öğrenmemizi sağlamaz; aynı zamanda bir devrin şiirini de anlamamıza yardımcı olur. Hakim anlayışların sorgulanmasını, tartışmaları... Bu görüşleri birbirine eklediğimizde, Türk şiirinin gelişim çizgisini de görmüş oluruz. Yahya Kemal'in "Edebiyata Dair"inden Turgut Uyar'ın "Korkulu Uсталık"ına kadar uzandığımızda, şiirimizin hemen hemen bir asırlık macerasını, değişen şekil, içerik ve ruh anlayışını buluruz.

Cansever'in, Uyar'ın ve Oktay Rifat'ın düzyazıları masamda duruyor. Üç kitabı da bir bulmacayı çözer gibi, birinden diğerine geçerek heyecanla okuyorum. Modern şiirimizin bu üç ustası, kendi şiir anlayışlarını dile getirirken, dönemlerinin şiiri ve şairleri üzerine cesurca kalem oynatmaktan da geri durmaz. Mesela Edip Cansever, 'Perçemli Sokak' hakkında kaleme aldığı bir yazıda, "O. Rifat'a gelince, ya eski yazdıklarıyla bir devrin iyi bir ozanı olarak anılacak ya da "Ahmet'e" gibi birkaç şiir daha yazmakla kendini tekrarlayarak şiir dünyasını kapayacaktır." diyor. Turgut Uyar'a dair bir yazısında ise Cansever, onu 'Türk şiirinin en seçkin, en usta şairlerinden biri' olarak nitelendiriyor: "Soluklu, soluklu olduğu kadar da görkemli bir şiirdir Turgut'un şiiri. Okuyanları şaşırtıp sarsarak parçalara ayırmaz, tersine bütünleştirir, bir düzene sokar onları. Tek tek dizelere değil de, bir dizeler kütlesine yerleştirir şiirsel tadı, şiirsel yükü."

Söz konusu düzyazıların en belirgin özelliği belki de 'alternatif bir Türk şiiri tarihi' teşkil etmesidir. Şiirimizin gelişim ve dönüşüm aşamalarını 'içeriden' okumaya en elverişli metinler, bu dönemde hem şiir yazmış hem de yazılan şiir üstüne görüş belirtmiş şairlerin kaleminden çıkmış yazılardır. Garip şiirinden İkinci Yeni'ye ve sonrasına geçişte yaşanan tartışmalar, şiir anlayışındaki değişim, özellikle 'şiirde anlam' ve 'güzellik' konusunda yazılan metinler, Türkçe tartışmaları, 60 ihtilaline bakışlar... Neresinden baksanız, şiir okurunun işine yarayacak kabarık bir malzeme... Bir de Oktay Rifat'ın dediği gibi biz okurlar, her zaman, 'şairin şiiri dışında, yaşayışıyla, hatta doğrudan doğruya şahsıyla da' ilgileniriz. 'Okuyucu, sevdiği şairin yaşayışını da' bilmek ister. Bu anlamda, Turgut Uyar'ın 1966'da Papirüs'te kaleme getirdiği o kısacık ama anlamı büyük 'Ben' başlıklı yazısı, onun hem kişiliğini hem de şiirini anlamak açısından benzersizdir: "Ben hep sıkıntılıyım. Yani bir adamın canı sıkılır, o benim. Çünkü bana en yaraşan durumdur sıkıntılı olmak. Ben silahsız bir askerim de ondan. (...) Ben, kutsal bir bahaneyim, belki de bir sığınağım kendime."

Oktay Rifat, 1945'te, kendisinin de içinde bulunduğu 'yeni şiir'i savunan bir yazısında, "Gençleri dikkatle okumak lazım geldiğini sanıyorum. Aralarında fenaları da var, iyileri de. Onlarda kendimizi değil, önce onları aramalıyız. Nihayet, yeni şiirlerde yadırgadığımız şeyin, şu ele avuca sığmayan insanın, daha doğrusu hepimizin temayülllerinden başka bir şey olmadığını göreceğiz." diyordu. Bugün, şiire yeni başlamış genç şairlerin,

geçmişin şiir birikimini, şiir üstüne yazılıp söyleneni kolayca bulabilmek gibi bir şansı var. Bu yazıda andığım kitaplar, genç şair için heyecanla geçilecek, geçerken pek çok tecrübe edinilecek bir yol olarak duruyor. Ustaların şiiri kadar, şiir üstüne yazdıkları da öğrenmek ve kendini sınamak için iyi bir kaynaktır.

HAFTANIN KİTAPLARI

1. Zamandan Bir Ses - Herkül Millas (*Kitap Yayınevi*)
2. Türkiye'de Şark - Garp ve Amerikan Tesirleri- H.Edip Adivar (*Can*)
3. Spekülatörlere Karşı Şiiri Savunmak - Celâl Fedai (*Mühür Kitaplığı*)
4. Her Şeyin Bir Anlamı Var - Kemal Sayar (*Timaş*)
5. Mevlânâ'ya Göre Manevi Gelişim - Osman Nuri Küçük (*İnsan*)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Benjamin Button olmak!

Ali Çolak 2009.06.06

'Benjamin Button gibi olacağım!..' Otuzunu aşmış bir şarkıcının bu sözünü gazetede okuyunca hayli eğlendiğimi söylemeliyim. Hem eğlendim hem düşündüm. Benjamin Button'ın tuhaf hikâyesini...

Evet, Button doğduğunda 'korkunç bir şey'di. Yaşlı bir adamdı, sıradışıydı, hatta 'sahtekâr'dı, 'tehlikeli bir manyak'tı. Hayatı, yeryüzünde süregelenin aksine işleyecek ve gitgide gençleşecekti. Hakikaten tuhaftı bu ve böyle yaşamak, akla gelmedik aşağılamalara sebep olacak, Bay Button katlanılmaz trajediler, koyu yalnızlıklar ve acılar yaşayacaktı. Fitzgerald, bu tuhaf kahramanını acıdan acıya sürüklerken ne demek istiyordu acaba?

'Benjamin Button gibi olacağım' diyen şarkıcının sözlerini, galiba bu trajik hayatı düşündüğüm için önemsedim. Akli başında bir adam, bile isteye o tuhaf yaratığa benzemek ister miydi! 'Gitgide gençleşeceğim, hep genç kalacağım, benim yaşlandığımı göremeyeceksiniz!..' demek isteyen bu genç adam, aynı zamanda, 'Ben garip, komik bir adam olacağım.' da demek istemiyor muydu? Benjamin Button olmak, biraz da bir kimlik sahibi olamamak, neredeyse hayali bir kahramana dönüşmek ve bu haliyle insanlar içinde yadırganmak, horlanmak değil miydi?

Çağımız kadınlarının daima genç ve güzel kalma arzusunu ve bu uğurda harcadıkları çabayı artık anlayabilir olmuştuk. Ne var ki erkeklerin aynı arzuyla tutuşmaları ve bu yolda yatırım yapmaları, açıkçası hâlâ ya da henüz garip geliyor. Belki buna da alışacağız. Belki değil, yavaş yavaş alışsak iyi olacak. Modern çağ ve onun hakim anlayışı, kadını ve erkeği, sürekli gençleşme arzusuyla büyülüyor. Bu, bir çeşit 'Benjamin Button sendromu' ve dolayısıyla kimi tuhaflikları da beraberinde getiriyor.

Nasıl tuhafliklar bunlar? Mesela şöyle: Nüfus kütüğüne göre 20'sinde olduğu halde elli yaşında görünen Bay Button'ın tam aksine, 50'sini çoktan gerilerde bıraktığı halde giyimi, saç biçimi, hal ve tavırlarıyla 20'li yaşlarda görünmek isteyen tuhaf insanlarla karşılaşıyorsunuz sokakta. Sağlıklı olmak, genç ve dinç görünmek elbette harikulade güzeldir. Ne var ki gövdelerin, yüzlerin ve gözlerin dili yalan söylemiyor. Gövde, bütün uzuvlarıyla, yarım asrın ardından, şöyle görmüş geçirmiş, durulup rahata ermiş dingin bir edayla görünmek isterken, sahibi bunu bütün bütün bastırıp ödünç alınmış giysiler içindeki bir insanın tuhafılığıyla karşımıza dikiliyor. Artık, genç

mi, yaşı mı bilemediğimiz, duygularının hangi dilden konuştuğundan, hangi yaşı itiyatlarını sürdürdüğünden emin olmadığımız bu insanlara karşı nasıl davranacağımızı, açıkçası bocalıyoruz. Acaba hangi yaşı dilini kullanıyorlar? Oldukları yaşı mı, göstermeye ya da görünmeye çalıştıkları yaşı mı! Bu da bir çeşit ve daha acıklı 'nesiller arası uçurum' yahut 'kuşak çatışması' durumu değil mi?

'Dünya nimetleri' bütün işvesiyle karşımıza dikilip yaşlılığı, hastalığı ve ölümü ebediyen ertelememizi, onları başkalarına bırakmamızı öğütlüyor. Geçici çözümler de göstermiyor değiller bunun için. Spor yap, düzenli beslen, filan otları tüket, şöyle giyin, şu kırıksık önleyicileri, sıkılaştırıcıları kullan, bu spor aletlerinden vazgeçme! Sonra ince bir vücut, pürüzsüz bir cilt, parlak ve dolgun saçlar... Daima genç, daima güzel ve sağlıklı görüneceksin... Yalan da olsa güzel!

Benjamin Button'a yahut bir güzellik tanrıçasına benzemek arzusu gitgide yaygınlaşacak, biliyorum. Bu da alışageldiğimiz bir insan tipinin aramızdan yavaşça kaybolup gitmesi demek. Yaşının beden diliyle konuşan, mutmain, bakınca cenneti hatırlatan nur yüzlü adamlar; beyaz yaşmaklı, tombul yanaklı, kınalı saçlı anneanneler eksilecek hayatımızdan. Onların yerine 70'inde kot pantolonlu, tişörtlü, güneş gözlüklü dedeler, nineler göreceğiz. Ne var bunda diyeceksiniz, neresi kötü? Kötü diyen var mı canım! Ben sadece bir 'insan' tipinin yitişinden söz ediyorum. Yüzüne bakıp gönül huzuruyla, içimizden gele gele 'nine, dede' dediğimiz insanları pek göremeyeceğimizden... 'İhtiyarlık' kelimesinin, dupduru, sakın, nur gibi bir yüz, pamuk gibi sakal ve içe işleyen şeker gibi bir gülümseyiş anlamına da geldiğini unutacağımızdan...

İlahi Benjamin Button, neler düşündürdün bana!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Stefan Zweig ve sevgili dostları

Ali Çolak 2009.06.12

Bir Zweig mektubu okuyorsanız, orada sevgiye ve övgüye hudut konulmadığını görürsünüz. O, dostlarına karşı sonsuz bir iyi niyet, ölçsüz bir hayranlık besler ve bunu söylemekten asla geri durmaz.

Maksim Gorki'ye 29 Ağustos 1923'te Salzburg'dan yazdığı bir mektupta, "Kitaplarınızı seviyorum! İçinde yaşadığımız kötülük dolu bu yıllarda sizin insancıl yanınıza çok saygı duyuyorum!" diyecektir. Bir mektubuna da 'Sevgili Büyük Maksim Gorki' diye başlar. Rilke'ye yazdığı mektuplarda bazen Verhaeren'i o kadar över ki insan, mektubun muhatabı Rilke'nin bir kıskançlık krizine gireceğini düşünmekten kendisini alamaz.

Zweig'ın bir özelliği de gerektiğinde dostlarına karşı nazlanmaktan çekinmemesidir. Gorki'ye şöyle yazar: "Eğer beni çok sevindirmek istiyorsanız, eserlerinizin müsveddelerinden birkaç sayfa yollayabilirsiniz. Genç kızlar gibi imza değil, sadece çok sevdiğim yazarları daha iyi kavrayabilmek için böyle müsveddeler topluyorum." Gorki bu nazik isteği geri çevirmez elbette. Elindeki bir müsveddeyi yollar hatta beğenmezse bir başkasını gönderebileceğini söyler. Zweig, Rilke'den de ısrarla istemiştir bir eserinin müsveddesini ama nedense ondan bir ses çıkmamıştır.

Stefan Zweig'ın altı yazarla, Rilke, Arthur Schnitzler, Hermann Bahr, Maksim Gorki, Sigmund Freud, Hermann Hesse ile mektuplaşmalarını içeren "Dostlarla Mektuplaşmalar", Yordam Kitap'tan Ahmet Arpad'ın çevirisiyle yayımlandı. Bütün bu mektupların en belirgin özelliği elbette, biraz da Zweig'ın o büyük saygı ve hayranlığından kaynaklanan 'dostluk'tur. Dostluk ve edebiyat...

 En erkeni 1904'te -ki o zaman Zweig henüz 23 yaşındadır- Hermann Bahr ile başlayan mektuplaşmalar, 1939'da, Freud ile son bulacaktır. Bu döneme ait yazışmalar, 20. yüzyılın başından İkinci Dünya Savaşı'nın ortasına kadarki dönemde, söz konusu yazarların hayatlarını ve eserlerini parça parça da olsa takip edebilme imkânının yanında, Avrupa düşüncesi, edebiyatı ve hayatı hakkında soluk ve uzak da olsa kimi bilgiler edinmek gibi bir şansı da veriyor bize. Ne var ki mektuplar, hele yazışanlar Zweig, Rilke, Gorki ve Hesse gibi ustalarsa, bilgi edinmek değil, onların yaşam öyküsüne hayranlıkla dahil olmak için okunur. Zweig, nereden baksanız bir yurtsuzdur ve 'vatan'ı dostluklarda ve edebiyatta aramaktadır. Belki de bu yüzden kendisinden yaşça büyük olmalarına rağmen dostlarını bazen haddini zorlayarak sıkıştırmakta, yeni eserler için teşvik etmektedir. Rilke'ye, şiirlerinden bir seçki yapması için yalvarır adeta. Hermann Bahr'dan, yaşam öyküsünü yazmasını rica eder: "Ve sizden bir ricam daha var: Çekinmeyin, beklemeyin, kararlı olun ve başlayın yazmaya yaşam öykünüzü."

Genç Zweig'ın heyecanlı, övgüyle dolu mektuplarını alan dostlarının memnuniyeti de görülmeye değerdir. Hermann Hesse, Zweig'dan genellikle bir klinikteki hasta yatağında yahut kaplıcada aldığı mektuplardan hep hoşnut olur ve o şartlarda bile cevap yazmayı ihmal etmez. "...Locarno'da bir doktorun kliniğinde kalıyorum. Yavaş yavaş kendime geliyorum. Satırlarınız beni çok sevindirdi; sizi sık sık anımsıyor, kendimi size yakın hissediyorum." Rilke de Zweig'ın dostluğunu, içtenliğini öve öve bitiremez.

Zor olan, dostlukları özveriyle uzun yıllar sürdürebilmektir. Zweig başarır bunu. Bu mektupların, pek çok şeyle birlikte, dostlukların sürdürülebilirliği konusunda da söyleyecek çok sözü var okura.

Doğru ve güzel Türkçe

 Türkçe Olimpiyatları'nda gördük ki artık dünya üzerinde Türkçe konuşulmayan pek az ülke kalmış. Renkleri, dilleri başka başka çocuklar, ağız ve gırtlak yapıları elvermediği halde olağanüstü bir çabayla Türkçe şiirler okudu, şarkılar söyledi. Bizim bu görüntüden alacağımız dersler olmalıydı. Türkçe'nin içine doğmuş çocuklarımız anadillerini doğru konuşmak için çaba harcıyor mu? Ya da evde, okulda, sokakta onları güzel ve doğru Türkçe'ye özendirecek örnekler var mı? Sırrı Er, gösterebileceğimiz iyi örneklerden biri. Yıllardır radyo ve televizyonlarda sunuculuk yapıyor. Türkçe'yi sadece doğru telaffuz etmekle kalmıyor, etkili konuşuyor. Doğru ve güzel Türkçe konuşmanın bir kültür haline gelmesi için de mücadele ediyor. Hayat Yayınları'ndan yeni çıkan "Temel Konuşma Teknikleri Diksiyon" adlı kitabı, onun bu yoldaki çabasının ürünü. Er, "Yazarken yazdığımız, konuşurken konuştuğumuz Türkçe'den sorumluyuz." diyor ve kitabında doğru ve etkili konuşmanın temel bilgilerini veriyor. Ses ve sesin nitelikleri, iyi bir konuşma sesinin özellikleri, ses sağlığı ve telaffuz kusurları gibi başlıklar altında sesi doğru çıkarma ve kullanma teknikleri anlatılıyor kitapta. Daha sonra da konuşmadaki yaygın yanlışlar örnekleriyle veriliyor. Sırrı Er, kitabın sonuna alıştırma ve örnek metinler de eklemiş. Uzun sözün kısası, anadilimizi güzel konuşmak için asgari bir eğitime ihtiyacımız var.

HAFTANIN KİTAPLARI

1. Peygamber Efendimiz - Mehmed Kırkinci (Zafer Yayınları)
2. Kırık Deniz Kabukları- Selim İleri (Everest)
3. Anne-Baba ve Çocuklar İçin Tatil Rehberi - Adem Güneş (Nesil)
4. Bir Kavganın Tasviri - Franz Kafka (Can)
5. Simone de Beauvoir/Özgürlüğü Yazmak (YKY)

Eski yazların gölgesinde

Ali Çolak 2009.06.13

Yaz tatillerinde çarşıya pazara indiğimde, adım başı beni şaşırtan bir durumla karşılaştım. Sınıf arkadaşlarımın çoğu karşıma başka başka kılıklarda çıkar ve bu aramızda kâh gülünç, kâh eğlenceli bir anıya dönüşürdü.

Sene boyunca aynı kıyafetle görmeye alıştığım çocuklardan biri, bakmışsın mobilyacı dükkanında önlük giymiş talaş kürüyor, başkası başının üstünde bir simit tepsisi, sokaklardan bağırarak geçiyor, öteki bir köşe başında kar helvası satıyor. Kimi de bir ayakkabı mağazasında, bir manifaturacıda, helvacı dükkanında, kırtasiyecide, fırında yahut lokantada karşıma dikiliveriyor. Kimi utangaç, kimi acemiliği çoktan üzerinden atıp küçük bir esnaf olup çıkmış, kimi de henüz yeni hayatına ve giysilerine alışamamış, tedirgin... Ama hepsinin yüzünde, bir iş görmeye, para kazanmaya başlamanın gururu... Arkadaşlarımızı öyle görünce ne düşünürdük? Elbette biraz şaşırır, elimiz ayağımıza dolaşır, belki ilk anda ne konuşacağımızı bilemezdik; fakat çocukluktan çıkmakta olduğumuzu da fark ederdik galiba. Ve okul kıyafetlerinden sıyrılıp hayata karışmanın, adam olmaya başlamanın keyfini duyduğumuz âşikârdı. Büyüyorduk ve hayat bizi bekliyordu.

Benim gibi köylü çocuklarıysa, ne yalan söyleyeyim, şehirli arkadaşlarına biraz gıpta ederdi. Onların hayatı daha ısıltılı, daha kolay ve daha zevkliymiş gibi gelirdi bize. Yerlerinde olmak isterdik. Doğruya doğru, bizimki biraz daha zor ve acımasız bir hayattı, mahrumiyetleri vardı. İlk yazda ailelerimiz yaylaya çıkardı, karneyi aldık mı biz de onların peşinden... Artık okul, dersler, kitap, defter, her şeyi unuttur; bambaşka çocuklar oluverirdik. Biraz da yabani... Bağda bahçede, yayla yollarında, acayip kılıklarda, büyümüş, pek büyümüş birer genç adam gibi ısıklıkalar, yürürdük. Bahçe sular, harman kaldırır, koyun kuzu otlatır, meyve toplar, odun kırar, kazma sallar... dağların, ovaların altını üstüne getirirdik. Biri bu halimizi görse, kışın tektip kıyafetler içinde okula gidip gelen o süklüm püklüm çocuklar olduğumuza ihtimal bile vermezdi.

Yaz, öyle bir dünya idi ki bizim için, okul ve üç mevsim orada uğraşıp durduğumuz, öğrendiğimiz şeyler, karneyi alıp evin bir köşesine fırlatıverdiğimizde bütün anlamını yitirir, uzak bir hatıra gibi kalırdı. Nasıl desem, aslanan ailemizdi, hayattı, yaşamaktı da, okul ve öğrendiklerimiz bir süre mecbur olduğumuz, maruz kaldığımız bir durumdu. O mecburiyet bitince, bedenimize, ruhumuza bulaşan bütün o zararlı etkileri üzerimizden atmak ister gibi kendimizi sokaklara, kırlara, bahçelere vururduk. Koştukça, oynadıkça, hayata karıştıkça okul günlerinin tortusunu üzerimizden atar, hafiflerdik sanki. Sonra ne mi olurdu? O özgür ve uçarı yazların, o bulutsuz mavi göklerin, sonsuz yaz meyvelerinin, uzun uykuların ardından, sonbahar korkunç bir kâbus gibi gelip üstümüze çökerdi. Tabiata, hayata ve özgürlüğe veda!

Saklamaya gerek yok, öyle okul düşkünü çocuklar değildik biz. Ne şanslıydık, sınav diye bir karabasanımız yoktu! Doyasıya yaşıyorduk; okula okul kadar, hayata hayat kadar değer veriyorduk. Ve üretken çocuklardık... Yaz boyu evde oturup pinekleyenimiz çıkmazdı pek. Çoğumuz, sonbaharda keseyi doldurmuş, okul günlerinin masrafını denkleştirmiş olurduk. Alın terinin kutsallığını erken yaşlarda öğrenmiştik ve bu, tarifi imkânsız bir saadetti.

Şimdiki çocuklar, bunlardan ne kadar uzak!

Bütün hayatları okul onların, yazın bile okul! Ve çoğu, üretmenin, alın terinin ne olduğunu hiç bilmeden, yirmili yaşların ortalarına kadar, sadece kitaplardaki hayatın izini sürüyor. Asla büyümüyor, hayatın ve özgürlüğün

cahili olarak yetişiyorlar. Sürekli tüketmeye, hiçbir şey üretmeden tüketmeye şartlandırılıyorlar. Hayat, tasarlanmış bir alan gibi önlerinde hazır. Yaz okulları, kurslar, tatiller...

İyi mi yapıyoruz? Hayır, hayatın cahili, plastik çocuklar yetiştiriyoruz, tasarlanmış çocuklar... Böylece, yaşamak git gide daralıyor. Hadi, "Biz yaşamızı başımızı aldık/ Allah çocuklarımıza acısın"... a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bunların hepsini okudun mu?

Ali Çolak 2009.06.19

Şair dostumuz Mehmet Aycı, geçen yıllardan birinde, Elazığ'da akşam başlayıp sabahın ilk ışıklarına kadar süren bol çaylı ve hayli eğlenceli bir sohbette, 'kitabın ve okurun muhtelif hallerine dair yazılar' yazmakta olduğunu haber vermiş ve bir gün bunları kitaplaştıracığını söylemişti.

Birkaç yazının konusunu da fısıldamıştı kulağıma: Kitapların arasından çıkan nesneler, kitap listesi çıkarmak, ödünç kitap vermek, kitapçada tanışmak, imzalı kitaplar... Hayli eğlenceli bir kitabı müjdeleyen bu konuşmadan sonra Aycı'yı her görüşümde, "Ne oldu kitap, ne zaman çıkıyor?" diye sorup durdum ve sabırsızca beklemeye başladım. İşte, dostumuzun "Bunların Hepsini Okudun mu?" (Kütüphane Yayınları) adını verdiği o kitap, bu hafta başında nihayet elime ulaştı.

Peşinen söylemeliyim ki, Aycı'ya gıpta ettim. Hem ele aldığı konuların cazibesi hem de o eğlenceli ve kışkırtıcı dil, 'Bu kitabı ben yazmalıyım.' dedirtti bana. Fakat, elden ne gelir, yazamadığın kitabı okuyacaksın! Okudum... Hem nasıl okumak! Gülerек, eğlenerek, satırların altını bol bol çizerek, sayfaların kenarına çıkmalar yaparak, vecize kabilinden cümleleri çerçeve içine alarak...

Konusu 'kitap' olan yazılar, kitap kurtları için neresinden baksanız, iç gıcıklayıcıdır. Çünkü sevdiğiniz ve her daim peşinde olduğunuz bir nesneden söz edilmektedir. Mehmet Aycı'nın denemelerinin başlıkları, okur okumaz, içinde bulacağınız şeyi merak ettiren bir cazibeye sahip. Kitapların Arasından Ne Çıkar?, Bir Kitap Listesi Çıkar, Ben Kitaba Kitap Demem Kitap Benim Olmayınca, Ah Bir Vaktim Olsaydı Ne Kitaplar Okurdum, Bir Gün Gelir Okurum, Acaba Ne Okuyor, Bunların Hepsini Okudun mu?, Yükümü Tuttum Kitaptan, Kitap Okumak Orucu Bozar mı?, Kitap Hırsızlığına Dair, Küpte Saklanan Kitaplar, Rüyasında Kitap Gören Bir Adam Aranıyor... Bu yazıların konusu, bir okur-yazar olarak hep konuştuğumuz, eleştirdiğimiz, aradığımız, bulamadığımız, sahip olduğumuz, nefret ettiğimiz şeyler, durumlar, olaylar... Evet, konular tanıdık; ama yazarın bu bilindik konulardan şaşırtıcı ve bu denli eğlenceli yazılar çıkarmaktaki ustalığı takdire şayan. 'Eğlenceli' sözünü boş yere kullanmadım. Bu denemelerin en bariz özelliği, okurla senli-benli olmaktan çekinmeyen yazarın coşkulu, alaycı, sözü lastik gibi uzatıp salıvermekte sınır tanımayan üslubu.

Karşımızda, hoşsohbet bir 'anlatıcı' var ve bu konuşan adam, yazarın varlığını unutturup bizimle ha bire dereden tepeden konuşuyor. Siz de metinleri bir kitap okur gibi değil, bir kahvehane sohbetine kulak verir gibi takip ediyorsunuz. Önceki düzyazı kitaplarında Aycı'nın bu üslubunu yadırgadığımı, hatta biraz abartılı bulduğumu itiraf edeceğim. Fakat burada fark ediyorum ki bu üslup, onun alamet-i farikasıdır. Şöyle ki: "Sonra söyleyeceğimizi başta söylemekte fayda var, ey okuyucu, kitap listesiyle yemek listesini eş tutan, her halinden listelenecek kitapları okumayacağını sezdirdiği halde, doktordan diyet yemekler listesi ister gibi kitap kurdundan okunacak kitap listesi talep eden geveze okuyucunun bu isteği yerine getirilirken bir miktar gönülsüz davranmak vaciptir. Bakın, liste filan çıkarmayın demiyoruz; ola ki taliplimiz listedeki kitaplardan bir tanesini şöyle bir karıştırır ve kitapla tanışır; bu bile kitap bahsinde 'bir şey' sayılmalıdır."

Alberto Manguel, o nefis kitabı 'Geceleyin Kütüphane'nin bir yerinde, "Kütüphanemin ziyaretçileri bütün kitaplarımı okuyup okumadığını sorarlar sık sık; çoğu zaman onları her birinin kapağını açmışımdır elbet, diyerek yanıtlarım. Oysa hangi boyutta olursa olsun, bir kütüphanenin yararlı olması için baştan aşağı okunması gerekmez; her okur bilgiyle bilgisizlik, anımsamayla unutma arasındaki uygun dengeden yararlanır." buyursa da, orta halli bir kütüphaneye sahip olan her okuryazar, ömrü boyunca bu soruya hep muhatap olacaktır... "Bunların hepsini okudun mu?"... İyi bir okurun cevaplamayı bırakın, duymaktan nefret ettiği bir sorudur bu ve soranlar da kitapla, kütüphane ile hiç mi hiç alışverişi olmayanlardır. Ama onlar illa ki bir cevap beklemektedir... Aycı diyor ki: "Yine de olması gerekeni, bir kitap sahibinin, 'bunların hepsini okudun mu?' diyen bir densize, yürek açıklığıyla, övünmeden ve yerinmeden ve dahi içinde zerrece yalan barındırmayan bir cümleyle 'evet, bunların hepsini okumuşluğumuz vardır' diyebilmektir. Öyle birisi varsa, ziyaret borcumuz olsun!"

Üç bölümden oluşan kitabın son bölümü, "Aceleye Geldi Af Buyurun" başlığı altında, sadece 12 yazı başlığından oluşuyor. Anlaşılan o ki, yazarımız, vakit bulduğu bir zamanda; "Adı Var Kendi Yok Kitaplar, Bir Kitap Bin Mühür, Bir Nadir Kitap Destanı, Bir Ok Attım Kitap Oldu, Kitap Acısı, Padişahım Kebikecim Sevgilim..." başlıklı hayli eğlenceli denemeler kaleme alacaktır.

Kitaptaki her yazının başında, elleri dert görmeyesi ustamız Hasan Aycın'ın 'kitap' konulu o nefis çizgilerinden birinin yer aldığını da belirtelim. Şu yaz başında eğlenceli, kolay okunan, işime yarayacak bir hayli malzeme ile dolu iyi bir kitap okumak istiyorum diyenlere derim ki: Aycı'nın kitabını bulup okuyun, sonra da yazara ve bana iki satırcık dua ediverin! (0312 418 16 23)

HAFTANIN KİTAPLARI

1. Doğunun Kapısı Diyarbakır-Bejan Matur (DKSV)
2. Türkiye'de İfade Özgürlüğü-Selim İleri (BGST)
3. Türk Edebiyatında Maraşlılar-Adem Güneş(UKDE)
4. Adriyatik'te Korsanlık-İdris Bostan (TİMAŞ)
5. Dünya Edebiyatından Seçme Öyküler-(ÇEKİRDEK SANAT)

a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yolu 'okumak'tan geçen yazılar

Ali Çolak 2009.06.26

Anadolu'dan gelen 'iyi' kitaplar beni her zaman sevindirir. Bu hafta başında Kahramanmaraş Valiliği'nin yayımladığı 'iyi' bir kitap geldi. Editörlüğünü Duran Boz'un yaptığı "Kitaba Çağrı Sınavında İnsan", çoğu profesyonel yayıncıyı kıskandıracak bir içeriğe ve 'yapı'ya sahip.

'Okuma' ve 'kitap' üzerine yazılar antolojisi diyebiliriz kitaba. Doğrusu bu ya, bu tür yazıların derlendiği bir kitabın ilginç ve iştah kabartıcı olabileceğine pek ihtimal vermezdim. Fakat Duran Boz'un ortaya koyduğu seçki,

bu görüşümü değiştirdi. Her 'seçki'nin kendi içinde bir tutarlılığı vardır ve ister istemez birkısım metinleri dışarıda bırakır. Başka bir göz, belki daha başka metinlerle oluşturabilirdi böyle bir kitabı. Boz'un eski-yeni, ölmüş-yaşayan dengesini de gözeterek oluşturduğu toplam, Türk edebiyatında (bazı yabancı yazarların metinleri de var kitapta fakat bunların sayısı çok az) 'okumak' ve 'kitap' üstüne yazılmış metinler konusunda genel anlamda bir fikir veriyor ve yazarların 'okumak' kavramına bakışını yansıtıyor.

Ne kadar okur varsa o kadar da okuma biçimi vardır derler, doğrudur. Bu kitabı, o niyetle okumaya başlarsanız hayli eğlenceli bir cümbüşün içine düştüğünüzü hissedersiniz. Aman yarabbi, ne cins okurlar vardır! İştahı kesilmez obur okur, pımpirikli okur, sağlamcı okur, hercai okur, faydacı okur, bencil okur, açgözlü okur, kışkanç okur, safdil okur... Ve hepsinin merakımızı kabartan bir hikâyesi vardır. Herman Hesse, "Safdil okur"un tıynetini anlatırken, "Bu çeşit okurların kitap karşısındaki konumu, bir kişinin diğer bir kişi karşısındaki konumu gibi değil, önündeki yemlik karşısında bir atın konumu gibidir; hani atın arabacı karşısındaki konumu gibidir de diyebiliriz buna. Kitap önden gider, okuyucu da onun peşinden gider." diyor. Bütün bunları okurken, bir yandan da kendinize sorarsınız: Ben, ya ben nasıl bir okurum?.. Bilinçli okur olmanın ilk adımıdır bu.

'Okumak' belki de kolay sanıldığı halde zorlardan daha zor bir eylemdir. Öyle olmasa bunca cami kürsüsünde yüzyıllardır çağrıda bulunulduğu; anne babalar, okul ve öğretmen, hatta devletin ta kendisi, her fırsatta 'okuyun!' diye öğüt verdiği halde böyle 'okumamazlık' eder miydik? Akşit Göktürk'e kulak verip okumanın bir 'uğraş' olduğunu bilseydik, insanlar okusun diye söylenen bunca söz havada kalmazdı. Okumak bahsinde galiba soruların en zoru 'nasıl okumalı?' sorusudur. N. Ahmet Özalp'in dediği gibi, "Okumak, her sanat gibi zor ve öğrenilmesi gereken bir iştir." Belki de onca öğüde rağmen ülkemizde okuma oranının düşük olmasının sebebi buydu: Okumayı 'bir sanat', 'öğrenilmesi gereken bir iş' olarak görmemek... Bize hep 'oku, oku!..' dediler ama 'niçin ve nasıl' okumamız gerektiğini gösteren olmadı. 'Oku' demek yerine, okumanın 'somut' yararlarından söz edebilirlerdi mesela. Nermi Uygur'un kitaba alınan o iştah kabartıcı yazısını cami kürsülerinde, okullarda, kışlalarda okumak mümkün olsaydı keşke! "Benzetişler" başlıklı yazısında, bakın neler diyor Uygur: Kitap aynadır, kitap arkadaşdır, kitap çağrıdır, kitap penceredir, kitap insandır, kitap besindir, kitap gömüdür, kitap sağlık yoludur, kitap ağaçtır, kitap denizdir, kitap evrendir... Kitap niçin ve nasıl sağlık yoludur peki? Uygur'u dinleyelim: "Hasta mısın, kitap oku oku sağlığına kavuş. Zaten iyi misin, kitap oku sağlığını koru. Boşver hekime, ilaca, -yetersiz hepsi. Kitap gibisi yok. (...) Gereken kitaba gereken biçimde başvuran, hiçbir zaman hayal kırıklığına uğramaz."

Gördünüz ya, "Kitaba Çağrı Sınavında İnsan" üzerinde çok konuşulmayı, yazılmayı hak ediyor. Elbette okunmayı ve okudukça sorular sormayı... Bu kitaba daha kısa ve daha akılda kalır bir isim verilebilir miydi, tabii ki verilirdi... 'Kitaba Çağrı Sınavında İnsan', bir pırıltı taşımakla birlikte, hem uzun hem de söylenişi zor bir kitap adı. Fakat kitaplar üstüne onca farklı ses tonuyla konuşan metnin zenginliği, bu tercihi önemsiz kılıyor. Boz'un yapmaya çalıştığı, o uzunca ve özenli yazısında belirttiği gibi bir okuma yörüngesi çizmek ve okumanın, kitaplarla ilişkinin bilinç düzeyine çıkmasına katkıda bulunmak. Bu bilinç de elbette iyi örnekleri görerek, onlara gıpta ederek alevlenecek. Nurullah Ataç'tan Nermi Uygur'a, Ahmet Haşim'den Enis Batur'a, Rasim Özdenören'den A. Turan Alkan'a, İbrahim Demirci'den Necip Tosun, Ömer Erdem ve Bejan Matur'a her kuşaktan yazar ve şairin kitap üstüne yazdıkları, okumak üstüne ne kadar farklı yol bulunduğunu söylerken bir yandan da okura yeni okumalar için 'haydi davran!' diyor. Pekçoğumuz, 'kitap' üstüne yazılmış şiirlerin farkına varmamış olabiliriz. Yunus'un, Akif'in, Asaf Halet'in, Necip Fazıl'ın, Necatigil'in seveceğiniz dizeleri var 'kitap' üstüne.

Okumak neyi niçin nasıl; Kitapların Sonsuz Ağı; Edebiyat Eğitimi / Okuma / Anlama; Kitaplar; Benim Kitaplarım / Unutamadığım Kitaplar; Kitap / Okumak/ Yazmak Üstüne Şiirler başlıkları altında 63 yazı ve 18 şiirden oluşan "Kitaba Çağrı Sınavında İnsan" sadece bir seçki değil, kitap okuma eğitiminde önemli bir kaynak. Sayısız kitaba

dağılmış bu kadar metni bir arada bulmak azımsanacak mutluluk mu? Dilerim kahramanmaraş sınırları içinde kalmaz bu kitap ve ihtiyaç duyan herkese ulaşır. (0344 235 15 02- 03)

HAFTANIN KİTAPLARI

- 1. Yitik Hazinesinin Kâşifi Fuat Sezgin** - Prof. Dr. İrfan Yılmaz (*Yitik Hazine Yayınları*)
- 2. Yalnız Demokrat / Ferruh Bozbeyli Kitabı**- İhsan Dağı, Fatih Uğur (*Timaş*)
- 3. Türkiye Türkçesinin Çağdaş Sorunları Üzerine İncelemeler**- Prof. Dr. Halil Ersoylu (*Ötüken*)
- 4. Günden Kalanlar** - Kazuo İşiguro / çev: Şebnem Susam (*Turkuvaz Kitap*)
- 5. Arzuda Tenhâ**- V. B. Bayrıl (*Mühür Kitaplığı*)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Köksüzlük, bizim karakterimizdir!

Ali Çolak 2009.07.04

Geçenlerde gazetelerde bir haber yer aldı, sonra hep olduğu gibi gündemin karmaşasında kaybolup gitti. Habere göre, İstanbul'da, deniz sahilindeki okulların turizme kazandırılması yani otel ya da müze yapılması planlanıyordu. Geçen yıl 100. yaşını kutlayan Kabataş Erkek Lisesi de bunlardan biriydi. Bunun ancak kötü bir şaka olabileceğini düşündüm.

Yanından her geçişte, 'Ne olurdu şu okulda okusaydım!' diye iç geçirdiğim, sırtını yüz yıllık bir geleneğe yaslamış bir eğitim kurumunu maddî getirisi ne olursa olsun, otele dönüştürmek, aklın alacağı işlerden değildi. Otelin getireceği milyon dolarlar; bir lise öğrencisinin denizle dudak dudağa o bahçeden Boğaz'ın sularına bakarken aldığı bir anlık hazzın yanında ne kadar değersiz, ne kadar süfli kalır.

Geçen hafta, Kabataş Erkek Lisesi'nin namı olan öğrencilerinden Hilmi Yavuz, bu sayfadaki köşesinde okulunu yücelten ve bu dedikodulara şiddetle karşı çıkan bir yazı kaleme aldı. Şöyle diyordu: "Kabataş Erkek Lisesi binasını otel yapmaya hiç kimsenin gücü yetmez. Binlerce Kabataşlı, hatıralarının ırzına geçilmesine asla müsaade etmez..." Evet, etmemeli... Kabataşlılar ve başkaları da turizme hizmet bahanesiyle köklü kurumların hatırasının yok edilmesine izin vermemeli. Hilmi Hoca gibi binlerce mensubuna gurur veren köklü bir kurum Kabataş Erkek Lisesi. 17 Şubat 1908'de Sultan II. Abdülhamid'in fermanıyla kurulmuş. Böyle bir okulda, yüz yıl önce o koridorlarda gezinenlerin ruhunu hissederek yürümek ve bir başarı halkasına eklenme hayaliyle yaşamak ne büyük bir ayrıcalıktır! Leb-i derya bir tarihî binanın penceresinden denize bakıp hayaller kurarak, bahçesinde dizeler mırıldanarak yetişen gençlerin, mahalle aralarında apartmandan bozma okullarda okuyan akranlarından elbette farklı bir ufku ve geniş bir dünyası olacaktır.

Mekânların da elbette ruhu vardır ve içerisinde yaşayanların mizacının oluşmasında bu ruh son derece etkilidir. Arkasında yüz yıllık bir geleneğin varlığını hissetmek, insana en azından gurur verir. Büyük ve köklü kurumlar, bizim geleceğe kalacak işler yapma arzumuzu kamçılar. Bir zamanlar oralarda gezinen insanların ruhu da muhtemel ki yaşayanların arasında dolaşır ve onlara güven telkin eder. Hem mekânlarda, bizim kadar bizden önceki sahiplerinin de hakkı ve hatırası vardır.

Türk Edebiyatı dergisi temmuz sayısında Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin 125. yılını kutlayan bir dosyayla çıktı. Bu kütüphane de bir II. Abdülhamid devri eseri ve içerisinde onca zamandır toplanan paha biçilmez bir hazine saklıyor. Bugün Beyazıt Kütüphanesi'nin kapısından girenler, o loş salonlarda ta Kütüphane-i Umumî-i Osmanî zamanlarından, Hoca Tahsin Efendi'nin, Hâfızıkütüb İsmail Sâib Efendi'nin ruhundan esintiler bulacaktır. Eski zaman adamlarının mermerlere sinmiş hevesleri... 125 yaş, bir kütüphane için önemli; fakat neden daha köklü, 300-500 yıldır ayakta kalan bir kütüphanemiz yok bizim? Belki de bu bilince sahip olmadığımız için. Yüz yıl sonra gelecek nesiller, 200 yaşında bir Kabataş Erkek Lisesi bulabilecekler mi mesela?

Geçen ay Mardin'e gittiğimde, Artuklulardan kalma Kasımiye Medresesi'ni gezdim. Mezopotamya'nın yeşil denizine bakan medrese, şimdi aslına uygun biçimde restore ediliyor. Geniş ve aydınlık avlusuna girdiğinizde, kendinizi büyük bir uygarlığın orta yerinde buluyorsunuz. Restorasyonu bitince medrese, Artuklu Üniversitesi'nin kullanımına açılacak. Muhtemelen bir enstitü olacak. O aydınlık avluda, beş yüz yıllık hatırayı arkasına alarak, eyvandan çıkıp insanın ömür duraklarını sembolize ede ede toprağa karışan suyun şırıltısına kulak verip düşlere dalan bir yüksek lisans ya da doktora öğrencisi olmayı istemez miydiniz?

Bir yanda böyle yürek ferahlatan iyi şeyler oluyor, bir yandan da deniz kıyısındaki tarihî okulları otele çevirmek gibi can sıkıcı planlar duyuyoruz. Gülmekle ağlamak arası bir durum. Yaşadığımız bunca yıkımdan, köksüzleşmeye verdiğimiz bunca primden sonra hâlâ tarihî okul binalarını otel yapmayı düşünmek, bana hakikaten gülünç geliyor. a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaz menüsü

Ali Çolak 2009.07.11

Bir yemek kitabı geliyor, ertesi gün bir başkası, ertesi gün bir yenisi. Filanca yerin yemekleri, filan yerin mutfağı, feşmekanca ot yemekleri... Bu kadar çok alıcısı var mı bu kitapların? Habire yayımlandığına göre demek ki var. Keşke yemek yapmaya, yöre yemeklerine meraklı biri olsaydım, ne gezer! Ne yapıyorum?

O güzelim kuşe sayfaları çeviriyor, yemek resimlerine bakıyorum, o kadar... Ben yemekten çok, yemek fotoğraflarına bakmayı severim. Hele otlu yemeklerin fotoğraflarına bayılırım. Serde Egelilik var ya, otları görünce dayanamıyorum. İnsan, otu çöpü bu kadar sever de bir kez olsun tutup ot kavurmayı, ne bileyim şu envaiçeşit ottan bir salata yapmayı denemez mi?

Elime gelen onca yemek kitabını eşe dosta dağıttım da bir tek Tijen İnaltong'un "Mutfaktaki Yaban" kitabına kıyamadım. O, sadece bir yemek kitabı değil çünkü. Bir yaban otları edebiyatı, yaban otları kültürü kitabı... Nefis bir üslupla, adını sanını duymadığımız otların hikâyesini, otların ağzından anlatıyor. İç açıcı, gönül çelici fotoğraflarla birlikte. Canım sıkıldıkça ferahlamak için sayfalarını karıştırıyorum. Otların serinliğinde kaybolup gidiyorum. Madem tatile filan gidemiyoruz, bari yaban otlarının arasında dolaşayım da ruhum dinlensin! Kuzukulaklarına, mürdümöklere, semizotlarına, biberiyelere, çirişlere, dağ reyhanlarına bakarken sıcakları da kendimi de unutuyorum. Demek ki bir yemek kitabı, başka işlere de yarayabiliyormuş!

Yemek yemeyi ve yapmayı sevmesem de yemek kitaplarının faydasına inanırım. Fast food çağının çocuklarına, günbegün yok olan yerel yemeklerimizi tanıtıyor bu kitaplar. Tabiatla bütün bütün kopan bağlarımızı yeniden kurmaya çalışıyor. Şehirli kadınlara, çocuklara, manavlarda gördükleri otların, sebzelerin fabrikalarda üretilmediğini, ağaçlardan toplanmadığını öğretiyor. Az şey mi bu?

Ara sıra böyle yemeklerden, otlardan söz açıyorum ya, kimi dergici dostlarım 'bize bir yemek yazısı yazsana' diyorlar. Yahu ben ne anlarım yemekten! Mecbur kalmasam, acımdan öleceğimi bilmesem yemek masasına bile oturmam. Hele şu sıcak yaz günlerinde. "Peki senin hiç mi sevdiğin bir şey yok? Mesela yaz günlerinde ne yer ne içersin, neleri seversin?" diye soracak olursanız, size bir sırrımı açık edeyim: Yaz aylarında en çok sevdiğim yemek, biber közlemesidir. Ne? Evet, biber közlemesi! Bu sevgimin, -ne sevgisi, tutkumun- rahmetli dedemden geçtiğini, -onu hayırla yâd ederek- söylemeliyim.

Dedemin bin türlü rahatsızlığı vardı ve yazları neredeyse hiçbir yağlı yemeği yiyemezdi. Varsa yoksa biber közlemesi ve yoğurt! Yaylada, akşamüzerleri daima ocağın başına oturur, bir kucak yeşil biberi yanına koyar ve itina ile közlerdi. O canım biberler küçük bir tepcek gibi yığılır; sonra sofraya kurulur ve yufka ekmeğiyle taze inek yoğurdu gelirdi. Dedem biberleri bir sanatı icra ediyormuş gibi yavaş yavaş soyar, sonra da yufkaya sarıp tuzlar ve yoğurda bandırarak iştahla yerd. Bu, onun değişmez menüsüydü ve yemek, karpuz ardından yine közde pişen sade kahveyle taçlanırdı. Ben galiba yenen yemeğin kendisinden çok hazırlanışına ve dedemin mutlu olduğu her halinden belli olan tavrına hayran olurum. Onu bir tütün sararken, bir de biber soyarken böylesine mutlu görürdüm. Dilini hafifçe dışarı çıkarır, yüzüne yumuşak bir gülümseme yayılırdı. Onu seyrederken bir resmi boyuyor yahut bir ince sanatı icra ediyor sanırdınız.

Sanatkârane yapılan alelâde işlerin bile insan üzerinde kuvvetli bir tesiri vardır. Kahve içmek tutkusu gibi, "biber közlemesi, yufka ve yoğurt" menüsü de bana rahmetli dedemin mirasıdır. Bütün yazı sadece biber, yufka ve yoğurtla geçirebilirim. Elbette üstüne karpuz ve kahve... Bu itiraftan sonra artık, gittiğimiz yemeklerde, o görkemli kebab tabaklarından közlenmiş biberlerini topladığım dostlarım beni daha iyi anlayacaklardır sanırım.

'Yaz aylarında neler okuyalım?' diye soranlara, bir yaban otları yahut yerel yemekler kitabı alıp karıştırın derim. Hem hafif hem de eğlenceli... Yaz menüsü isteyenlere de biber közlemesi ve taze yoğurt... Afiyet olsun!
a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öykülerde genç olmak...

Ali Çolak 2009.07.17

Edebiyat sevgisinin ve zevkinin oluşmasında kimi karşılaşmaların, güzel tesadüflerin önemli yer tuttuğuna inanırım ben.

Bir ders kitabında okuduğunuz öykü, herhangi bir köşe yazısında karşılaştığınız bir dize, sahafta kitap karıştırırken, bir kitabın arka sayfasında gözünüze ilişen bir cümle, okuma maceranızı, edebiyat zevkinizi ve belki de bütün hayat telakkinizi değiştirebilir. Bir öykü okur ve çarpılırsınız. Artık o yazarın bütün öyküleri, külliyatı sizi çağırmaktadır. Bir tek dize, sizi bir şairin bütün şiir toplamını okumaya mecbur edebilir. Ne güzel mecburiyettir o!

Antolojiler, güldesteler, seçkiler böyle 'güzel karşılaşma'ları sağlayacakları için sandığımızdan öte bir anlama ve öneme sahiptir. Gerçekte, her antoloji, her seçki hazırlayanın edebiyat anlayışına ve zevkine göre şekillenir. Her 'hazırlayıcı', seçtikleri kadar 'dışarıda bıraktıkları' ile de okura bir şeyler söylemiş olur.

Nursel Duruel'in hazırladığı "Genç Olmak/80 Yazardan 80 Öykü" (YKY) adlı iki ciltlik seçki, Türk öyküsünün yüz yirmi yıllık serüvenini yansıtmaya çalışıyor. Birinci cilt Hüseyin Rahmi'den Ülkü Tamer'e, ikinci cilt Osman Şahin'den Ahmet Büke'ye alt başlıklarını taşıyor. Genç Olmak, "öykü türünün ele avuca sığmaz kıvraklığından, devingenliğinden zevk alan tüm okurlar"a hitap ediyor. "Ama öncelikle çocukluk ve ilköğrenlik çağlarını

sürmekte olan okurlar için. Bu öncelik, öykülerin seçiminde de belirleyici oldu." diyor Duruel. Önsöz'de genç okurlara seslenirken sıraladığı cümleler ise bir öğretmen'in öğrencilere öğüdü gibi içten ve dokunaklı: "Öykülerin dünyasına adım attığınızda sizi ilk olarak akranlarınız karşılayacak. Her biriniz yaşadıklarınız, yaşamakta olduğunuz, acılarınız, sevinçleriniz, meraklarınız, hayallerinizle nasıl tek ve birik bir evrenseniz onlar da öyle. Tek fark, sizin günümüz dünyasında soluk alıp veriyor olmanız, onların yazınsal birer varlık olmaları ve hep yaratıcılarının kaleminde hayat buldukları yaşta kalmaları. Yani, her dönemin genciyle akran olmaları, her yeni okurla varlıklarının tazelenerek sürmesi..."

Öyküler, yazarların doğum tarihlerine göre sıralanmış iki ciltte. Hüseyin Rahmi ve Halit Ziya'nın öyküleriyle başlayan seçki, 1970 doğumlu yazarlar Murat Yalçın ve Ahmet Büke'nin öyküleriyle son buluyor. Nursel Duruel'in belirttiği üzere, zamana bağlı bu diziliş, okurlara, 80 öyküyü okuyup bitirdikten sonra öykücülüğümüzün genel çizgisi hakkında aydınlatıcı bir birikim sunacak. Buna paralel olarak da Türkçenin yaşadığı değişim ve sadeleşme kendiliğinden ortaya çıkacak. Bu nedenle öykülerin diline dokunulmamış. İlk dönem öykülerindeki kimi Osmanlıca kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıkları, sayfanın altında verilmiş. Duruel'in dikkat çektiği ikinci nokta da önemli. Bu öyküleri okuyan gençler, "yaklaşık yüz yirmi yıllık dönemdeki önemli toplumsal değişimlerin yanı sıra gündelik hayatımızda, alışkanlıklarımızda, algı dünyamızda oluşan farklılaşmayı" da öykülere yansıdığı biçimiyle görecekler.

Hüseyin Rahmi'nin "Ecir ve Sabır"ı, Refik Halit'in "Hakkı Sükût"u, Tarık Buğra'nın "Havuçlu Pilav Meselesi"si, Ülkü Tamer'in "Çete İsmail"i, Rasim Özdenören'in "Sabahın Seher Vaktinde Aman"ı, Ayfer Tunç'un "Saklı"sı... Hepsi başka insanları, hayat sahnelerini, ruh hallerini başka başka dillerle anlatıyor. 80 öyküde, Türk öyküsündeki gelişimi izlemek, meraklı okur için heyecanlı bir serüven, bulunmaz bir nimet. Seçkinin bir üçüncü yararı da böylece ortaya çıkıyor: Kronolojik sıraya göre dizilmiş bu 80 metin, azımsanmayacak bir birikime sahip olan Türk öyküsünün nerelerden geçerek günümüze ulaştığını ve öykü maceramız içinde ne denli farklı kollar, anlayışlar, teknik ve üslup açısından nasıl bir çeşitlilik olduğunu görmemize fırsat veriyor. Fakat bunu bütünüyle gerçekleştirebiliyor mu, tartışılır.

Duruel'in çalışmasını, yıllar önce Selim İleri'nin hazırladığı ve aynı yayınevinden çıkan "İlkgençlik Çağına Öyküler"le karşılaştırdığınızda bile seçkilerin, hazırlayanın bakışına ve zevkine göre nasıl farklılık gösterdiğini görüyoruz. Bu, doğal bir sonuçtur elbette. Fakat Türk öyküsünü bir bütün olarak yansıtmayı amaçlayan bir toplamda, kimi iyi öykücülerin yer almaması sadece 'sınırlama mecburiyeti' ile açıklanabilir mi? Mesela Mustafa Kutlu, Sevinç Çokum, Sadık Yalsızuçanlar, Nazan Bekiroğlu, Necip Tosun, Hüseyin Su, Yıldız Ramazanoğlu gibi isimlerin bulunmadığı bir seçkinin Türk öyküsünün bütün renklerini yansıttığı söylenebilir mi? Türkiye'de bu sorun ne yazık ki hiç aşılamayacak. Okur, Türk edebiyatının verimlerini bir seçkide bütün renkleriyle görme şansına hiçbir zaman kavuşamayacak.

HAFTANIN KİTAPLARI

1. Northanger Manastırı - Jane Austen (Turkuvaz Kitap)
2. Türkiye'de Yükseköğretim - Talip Küçükcan, Bekir S. Gür (SETA)
3. Son - Polat Onat (Şiir) (Mühür Kitaplığı)
4. Kusursuz Piknik - Cihan Aktaş (İz Yayıncılık)
5. Kırklar Divanı- Muhsin Macit (Kapı Yayınları)

Karanlıkların tadı

Ali Çolak 2009.07.18

"Dışarıda karanlıkta oturmak özgürce sohbet etmeye vesiledir. Karanlık konuşmayı kışkırtır." diyordu Alberto Manguel, "Geceleyin Kütüphane"deki bir denemesinde. Çünkü "Aydınlıkta okuruz, karanlıkta konuşuruz... Aydınlıkta başkalarının uydurduklarını okur; karanlıkta kendi hikâyelerimizi uydururuz." Manguel'in bu cümleleriyle karşılaştığımda, karanlıkların tadını unuttuğumuzu fark ettim.

Oysa Tanpınar'ın o unutulmaz yazısına duyduğum kıskançlık kendisini zaman zaman hatırlatıp duruyordu. Uygarlık, geceleri büsbütün ışığa boğarak insanoğluna iyilik mi etti, kötülük mü bilmiyorum. Artık, bütün şehirlerin, hatta köylerin bile sokakları bir ışık seliyle yıkıyor geceleri. Gece ile gündüzün ayırt edici bir özelliği kalmadı ve gece, o eski çağlardaki masalını yitirdi. Sokak lambaları gün batımında kendiliğinden yanıyor ve karanlığa girecek bir yer bırakmıyor. Karanlık, insan ayağının basmadığı kırlara ve dağlara doğru çekiliyor.

Karanlığın konuşmayı kışkırttığı zamanlar, elektrik henüz dağlara taşlara yetişmemişti. Evlerde gaz lambaları, ispirto ocakları vardı ve hava kararıp göz gözü görmez olduğunda yakılırdı. İdare lambasının o cansız ışığı altında akşamlar kısa, geceler alabildiğine uzun olurdu. Karanlıkların asıl tadı yaz gecelerinde saklıydı galiba. İlkyaz başından itibaren hayat sokağa taşar ve damlar, çardaklar, sokak başları, ağaç altları kendiliğinden oturma yerine hatta yatak odasına dönüştürdü. Bu, yeniyetmeler için bulunmaz nimettir. Onların akranlarıyla konuşacak sonsuz meselesi, birbirlerine anlatacakları bitip tükenmez hikâyeleri vardır.

İlkgenceğin dizgin vurulmaz çağında biz, uyku durak nedir bilmeden yaz gecelerini ihya ederdik. 'Yıldızların yağmurla yıkanmış kadar parlak' -Neruda'nın ruhu dinlensin- olduğu gecelerde, evlerden yavaşça sıvışır, bir kayanın başına oturur, olmadı kırlara doğru açılır ve sonu gelmez sohbetlere daldık. Her gece birbirimize anlatacak o kadar şeyi nereden bulurduk! Yalnız ayın ve yıldızların aydınlattığı bir gökyüzünün altında, geniş karanlıklara bakarak, birbirimizin yüzünü seçemediğimiz oturur ve hayallere dalar, uzak geleceklerden konuşurduk. O daracık dünyamız, üstümüzdeki sınırsız gökyüzü kadar genişlerdi. Susar, uzun zaman susar, sonra yeniden, kaldığımız yerden, hayalleri bıraktığımız yerden devam ederdik konuşmaya. Bir zaman sonra insan sesleri bütün bütün kesilir, yalnız köpek havlamaları, uzaklardan koyun sürülerinin çingırakları ve ağustos böceklerinin sesleri duyulurdu. Ay aşar gider ve karanlık iyice koyulaşırdı. Galiba uyku kendini unuttururdu böyle zamanlarda.

Bir dam başında uzanmış konuşuyorsak, birazdan orası kendiliğinden bir yatak odasına dönüşecek ve konuşa konuşa, uykunun kollarına dalıp gideceğizdir. Uzakça bir yerdeyse, birden vaktin hayli ilerlediğini fark edip sabah uyanamadığımızda işiteceğimiz bir yığın lafı hatırlamanın telaşıyla kalkıp sessizce yataklarımıza gömülmeye giderdik. Bazen de artık konuşmaktan yorulmuş yahut anlatacak bütün hikâyeleri tüketmiş olmanın çaresizliğiyle 'hadi artık gidelim' deyip evin yolunu tutardık. Vaktin sabaha döndüğü saatlerde, insanlar uykunun bilmem kaçınıcı katında yüzerken, maharetli hırsızlar gibi ayaklarımızı basarak, ses çıkarmadan, kapıları gıcırdatmadan usulca içeri süzülür, bulduğumuz yere kıvrılıverirdik.

O uzun karanlıkların bir yerinde acaba bu günleri, bu yaşlarımızı hayal etmiş miydik? Büyük şehirleri, ışıltılı vitrinleri, cıvıltılı caddeleri... Buralara dair bir mutluluk hayali kurmuş muyduk? Benim şimdi buradan, o karanlık gecelerde konuşan çocuklara baktığım gibi, onlar da pencerelerden ışıklara bakan bir adamı düşünmüş müydü? Bilmiyorum. Bildiğim, artık gecelerin o eski tadının kalmadığı...

Öyleyse ne yapılır? Tanpınar'ın diliyle geceye sonsuz bir selam yollarır: "Gece, gece, hülyalarımızın büyük ve ebedî mimarı! Sen ebediyetin sonsuz yüzü, ölümün mûnis kardeşisin; onun içindir ki ruhuna sahip her insan, kendisini ancak seninle ve sende tamamlanmış bulur."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Farklı seslerin âhengi

Ali Çolak 2009.07.24

Batılı sosyal bilimcilerin olay ve olgulara bakışındaki lirik tutum, çoğu bilim adamının ve aydının kalıplarla düşündüğü bir ülkenin vatandaşı olarak beni daima hüzünlendirir.

Onlar, katılmadıkları hatta karşı oldukları düşünce ve oluşumları bile anlamaya çalışırlar, bizimkilerse kategorize eder, öteler, küçümser... Fethullah Gülen Hareketi hakkında yazılıp söylenenlere baktığınızda, Türkiye'de üretilen düşüncelerin ne kadar derinlikten, anlama çabasından ve en önemlisi meraklı bir bakıştan yoksun olduğunu görürsünüz. Çoğu, daha başta, yeryüzünün hemen her yerinde takipçileri bulunan, çok farklı dünyalardan insanların destek verdiği bir gönüllüler hareketini '-cı, -ci' ekinin çevrelediği alana hapsederek güdükleştirir. Oysa her yaştan, her sınıftan insanın yer aldığı o gönüllüler hareketi, sayısız hikâyeler barındırmaktadır ve lirik bir bakışın oradan üreteceği pek çok anlam vardır.

İngiliz sosyalbilimci Prof. Dr. Ian Williams'ın, "Bu 'hareket olmayan' hareket, hem mobildir ve hem de Kur'an'ın kesin hükümlerine bağlı olmasıyla rakip ve hasmane ideolojileri zarafet ve akıl ile karşılayabilmektedir." sözleri; derinliği, anlam zenginliği ve bir cümle ile bütün bir hareketin yapısını çözümlemesiyle yukarıda özetlemeye çalıştığım tutumu örnekliyor. Williams, Gülen ve takipçilerini, "Farklı seslere ahenk veren bir hareket." diye niteliyor. Ona göre bu inanç temelli ve hizmete yönelik hareket, "Toplumsal sorunlara siyasî yaklaşıma yapıcı alternatifleri hayata geçirerek, kamusal alana yeni bir paradigma ve herhangi bir egemen söylemin kontrolü ötesinde algı normlarının ve realite üretiminin yeni bir tanımını sunmaktadır." Türkiye'de kimilerinin söylediği, 'parti kurup siyaset yapsınlar' söylemi, bu analiz karşısında ne kadar fakir ve sığ kalıyor!

Geçen yılın kasım ayında Rumi Forum tarafından Georgetown Üniversitesi'nde düzenlenen "Küresel Sorunlar Çağında İslam: Gülen Hareketi'nin Alternatif Perspektifleri" adlı sempozyumda sunulan tebliğler arasından seçilen sekiz makale, "Gülen Hareketi/Farklı Seslerin Ahengi" adıyla (Işık Yayınları) kitaplaştırıldı. Prof. Dr. Andrew Achenbaum, Prof. Dr. Ian Williams, Prof. Dr. Karen A.Fontenot, Prof. Dr. Michael Fontenot, Dr. Muhammed Çetin, Mustafa Akyol, Erkan Toğuşlu, Phyllis J.Robinson, Dr. Philipp Bruckmayr'ın tebliğleri, "Gülen Hareketi"ni, manevî kaynakları, ilgi alanları, modern dünyada konumlanışı, müesseseleri gibi pek çok bakımdan anlamaya çalışan fikirler üretiyor.

Tebliğ sahiplerinin bazısı, bizzat harekete mensup gönüllülerle yüz yüze gelmiş, yolculuklar yapmış; böylece yazdıkları kitabî olmaktan çıkıp 'tecrübî' bir anlam kazanmış. Bu tecrübe, şüphesiz onların ortaya koydukları metinlere hayli heyecan ve lirizm katıyor. Prof. Dr. Andrew Achenbaum'un Houston'dan Konya'ya, Mevlânâ'nın huzuruna geliş serüveni, yazar için 'mutlu bir tesadüf' evet; ama biz okurlar için hayli ufuk açıcı bir yorum da içeriyor. Mevlânâ'nın düşünceleri ve şiirleri ile Gülen Hareketi arasında ilgi çekici bağlantılar kuran Achenbaum'a kulak verelim: "Sema eden dervişlerin dönmeleri, devingen bir modern sosyal hareket için bir mecaz; onun yerel ve küresel parçalarının, uygar davranış oluşturma çabası çerçevesinde kişilere, yaralı dünya toplumu için kalplerinin yumuşatma riskini almalarını sağlayarak onları dönüştürmeleri konusunda bir model oluşturmaktadır. Beklenmedik şeyleri tesadüfen bulma yeteneği, Gülen Hareketi'nin davasını geliştirmektedir;

çünkü hareketin misyonu, insanlığın durumu açısından aşırı derecede merkezî öneme sahiptir ve mesajını almaya eğilimli olanlar açısından ulaşılabilir niteliktedir."

Achenbaum'un makalesi, bu lirik yolculuğun ötesinde hayli kuşatıcı bir analiz içeriyor. Achenbaum, modern sosyal hareketlerin kriterlerini ortaya koyduktan sonra, "Gülen Hareketi'ni modern bir sosyal hareket yapan nedir?" sorusunu soruyor ve beş başlık altında bu kriterlerle kıyasladığı hareketi, 'modern bir sosyal hareket' olarak nitelendiriyor. Achenbaum'un makalesini, Türkiye'de Gülen ve onun düşüncelerini hayata geçiren insanlar hakkında yıllardır aynı cümleleri yazmaktan usanmayan birilerinin okumasını ne çok isterdim... Fakat önyargı, düşmanlık ve zihinsel körlük, buna asla müsaade etmeyecektir.

a.colak@zaman.com.tr

HAFTANIN KİTAPLARI

1. Merkezileşme Sürecinde Bir Taşra Kenti Mardin

Dr. İbrahim Özcoşar (Mardin Artuklu Ün. Yay.)

2. Cahillikler Kitabı 2/ Hayvanlar Alemi

John Lloyd, John Mitchinson (NTV)

3. Tanrı Kent ve Yitik Şarkılar - Jale Sancak (Turkuvaz Kitap)

4. Ruşen Ali Cengi (Şiir) - Yaşar Bedri (Mor Taka)

5. Leonardo Da Vinci - Bruno Nardini (Can Yayınları)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genişletilmiş anların hikâyesi

Ali Çolak 2009.08.28

Zamanı yekpare yaşarız; fakat bu uçsuz bucaksızlığın içinde kabartma resimler gibi duran 'an'lar vardır. Çoğu şeyi unuturuz hayat akıp giderken...

Hatırladığımız, o 'an'lardır daha çok. Hayatımızın kronolojisi üzerinde sıkıştırılmış bir kapsül, bir çekirdek gibi duran ve pek çok şeyi saklayan 'an'lar... Katlanmış, dürülüp bükülmüş bir kumaş gibi açıldıkça genişler. Onları unutulmaz kılan, gerilim, korku, endişe yahut aşkın bir sevinç, az rastlanır bir mutluluk halidir. Kısacıktır; ama bizde bıraktığı tesir, bir ömür hatırlanacak, hatırlandığında o anı yeniden yaşatacak bir enerjiye sahiptir. Başımızdan geçen böyle anları, yıllar sonra bile aynı sarsıntı ve endişeyle yahut aynı sevinç dalgasıyla hatırlar, yeniden yaşıyor gibi oluruz.

Ekrem Dumanlı'nın Everest Yayınları'ndan çıkan "Anlık Hikâyeler" adlı kitabı, işte böyle sıkıştırılmış anların genişletilmiş hikâyesini anlatıyor. Kitaptaki altı hikâyeden dördünü, yayımlanmadan okumuştum. 'Penaltı' ve 'Dağ Çileği' benim için yeni metinler. İki yıl kadar önce, bir gün kâğıt çıktılarını elime tutuşturana kadar, Dumanlı'nın hikâye yazdığından habersizdim. Yirmi yıllık arkadaşlığımız vardı; fakat ben onun içindeki bu öykücüyü görememiştim! Doğrusunu söylemek gerekirse okuduğum metinler, beni şaşırtacak kadar iyiydi. Bana sadece, "Bunları hangi arada yazdın?" diye sormak kalıyordu...

Kitap olarak gelince bir daha okudum Dumanlı'nın hikâyelerini. Bana öyle gelir ki, son yıllarda zaman zaman tıkanmalar yaşayan, kendini tekrar etmeye duran, çoğu zaman da aynileşen Türk hikâyeciliği içerisinde yeni bir çıkış kapısı, farklı bir renk olarak yerini alacaktır "Anlık Hikâyeler". Yazar, kitaptaki altı hikâyede de olaylar yerine durumları, durumlardan öte, Beşir Ayvazoğlu'nun ifadesiyle, "yoğunluktan çatlayacak raddelere gelen an'ları" anlatıyor. Bu seçim, belli ki insanın en yoğun anlarının çekirdeğini patlatarak bir yüzleşmeye kapı aralamak için... Heyecan dozu yüksek, sürükleyici, gerilimi sürekli artıran hikâyeler bunlar. Kişisel gibi görünen dramlar içerisinde toplumsal meseleleri, Türkiye'nin boyun ağrılarını şöyle bir hatırlatıp geçiyor yazar. Siyasete, Alevi-Sünni meselesine, milliyetçiliğe, terör sorununa, medyaya, spora ince dokunuşlarla temas ediyor. Bütün bunlara dokunurken, hep 'vicdan'ı öne çıkarıyor. Vicdan, yanılmaz bir terazi gibi bir yerlerden hep kendini hatırlatıyor. Kahramanlar, kendileriyle sürekli hesaplaşma içinde. Vicdanları yakalarını bırakmıyor bir türlü. Sonu gelmez iç konuşmalar, kendi kendine cedelleşmeler, okuru ister istemez bir muhasebenin ve tefekkürün içine çekiyor.

"Kapının Arkasında"da eski bir militanın geceyarısı evinin kapısı kurcalanınca kapıldığı korku; "Penaltı"da büyük bir takıma transfer olmuş ve beklenen başarıyı bir türlü gösterememiş bir futbolcunun maçın kaderini tayin edecek penaltıyı atma görevi kendisine verilince, topa vuruncaya kadar yaşadığı tedirginlik; "Asansör"de elektrikler kesilince villasının asansöründe mahsur kalan ve sesini kimseye duyuramayan eski bir politikacının yaşadığı çaresizlik; "İntihar"da, intihar etmeye karar veren bir kadının yaşadığı iç hesaplaşma; "Ayrılık"ta ailesinin baskısıyla hasta nişanlısından ayrılmak durumunda kalan bir kızın, ayrılık randevusu için beklerken yaşadığı vicdan azabı anlatılıyor. Bu tereddüt sağanağı ve gerginlikten sonra "Dağ Çileği" gibi ferahlatıcı bir hikâye ile bitiyor kitap. Dağ Çileği'nde, sevdiği kıza evlenme teklif etmeyi düşünen, fakat buna cesaret edemeyen bir gencin, o beklenen cümleyi söylediği ana kadar yaşadığı tereddüdü ve korkuları buluyoruz. Anlık Hikâyeler'i okurken, uzaktan uzağa Necip Fazıl'ın piyeslerini ve Risale-i Nur'ların temsillerini düşündüm.

Dumanlı'nın sinemaya ve tiyatroya olan ilgisi ve bu ilginin kendisine kazandırdığı sinematografik bakış, kitapta hâkim bir unsur olarak karşımıza çıkıyor. Bütün hikâyelerde, kişiler, onların hareketleri, o kısacık anlar, kesintisiz bir film karesi olarak akıp gidiyor. Tüm ayrıntıları yerli yerinde kareler bunlar. Her hikâye bir kısa film aslında. Ya da bir tiyatro sahnesi... Hikâyeleri baştan sona kuşatan ve okurun ilgisini canlı tutan gerilim de bu algıyı güçlendiriyor. Okuru bir sonuca götürmüyor Dumanlı; olayları, durumları ucu açık bırakıyor tüm hikâyelerde. Hayatın kendisi gibi... Önümüzde akıp giden şu hayat, bizim için hazırlanmış; hayal bile edemeyeceğimiz sürprizlere açık değil mi!

Beklentimiz, "Anlık Hikâyeler"in, hayatın bir döneminde bulunan boşlukta yazılmış yalnız bir kitap olarak kalmaması. Yanına başka hikâyelerin, yeni kitapların eklenmesi...

HAFTANIN KİTAPLARI

1. Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı - Mustafa Kutlu (Dergâh)
2. Hz. Âişe - Dr. Reşit Haylamaz (Işık Yayınları)
3. Mührün Gücü - Necati Gültepe (Ötüken)
4. Asker Gramofonu Nasıl Tamir Eder? - Sasa Stanisic (Ayrıntı Yay.)
5. Odalar - Olivier Rolin ve Arkadaşları (Can Yay.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kitaplı şehirler

Ali Çolak 2009.10.02

İki yıl önce, "Karaman Şehrengizi" adlı emek ürünü ve son derece şık bir kitap gelmişti. Bir türlü sözünü etme fırsatı bulamadım.

Kâmil Uğurlu'nun o değerli çalışması, benim bugüne kadar gördüğüm, Anadolu şehirlerinde yayımlanmış en nitelikli eserlerden biriydi ve her haliyle umut vericiydi. Henüz o nitelikte ve basım kalitesinde bir eserle karşılaşmasam da son zamanlarda Anadolu şehirlerinden çok ilginç kitaplar gelmeye başladı. Bu kitapların her biri büyük anlamlar taşıyor ve bir boşluğu dolduruyor; fakat okuyanı çıkar mı, bundan emin değilim. Fakat bazı kitaplar, bazı zamanları bekler. Önemli olan, bir kere gün yüzüne çıkmış olmalarıdır. Günün birinde, ilgilisi mutlaka arayıp bulur onları.

Kimi yayınevlerinin başlattığı ve neredeyse bir kütüphane hacmine ulaşan şehir kitaplarından söz etmek değil amacım. Dergâh Yayınları, bir Erzurum kitaplığı oluşturdu yayımladığı kitaplarla. Heyamola Yayınları da her şehri sevdalı bir yazara yazdırarak, Türkiye kitaplığı kurma yolunda. Benim sözünü ettiğim, kimi Anadolu şehirlerinde yavaş yavaş oluşmaya başlayan kentlilik bilinci. Bir şehrin bugününü yapan, büyük ölçüde dünüdür. Bir şehri sevmek, onu tanımakla başlar. Tarihini, içine doğduğu coğrafyayı, insanını, orada boy atan kültürel değerleri... Kısacası, o toprakların coğrafyası, havası, suyu, insan varlığı ve çeşitliliği, yerlilerinin ruhunu, dilini, tavırlarını ve hayat telakkisini büyük ölçüde şekillendirir. 'Ben neden böyleyim?' sorusunun cevabı, biraz da içine doğduğumuz şehrin ve kültürün renklerinde aranmalıdır. En azından bu, yakın bir zamana kadar böyleydi. Şehirlerin bir kimliği vardı. Bu kimlik ortadan kalktıkça, bütün şehirler birbirine benzemeye başladı. Kimliksizlik boşluğunda, şehirlerin geçmişten getirdiği çoğu değer de yok olup gitti.

Bazı şehirlerde bir çeşit pişmanlık hissi ve 'zararın neresinden dönülürse kârdır' anlayışıyla uyanan bilinci, o yok olan kimliği yeniden kazanma çabasına borçluyuz. Valiliklerin, il kültür müdürlüklerinin ve belediyelerin hatta kimi özel kuruluşların şehirlerine ait kitaplar yayımlamaya durması, 'zararın bir yerinden dönülmeye başlandığını' gösteriyor. Artık hemen her şehre bir üniversite kurulmuş olması, vicdan sahibi ve çalışkan akademisyenlerin yaşadıkları şehrin kültürü üzerine kalem oynatmaya başlamaları ise hakikaten sevindirici bir gelişme.

Şanlıurfa Valiliği, şehrin tarihini, kültür hayatını ve ünlü simalarını yazıya geçiren bir valiz dolusu kitap yayımlamış. Göndermeseler hiç haberimiz olmayacaktı. Üst üste koyduğunuzda, Şanlıurfa tarihine ve kültürüne dair azımsanmayacak bir bilgi dağarcığının ortaya çıktığını görüyorsunuz. Mehmet Kurtoğlu, Urfalı Divan Şairi Nabi'nin hayatını ve sanatını anlatan hacimli bir kitap hazırlamış, Urfa efsanelerini de kitaplaştırmış. Arkeolojide Urfa (Dr. Bahattin Çelik), Harran Okulu (Prof. Dr. Ali Bakkal), Urfa Kurtuluş Destanı (Müslüm Akalın), Urfalı Hilmi ve Reyhani (Dr. Ekrem Bektaş), Taş Devrinden Osmanlıya Urfa Tarihi (Doç. Dr. Abdullah Ekinci, Doç. Dr. Kazım Paydaş), Harran Mitolojisi ve Tarihi (Doç. Dr. Abdullah Ekinci), Urfalı Bestekarlar (İ.Halil Altıngöz, M.Bakır Karadağlı, Y.Feridun Yüzgen), Urfa Türküleri ve Öyküleri (Necati Aydınlı)... Sadece adlarını sayabildiğim bu kitaplar, sanırım size şehrin tarihi ve kültürü hakkında kaleme getirilen değerlerin hiç de az olmadığını anlatmaya yetecektir. Urfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, basım kalitesini yükselterek Urfa kitapları yayımlamayı sürdürmeli. Yakında kıskananlar çıkacak ve bu hayırlı iş, 'kitaplı şehirler'in çoğalmasına vesile olacaktır. Başkalarını ne kadar ilgilendirir bilemem, ama okur-yazar Şanlıurfalılar, sanırım valiliği arayıp şehirlerinin kitaplarını edinmenin bir yoluna bakacaklardır.

HAFTANIN KİTAPLARI

1. Rosa - Knut Hamsun - Çev: Behçet Necatigil (Can Yayınları)
2. Bilimler Ve Sanatlar Üzerine Söylev - J.J. Rousseau (Say Yayınları)
3. Tekeden Teleme Çalmak - Bekir İşlek (Çatı Kitapları)
4. Çöl / Deniz, Hz. Hatice - Sibel Eraslan (Timaş)
5. Bir Semte Vefa - Haz.: N.Bilge Özel İmanov - Yunus Uğur (Klasik Yayınları)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Refik Halid Bey'i niçin okumalıyız?

Ali Çolak 2009.10.30

Bekledim, yıllardır hep bugünü bekledim... Edebiyat sevgimi, yazma tutkumu, üslupçuluğu, hayata kimi zaman ince bir alayla bakabilmeyi ve daha bir sürü şeyi borçlu olduğum Refik Halid Karay'ın eserleri yeni bir tasarımla toplu olarak yayınlanacak mıydı?

Refik Halid Bey de bir gün, son yıllarda Tanpınar'ın, birazcık Reşat Nuri'nin ve kısmen Halit Ziya'nın devşirdiği ilgiye neden mazhar olmasındı! Bunu, yediği leziz bir yemeği dostlarına ısrarla tavsiye eden bir adamın şevki ve sabırsızlığıyla istedim ve bekledim.

Bu arzumun birinci aşaması gerçekleşti, bahtıyarım. Üstadın tüm eserleri İnkılâp Kitabevi tarafından yeni bir kapak tasarımıyla ve orijinal diline sadık kalınarak yayımlanmaya başlandı. İlk altı kitap; Ago Paşa'nın Hatıratı, 2000 Yılın Sevgilisi, Anahtar, Çete, Minelbab İlelmihrab ve Bir Ömür Boyunca. Hatıra, hikâye, kronik, mizah, deneme, portre, roman... Edebiyatın hemen her türünde kalem oynatmış bir yazar Refik Halid. Yazdığı tür ne olursa olsun, kıvrak dili, gözlem gücü, tasvir yeteneği, benzersiz üslubu ile okuru kendisine bağlar ve bir okuma şöleni yaşatır. Bir yandan da Osmanlı'nın son dönemi ile yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşanan hayatı, insan tiplerini, giyim kuşam tarzını, değişen alışkanlıkları kanlı canlı haliyle gözümüzün önüne serer. Refik Halid okumanın sayısız faydalarından biri, belki de tarih kitaplarında asla bulamayacağımız günlük hayat sahnelerine tanık olmak, içinde yaşıyor gibi o zamanlardan geçmektir.

Refik Halid Bey'i niçin okumalıyız? sorusu, aslında Türkçe'yi nasıl sevdirebiliriz, dil zevkini nasıl edinebiliriz, günlük hayat bütün renkleri ve canlılığıyla edebiyata nasıl girebilir? gibi soruların cevabıdır. Evet, bütün bu soruları/sorunları onu okuyarak çözebiliriz. Eserlerinin dili, Türkçe'nin 20. yüzyıl başında kazandığı o 'kemal' derecesinin en olgun meyvelerinden biridir. Kudretli, akışkan, zengin ve musîkisi olan bir Türkçe... Geçen yıllarda Refik Halid'in kimi eserleri 'sadeleştirilerek' yayımlandı. Bu, o benzersiz üslubun cilasının sökülmesinden başka bir şey değildi. Kitaplarda bugünün gençlerinin yabancı olduğu kelimeler yok değildir; fakat bunların sayısı bir sayfada üçü beşi geçmez. Yeni basımda, bu tür kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıkları, sayfaların altında verilmiş ki bu, son derece faydalı bir yöntem.

Refik Halid okumak, en azından insanın mizah yeteneğini geliştirir. İnsanlara, olaylara, çevremize hatta kendimize bıyık altından gülümseyerek bakabilmemizi sağlar. Artık hayatımızdan eksilmiş olan nükteyi, ironiyi, ince mizahı yeniden hatırlatır. Kısacası, ruh sağlığınıza iyi gelir Refik Halid Bey. En önemlisi de muhalif olabilmeyi, muhalif kalabilmeyi, dünyaya böyle bir tepeden bakabilmeyi öğretir. İlk Adım'ı, Bir Ömür Boyunca'yı, Minelbab İlelmihrab'ı okuyanlar bilir; hayatı sürgünlerde, mahrumiyetlerde geçerken bile gülümsemeyi, olup biteni tersinden, komik tarafından okumayı başarabilmiştir Refik Halid. Talih, onu galiba

biraz da yazacak malzemesi bol olsun diye pek karmaşık ve pek trajikomik hadiselerle karşılaştırmış, çektiği sıkıntılar karşısında bir nevi ödüllendirmiştir. Bu hatıraları okurken, hem Refik Halid'in garipliklerle dolu hayat hikâyesinde Anadolu'dan Lübnan'a, oradan Suriye'ye sürüklenir hem de Meşrutiyet, Mütareke ve Cumhuriyet döneminin siyasi ve gündelik hayatını kuşbakışı görürsünüz. Üstadın kimsenin dönüp bakmayacağı hurda teferruatı, yemekleri, meyveleri konuşturduğu hele kadınlara ve aşka selam çaktığı yazıları tadına doyumazdır. Yirmiye yakın romanından özellikle Nilgün, Bugünün Saraylısı ve 2000 Yılın Sevgilisi'ne meyletmenizi salık veririm.

Hayranlığım bu kadar fazladır ve bunca yıldır şâni yeniden yürüsün diye çabalar dururum da Refik Halid Bey'in muhalif olduğum özellikleri de yok değildir. Bir kere basbayağı 'laik' bir adamdır o. Erken dönem Türk laisizminin temsilcilerinden biridir. İkincisi, iyisinden hedonisttir, hazzıdır. Büyük bir 'mesele'si yoktur. Onun bu yönlerini sevmem; fakat bunlar, Refik Halid Bey'in benim gözümdeki büyüklüğüne halel getirmez.

Yıllar yılı sahaflardan topladığım o eprimiş, sararmış, kirli tozlu kitaplarım gücenir mi bilmem; ama onların yanı başına kabartma yazılarla hayli göz alıcı basılmış yeni Refik Halid kitaplarını sıralamak da beni adamakıllı mutlu etti.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ah, güzel Ahmet abim benim!

Ali Çolak 2009.12.05

Değer miydi ömrünü sinema diye bir hülyanın peşinde harcamaya? Değerdi... Bozkırın ortasındaki o küçücük köyden birini tanımıyoruz. Kimse de tanımayacak. Ama Ahmet Uluçay diye birini hep güzel bir gülümsemeyle, iyi şeylerle, mutlu anlarla hatırlayacağız Ahmet abi, hatırlayacaklar...

Sinema değildi senin derdin aslında. İçindeki huzursuzluğu dindirmektir. Çığlıktır, sestir, seslenmektir. Kıyamet koparmaktı belki. Bin yıllardır o kayaların dibinde, o ağaçların altında yatan sessizliği uyandırmaktı. Bunu yapacaktın sen, yaptın. Sinemayla olmasa şiirle, romanla, o da olmasa türkü söyleyerek yapacaktın. Biz, taşranın huzursuz çocuklarıydık Ahmet abi; ezeli mağluplar, imanlı Cioran'lardık bir bakıma! İçimizde birikmiş bir acı vardı; bir şey yapmasak, çığlık atmasak ölürdük kederden.

Sen sinemanın şairiydin Ahmet abi. 'Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak', bu toprakların gördüğü en yerli, en samimi, en lirik taşra şiiri değil miydi! 'İnsan yaşadığı yerlere benzer' Ahmet abi. Öyle diyordu ya Edip Cansever: "O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer / Suyunda yüzen balığa / Toprağını iten çiçeğe / Dağlarının, tepelerinin dumanlı eğimine..." Sen, o bozkırın pürüzsüz mavi göklerine, güneşli düzlüklerine, serin koytaklarına, suyu çekilmiş dere yataklarına, ıssız istasyonlarına benzerdin Ahmet abi. O meşeliklerde cıvıldaşan kuşlar, ince ince atan yağmurlar, ufku kıpkızıl kapatan akşamüstüleri, o çok sevdiğin gölgeler, sen eksildiğin için, yüzlerine bakıp heyecanlanan biri kalmadığı için kederlere bürünmüştür.

Biz yaşadığımız köylere benzeriz Ahmet abi! Öyle ıssız, öyle yakıcı, öyle yalnız ve inatçı... Senin ne güzel inadin vardı! Bozkırda bir deniz kabuğu gördüğün gün, aklın nasıl yerinden gitmiş, dünyanın değişmişti! Bozkıra okyanus getirmek gibi imkânsız bir aşkın peşine kapılıp gitmiştin. Tekerlekli sandalyelerde, ağır aksak kamera arkasında... 'Bu filmi çekmeden ölmeyeceğim' diyordun. O film sendin Ahmet abi. O bozkırda deniz kabuğu olan sendin!

Güzel adamdın Ahmet abi. Biz güzel çocuklarıydık taşranın. Derdimiz, kendimizleydi; kimseyle alıp vereceğimiz yoktu. Sen karpuz kabuğundan gemiler yaparak olmazları oldurdun. Köy çocuklarının utangaç aşklarını

dünyaya duyurdun ve küfrün, en güzel onların ağzına yakıştığını... Az şey mi, bozkırın çocuklarına okyanusu gösterdin Ahmet abi! Bir gün, biri gelip senin filmini de çekecektir. Hoş çekmese ne olur! Değil mi ki, o ıssız köyde bir derviş gibi yaşadın. O bozkırı, uzayıp giden o tren yollarını, ovaları güzelleştirdin. Yıllar, yıllar sonra bile insanlar, 'buralarda bir güzel adam yaşadı' diyecekler. Deli miydi, veli miydi; hayal miydi, gerçek miydi bilinmez... Ama güzel adamdı vesselam!

Sen şimdi öldün mü, güzel Ahmet abim benim!

Sinema gibi çirkefi çok bir pazarın dışında durarak, uzaktan tertemiz sanatını yaptın. İnsanın yalnız sanatıyla da var olabileceğini gösterdin. Dünya bir gölgelikti Ahmet abi, biliyorduk. Hem, "Her yere yetişilir / Hiçbir şeye geç kalınmaz"dı. Ölüme de geç kalınmıyor Ahmet abi, geç kalınmıyor. Sıramız gelince biz de ardımıza bakmadan geleceğiz. Kim bilir, orada konuşacak ne çok şeyimiz olacak... Nur içinde yatasın, güzel Ahmet abim benim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aramızdaki şey!

Ali Çolak 2010.02.27

Nice kederli zamanlarda, eski bir dostun evine kaçır gibi dalıp gittiğimde ruhumu şenlendiren "Dokuz Öykü"sü gibi, J. D. Salinger'ın otuz yıl önce verdiği o zoraki röportajda karşılaştığım cümleleri de beni ziyadesiyle mutlu etti.

Doğru bildiği bir şeyi büyüklerine onaylatınca sevinç duyar ya insan, işte öyle... Salinger, hem o müstağni hayatı hem de insana 'hüzünlü bahtiyarlıklar' yaşatan eserleriyle hep itimat ettiğim 'büyük'lerimden oldu. O, yazarlığa, edebiyata dair bir şey söylemişse, doğrudur. Eyvallah, denir ve uyulur.

1980 yılının yaz tatilini Salinger ile röportaj yapmak uğruna harcayan ve samimiyetine binaen bu lütfu mazhar olan Baton Rouge Advocate muhabiri Betty Eppes, ayaküstü gerçekleşen o görüşmede, benim ne zamandır arayıp durduğum sözleri söyletmeyi başarmıştı Salinger'a. "Neden kitaplarınızı imzalamaktan nefret ediyorsunuz?" Evet, kitap imzalamak, pek çok bakımdan 'nefret edilecek' bir şeydir ve akli başında hiçbir yazar böyle işlere gönül düşürmemelidir. Neden mi? Şöyle cevaplamış Salinger o soruyu: "İmza vermeye inanmıyorum. Anlamsız bir hareket. Kimse için adını yazarak imza atma. Aktör ve artistlerin imza vermeleri kabul edilebilir, çünkü onların verebileceği tek şey yüzleri ve isimleri. Fakat yazarlarda durum farklı. Onların verdikleri şey eserleri. Dolayısıyla imza vermek bunun yanında çok ucuz kalıyor. Sakın bunu yapma! Kendine saygısı olan hiçbir yazar, bunu asla yapmamalı." (çev: Ece Şetvan)

Beni ve 'büyüğüm' Salinger'ı anlayacağınızı umuyorum. "Onların (yazarların) verdikleri tek şey eserleri"dir. Orada, sahibinin ruhunun bütün ıstırabı, gönlünün bütün kıpırtıları, elinin sıcaklığı, gözlerinin hüznü velhasıl imzasının bütün biçimleri kelime kelime, harf harf ve belki de sesler halinde mevcuttur. Böyleyken, altına tarih atılmış alelade birkaç sözcüğe, bir çiziktirmeye ne ihtiyaç var! Aktör ve artistleri mazur görüyor Salinger. Biz de 'aktör' ve 'artist'liğe özenmiş, kendilerini öyle konumlandırmış yazarları, romancıları, şairleri hoş görebiliriz. Hem yazar/şair hem de aktör ve artist olabilmek, herkesin harcı değildir çünkü. Öyle giyinip kuşanmalar, öyle göz süzüp gerdan kırmalar, bin türlü insanın kahrını çekmeler ve kişisel gelişim kitaplarından çıkmış bir proje gibi yaşamaklar gerektirir. Biricik derdi edebiyat olan biri için bu işlerin adını anmak bile zulümdür.

Okurla yazar arasındaki ilişkinin mahrem bir yanı olduğuna inanırım ben. Adı her ne olursa olsun, (biz buna 'aramızdaki şey' diyelim) bu ilişki bir kitabın kapağı açılınca başlar ve okunan metnin kuşattığı bütün zamanlar

boyunca sürer. Bir romanı, öyküyü ya da şiiri okurken yaşadığı hazzın dışında, onların yazarı, okura hangi saadeti vaat edebilir! Ya da okur, altın hükmündeki o metinleri, yazarının bahşedeceği cam kırıklarıyla nasıl değişebilir? İmza günleri, söyleşiler, okur yazar buluşmaları hatta röportaj vermekler, okurla yazar arasında var olduğunu bildiğimiz o 'şeyin' büyüsunü bütün bütün yok etmekten başka neye yarar!

Ben, bu 'aramızdaki şey'i çok düşünürüm, ona saygı duyarım ve iskelesi yıkılsın istemem. Belki de bu yüzden, dostlarımın çoğu bugünün değil, geçmişin yazarlarıdır. Onlara bir kitap imzalatmayı düşünür müydüm? Hiç sanmam... Ya da mesela, kütüphanemdeki 'Katip Bartleby', Hermann Melville'den, 'Malte Laurids Brigge'nin Notları' Rilke'den imzalı olsaydı, onları yeniden yeniden okurken alacağım lezzet ziyadeleşir miydi? Asla!... O zaman, 'aramızdaki şey'in anlamı, bir imzaya ihtiyaç duymuyor. Şu çağın okuru, ister istemez hayatını saran 'pop kültürü'nün tesirinde kalıyor. Yazarları da bir çeşit 'star' gibi görüyor, görmek istiyor. Hoş, 'star'lığa çoktan teşne yazarımız da az değil. Temiz kalpli zavalılık okur, bu işlerin böyle olduğunu sanıp, bir yazar gördü mü eline kitap tutuşturmaya, o da yoksa bir peçeteyi imzalatmaya kalkıyor. İşte o zaman ortada ne okur kalıyor ne de yazar!

Ne diyordu ustamız Salinger; "İmza vermeye inanmıyorum... Sakın bunu yapma! Kendine saygısı olan hiçbir yazar, bunu asla yapmamalı." a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vicdan!

Ali Çolak 2010.04.24

-Birhan Keskin'e...-

Sevgili şair, bu satırları, 'bu sağır bu anlamsız bu ağır düzlükte'n yazıyorum. Seninle aynı çağda yaşamış ve seni tanımış olmanın kederli sevinciyle...

Zweig, Rilke'nin ardından yazmıştı: "tek avuntumuz, bizler onunla yaşadık, diyebilmek..." Ben de öyle diyeceğim: biricik avuntumuz, bu derisi kalınlaşmış çağda, vicdanın "Yazın sıcak karnında kendisuyukendineyeten Arizonalıbirkaktüs" olmadığını söyleme cesareti gösteren bir şairle yaşadık, yaşıyoruz.

Şimdi ben, o 'Soğuk Kazı'nın önünde oturmuş, senin içindeki onca kesik yolu, onca haritayı dolaşmaya çıkıyorum. "Artık her şey tüccarların elinde." diyorsun. Yalnız tüccarların değil, artık her şey barbarların, merhametsizlerin, etoburların ve sırtlanların elinde. Ah, ne acı! "Kimine dünya gerek, dünyaya kazzık gerek, çakmak gerek!" Oysa "Biz dünyada cevize sığdık nasılsa gideceğiz diye buradan." Ne acı, "Hiç bitmedi çıktığım(ız) göç bir daha"... Biz bu korkunç çöllerde, "üstüm(üz) başım(ız) buz iğnesi", hangi yana gideceğiz?

İstanbul'u okudum sevgili şair, 'o siyah suya bakakal(dım). Ben de benzerim az buçuk İstanbul'a; "Onca iştiha içinde onca keder"! Sonra Eyüp... "Eyüp bu dünyada bir gurbet gibi durur" bilirim. "Boncuk ağaçları vardı"r hâlâ kıyıda. Sonra Bağdat'a vardım. Ve Gazze'de durup ağladım... Ne kadar vurdumduymaz, ne kadar keyyyifli ve ne kadar eminiz kendimizden. Bize dokunmayan yılanlar bin yaşıyor. "İkide bir lafını edince kefarete sanıyor"uz; "içi boşalıyor" vicdanın, "anlamıyor"uz!

Gazze'yi okurken, "bu çocuklar korrrrrrrkunc/ vurulmuş allahım." derken, bir çikolataya, Siirt'te bir krakere ve iki liraya kandırılıp tecavüz edilmiş çocukların haberini alıyorum. Beynimden vurulmuş gibi, beynimden, beynimden, beynimden!... Şair, beynimden vuruluyorum. Bu doğru olabilir mi, bu cahiliye devri, bu sırtlanlar, bu insandan aşağı yaratıklar, bizim dünyamızda yaşıyor olabilir mi? Bu dünya bizim mi sevgili şair! Cahiliye

devri bitmemiş miydi, bu sırtlanların yaşadığı ormanlara hiçbir peygamber inmemiş, hiçbir ayet gitmemiş olabilir mi? Onlar bir anadan doğmamış mıdır, bir kayadan yontulmuş olabilir mi? Yontulmuş bir kaya bile, 14 yaşında bir çocuğa ilısebilir mi? Bu yaratıklar korrrrrrrkunç Allahım, bunlar senin kulların mı?

Yalnız Bağdat'ta olmuyor bunlar, yalnız Gazze'de ölmüyor insanlık. Zulmü uzakta aramak boşuna... Hem Bachmann'ın dediğı gibi 'savaş açılmıyor artık, sürdürölüyor'. Sürdürölüyor tecavüz, ne varsa insanlık dışı, sürdürölüyor. "Bunca şey birbirini ite kaka oluyor / Ve katılaşıyor dünya giderek." Ve biz sevgili şair, kassssskatı, taşlar gibi yüreklerle izliyoruz olup biteni. Ve insanlık izliyor keyyyifle. Hem "İnsan; insan ne ki, / Şeytanın bacağı kırık kalıyor / İnsan derken". İnsan ne ki sevgili şairim, utanmak, utanmak, utanmak kapkara...

"Zalimin rişte-i ikbalini bin ah bile bazen / Kesmiyor, gördün işte, delik deşğim ben." Delik deşğiz, delik deşğiz, delik deşğiz şair!.. Dünya delik deşik, vicdan delik deşik, insanlık delik deşik, delik deşik her şey... Ve sen orada, o 'Soğuk Kazı'nın başında, bütün acılara göğsünü gererek, çağın vicdanı gibi için için kanayıp "Dünyanın acısı benden yırtılmış" diyorsun. 'Dilin hiç bitmeyen katedralinde çalışmış taş ustası' gibi, öyle ince, öyle derin, öyle büyük merhametinle...

Ne mutlu, ne mutlu, bizler seninle yaşadık! a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tolstoy'un karısı

Ali Çolak 2010.05.08

Edebiyat tarihi bir gün bazı kadınların itibarını iade edecekse, bu listenin başında kuşkusuz, yıllarca Lev Tolstoy'un hayatını kararttığı üzerinde neredeyse sarsılmaz bir kanaat oluşan Sofya yer almalıdır. Zira biz onu, büyük Tolstoy'u ömrünün son zamanlarında evden kaçırıp bir istasyonda acılar içinde ölüme terk eden huysuz bir kadın olarak tanımıştık.

Jay Parini'nin romanından uyarlanan ve Helen Mirren'in Sofya'yı oynadığı 'Son İstasyon' filmini (ölkemizde dün gösterime girdi) henüz göremediğim için perdeye nasıl bir portre yansıdığından habersizim. Fakat M. İlhan Atılğan'ın bu ayki Kitap Zamanı'nda kaleme getirdiğı yazı, hakikati bütün açıklığıyla ortaya seriyor.

İlhan Atılğan, Amerika'da geçen hafta yayımlanan bir biyografinin, Tolstoy ile eşi Sofya'nın ilişkilerine dair balonları maharetle patlattığını yazıyordu. Aleksandra Popoff'un 'Sofya Tolstoy' adlı eserinden öğreniyoruz ki, bize bir cadı olarak tanıtılan kadın, aslında evli kaldıkları yaklaşık 50 yıl boyunca kendini Tolstoy'a ve onun eserine adamıştır. Sofya kocasından 17 yaş küçüktü ve bir mektubunda, "Sadece çocukluğum ona ait değil." diyordu. Üçü bebekken ölen 16 çocuk doğurdu Sofya ve onların tamamını evde kendisi eğitti. Çiftliği idare etti. Tolstoy'un Savaş ve Barış, Anna Karanina gibi dev romanlarının taslaklarını günü gününe temize çekti. Kocasının bütün eserlerinin tanığı, düzeltmeni ve sonra da yayıncısı oldu. Tolstoy'a uygulanan sansürle mücadele etti; ölümünden sonra onun kütüphanesini katalogladı, eserlerini yaşattı, çeviriler yaptı. Ve daha bir sürü şey!.. Tolstoy da kimi eserlerinde doğrudan karısını anlatmış, kimisine de ondan derin izler aktarmıştı. Velhasıl Sofya, Tolstoy'un hem cefakâr karısı, hem ilham kaynağı, hem sekreteri hem de yayıncısıydı. Böyleyken edebiyat tarihinin insafsız bir karartma uygulayarak onu yokluğa mahkûm edişi, affedilir şey değildi. Bunu yaparak, Atılğan'ın dediğı gibi "mutsuz, yalnız ve aziz Tolstoy imgesini parlatmak" istemişlerdi sanki.

Bu biyografiyi okumak için ne kadar sabırsızlandığımı söylemeye gerek var mı? Sevgili kardeşim İlhan Atılğan, bu tür kitaplara tesadüf ettikçe, 'Hocam, tam size göre!' diye kıskırtıcı mektuplar yazar ve benim, İngilizce okuyamamaktan duyduğum tarifsiz kederi adamakıllı koyulaştırır. O da bilir ki ben, iyi bir biyografiyi bütün

kitaplara yeğ tutarım. Ve ne yazık ki Türk edebiyatı, 'iyi' biyografiler bakımından hayli fakirdir. Arkasında çok zengin bir tezkire geleneği olduğu halde (bkz: Prof. Dr. Mustafa İsen'in Kapı Yayınları'ndan çıkan, mürekkebi henüz kurumamış 'Tezkireden Biyografiye' adlı kitabı) Türkçe'de dört başı mâmur biyografilerin yazılamıyor oluşu hakikaten hüznü vericidir. Bizim akademisyenlerin çokça yazıp yayınladığı 'hayatı, şahsiyeti, eserleri' kalıbındaki kuru ve ruhsuz kitaplardan söz etmiyorum. Biyografi derken, Rüdiger Safranski'nin "Bir Alman Üstat Heidegger'i, Stefan Zweig'in o benzersiz biyografileri ve özellikle Balzac'ı, Neil McKenna'nın "Oscar Wilde'in Gizli Yaşamı", Volodia Teitelboim'in "Senin Zamanın Pablo Neruda"sı gibi derin, coşkulu ve büyüleyici eserleri kastediyorum. Zweig, "Otuz yıldır Balzac okuyorum." diyordu. "Geriye kalıcı bir şey bırakmak istiyorum, on yıllarca etkisini yitirmeyecek bir eser..." Ve bıraktı! Fransız edebiyatının Napolyon'uydu artık Balzac...

Bir biyografiden ne bekleriz? Söz konusu kişinin ruhunda gezinebilmek... Yaşamının bütün kuytularını görebilmek, eserinin ardındaki büyük sırrı keşfetmek; ailesini, çevresini, dönemini avucumuzun içi gibi kavramak... Ve bütün bunları, coşkuyla, lezzetli bir roman okur gibi takip edebilmek... Türk edebiyatında böyle kaç biyografi hatırlıyorsunuz? Aslında birer monografi olan Tanpınar'ın 'Yahya Kemal'i ve Orhan Okay'ın yenilerde çıkan Tanpınar'ı... Sonra Beşir Ayvazoğlu'nun Peyami'si, Ahmet Haşim'i, Yahya Kemal'i... Ve son yılların en iyi kitaplarından, Feyza Perinçek-Nursel Duruel'in kaleme aldığı Cemal Süreya... Toplasanız, iki elin parmakları kadar. Dostlarım, değerli akademisyenler gönül koymasın ama Türk üniversitelerinden biyografi yazarı çıkmaz. Biyografi, her şeyden önce sivil bir üslup gerektirir. Bizim akademi camiası, yazık ki böyle bir dilden mahrumdur. Dünyadaki leziz örneklerini gördükten sonra, kimse bize emir komuta zinciri içerisinde '...mıştır, ...maktadır' kalıbıyla yazılmış doktora tezlerini biyografi diye okutamaz.

Ne diyorduk, Sofya Tolstoy! Yüce kadın, kim istemez senin gibi bir yâr-ı sadık bulmayı! Umarım, hakikatin ortaya çıkışı ruhunu birazcık olsun dinlendirmiştir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sürü!

Ali Çolak 2010.05.15

Oturduğum parta, tahta masanın üzerine doğru eğilen hanımelinin kokusu, yukarıdan usul usul sızıp vazgeç diyor, vazgeç! Yazmayı bırak ve hayata bak...

Kargalar durup durup çığlık atıyor, yusufluklar, adı sanı bilinmez sinekler, bilumum kanatlı yaratıklar masanın üstünde dolaşüyor, bilgisayarın tuşları arasında geziniyor. Kavakların pamukçukları habire uçuşup saçlarıma konuyor ve sanki söz birliği etmiş gibi beni yazmaktan; ciddi hele olumsuz şeyler düşünmekten alıkoymak istiyorlar. Fakat hayır, onlara kanmayacağım!

Buraya, bu tahta masaya, bu börtü böceğin arasına çekip getiren neydi beni? Tekdüzelikten, birbirine benzeyen sözlerden, bakışlardan, iğrenç televizyon haberlerinden, göz göre göre savrulan yalanlardan duyduğum mide bulantısı, can sıkıntısı, kalp ağrısı... Yok, yok... Sadece şu son hafta yaşadığımız 'iğrençlikler komedyası' değil, hayatın kendisi, 'tekdüze' gidişatı!

Birkaç akşamdır, Hilmi Yavuz'un eski denemelerini okuyorum. "İnsanlar, Mekanlar, Yolculuklar"... Buradaki insanlar/portreler sanırım bugünlerde yayımlanacak "Belleğin Kuytularından" adlı 'portreler' kitabına girecek. O 'insan'lardan biri, Kemal Tahir... Onun 'özerk zihinli bir birey' oluşunu anlattığı yazıda, birbirine benzeyen kişilsiz ve kimliksiz insanlar olduğumuzdan yakınıyor Hilmi Yavuz. Şöyle diyor: "Farkında mısınız bilmiyorum, ama giderek birbirimize daha çok benzer olduk. Aşağı yukarı aynı sözcüklerle konuşuyor, aynı şeylerden haz

duyuyor, gündelik hayatımızı aşağı yukarı aynı normlar, aynı beğeniler ve aynı söylemlerle örgütlüyoruz. Giderek standartlaşan bir hayat tarzı hepimizi, sanki biz farkında olmadan, acımasızca kuşatıyor, içine alıyor. Bir 'sürü söylemi'nin sloganı sayılabilecek olan 'biz bize benzeriz' sözü geçmişten daha çok bugün için geçerli. Belki de, gerçek anlamda Şeyleşme (Reification) bundan öte bir şey değil! Aynı tezgâhtan çıkmış melamin tabaklar gibi birbirine tıpatıp benzeyen öznel..." Bu 'melamin tabaklar gibi' benzetmesine bayılıyorum. Şu bir zamanlar bakır tencerelerle değiş tokuş ettiğimiz melamin tabaklar...Bir örnek, pürüzsüz ve hatırasız... Neresinden baksanız korkunç! Hatırasız ve geleceksiz olmak... "Neredeyse bir toplama kampında adı, geçmiş, Tarih'i olmayan tutuklular gibi yaşıyor olmamıza az mı kaldı dersiniz?" diye soruyor Hilmi Yavuz; "Sartre'ın deyişiyle 'geçmiş olmayan birer gemi enkazı' gibi olmaya?"...

Garip ama gerçek, böyle bir korkuyu, 1925'te Stefan Zweig da duymuştu. "Dünyadaki tekdüzelik karşısında ürperti duydum." diye yazmış "Tekdüze Bir Dünya" adlı denemesinde. "Yaşam tümüyle değişiyor, her şey birbirine benzemeye başlıyor; kültürler bile bir düzene sokuluyor, tekdüze bir hale geliyor. Her topluma özgü gelenekler unutuluyor, kısmen yitiriliyor, giysiler bile üniformaları andırmaya başlıyor, alışkanlıklar uluslararası oluyor." Tacitus, buna 'gönüllü olarak köleliğe koşmak' diyordu. "Kendi kendilerini uşak yapanların kişiliklerini yitirme coşkusu bütün halk topluluklarını yıkıyor."

Modern dünyanın şehirlerinde artık 'özerk zihinli' bireyler değil, kişiliklerini yitirmenin coşkusuna kapılmış insanlar yaşıyor. 'Melamin tabaklar gibi', birbirinden ayırmak mümkün değil onları. Giyim kuşamları, saç modelleri, yürüyüşleri, hatta kullandıkları sözcükler aynı. Geçmişleri ve gelecekleri yok. Evlerindeki eşyalar aynı mağazalardan alınma ve sürekli yenileniyor. Geçmiş hatırlatan nesneler bulunmuyor artık o evlerde. Bu insanlar, günlük ihtiyaçların belirlediği ortak sözcüklerle konuşuyor. Kendilerini bir geleneğe ve kültüre bağlayan 'dilden' hızla uzaklaşıyorlar.

Mizaçları, kişilikleri biraz da içine doğulan kültür, mekânlar ve insanlar belirler. Bugünün çocukları, geçmişsiz ve geleceksiz evlere doğuyor. Ve hayata 'geçmiş olmayan gemi enkaz'ları arasında başlıyorlar. Kendilerine aynı ses tonunda, aynı kelimelerle seslenen annelerin elinde, birbirinin aynısı plastik oyuncaklarla, canlı robotlar olarak büyüyorlar. Bu geçmişsiz ve geleceksiz gemi enkazları arasından 'özerk zihinli bireyler' nasıl çıkacak? Zihinleri geçelim... Nev-i şahsına münhasır giyim kuşamı, bakışları ve ağzına yakışan yorulmamış kelimeleri olan insanlar bulmak için artık uzaklara, dağ köylerine gitmek gerekecek. Zweig haklı çıktı, "kendi kendilerini uşak yapanların kişiliklerini yitirme coşkusu bütün halk topluluklarını" yıkıp geçti. Global bir sürünün içindeyiz artık...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Göçmen kuşlar

Ali Çolak 2010.06.12

Bir vakitler oturup dertlenirdik. Şöyle herkesin, hepimizin üzerinde birleşebileceği bir değer neden yok? Hep ayrılık, hep kavga... Ortak bir sevincimiz olsa, hep birlikte alkışlayacağımız bir şey... Üzerinde kavga etmeden konuşabilsek, bir mutluluk çıkarsak oradan, biraz umudumuz kabarsa, olmaz mı? Nasıl desem, Ağrı Dağı, Kız Kulesi yahut ne bileyim Âşık Veysel gibi Barış Manço gibi... Bizde pek olmuyor böyle şeyler, sevinçlerde buluşamıyoruz.

Buluşamazdık daha doğrusu. Şimdi, o yakınmaların, bir duaya dönüşüp kabul olunduğunu görüyoruz. Duaların kabulünün de bir zamanı var. Türkçe Olimpiyatları, bu ülkede kim bilir kimlerin kabul olmuş duası... Birkaç yıldır

derinden derine gelişti, büyüdü; ortak bir sevinç ve umut olarak ilkyazların sonunda zamanımızı güzelleştirmeyi başardı.

Şüphesiz Türkçe Olimpiyatları son yüzyılda bu toprakların gördüğü en mutluluk verici olay. Türkiye'nin dünyaya sunabileceği en büyük marka. Size de ilginç gelmiyor mu? Yeryüzü kanunlarına göre böyle markalar, ülkelerin içinden doğar ve sınırları aşarak dünyaya açılır, başarısı arttıkça 'globalleşir'... Türkçe Olimpiyatları galiba genel geçer bütün kuralları alt üst etti. Dünyada doğdu, sonra büyümüş haliyle geldi Türkiye'ye. Hazıra konduk... Kökü bütün kıtalara yayılmış, fakat dalları Türkiye'ye sarkmış, meyvelerini içeriye veren bir ağaç gibi... Evet, kökü dışarıda, ama tohumu yerli. Buradan gidip oraların toprağına düşmüş, oralarda çiçeklenip büyümüş. Dışarıdan içeriye, globalden yerele bir gurur kaynağı, bir umut kaynağı olup çıkmış.

Bilmeyen yok artık. Türk okulları önce açıldıkları ülkelerin gözbebeğı oldu. Çok sayıda ülkenin dünya ölçeğinde belki de ilk başarısı, ilk madalyası onların eliyle kazanıldı. Türkiye'de çoğu insan habersizdi bundan. Dünya haritasına serpiştirilmiş bu ağaçlar, yan yana durup bir orman oldu sonra. Bu habersizliği uyandırmak için 8 yıl önce küçük bir buluşmayla olimpiyatlar başladı. Bugün artık, yaz başlarının beklenen büyük şenliğı, küresel moral kaynağı olarak bütün ülkenin beklediğı bir etkinlik... Türkçe Olimpiyatları, artık bütün şüpheleri, önyargıları, acabaları, 'değirmenin suyu nereden?'leri aştı. Ve topyekün bir sevinç, milli bir umut, bir sevinç gözyaşı oldu. Üzerinde hemen herkesin birleşebileceğı ender olaylardan biri olarak karşımızda duruyor. Her yıl sanki ilk kez yapıyormuş gibi tazeliğinden, heyecanından bir şey yitirmeden aynı tutkuyla bizi kendisine hayran bırakmayı başarıyor.

Ne mutlu, artık sevinç gözyaşlarından kızaran gözlerimizle birbirimize bakıp üzerinde konuşabileceğimiz bir şey daha var! Artık, dünyadan söz ederken savaşların dışında cümleler geliyor dilimize. Türkiye, barış ve umut, yan yana geliyor. Daha çok gelecek, daha çok uzayacak bu cümleler...

Bana öyle geliyor ki, yükselen bu kuleye bir tuğla koymak, çağımızın en şerefli işlerinden biri. Her tuğla, verilen her satır destek sahibini yüceltiyor. Elbette en büyük şeref o meçhul öğretmenlerin. Onlar, bilinmez kaldıkça büyüsünü koruyacak. Biz onları Türkçe konuşan eserleriyle tanıyacağız sadece. Meyvesini verip kendisi görünmeyen ağaçlar gibi... Yorulmaz, gücenmez, kibir bilmez, menfaat tanımaz talihliler... Dünyayı hâlâ güzel kılan başka zaman insanları. Onlarla aynı şarkıları söylediğimiz için şanslıyız. Ne mutlu bize, böyle talihlilerle aynı gezegende yaşıyoruz. Uzaktan gıptayla, imrenerek ve nazardan sakınarak izliyoruz onları. Artık sevin ve güvenle dönmene bak dünya! Her kıtada seni ayakta tutan melek yaratılışı sakınların var!

O çocuklar mı? Göçmen kuşlar gibi geldiler, üzerimizde şöyle bir uçup gittiler... Ömrü olan, seneye yine görecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaz için bir sandık kitap

Ali Çolak 2010.06.19

"Ben kendi payıma" diyor Borges, "hazcı bir okurum; bugüne kadar tek bir kitabı bile yalnızca eski olduğu için okumuş değilim. Kitabı, bana sunduğı estetik coşkular için okurum; o kitapla ilgili yorumlara ve eleştirilere aldırmam.

" O nefis konuşmaların yer aldığı "Yedi Gece" (Çev. Celal Üster, İletişim Yay.) daha pek çok sebep yanında, iyi bir okurun ayak izlerini takip ederek, edebiyatın nasıl bir haza dönüştüğünü görmek için de okunabilir, okunmalıdır. 'Kitabı, bana sunduğı estetik coşkular için okurum...' Hangi iyi okur böyle yapmaz ki! Bir edebiyat

okurunun serüveni, gerçekte haz peşinde tüketilmiş zamanların toplamıdır. Elbette 'görev' için okunmuş kitaplar da vardır fakat kütüphanelerin asıl rengini, zevkle okuyup büyülediğimiz kitaplar verir. Zaten bizi biz yapan kitaplar da bir şeyler öğrendiklerimizden çok, estetik zevkimizi belirleyen, beğeni düzeyimizi, hayat algımızı yükselten kitaplardır.

İyi bir denemeci olan Emerson, 'kütüphanenin, büyülenmiş ruhlarla dolu tılsımlı bir oda' olduğunu söylemişti. Borges, bu cümleyi, "Bu ruhlar, biz çağırdığımız zaman uyanırlar. Kapalı duran bir kitap yalnızca bir cilttir, başka şeyler gibi bir şeydir. Ama kitabı açmayagörün, kendini ellerinize bırakıverir, estetik bir olay gerçekleşir." sözleriyle tamamlar. 'İyi bir okur' olmaya niyet etmiş birinin, galiba önce, kitapları eline alınca 'estetik bir olay'ın gerçekleştiğine inanması gerekiyor. Peki bu nasıl gerçekleşecek? Mesela okumaya yeni başlayan birine kitabı eline aldığı anda 'estetik bir olay'la karşı karşıya olduğunu nasıl anlatacağız? Bunun zor fakat bir o kadar sevaplı bir iş olduğunu söylemeye gerek var mı?

Birine, söz konusu olan bir çocuksa, edebiyatın büyüsunü tattırmanın zorluğu ortada. Çünkü çocuklar, başta kelimelerin ve anlamın büyüüne değil, maceraya odaklanırlar. 'Olay' neredeyse her şeydir onlar için. Bu yüzden şiire pek gönül düşürmez çocuklar. Şiirin soyut dünyası onların ilgisini çekmez pek. Hal böyleyken, 'çocuk şiiri' diye bir tür bana oldum olası anlamsız gelmiştir. Ben kendi hesabıma, kızıma şiiri sevdirmeyi bir türlü başaramadım. İyi şairlerin en güzel şiirlerini bulup getirmeme, okutup ezberletmeme rağmen, bir şiir okuru olamadı henüz. Demek ki şiirin bir zamanı var. Öyle ya, şiir 'öğretilebilen' bir sanat değildir, tıpkı müzik gibi duyumsanan bir sanattır. Borges de öyle diyor: "...Ben(se) şiirin duyumsanmasına inanıyorum, öğretilmesine inanmıyorum. Okulda belirli metinlerin nasıl sevilleceğini öğretmedim; öğrencilerime hep edebiyatın nasıl sevilleceğini, edebiyatın nasıl bir mutluluk biçimi olarak görüleceğini öğrettim." Galiba asıl mesele bu: edebiyatın nasıl bir mutluluk biçimi olarak görüleceği...

Yaz hükümranlığını ilan etti, okullar tatile girdi. Şimdi her yerde 'yazın okunacak kitaplar' listesi dolaşıyor. Kimin için bu listeler? Bir edebiyat okurunun listeye ihtiyacı yoktur. Bunlar, 'boş zamanlarımda kitap okurum' diyen mevsimlik okurlar içindir. Yalnız, çocukları, okuma serüveninin başındaki 'aday'ları istisna tutmak gerekir. Okuma sevgisinin tutuşacağı buluşmalar için iyi bir vesiledir yaz tatilleri. Evet, şu yalancı dünyanın içinde başka bir âlem de mümkündür! Orada acılara bulanmış tarifsiz mutluluklar vardır.

Daha tatil başlamadan bir sandık dolusu kitap seçtik Ayşe'yle. Öyküler ve kısa romanlar... Artık iyi yazarları tanımanın zamanı geldi. Bitirdiği her kitabın ardından, ufak bir kazanç da sağlayacak benden. Böylece okurluk, çifte ödüllü bir serüvene dönüşecek. Fakat her şeye rağmen bu yolculuktan iyi bir okur çıkar mı, ondan emin değilim. Sonuçta, 'okur'luk, bütünüyle kişisel bir yolculuk. O öykülerin, romanların sayfaları arasında içinin sesine uyan kaç cümle bulacak; kendisini derinden sarsacak, önüne yeni bir âlem açacak hangi 'an'larla karşılaşacak, bunu kestirmek mümkün değil.

Okur-yazar anne babaların yapacağı, en fazla çocuklarını 'iyi' kitaplarla buluşturmasıdır. Onların, 'hiçbir yere götürmeyen' kitaplarla zaman kaybetmesinin önüne geçmek... Gerisi, o büyülenme anını beklemeye kalıyor. Bir gün, öyle bir kitaba rastlayacaklar ki, okumadan yaşanamayacağını fark edecekler. Ve önlerinde sonsuz bir evren açılacak. O zaman bize hiç mi hiç ihtiyaçları kalmayacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fusun Akatlı'nın öldüğü akşam

Gün aştı, aşıyor. Telefon çaldı. Hilmi Yavuz arıyordu, neşeyle açtım. 'Hocam, sesiniz çok yakından geliyor!' (Bodrum'daydı oysa) demeye kalmadan, o sesin içinden soğuk bir rüzgâr geçtiğini fark ediyorum. Kekeleyerek, zorlanarak 'Fusun Akatlı'yı kaybettik.' diyor. Sonra kesik kesik bir şeyler konuşuyoruz. 1944 doğumlu olduğunu, günde iki paket sigarayı, akciğer kanserini...

Kime söylemiştim? Galiba Selim İleri'ye... Tanışmayı, konuşmayı en çok istediğim, oturup bir konuşabilsek, çok iyi anlaşacağımıza inandığım insanlardan, yazarlardan biriydi Fusun Akatlı. Apayrı dünya görüşlerimize rağmen bunun böyle olacağından adım gibi emindim. Ben size bir şey diyeyim mi, ölüm gelince, dünya görüşü dediğiniz şey, hikâye! Söz bitiyor orada, susuyorsunuz. Kederli bir suskunluk...

Fusun Akatlı'yla niçin tanışmak, konuşmak istiyordum? Üzerimde hakkı olduğuna inanırım da ondan. Edebiyata, özellikle denemeye emek vermiş; dilin ve kültürün hakkını yılmadan savunmuş bir yazardı o. Ben denemeye bunca inanmış, güvenmiş ve ömrümü onun yoluna vermişsem, bunda pek çok yazar gibi Akatlı'nın verdiği 'güvence'nin de payı vardır. Onunla oturup deneme üzerine konuşmak, yıllar yıllar evvel bir sahaftan aldığım Yaz Başına Neler Gelir'i ne çok okuduğumu, ondan neler devşirdiğimi söylemek isterdim. Daha geçen hafta, bir grup liseli gençle atölye çalışması yapmak için Mardin'e giderken yanımda götürdüğüm, orada kimi paragraflar okuyup gençlere tavsiye ettiğim deneme kitaplarından biri de Yaz Başına Neler Gelir'di. Yazık ki o, bunu hiç bilmeyecek.

2006 sonbaharıydı. Hilmi Yavuz'un Zaman'da yazmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirip, ardından benim çok değer verdiğim bir insanı, Sayın Fethullah Gülen'i hakir gören bir yazısını okumuş, ne yalan söyleyeyim, hayli içerlemiştim. Bir dostum, o günlerde, başörtülü kızlar için sevgisiz sözler sarf ettiğini de söylemişti Akatlı'nın. Üzülmüştüm çokça, ona yakıştıramamıştım. Sonra bu köşede, "Fusun Akatlı'nın İçini Cız Ettiren Şey" başlıklı bir yazı kaleme aldım. Saygıyı elden bırakmayan fakat biraz iğneleyici bir yazıydı. Bilmiyorum okudu mu, okuduysa neler hissetti? Sonra, yazdıklarımın onu incitebileceğini düşünüp kaygılandığımı hatırlıyorum. Açıkçası ben, onun inananlar ve özelde Gülen hakkındaki haksız ithamlarının bilmemekten geldiğini düşünüyordum. Tanımıyordu, tanısaydı böyle düşünmeyecekti. Tanıtamamaksa bizim suçumuzdu. Yoksa bunca zeki, duyarlı, incelikli düşünebilen bir yazarın kimi kulaktan dolma bilgilere, önyargılı düşüncelere, kör kabullere eyvallah demesi akla uygun gelmiyordu.

Hilmi Hoca telefonu kapatır kapatmaz, aklıma o yazı geldi. İnce bir sızı... Dedim ya, ölüm her şeyi anlamsızlaştırıyor, kırgınlıkları da. Bir insanı incitmiş olmak ihtimali ve helalleşmeden onun dünyadan göçmesi içimde bir şeyleri yıkıp geçti. Kırgınlık, hesaplaşma duygusu, kötücüllük insanı küçültmekten başka neye yarar? Karmakarışık bir sürü düşünce... Sevgisizlik, dedim kendi kendime. Bütün mesele sevgisizlik... Her birimiz, kendimizi aşamadıkça, bizim gibi düşünmeyenleri, hatta hasımlarımızı bile sevemedikçe dünyayı güzelleştirmenin, yaşanır kılmanın imkânı yok. Akatlı'da eksik olan da buydu belki, tanımadıklarına, bilmediklerine karşı sevgisizlik...

Fusun Akatlı'nın öldüğü akşam, başka hiçbir işe el sürmeden, doğruca kütüphaneme gidip kitaplarını indirdim. Yaz Başına Neler Gelir'i, Edebiyat Defteri'ni, Kültürsüzlüğümüzün Kışı'nı karıştırmaya durdum. "Ölmek değildir ömrümüzün en feci işi/Müşkül odur ki ölmeden evvel ölür kişi" diyen şaire kulak verelim" cümlesiyle başlayan yazısını okurken buldum kendimi. "Sıralı ve sırasız ölümler, doğal sayılan ölümler, isyan ettiren ölümler, toplu ölümler, öldürümler, 'acı bir ölüm'ler, 'elim bir vefat'lar, bize değerler, değmeyenler, hayatını kaybedenler ve etkin veya edilgin intiharlar... Bize hep ölüm hakkında değil, hayat hakkında bir şeyler öğretiyor." diyordu. Evet, 'hayat' hakkında bir şeyler öğretiyor her ölüm. Sevgisizliğin açtığı yaralar hakkında, herkesi sevebileceğimiz hakkında, dünyanın cedelleşmeye değmeyeceği hakkında bir şeyler...

Fusun Akatlı'nın öldüğü akşam, karşımda onun kitap kapağında gülümseyen fotoğrafı, bunları düşündüm. Sonra balkona çıktım, gökyüzü sonsuz genişti. Işıldayarak göz kırpan yıldızlara doğru bakıp mırıldandım: İnsan ölüyor işte, birbirimizi severek, anlayarak yaşayabilirdik!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dar vakitler

Ali Çolak 2010.07.17

Sabah pencereye çıktım, el sallayacaktım. Dönüp bakmadınız. Hışımla çıkıp gittiniz, bir gülümsemeye fırsat vermeden. Ben de öylece arkanızdan... Kimse kimseye el sallamıyor artık.

Bu sabah ezanları çok kısa sizin. Hep böylesiniz. Uyur uyumaz, geceler bir tutam, hop ayakta, rüyasız. Ala gün sokaktasınız. Yürüyüş yolundaki kadınlar böyle haldir huldur. Çöpçüler alelusûl, sokaklar nefes nefese... Asansörler ine çıkı ölüyor. Servisler birilerini alıp alıp gidiyor. Otobüsler erken. Hem bu metrobüsler, tramvaylar, taksiler çok hızlı. Trenler, vapurlar ateş alırcasına yanaşıp kalkıyor, nereye? Kimseler kimseleri beklemiyor, kaptanlar yolcuları tanımıyor. Ah Neveser! 'Başka devirlerin, başka âlemlerin vapuru'... Feneryolu'nda Ziya Osman Saba'yı bekliyordu.

Kuşluk diye bir vakit vardı, bilmezsiniz. Sabahı uzatır, öğleyi geciktirir. Gün mızrak boyu yükselir; saate bakılmaz, vakit unutulur. Hem bir günde kaç mevsim vardır, gidilir gelinir. Başka evler, başka zamanlar, başka kederler... Oysa sizin hikâyeniz size yetiyor. Sizin kendi hesabınız, hayat tarzınız, bir tutam gününüz, yetiyeceksiniz.

(Siz böyle olsun istemezsiniz)

Ben şimdi, hadi gelin biraz oturup dertleşelim desem... (Hem bu 'dertleşmek' sözcüğü başka bir dilde var mıdır, baktınız mı hiç?) Vaktiniz yok. Zaten gözleriniz davetsiz. Az kaldı görmezden gelecektiniz. Beni nerden bileceksiniz? Huzursuzluğum dışa vurmuş oysa, üstüm başım hüznün. Gözlerimde bir sürü soru, hem dokunsanız ağlayacak. Ama 'yoğun'sunuz siz, çok... Boş verin!

(Siz geniş zamanlar umuyordunuz)

Siz hemen unutuverdiniz. Duymuş muydunuz? Çocuklar ölüyor, trafik kazalarında. Bir aileden yedi kişi, üçü çocuk. Unuttunuz tabii, okuldan gelirken, tramvayın altında... Ertesi sabah, gelip geçti yine herkes, alışverişe el ele. Ne çok çocuk ölüyor değil mi? Üç kardeş, bir odada, soba dumanından zehirlendi. Sabah, evleri bomboştu. Bir adam, kız çocuğuna hamile karısının burnunu, kulağını... Duymuş muydunuz? Bir havan topuyla on üç yaşında bir çocuktu, kız. Evet, çok çocuk ölüyor değil mi? Oluyor böyle şeyler. Siz hep unutuyorsunuz. Başka şehirlerde, başka evlerin, başka insanların acısı... Aman, Allah korusun!

'Yoğun'sunuz siz. Bunca yapılacak iş, aldı verdi, getir götür. Vaktiniz yok.

Birazdan çıkacaksınız. Şöyle biraz alışveriş, kafe filan. Rahatlar insan tabii. "Bakın bunlar yeni çıkmış. Aaa, harika! Sudan ucuz... Yakışıyorsa giyeceksin, kim ne karıştır! Ben karar veririm buna. Bu benim hayatım, öyle değil mi? Delinin zoruna bak! Az yemek lazım ama yapamıyoruz işte... Bunlar çok sağlıklıymış. İnsan kendine bakmalı bu yaşlarda. Onunki de yaşamak mı Allah aşkına! Hem ben demiştim. Bana sormadı ki... Ben olmasaydım zor

yapardı. Dediğim yere geldin mi şimdi? Çok sıkıldım. Hafta sonu bir çıkıp gitsek diyorum. Hem hava almış oluruz. Çocuklar da eğlenir. Ben biraz kilo mu aldım ne? Yok canım! Akşama ne yemek var tatlım?"

Anladım, meşgulsünüz çok.

Aslında şey diyecektim, hani bir akşam otursak şöyle.

Bakın, böyle deyince kimi hatırlıyorum. Ah, Katherine Mansfield, Çehov'a gerçekten âşık mıydınız? Hani akşamları diz dize oturup aşktan, hayattan ve edebiyattan konuşmak isterdiniz. Konuşsaydık diyorum... Eski günlerden filan. Neydi o günler değil mi? Evet ya, ne varsa eskilerde! Zaman değişti tabii. Hiçbir şey yerinde durmuyor...

Neyse neyse... Vakitsizliğin gözü kör olsun! Kimselerin vakti... Hayır, hayır... O bildiğiniz değil, başka dizeleri var Gülten Akin'ın: "Bilmezler bilseler yaşarlardı / onlar iş oynarlar sevgi oynarlar / üstü örtülü giyinik utançlı." O, yaşıyor bilgelik katında yalnız ve usulca. Siz habersizsiniz. Belki bir gün konuşmak istersiniz. Belki de kim bilir...

"Bir ben miyim yalnızlığa yenilen sen, sen sen."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İhtiyarlara yer çok!

Ali Çolak 2010.08.07

Bir pazar sabahı yatağımda uyanmaya çalışırken, salondaki televizyonda çok da alışık olmadığımız tonda konuşan bir kadının, içinde kederler gezinen sesi odaya doluyor ve kimi tanıdık kelimeler ve huzur veren boşluklarla beni kendine çağırıyor.

Garip ama bana hitap eden bir şeyler var bu seste. Çaresiz gidip televizyonun karşısına oturuyorum. Konuşan, evet, yaşlı bir köylü kadın. Alelade bir köy evinin avlusuna oturmuş, 'Yel gibi geçip gitti ömür' diyor. Yıllar önce göçmüş eşini anlatıyor, çocuklarının pek arayıp sormadığından yakınıyor. Ağrılarından söz ediyor. Bazen duygulanıp göz pınarlarında yaşlar biriktiği oluyor. Ara sıra duruyor, düşünür gibi yapıyor. Sonra yine yüksek perdeden, 'Düşmez kalkmaz bir Allah' diyor. 'Çoluk, çocuk... Herkes yerinde sağ olsun!' Kedisini, çiçeklerini, avluları silip süpürdüğünü, şimdilik elinin ayağının tuttuğunu anlatıyor. Nasıl konuşuyor Yarabbi!

Duraksamadan, kekelemeden, yerli yerinde; dört başı mamur bir metni okuyor gibi. Ümmi bir köylü kadın, hayatın öğrettiği görgüyle nasıl mükemmel ve dokunaklı konuşuyor! Yufka yürekli ben, hiçbir sebep yokken ağlamaya başlıyorum. Ne zaman böyle bir kadın görsem gözümün yaşına hükmedemem. İhtiyarlar, garip bir şefkat hissiyle beni mütemadiyen ağlatırlar.

Programın adı, 'Ömür Dedikleri'. Pazar sabahları, rastladıkça televizyonun karşısına geçiyor, Anadolu'dan çıkıp gelmiş, her birinde yakın akrabalıklar sezdiğim ihtiyar insanların sergüzeştini dinliyorum. Görüp geçirmiş, kanaatkâr, yoksulluğu şükre dönüştürmeyi başarmış bu insanların hayatı bende, yazılmamış bir hikâyeyi okuyor duygusu uyandırıyor. Ve gariptir, onları dinlerken iyilikler denizine açıldığımı, arındığımı, hafiflediğimi fark ediyorum. Nedir beni böyle hafifleten; onların o yalın, riyasız konuşmalarında ne buluyorum, bunu size anlatabileceğimi sanmıyorum.

Doğrusunu isterseniz, ihtiyarların hikâyesinde beni çeken bir şey var. Belki çocukluğumun daha çok onlar arasında geçmesinden. Belki anlattıklarının bir yerine dahil oluvermemden. Belki yüzlerindeki duruluğun, riyasızlığın kıskırtıcı davetinden, kim bilir... Her neyse bu sebep, büyük kentlerin caddelerinde yahut bir pazar

yerinde, bir parkta, cami avlusunda, bir hastane bahçesinde, onlardan biriyle karşılaştığımda, ailemden birini görmüş gibi sevinir, duygulanır, hasretlenirim. Kimi zaman acıma hissiyle, kimi de şefkat ihtiyacıyla gidip ellerine sarılmak istediğim çoktur. Neresinden baksanız kederli bir hikâye sürüklerler peşlerinden.

Asıl kederli olan, Anadolu kasabalarından, köylerinden hatta yaylalarından çıkıp gelmiş ihtiyarların vaziyetidir ki adamakıllı sarsıcıdır. Buralı değildir onlar. Yanlış yerde bitmiş bir ağaç gibi huzursuz, iğreti yaşarlar. Kendileri de farkındadır bu yabansılığın, ne çare kader!.. Şehrin ruhuyla hiç mi hiç uyuşmayan eşkâlleriyle, ellerinde baston, vücutlarını zoraki sürükler dururlar. Eminim ki gönülleri, akıllarından geçenler, ayaklarının bastığı kaldırıma hiç uğramaz. Kim bilir hangi bahçenin çardağında, hangi evlerin taraçasında, hangi yayla yollarında gezinmektedir? Bıraksanız uçup giderler...

Tanıdığım şunca insan, okuduğum onca kitap beni huzurlu bir emniyet duygusuyla kuşatmazken, uzaktan gördüğüm bir ihtiyar kadına, beli bükülmüş bir pîri faniye âşinalık duyuverişim, biliyorum akla sığar şeylerden değil. Onlarda, televizyonda konuşan o kadının sesinde olduğu gibi, insanı davet eden bir şey var, şu bizim aristokrat ortamlarda olmayan, okuduğumuz kitaplarda yazmayan bir şey... Onlarda sihirli bir güzellik, tanımlanamayan bir iyilik var. Bana öyle gelir ki, insan en güzel burada, bizim topraklarımızda yaşlanır. Dünyanın en güzel ihtiyarları buralarda yaşar. Ait oldukları yerde hayatı bekler gibi dipdiri bir azimle gezinen bu insanlar, iğreti durdukları şehirlerde bile bizi daima şu boş ve anlamsız günlerimizin, şu bencil hayatımızın dışına, sonsuz iyiliklere çağırırlar. Ve ben, bir gün onları yitireceğimizden, gün gelip bu insan tipinin yeryüzünden bütünüyle silineceğinden korkarım. Bir düşünsenize, o zaman dünya ne kadar tekdüze, ne kadar bencil ve ne kadar riyakâr olur!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dursa diyordun işte durdu zaman!

Ali Çolak 2010.08.14

Bugünleri nasıl beklediğimi bilemezsiniz. Günlerin nasıl çıldırmış gibi akıp gittiğini, haftaların birbirine ulandığını, mevsimlerin şöyle bir görünüp geçtiğini...

Ve benim her akşam korkunç bir yılgınlıkla, çaresiz eve döndüğümü bilemezsiniz. Silahlarını teslim etmiş bir komutan gibi... Zaman ışık hızıyla akıp geçiyor ve onu yavaşlatacak bir güçten yoksunuz. Bizim büyük çaresizliğimiz, onu büsbütün şımartıyor, küstahlaştırıyor. Yüzümüze bile bakmıyor artık, mütemadiyen alaycı... Bize günlerin soluk fotoğraflarını bırakıyor, ısırlıp atılmış meyveler gibi, bir yığın yaşanmamış, dokunulmamış, zarfı açılmamış an... Arkalarından bakıp kalıyoruz yazık. Sonra Yakup Kadri gibi vahlanıyoruz: "Yıllar yârlardan, yârlar yıllardan vefasız. Kara baht bir kasırğa gibi. Bu ne baş döndürücü iş? Geceler günleri, günler geceleri, cefalar cefaları kolluyor. Saçlarımızda aklar akları, alnımızda çizgiler çizgileri doğuruyor..."

Geçmeyen zamanları nasıl beklediğimi bilemezsiniz. Güneş gökyüzünde bir yere takılıp kalsın ve zaman dursun, geçmesin! Saatler akmasın, hayat yavaşlasın. Çocukluğun sonsuz oyunlarına daldığımız günlerdeki gibi akşam olmak bilmesin. Ve biz, bir şehirden diğerine, bir mahalleden ötekine, bir işten başkasına geçelim. İnsanlar, mekânlar, olaylar çoğalsın günün içinde. Uç ucuna ekleyelim yaşantıları, çoğaltalım. Dakikaları adamakıllı elimizde tutmadan bırakmayalım. Avuçlarımıza alalım, evirip çevirelim, gözeneklerine bakalım, koklayalım, tadına varalım. Anlar çoğalsın, çoğalsın, genişlesin etrafımızda bir okyanus gibi zaman. Lezzetini dudaklarımızda, damağımızda hissedip saliverelim sonra anları. Biz adamakıllı yaşadık diyelim. Yaşadık ve zamanın tadına vardık! Bir sürü ölümsüz hatıra, zevalin önünden kaçırılmış bir kucak hayırla çıkalım yarına. Çok şükür diyelim, çok şükür, bugünümüz düne benzemedi.

Can sıkıntısını nasıl özlediğimi bilemezsiniz. Ilık bahar günlerinde sırtlarını duvara yaslamış güneşlenen, sigara üstüne sigara yakarken ellerindeki çubukla habire toprağı eşıleyen ihtiyarlar gibi vaktin geçmediğinden yakınmak isterdim. Onlar gibi kaygısız, yavaş... Oturup bir şeyler okuyayım, yazayım. Dışarı çıkıp dolaşayım, biriyle dertleşeyim, dolanıp yine masama geleyim ve fakat zaman olduğı yerde saysın. Eve doğru çıkınca, bir yığın zaman kalsın, daha bir sürü iş için. Ve oturup sızlanayım, "Vakit geçmiyor, can sıkıntısından öleceğim!" Gece yarısı başımı yastığa koyduğumda şaşırayım. Ne uzun bir gündü! Gün boyu yaptığım işler, gördüğüm insanlar, gezdiğim mekânlar birbirine karışsın. Allah'ım diyeyim, ne çok şey yaşamışım, bunları bir güne nasıl sığdırdım!

Oruçlu geçen uzun, upuzun günlerdeyiz şimdi. Yakıcı güneş, boğucu hava, açlık ve susuzluk... Uzaklarda, çok uzaklarda bir yudum suyun hayali. Bütün günü bir bardak suyu bekleyerek geçirmenin yaşattığı doluluğı anlatamam. Beklediğiniz bir an var ve gelmek için hiç acele etmiyor. Salınıyor, nazlanıyor, kendini unutturmak için elinden geleni yapıyor. O çıldırmış gibi akan söz dinlemez dakikalar öyle ağırdan alıyorlar ki işlerini, boğucu sıcaklardan nefessiz kalmış gibi sürünerek, yalpalayarak gönülsüz gidiyorlar. Güneş yerinde sayıyor, saat kıpırdamıyor, akşam olmuyor. Acıkıyor, susuyor ve tükeniyorsunuz. Diliniz bir külçe gibi ağzınızda. Konuşurken kelimeler birbirine dolanıyor. Sükût içinde çaresiz, bekliyorsunuz. Çok şükür, vakit geçmiyor...

Vakit ikindiye zoraki buluyor. Sabah, eski bir tarih gibi gerilerde, soluk... Gözlerimizi kısıp ufka, uzaklara bakıyoruz. Akşam görünmüyor. Geçmiyor vakit. Çok şükür, vakit geçmiyor! Bir şeyleri beklemenin uysal saadetiyle akşamı, o bir bardak suyu gözlüyoruz. Ona kavuşunca sünmüş, tükenmiş bedenimize can gelecek. Dirilip günün kalan yarısına yeniden başlayacağız. Önümüzde, yaşanmamış upuzun saatler. Yeni bir gün gibi davetkâr, bekliyor olacak gece. Haydi diyecek, tut elimden...

Zamanı yavaşlatan orucun sahibine nasıl şükrediyorum bilemezsiniz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gelecekteki okura...

Ali Çolak 2010.08.21

Refik Halid Bey en çok hünnap reçelini severdi. Frenk üzümü ile çilek de hoşuna gitmiyor değildi.

Çocukluğunda Bursa'dan salep reçeli de getirttikleri olurdu ama o yeşilimtrak kabuğı içinden yine yeşilce eti ve beyazımsı çekirdeğı sezilen hünnap reçeline bayılırdı. Zencefil reçeliyse adamakıllı tuhafına giderdi. Onun zamanında elbette icat edilmemişti ama tadına bakabilseydi adım gibi eminim ustamız domates reçeline de tutulacaktı.

Evet, domates reçeli! Ali Çolak da bu yaz, söylemesi ayıp mükellef bir kır kahvaltısında tadıp uzun zaman bu nefis nimetin neden mamul olabileceğini düşünmekten helak oldu. Bu tat bir yerlerden tanıdık geliyordu ama neydi? Kavun olabilir miydi? Yok, daha çok portakal kabuğı tadı vardı. Acaba ne? Uzunca süren bir meraklı bekleyişten sonra işletmenin sahibesine sorduğumda kulaklarıma inanmadım tabii. Yediğim, domates reçeliydi! Yüklüce bir servete kıyıp kavanozlar dolusu satın almayı hayal ederken, sadece tadımlık yapıldığını, ellerinde ilaç niyetine bile olsa bir kavanoz bile kalmadığını öğrenince nasıl üzüldüğümü anlatamam. Reçel, insanoğlunun hele bu topraklarda yaşayan kadınların elinden çıkmış en leziz, en latif, saygı duyulması icatlardan biridir. Kiraz, vişne, çilek, üzüm ve ayvaya eyvallah, lakin gül yaprağı, kavun, karpuz ve portakal kabuğı, turunç,

yeşil ceviz, domates hele patlıcanı insan nefsinin aciz kalacağı bir lezzete dönüştürmek, aklın alacağı işlerden değil.

Ramazan günü böyle lezzetli nesnelerden söz açmak da nereden icap etti diyebilirsiniz, deyin. Ben de derim ki reçel, iftar ve sahur sofralarının kadim ve vazgeçilmez tatlarından biridir ve onu anmak, unutmamak, unutturmamak icap eder. Refik Halid Bey, çocukluğundaki ramazanlardan söz açarken, oruç başlamadan bir iki hafta evvel uzunca bir erzak listesi çıkarıldığını, sonra evin kilerine teneke teneke, çuval çuval, kutu kutu tereyağlarının, unların, kaşarların, reçel kavanozlarının sıralandığını yazar. Allah ondan razı olsun, bu sayede biz de bugün, 1900'lerin başlarında ramazan ayı nasıl karşılanırdı, evlerde ne yenip ne içilirdi, fakir fukara paşa konaklarında nasıl iftar eder ve kaç çeşit yemeğe kaşık çalardı, bunları öğrenebiliyoruz. Tabii, yemekleri anlatma bahsinde Ahmet Rasim'in eline su dökecek kimse çıkmaz. Şimdi biz, onun sayıp döktüğü sofralardan söz açarak milletin orucuna halel getirmeyelim.

Peki, neden söz açıyorum reçellerden, sofralardan? Şunun için... Biz bir dönemin günlük hayatını, yeme içme alışkanlıklarını, ramazan ve bayram âdetlerini o günleri cömertçe anlatan yazarların, Cenap Şahabeddin, Refik Halid, Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi, Halit Fahri, Refi Cevat, Ruşen Eşref gibi kalem sahiplerinin kitaplarından öğreniyoruz. Onlar yazmasaydı, konaklara, mutfaklara, kilerlere, mangal başlarına kadar sokulmamız mümkün olmayacaktı. "Berat kandili gelince evlerde ramazan hazırlıklarının başladığını, iki hafta süren bu hazırlık esnasında evlerin baştan başa yıkandığını, günlerce tahta gıcırtilarının, İstanbul şehrine, sokaklarından kağnılar geçen bir Anadolu kasabası ahengi verdiğini" hangi tarih kitabı yazardı?

Bizim de gelecek zamanlarda yaşayacak meraklı torunlarımıza, mesela bir asır sonraki okurlara bugünün ramazanlarını anlatmak gibi bir sorumluluğumuz yok mu? Olmalı... Yoksa onlar nereden bilecek 2010 yılının ramazan ayında iftar sofralarında neler yendiğini? Karpuzun fiyatının mübarek ramazan başlayınca birden nasıl üç katına çıkıverdiğini, televizyon kanallarında diyetisyenlerin, doktorların 'kimler oruç tutamaz' fetvaları verdiğini, iftar saatinde Sultanahmet Camii avlusunun iğne atsan yere düşmez vaziyette olduğunu, insanların sahur vakti Eyüp Sultan'ı bir bayram yerine çevirdiklerini nereden bilecekler? Bilmeyecekler... Bu yüzden 'yaşayan ramazan'ı yazmak bizim boynumuzun borcu. Biz yeter ki yazmaya niyetlenelim, belki zencefil ya da salep reçeli yok sofralarda ama güllaç var mesela, binlerce kişinin birlikte oturduğu iftar sofraları var... Sahurlarda bayram yerine dönen Eyüp Sultan'ı, iftarda Sultanahmet Camii avlusunda yaşanan şenliği birileri yazmalı. Böylece yüz yıl sonraki okurları evlerimize, sofralarımıza, teravihlere davet edebiliriz, hatta Ramazan'da Caz konserlerine...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dikkat, siyasî yazıdır!

Ali Çolak 2010.09.11

Seçim meydanında konuşan Türk (ya da Kürt, ne fark eder) siyasetçisinin bir dövüş horozu, evet evet nefretle kabarmış bir dövüşçü horoz!... Güreşmeye hazır, şehvetli bir boğa yahut arenada kapışmayı bekleyen bir gladyatör olmadığını kim iddia edebilir?

Tribünlerde aklını ve duygularını liderinin emrine vermiş; coşmaya, coşturmaya hazır, kürsüdeki savaştının zaferinden emin, rakiplerin yerle bir olduğunu görmeye gelmiş coşkulu bir kalabalık! Cazgırlar, duyguların gözeneklerini açmak, uyuşan uzuvları harekete geçirmek için var güçleriyle bağırıyor, dağılmış fikirleri topluyor, ortalığı ayağa kaldırıyor ve kitle, savaşı izlemek için nefesini tutmuş bekliyor. Derken, muhteşem zırhları içerisinde, savaşçı alana giriyor ve başlıyor kıvılcımlar saçan kılıcını sallamaya.

Bunun adına bizde 'miting' diyorlar. Uygur ülkelerde mitingler, liderlerin belâgatıyla, sözün etkileme gücü ve insanların gündelik hayatına değen sorunların çözüm teklifleriyle değer kazanır. Bizde, geride bıraktığı hasarla, kırıp geçirilen düşman (!) sayısıyla, ölçülüyor. Lider, dövüş meydanındaki horoz gibi rakibinin ibiğini, yüzünü gözünü gagalayıp al kanlara batırıyor, kızgın boğalar gibi boynuz vuruyor. Onun her öldürücü darbesinde kalabalık coşuyor, bağırıyor, tezahüratla kendinden geçiyor ve daha fazlasını istiyor. Vuruşların şiddeti arttıkça coşku meydandan taşıyor. Yaşa, var ol, Türkiye seninle gurur duyuyor! Düşmana (!) yuh'lar, yazık'lar, kahrolsun'lar...

Ben bu meydan dilini, bu siyaset yapma biçimini, ta 70'lerin ortalarından beri biliyorum. Fakat sanırım o yıllarda (onları olumlayacağım hiç aklıma gelmezdi, yazık!) meydan konuşmalarının içeriği bu kadar bayağı, bu kadar belden aşağı, bu kadar incir çekirdeğini doldurmaz cinsten değildi. Doğrusu, Demirel'in kaba da olsa bir mizahı, Ecevit'in yarım yamalak bir entelektüel tarafı, Türkeş'in bir karizması vardı. Şimdi onların karikatürlerini dinlemek/ izlemek mecburiyeti, insanın tahammül mülkünü yıkıyor ve hakikaten dehşetli bir umutsuzluk, can sıkıntısı ve en kötüsü de korkunç bir mide bulantısı hâsıl ediyor.

Siyasetin kavga ve savaş dilinden başka bir dili olması gerekmez mi? Ya da biz bu dili neden bilmiyoruz? Siyasi rakibinin soyunu sopunu, evini barkını, musluklarının rengini, karısının ve çocuklarının kökenini sorgulayarak, onu gagalayarak, kanatarak, yara bere içinde bırakarak saf dışı etmek hangi kültürün ürünü? Siyaset kültürünün mü, savaş kültürünün mü? Her türlü hilenin, yalanın, iftiranın, belaltı vuruşun mubah sayıldığı bir savaş kültürü bizde var mı? Savaşlarda bile düşmanına onurlu davranmış bir geleneğin takipçisi olduğunu iddia eden bir toplumda siyasetin, onursuzluğun her türlüşünü yöntem olarak kullanması nasıl açıklanabilir?

Meydanlarda ve sokakta yürütülen referandum propagandası, bu ülkede siyaset yapma biçiminin uygarlaşma anlamında bir adım ileri gitmediğinin, aksine illelliğe ve bayağılığa doğru yuvarlandığının apaçık göstergesi. Toplumun belli alanlarda başardığı dünya ile bütünleşme, evrensel barış kültürü, teknolojik ve kültürel ilerleme, siyasete bir gram bile yansımıyor. Siyaset, ilkçağlarda egemen olan, rakibini her türlü hile ile yok etme stratejisini benimsemiş gidiyor. Vicdan, nezaket, zarafet, asgari saygı siyasetin sürgülü kapısından içeri giremiyor. Türk siyasetçisi, yarım asrı aşan çok partili siyaset tecrübesi içerisinde kavgadan başka bir dil geliştirmeyi başaramadı. Siyasi liderler, sözün etki gücünü keşfedemiyor. Mizah ve nükte, bir dil olarak onların literatüründe yer almıyor.

Böyle bir ortamda gidilen referandumdan çıkacak sonucun ne anlamı var? İç barış günden güne dinamitleniyor, kitleler arasındaki sevgi ve güven ortadan kalkıyor. Toplum tam ortasından sertçe bölünüyor. Sevgisizlik, vicdan zaafiyeti, hınç kültürü, güven aşınması hangi galibiyetle teskin edilebilir; yok olan toplumsal barışı hangi anayasa sağlayabilir? Gönülleri hangi referandumla birleştirebiliriz?

Bana, bunları anlayabilecek bir siyasi parti gösterebilir misiniz? Meydanlarda gırtlığını yırtarcasına bağırarak kimi liderler, şehvetli taraftarlarının nümayişleri arasında acaba sevginin, şefkatin, vicdanın sesini nasıl duyacaklar? Siyaset bana uzaktır, uzak olsun! Fakat böyle giderse benim gibi düşünen bir avuç azınlık için bu ülkede yaşamak adamakıllı azap olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Beni burada arama'

Şengül teyzem ölmüş... Ne kadar kolay söylüyorum bunu. Her şey bu kadar yalındır aslında. Yağmur yağar, güneş açar, akşam olur, uyursun. Biri ölür, biri evlenir, bir bebek doğar.

Okullar açılır, pazara çıkarsın, balkonda oturup çekirdek çıtlatır bir kadın ve günler böylece geçip gider. Bir şair, Gülten Akın, kim bilir ne zaman, "Sonra işte yaşlandım" demişti. Böyledir yaşamak, 'şol yel esip geçmiş gibi'...

Şu dünyalılardan, (ben de onlardan biri değil miyim?) mesela eylül serinliklerini, bahçelerde, sararmış asma yaprakları arasındaki son üzüm salkımlarını, ağaçların tepesinde kalmış uzak cevizleri, kızarıp çatlamış narların içinde görünen iri taneleri, ayvaların yüzündeki sarı tüyleri, pazartesi okula başlayacak bir yatılı mektep çocuğunun kalbini sıkıştıran gurbet sancısını, yeni evlenmiş bir kızın gelin evindeki o ilk şaşkınlığını düşünmeyip de hâlâ referandum sonuçlarıyla, 'mahalle baskısı' gibi bayağı kelimelerle, oy veremeyen bir adamın çaresizliğiyle uğraşılıyor olması beni fena halde endişelendiriyor. Ben bu insanlardan korkuyorum azizim. Bunlar hayatı anlamıyorlar. Burada kazık çakıp kalacakmış gibi habire üstünü kazıyorlar dağın. Oysa derinlerde, derinlerde anlam!

Hayat, Şengül teyzemin ölümü kadar usulca geçip gidiyor aramızdan. Bakın benim şu penceremin tam karşısında kalmış el ayası kadar son arsanın köşesine bir apartman dikiliyor. Dakikada bir, dev gibi kamyonlar girip girip çıkıyor. Kum getiriyor, hafriyat götürüyor. Şimdi oraya on katlı bir apartman dikilince ne olacak? Benim bakıp bakıp ferahladığım Halkalı sırtlarındaki sıra ağaçların önü kapanacak. Çirkin bir apartmanın duvarlarına bakıp kahrolacağım. Ağaçsız kalacağım, üzüleceğim, hayat damarlarımdan biri daha kopmuş olacak. Temcit pilavına kaşık sallar gibi referandum sonuçlarını tartışan hanımefendilerin, beyefendilerin bundan haberi var mı?

Uzun lafın kısıası, biz ayrı dünyaların insanıyız arkadaşlar! Başka dillerde konuşuyor, başka hassasiyetlerin esiri olarak yaşıyoruz. Bu yüzden boşuna çabalamayalım, sizinle anlaşılamayız. Siz sandıktan çıkan yüzde bilmem kaçla mutlu olur yahut üzülsünüz. Bunlar benim umurumda olmaz. Siz rakamlara, yüzdelere bakarsınız, ben iç burukluklarına, gönül kırgınlıklarına, bir anlık sevinçlere, belli belirsiz hülyalara bakarım. Siz burada, bugünde, zaferde veya hezimetle yaşarsınız. Ben geçmişlerde, eylülde, okul yollarında, tuz buz olmuş hayallerde, roman kahramanlarında, unutulmuş şarkılarda, Şengül teyzemin bir bayram günü ardından bakakalmış gözlerinde yaşarım. Sizinle konuşurum, aranızda gezinirim, hatta gülümserim size, sorularınıza cevap da veririm belki, ama o kadar işte! Beni burada aramayın lütfen!

Aramızdaki bu derin ayrılığın bir gün nereye varıp dayanacağını ben de kestiremiyorum. 'İnceltilebilen yalnızlıklar' diyor bir dostumuz, benimle aynı topraklardan, aynı huzursuzlukların emzirip büyüttüğü Hasan Ali Toptaş. Bazı yalnızlıklar, 'dostlarla buluşunca, müzik dinleyince, bir kitaba dalıp gidince incelir'miş. Bizimki 'hakiki yalnızlık', 'belki doğduğu andan beri (insanın) alın yazısına dönüşen ve hiçbir şeyle eksilmeyecek' cinsten... Biliyorum, ya da habersizim, bir yerlerde aynı kederleri taşımaktan yorulmuş 'hakiki yalnızlar' var. Şehrin kim bilir hangi köşesinde, şimdi benim gibi bir pencerenin önünde, bir dize okuyup hafifliyor. "Ah büyük aşk, küçük sevgili!" Daha uzaklarda belki, oturmuş, 'Sözler'de kayboluyor: "Kendimi büyük bir çölde görüyorum. Bütün yeryüzünü karanlık, sıkıcı ve boğucu bir bulut tabakası kaplamış. Ne bir rüzgâr, ne ışık, ne su..." Barla'da, Çam dağındaki o ağaç kadar yalnız.

Hayat, yalnız bir kadının aniden ölümü, minareden yükselen cuma salası, bir çocuğun okula başlaması kadar doğalsa ve her şey, hakikaten bir karı kocanın yürürken şu karşı kaldırımın üstüne oturuverip dinlenmeleri kadar yalınsa, bu kavgaların ne anlamı var? Anlamı yok! Ve işte bu yüzden, ben burada değilim arkadaşlar, beni burada aramayın. Bağbozumlarında, serin güz meyvelerinde, okul yollarında, eski şarkılarda arayın beni. Hemingway'in odasında, Otuzuncu Söz'de, Neruda'nın dizelerindeyim ki, öyledir, her zaman... 'Sevmek kısa sürmüşse, unutmak uzun sürer', yaşamak gibi... a.colak@zaman.com.tr

Görmeyi öğrenmiş gözler

Ali Çolak 2010.09.25

Umberto Eco ile J.-C. Carriere'nin sohbetlerinden oluşan "Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın", yakın zamanda okuduğum en eğlenceli kitaptı.

Neredeyse ununu eleyip eleğini asmış bu iki ustanın hafızasına, heyecanına ve elbette sahip oldukları koleksiyonlara hayranlık duymamak, ne hayranlığı, onları çıldırısıya kıskanmamak elde değil. Her şey bir yana, sayfalar çevrildikçe, talihli bir define arayıcısı gibi kazmayı her sallayıpta avuç avuç altın çıkarmak, insanı hakikaten bahtiyar kılıyor. İhtiyar kurtlar, 'İlle de bize ulaşmayı isteyen kitaplar' adlı bölümde, bir kitapçı dükkânında yahut sahafta 'eğitimli bir göz'ün nasıl ödüllendirilebileceğini konuşurlarken, Carriere, Fransa'da Ulusal Arşiv'in müdiresinin yaşadığı bir olayı naklediyor: Müdire bir gün işe gelirken, arşivdeki hurda evrakı alıp götürün kamyonlardan biriyle karşılaşır. Kamyon çıksın diye kenara çekilir ve tam o sırada büyük bir balyadan taşan sarımtırak bir kâğıt parçası görünür. Kamyonu derhal durdurup halatı çözdürür, balyayı açtırır ki bir de ne görsün! Moliere'in henüz taşrada çalıştığı zamanlara ait L'illustre-Theâtre de Moliere'in bilinen nadir afişlerinden biri... Nasıl bir histir bu? His filan değil, diyor Carriere, 'görmeyi öğrenmiş, sırf bunun için bekleyen bir göz'ün marifeti...

Umberto Eco sazi alıp diyor ki, "Gerçekten de bir koleksiyoncu, şu sözünü ettiğiniz eğitimli göze sahip olmalı." Eco'nun o göze sahip olduğundan nasıl şüphe duyabiliriz? Bir tarihte Granada'da Elhamra Sarayı'nı ve görmesi gereken başka şeyleri gördükten sonra bir dostu onu eski kitaplar satan bir kitapçıya götürür. Kitapçıda pek alışılmadık bir dağınıklık hüküm sürüyordur. Hiç ilgisini çekmeyen bir kitap yığınına öylesine karıştırıp dururken gözü birden İspanyolca iki mnemoteknik kitabına mihlanıverir! Birini satın alır, ötekini kitapçı ona hediye eder. Hazret, insanı hasedinden çatlatmaya kararlıdır: "Diyeceksiniz ki bu büyük bir şans, belki kitapçıda başka hazineler de vardı. Olmadığına eminim. Sizi dosdoğru avınıza götürün, köpeklerle özgü koku alma duyusu gibi bir şey bu." Demek ki neymiş? Bazı kitaplar, bazı raflarda yahut yığınlar arasında sizi beklermiş! 'Bir an gelir ve o kitaba yönelirsiniz.' Elbette görmeyi öğrenmiş gözleriniz varsa...

Geçen pazar, öğleden sonra, biraz yorgunluk biraz da aceleyle Taksim Gezi Parkı'ndaki sahaf dükkânlarını, zihnimde Eco ile Carriere'nin bu yakıcı hikâyelerini evirip çevirerek dolaştım. O kutsal zaman gelmiş miydi? Hangi raflarda hangi iyi kitaplar beni beklemekteydi? İtiraf edeyim, öyle bir karşılaşma yaşanmadı. Benimki, bir kitapseverin asla yapmaması gereken dokuz kusurlu hareketten biriydi. Siz siz olun, yorgunsanız ve aceleniz varsa, bir kitapçıya hele sahaf dükkânına asla adım atmayın. Taksim Gezi Parkı tam bir sahaf cennetiydi! On binlerce kitap gözlerini dikmiş bekleyiyordu... O daracık zamanda, benim payıma sadece Türk Dili dergisinin 1961 tarihli 'Deneme Özel Sayısı' düştü. Buna da şükredip ayrıldım.

Şimdi burnuna belli belirsiz, eskimiş kitap kokuları gelen sevgili okur, kendini orada, o meydanda, o sahaf senin, bu sahaf benim, dolanır ve aranırken düşündüğünü biliyorum. Bunun hayali bile insanı mutlu etmeye yeter. Bahtiyar ol! Ustamız Alberto Manguel der ki, "Her okur, belli bir kitaba bir miktar ölümsüzlük getirmek için vardır." Bir gün 'görmeyi öğrenmiş bir göz'e sahip olduğunda, onu bulacaksın, emin ol. O derbeder yığınlar arasında bekleyen kitaplardan biri, eğer bu dünyadan henüz nasibi kesilmemişse, mutlaka senin eline geçecektir. Öyleyse git ve aramaya başla!

Sahaf dükkânlarında dolaşmanın bir okura vereceği sayısız ders vardır; ama en büyük ders galiba yazarlardır. Toz ve küf tutmuş on binlerce kitap, kimi üç beş liraya, yok pahasına... Modası geçmiş, elden düşmüş, ışığı

çoktan sönmüş... Onların arasına bir tane daha eklemek ister misin? Bir tarafta da rafların 'nadir eserler' kısmına sarılıp sarmalanıp konmuş ve yüksekçe bir değer biçilmiş olanlar... Hele ki dakika başı sorulup da bulunamayanlar! Onlardan biri olmayacaksa, yeni bir kitap daha dünyaya getirmenin ne anlamı var? Bir yazar için sahaf gezmenin işte böyle yakıcı bir yan tesiri vardır.

Ben dersimi aldım, darısı senin başına...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Okul kâbusları

Ali Çolak 2010.10.02

Sizde de olur mu bilmem, bazı sabahlar ben, bir kâbusun tesiri altında uyanırım. Üniversitede bir sınava girmişimdir ve soruları bir türlü çözemem. O sınavı veremezsem okuldan atılacağım. Korkular içinde uyanır ve bunun bir rüya olduğunu kendime inandırmak için bir süre bekler, sakinleşmeye çalışırım.

Yirmi küsur yıldır uykularımı bölen bu kâbusun hangi ders olduğunu sanıyorsunuz? Elbette matematik... Gözlerimi açınca kendi kendime, 'sen okulu bitireli çok oldu yahu, hem üniversitede matematik yoktu ki!' deyip rahatlarım. Bu garabet, senelerdir bir türlü peşimi bırakmaz, bir süre kendini unutturur, sonra yeniden çıkar gelir. Psikiyatr dostlarım buna elbette bir ad vermişlerdir ve belki kurtulmanın çaresi vardır ama ben artık onunla yaşamaya alıştım, üstüne gitmiyorum. Hatta okul yıllarını, hocaları, arkadaşları hatırlamak için bir vesile oluyor.

Geçen hafta okulların açıldığı sabah yine bir kâbusla uyandım. Hayret, bu sefer fizikle baş edememiştim! Hiç fikrimin olmadığı konulardan çıkmış sorularla boğuştum uzun süre. Yine de bir şeyler yapmaya gayret ediyordum. Hocanın belki 'gidiş yolu'ndan puan vereceğini varsayıyordum ama durum vahimdi, okuldan atılmakla karşı karşıyaydım. Gözlerimi açtığımda koyu bir umutsuzluk vardı içimde. O sabah kızımı alıp yeni okuluna götürdüm. Okulun bahçesinde beklerken, sınıfa çıkarken aklımda hep o kör olası fizik problemleri vardı.

Bendeki bu korkunun temeli derinlerdedir. Üniversitede dört yıl güle oynaya geçen edebiyat öğrenimi bile o derin izleri, o berbat korkuları silmeye yetmedi. Bu nasıl bir eğitim sistemidir ki, insanı öcü gibi korkutur ve o korkunun izleri çeyrek asırdan fazla zaman geçtiği halde yerli yerinde durur? Bu sorunun cevabına girmeyeceğim, size bırakıyorum onu. Ben, eğitim sistemimizin başka bir yarasından söz edeceğim. Öğretemekten, anlatmakla öğretmek arasındaki farktan...

Evet, bütün öğretmenler ders anlatabilir; ama içlerinde öğretebilen pek azdır. Öğretmek bir sanattır ve bütün iyi öğretmenler, biraz sanatkârdır. Onlar, dersi anlatmaz, temsil verirler. Seslerini, beden dillerini, uzuvlarının bütün hususiyetlerini karşılarında durup kendisini izleyen 'seyirci'yi etkilemek ve onun üzerinde tesir icra etmek için kullanırlar. Hatırası olmayan hiçbir ders kalıcı değildir. Gözlerine, gönlüne ve hülyasına dokunamadığınız hiçbir öğrenciye bir şey anlatmış sayılmazsınız. Önce onların dağınık hayallerini uzaklardan toplayıp sınıfa getirmeniz, arındırmanız ve kendi meselenizle doldurmanız gerekir. Bunu da elbette sanatkârane bir tavırla, bilgiyle, metotla ve sabırla başarabilirsiniz.

Öğretmenlik yaptığım yıllarda, bazen sıraların üstüne çıkar, gezinirdim. Kürsüye çıkıp söylev verir gibi ders anlattığım olurdu. Sıra dışı davranışların öğrencilerde meydana getirdiği tesir, hayal edemeyeceğiniz kadar büyüktür. Dünyanın en zor dersi bile bir tiyatro sahnesi oynuyormuşçasına anlatılıp sevdirebilir. Fakat bunun için öğretmeyi dert edinmiş olmanız gerekir. Ders kitabı önünüzde, düz bir metotla anlatıp geçtiğiniz hiçbir

ders, ne yazık ki yarım saat sonra hatırlanmayacaktır. Bir gün, zilin çalmasına yakın, anlattıklarınızın büyüüne kapılmış çocukların gözlerinde 'ne olur bitmesin, biraz daha uzasın!' diye bir yalvarış görürseniz, işte o zaman öğrettiğinizden emin olabilirsiniz.

Diğerlerini bir yana bıraktık, Türkçe-edebiyat dersi bile zevksiz ve korkutucu hale gelmiş durumda. Bunu başarabilmiş olmamız hakikaten takdire şayandır! Kabahati bütün bütün öğretmenlerde mi aramalıyız, bilmiyorum. Orta bire yeni başlamış bir çocuğa, ilk derste İstiklal Marşı'nın on kıtasını defterine yazdırıp yabancı kelimelerini bulduran ve ondan bu şiiri baştan sona açıklamasını isteyen bir müfredat var karşımızda. O çocukların hayalinde hangi büyüü sahneleri uyandıracak, hangi sözlerle onların hülyasına hâkim olacaksınız? Korkutup sindirebilirsiniz ama hiçbir şeyi sevdiremez ve öğretemezsiniz.

Bütün bunlar olurken, Adapazarı'nda sevgili şair kardeşim Ercan Yılmaz'ın lise bir öğrencilerine Dağlarca'nın 'Çocuk ve Allah'ından şiirler ezberleterek, daha ilk derste bir yığın güzel kitabı salık vererek işe başladığını öğrendim. O zaman dedim ki, işte budur! Çocuklarımızın kâbus görmemesi için... Nefret ettiren değil, sevdiren, sanatkârane ders anlatabilen iyi bir öğretmen... Ama onlardan kaç tane var ki?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sözcük avcıları

Ali Çolak 2010.10.09

Yaşar Çağbayır, o zamanlar genç bir öğretmendi. Bir gün, okuduğu yazıda anlamını bilmediği, sözlükte de bulamadığı iki kelimenin kıymık gibi ruhuna batıp durmasına dayanamayıp dönüşsüz bir yola girdi.

Cebine koyduğu fihriste önce o iki kelimeyi not etti. Sonra, ilk kez karşılaştığı her terimi, her kelimeyi ve halk ağzında kullanılan sözleri kaydetmeye başladı. Bunlar birikti, fihristlere, defterlere sığmaz oldu. Şehirden şehire, evden eve ayakkabı kutularında, çuvalarda taşıdı onları. Allhtan bilgisayar icat oldu da bu çile bitti.

Uzatmayalım... Emekli öğretmen Yaşar Çağbayır, neredeyse 40 yıl bir defineci gibi peşinden koştuğu, kutularda, çuvalarda, römorklarda taşıdığı kelimeleri 2007 yılında beş ciltlik bir sözlükte toplamayı başardı. Ötügen Türkçe Sözlük... 174 bin kelime ve 72 bin deyimden oluşan beş cilt, Türkçenin en geniş sözlüğü...

Bu hikâyeyi ilk duyduğumda çok şaşırdığımı, şaşırmak ne kelime, hayretten donup kaldığımı hatırlıyorum. Ancak bir enstitünün yapabileceği çalışmayı, bir öğretmen, hiçbir imkân ve destek olmaksızın tek başına yürütüyor ve başarıyor! Tanımayı çok isterdim bu sözcük delisi, sabır kahramanı Yaşar Çağbayır'ı... Ama olsun, görmesem de bilmesem de beş ciltlik sözlüğünün karşısına her geçişimde ona selamlar gönderiyorum.

Şimdi onunla aynı kavağın kaşığı bir söz hafiyesi, bir defineciyle daha karşılaşmanın şaşkınlığını yaşıyorum. Elimde iki ciltlik "Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü" (YKY) var. Hazırlayan, Türk Dil Kurumu uzmanı yahut bir üniversitenin dilbilim hocası değil. 1944 yılında Mülkiye'yi bitirip Diyardin'de, Doğubayazıt'ta, Şirvan, Bafra ve Bor'da kaymakamlık yaptıktan sonra 1972'de Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nden emekli olmuş bir 'gönüllü', M. Ertuğrul Saraçbaşı... 88 yaşın bütün doluluğuyla, bir zamanlar Siirt'in 34 km. kuzeyindeki Şirvan ilçesine üç posta katırıyla çoluk çocuk ve kitap dolu sandığıyla gidişini hüznle hatırlayıp, artık "Her sabah Tanrının bir lütfudur." diyerek yaşıyor...

Bilirim, her sözlük biraz eksiktir. Bu, dilin tabiatında var. Ben de bildiğim kimi mahalli deyimleri Saraçbaşı'nın Büyük Deyimler Sözlüğü'nde bulamadım. Ama bu, elimdeki devasa eserin kıymetini düşürmüyor. Aksine, sayfalarını karıştırdıkça, iki cildi üst üste koyup seyrettikçe, sayfaları karıştırıp deyimlerin örneklediği, usta yazarlardan seçilmiş cümleleri okudukça, Saraçbaşı'na olan saygım ziyadeleşiyor. 13 bini aşkın madde içeren

"Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü"nde deyimler için yazılan her açıklama, yaklaşık 2 bin beş yüz edebiyat ve düşünce eseri taranarak çıkarılan 23 bin cümle ile örneklendirilmiş. Böyle olunca, sözlüğü bir roman gibi okumaya duruyorsunuz. Deyimler, bütün kural tanımazlığı, oynaklığı ve sözü baştan çıkaran cilvesiyle sizi oradan oraya gezdirip duruyor. Sonra şöyle düşünmeden edemiyorsunuz: Sözü bunca soyutlayıp zenginleştirebilen, gündelik dili bu denli kıvraklaşmış bir kültürün içine doğmak ne büyük talih! Bu deyim zenginliğiyle neler yapılmaz! Ve deyimler olmasaydı, edebiyat hele gündelik hayatın dili ne kadar kuru ve manasız kalırdı?

M. Ertuğrul Saraçbaşı'nın hikâyesi de Yaşar Çağbayır'inkinden farklı değil. Üniversite öğrenciliği yıllarında bir hocası, okuduğu kitaplarda önemli gördüğü cümlelerin altını çizmesini öğütler. O da okuduğu binlerce kitaptan altın sarısı cümleleri çize çize biriktirir. Defterler dolar bu cümlelerle. Sonra görev yaptığı ilçelerde, köylerde 'sözü sohbeti dinlenir filozof'lara kulak verir Saraçbaşı. Onlardan duyduğu atasözlerini, deyimleri defterine kaydeder. Ömer Asım Aksoy'un Deyimler Sözlüğü'nde başaramadığı 'örnekleme'yi kendine görev bilir ve böylece yıllar sonra iki ciltlik Büyük Deyimler Sözlüğü ile karşımıza çıkar.

Böyle insanların ısmarlama yaratıklar, Allah'ın hususi kulları olduğunu söylemek herhalde caizdir. Bir işe 40 yılını verebilmek nasıl bir tutku, ne büyük bir sabır ister? "İnsandan insana şükür ki fark var." der Sezai Karakoç. Binlerce şükür! Benim gibi sabırsız, şevksiz, ayran gönüllü adamlara kalsa dünya bir adım ileri gitmezdi. Şükür ki iğneyle kuyu kazmaya gönüllü, ömür törpüsü işlerin altına girecek kadar cesur kulları var yaratanın. Eksik olmasınlar...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cahit'e mektup

Ali Çolak 2010.10.30

Camii Kebir Mahallesi'ndeki evinizin o büyük kapısından çıkınca, kaç kez dönüp arkanıza baktınız kim bilir.

Bundan eminim, baktınız ve gitmemek, geri dönmek istediniz. Sizin gibi 'annesini muzdarip hayatının biricik güneşi addeden hassas bir çocuk' için başka türlü düşünülemez. Evinizden, o şefkatli ülkeden ayrılmanın, mukadderatın amansız fermanı olduğunu yazmıştınız bir mektubunuzda. Mukadderatın önüne geçilemezdi. Gittiniz... Kulağınızda sonsuz ezan sesleri, salâlar, taş duvarlara çarpan çocuk gülüşleri. Bahçedeki havuz ve mütemadiyen aydınlık... Eviniz, hakikaten bir saadet yuvasıydı. "Ay ışığında akan bir su başında geçen unutulmaz geceler, samimiyet ve sevginin canlı ve parlak, şaşaalı bir levhası olarak Allah'ın bile alkışladığı bir aile..."

Çocuktunuz, yalnızdınız, zayıftınız ve İstanbul'daydınız...

Kalbinizde saklamak istediğiniz bu sevgili hatıranın, arkanızdaki uçurumda çürüyüp kül olduğunu bir lahza düşündükçe eriyor ve 'karanlık bir şehrin içinde' çırpınıyordunuz. O kopuş, ayrılış... Sonra ailenizin lütufkârlıklarına karşı duyduğunuz borçlulukla bezginleşiyor; vicdanınızda fırtınalar kasırgaya dönüyor, kasırgalar kıyamet koparıyor, bu kıyamet bütün düşüncelerinizi tarumar ediyordu. Bir gün babanıza şöyle yazmıştınız: "Diyarbakır'ı terk edeli yirmi gün kadar oldu. Geçmiş ayın bu günlerinde beraber oturup kalktığımızı, yiyip içtiğimizi ve gülüştüğümüzü, mağrur kahkahalarımızın kulaklarımızda uzun müddet manalı çınlayışı, ruhumuza sığmayan ezeli sarhoşluk ve ilahi saadet, sizler, kardeşlerim, akrabalarım, hepimiz birbirinden ayrılmayan bu müstesna tablo da mazi diye karşımda sönmeye mahkûm, zayıf bir mum gibi

tüttükçe çıldıracağım geliyor..." Yağmurlu bir gündü ve "Hayalimin ufukları ebedi bir zulmet içinde çalkalanıyor." diyordunuz.

Bu uzaklıklar içinde aynanın karşısına geçer, çirkinliğinizden, kısalığınızdan adeta şeytani bir zevk duyarak kendinize gülerdiniz. "Ne kadar küçük, ne kadar maskarayım!" Sonra ciddi bir vaziyet takınır ve kendi kendinize bir söylev çekerdiniz: "Sen eğer yaşamış olmak istiyorsan, eğer hakiki saadete mazhar olmak ihtirasında isen, bu gülünç suratından ölmez bir çehre yap... Şimdi haline gülenler, ileride varlığın önünde el bağlasınlar... Şimdi gururunu ayakları altında çiğneyenler, yarın gururunun zirvesine basamak olsunlar. Şimdi seni ölüme mahkûm görenler, bir gün senin ölmeyeceğine iman etsinler..."

O ecnebi mekteplerinin kasvetli duvarları arasında sizi ayakta tutan, intihardan alıkoyan biricik sebep, bu inadınızdı. Bir mefkureniz vardı. Yaşayacağım demiştiniz, yaşayacağım, göreceksiniz! Kardeşinize, 'Sen bu vaadi şimdiden îfâ edilmiş telakki edebilirsin' diye yazmıştınız.

Bu dünyanın adamı değildiniz. 'Bir kapı açıp gitmek' istiyordunuz. O kapı şiirdi. Şiir, cennetinizdi sizin. Şiirler yazdıkça içinizin büyük sıkıntısı, gurbet, yalnızlık, pişmanlık ortaya dökülüyor ve bunları söyleyip kurtulmakla ayakta kalabiliyordunuz. 'Azamet ve ihtişam içinde çöken bir saray'a benzetiyordunuz hayatınızı. 'Bir limana varmadan batacağım' diyordunuz. Oysa daha 21 yaşındaydınız bu dizeleri yazdığınızda.

Bütün o karanlıklar içinde bunaldıkça, Camii Kebir Mahallesi'ndeki büyük evin hayali imdadınıza yetişiyor ve o hayal ile avunuyordunuz. Orada, günlerden cumadır ve başında bulutlardan beyaz örtüsü, büyükanneniz namaz kılmaktadır. Yine bir gün, orada, annenizin dizlerine başınızı koyup uzun uzun ağlamak isterdiniz, bütün insanların yerine.

İç içe geçmiş gurbetlerin esiriydiniz. Kahkahalar çınlayan eviniz, aileniz, kardeşleriniz... Sonra, ecnebi okullarında kulağınızdan silinip giden ezan ve salâ sesleri. 'Sahiden bir öbür dünya varsa eğer' demiştiniz bir şiirinizde. Hangi mel'un şeytandır bilinmez, mazinizi söndürmüştü.

Ve fakat şiiriniz vardı, başarmıştınız. O, bir melek gibi koruyordu sizi. Şiirinizle yaşadınız ve yaşıyorsunuz. Şimdi, doğumunuzun 100. yılında sizi andığımızı bilseydiniz, elbette mes'ut olurdunuz. Mesut olunuz, gururunuzu ayaklar altına alanları hiçbirimiz hatırlamıyoruz bugün. Oysa sizi saygıyla, minnetle anıyor ve yüceltiyoruz. Evet, siz bunu vaat etmiştiniz, vaadinizde durdunuz. 100. yaşınız kutlu olsun.

Daima okurunuz... a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öldüren sakız ağacı

Ali Çolak 2010.11.13

Oda komşum Selahattin Sevi anlattı: "Bizim mahallede, sokağa adını veren bir sakız ağacı vardı, kestiler." İnanamadım, şaşkınlıktan soru üstüne soru... Gerçek mi, sakız ağacını... Kestiler mi? Sokağa adını veren sakız ağacını kestiler yani? "Sessiz sedasız kestiler, yerine apartman yapacaklar!"

Bu cinayet adamakıllı sarstı beni. Duyalı bir aydan geçkin. Yazmak için öfkemin sönmesini bekledim, ama nafile. Hatırladıkça nefesim kesiliyor, sinirlerim tepeme çıkıyor, fenalaşıyorum. Hâlâ inanasım gelmiyor. İnsanoğlu, güzelim insanoğlu sokağına adını veren bir ağaca, o nazenin sakız ağacına balta vuracak!.. Onu kendi elleriyle kesip yerine apartman dikecek... İnanmak imkânsız. O ağacı oraya kim dikti, kaç yılda hangi hatıraları

saklayarak büyüdü ve herkesin ağacı oldu? Mahalleli, sokaklarına, altında oturup gölgelendikleri, bütün mahremiyetlerinin tanığı, çocuklarının oyun arkadaşı, evlerinin yakışığı bu ağacın adını verdi. Onda bütün bir hayatın canlılığını, mevsimlerin değişmesini, temizliği, saflığı, yaşama sevincini buldular. Sakız ağacı, hayatın kendisi oldu sokağın başında. Yalnız bir ağaç değil, bir isim, bir hatıra, toplum hafızasında yaşayan bir imge... Ve bir gün kesildi! Yerinde kapkara bir boşluk... Yok olan yalnız ağaç mı? Sokak öksüz, sahipsiz, hayatsız...

Acıdım o adsız adama. Sakız ağacının büyüünden habersiz, zavallı. Sakız ağacının boşluğuna apartman diyecek. Peki, orada ağız tadıyla nasıl yaşayacak? Ağacın yerine kondurduğu apartmanın balkonunda nasıl huzurla oturacak? Oturamayacak... Güzelim sakız ağacının dalları, yaprakları gözünün önünde salınacak. O yapraklardan rüzgârın tutuşturduğu fısıltı mütemadiyen gelip kulaklarını sağır edecek. Rüyalarında hep bir baltanın boynuna dayanacağını görecektir ve kızıl terler içinde uyanacak. Bir gün torunları, 'Bu sokağın adı neden Sakız Ağacı, o ağaç nerede?' diye sorduğunda 'O ağacı kestim, yerine bu apartmanı yaptım.' diyecek... Güle güle oturunuz!

Bu dünyanın hali böyle erenler... Sen bakmaya kıyamazsın, adını anınca sevdalanmış gibi ürperirsin, eloğlu gözünün yaşına bakmadan yere çalar. İnsan çeşit çeşit... İnsan canı, hatırasız yaşamaktan korkmuyor. Avuç içi kadar toprak bırakmaksızın apartmanlar, siteler, gökdelenler yapıyor. Bir veriyor üç alıyor; üç verip yerine on alıyor. Yükünü tuttukça ensesi kalınlaşıyor, yürüyüşü değişiyor. 'Tanrı'lar gibi dolaşıyor yeryüzünde, gerine gerine, başı yıldızlara değecek!

Gazetede, televizyonda 'lüks konut' ilanlarını gördükçe hafakanlar basıyor. İnsan türünün geleceği beni korkutuyor. Gökyüzüne çıkmak istiyor belli, yeryüzü dar geliyor. Yüksekçe, daha yüksekçe uzanıyor 'konut'lar... 'Yaşam alanı' diyorlar buna. Babil'in Asma Bahçeleri'ne özenip gökyüzünde bahçeler kuruyorlar. Dünyadan soyutlanmış sahte cennetler... Gelin, satın alın, lüks içinde yaşayın, mutlu olun... Duydunuz mu, mutluluk vaat ediyorlar? Gülerim... Sonsuz yalnızlıklara davet ediyorlar; doyumsuzluklara, hırçınlıklara, sonsuz can sıkıntılarına, kalp ağrılarına, psikiyatr seanslarına çağırıyorlar. Mutluluk budalası bir insan tipi 'yaratıyorlar' adım adım. Bencil, kalpsiz, doyumsuz...

Sakız ağacı, aklım daima onda. Ne gördüm ne tanıdım; ama ölümüne bir insanın ölümü kadar üzüldüm. Sonra bir şey oldu. Masamda bir kitap buldum. Anıları ile Doğu Akdeniz Bölgesi'nin Yaşlı ve Anıt Ağaçları. (Haz: Prof. Atabay Düzenli, Dr. Deniz Karaömeroğlu) Sanki üzüntümü hafifletsin diye gönderilmiş bir armağan... İçinde bir sakız ağacı, 500 yaşında. Adana'nın Küçük Karataş Köyü'nden, Öldüren Sakız Ağacı... Efsanesi almış yürümüş; dallarını kesen kişinin öleceğine veya başına bir kaza geleceğine inanılmış. 500 yaşını buna borçlu. Rivayete göre, bu ağacın dalını kesen bir kadını ertesi gün elektrik çarpmış. Bu inanış sebebiyle hiç kimse ağacın bir dalına bile dokunmamış.

Kaderin cilvesi mi bu? Ölen sakız ağacı, Öldüren Sakız Ağacı... Yaşamak için efsanelere, rivayetlere muhtaç ağaçlar. Canı tatlı insan, ancak bu dilden anlıyor. Öyleyse ne duruyoruz, dilimizin altındaki baklayı çıkaralım: Bütün ağaçları bir melek bekler, adı Azrail'dir. Kim ki bir ağaca balta vurmaya niyetlenir, o gece Azrail canını alır... Hadi, dokunun bakalım!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sıtkı Usta'nın sonbaharı

Ali Çolak 2010.11.20

Sonbaharın da bir 'bahar' olduğunu yeni fark ettim. Bir baharın içinden geçer gibi, gün ışıklarına doymuş uysal vadilerden, tısl tısl tüten ormanlardan geçtim.

Dağları, bozkırları aşarken gördüm ki bütün bir varlık değişerek, renkten renge girerek kimi fısıltıyla, kimi sesini karşı tepelerde çınlatarak o ezeli şarkısını söylüyor. Yeşilin arasından bir turuncu beliriyor, kıyısından uçuk bir sarı yukarılara doğru... Sonra bir anda kızıla çalıyor yamaçlar; toprak ve ağaçlar. Turuncu, yeşil, mor, kahverengi, sarı, gök mavisinin içine doğru karışıp gidiyor. Sonbahar da bir baharmış, ilkbaharın ikincisi...

O tepenin başını bekleyen küçük dükkân duruyor mu yerinde? Her zamanki alışkanlıkla, sanki bir gün görmeyecekmişim gibi... Orada, aşağısında mavi-yeşil göl suları, karşı yamaçlarda oynaşan rüzgâr, üstünden cıvıldaşarak geçen kuşlar... Uzakta, bir hastane köşesinde uyumakta olan sahibinin nefes alıp verişini dinliyormuş gibi tedirgin, kıpırtısız. Ucu göğe doğru yükselen imzası, yine öyle, bıraksanız bulutlara karışıp gidecek: Sıtkı... 'Dönüşte uğrarız.' diyoruz. 'Dönüşte hastaneye gidelim...'

Dönüşte onun olmayabileceğini düşünmeden... Ama düşünmemek, mukadder olanı değiştirmiyor. Bir akşam karanlığında ölüm haberi... Sıtkı Abi de ölmüş... Daima gülümseyen yüzü, gelip gözümün önüne yerleşiyor, çekilmiyor, hiçbir yere gitmiyor. Bir insan bu kadar mı güzel gülümser! Bayramı, hep onun ışıltılı ve dingin yüzüyle geçirdim. Göz kapaklarım yüzüne degecek kadar yakın ve benimle daima konuşurken...

O böyle gözlerime bakarken nasıl yazacağım! Hiçbir cümle yerini bulmuyor, bakışıyoruz. Yine büyük bir hayretle... Sıtkı Abi bende sonsuz bir hayrettir, daima çoğalan hayret. Bu tarifsiz çiniler, seramikler, bu yüksek sanat, şu karşımdaki adamın ellerinden mi çıkıyor? İnanmak zor, iyisinden bir büyücü olmalı! O büyük sanatçıyı, içinin bilinmeyen bir yerine gizliyor ve bizimle öyle konuşuyor. Bir Anadolu köylüsü gibi... Sonra gidip hangi bilinmezde, nerede bir sanatçıya dönüşüyor, o benzersiz figürleri nereden buluyor, o renkleri nasıl icat ediyor, hangi ruhaniler gelip kulağına fısıldıyor? Bilmek imkânsızdı, imkânsız kaldı. Sıtkı Usta'nın büyük sanatkârlığının sırrını asla çözemeyeceğiz, kimse çözemeyecek. Elinde sazı yoktu ama âşıktı; şiirini renklerle, figürlerle söyleyen bir Yunus Emre'ydi belki... Belki de Yunus şiirlerinin ete kemiğe bürünmüş, 'Sıtkı' diye görünmüş haliydi. Dağlarda gezinirdi, evde yoktu...

Bana öyle gelir ki, Kütahya'nın toprağında, insanı büyük denizlere susatan bir şeyler var. Ahmet Uluçay, bozkırda deniz kabuklarının rüyasını gördü. Avuçlarına bir deniz kabuğu alıp okyanusun sesini dinliyordu. Sıtkı Usta, o bozkırda kadırgalar yüzdürdü, deniz savaşları çıkardı. Doğu'nun ve Batı'nın yaratıklarını toplayıp gezdirdi o beyaz topraklarda. Şahmaranları, kaplumbağaları, su kuşlarını, kedileri, serçeleri ve binbir çeşit esatirî yarattığı Kütahya ağzıyla konuşturdu. Renklere renkler ekledi, dillere dil kattı, sesleri çoğalttı. Kütahya'nın dağlarında evrensel bir orkestra kurup sesini Avrupa'ya, Amerika'ya, Japonya'ya dinletti. Bencileyin köylülere benzeyen o büyücü adam yaptı bütün bunları. Öylesine yalın, öyle doğal, öyle içten... Artık bu tavrın, bu sanatkârlık biçiminin adı 'Sıtkı' olacak bizim aramızda. Benzersiz, üstün ve bir o kadar doğal, mütevazı bir sanatçıdan söz açtığımızda, 'Sıtkı Abi gibi...' diyeceğiz. Sıtkı Abi, 'insan' olmakla sanatçılığın birbirinde eriyip sınırlarını kaybettirdiği bir anlamdı bizim için. Hayatını sanata dönüştürmüş bir güzel fâni...

Sıtkı Abi, diyorum. Ah, güzel Sıtkı Abi... Bu senin sonbaharın, böyle delirmiş gibi güzel. Seni hep böyle analım diye gülüşlerle... İyi de, ne zor olacak sensizliğe alışmak! Gözlerimin önünde olduğun halde sana dokunamamak... Ve şimdi ben, Kütahya'dan, o tepedeki dükkânın önünden nasıl geçeceğim Sıtkı Abi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zamanımızın kahramanları

Ali Çolak 2010.11.27

Ege'nin küçük bir köyünde geçen ilkençliğimin başlarında, aslında herkes gibi çiftçilik yapan bazı insanların, içinde yaşadıkları topluluktan çok başka halleri olduğunu, onları güler yüzlü, umutlu ve sevimli kılan bir şeylerin varlığını hissetmişim.

Köylüydüler, ama sanki dillerinde başka kelimeler geziniyordu. Kökleri orada olmasına rağmen başka bir yere ait gibi duruyorlardı. İlerleyen yıllarda hislerimin beni yanıltmadığını görecektim: Bu adamlar 'Nurcu'ydu! O yıllarda Ege'de, en azından benim bulunduğum yerlerde 'Nurcu'luğun ne olduğunu pek bilen yoktu. Onlara garip bir uzaklık duyuyordu insanlar. Bir kötülükleri yoktu, hatta fazlasıyla iyiydiler. Fakat sebebi bilinmez, adı konulmamış bir yalnızlığa itildikleri aşikârdı. 'Öz yurdunda garip'tiler biraz...

Sonra sonra öğrendim ki, onların üzerlerindeki bu sükûnet, hiçbir zaman kaybetmedikleri umut, imanlarından gelirmiş. Oturup evlerinde Risale-i Nur okur, vaaz kasetleri dinler; Allah'ın güzel isimlerinin yeryüzündeki tecellilerini konuşurlarmış. Bu da onları, yaşadıkları daracık köy hayatından yüksekçe bir yere çıkarır, artan bilgileri ve hevesleri, etraflarında karşılık bulmayınca da kaçınılmaz yalnızlığın pençesine düşerlermiş.

Bir kitabın insanı nasıl değiştirdiğini ilk onlarda gördüm ben. Sonra başka şehirlere gittim, başka insanlar tanıdım, işçiler, mühendisler, memurlar, işadamları... Risale-i Nur okuyor ve değişiyorlardı. Sonra çoğaldılar. Köylerde, kasabalarda, büyük kentlerde, dünyanın başka ülkelerinde Risale okuyan, Hocaefendi'yi dinleyen insanlar vardı artık. Okuduklarını, dinlediklerini hayata geçiriyorlardı. Yoksulluğu, tefrikayı, cehaleti yeryüzünden silmek için emeklerini, servetlerini, vakitlerini veriyorlardı. Okullar, yurtlar açtılar; vakıflar, şirketler kurdular. Yaşamayı değil, yaşatmayı seçmişlerdi. Anlaşılması güç, bambaşka bir hareketti bu. Belki de son asrın üzerinde konuşulmaya değer en temel konularından biriydi. Yeterince kafa yoruldu mu? Elbette hayır... Polemikler, skandallar ve günöbirlik magazin merakı, toplumda çiçek açan böylesi önemli değişimleri incelemeye, anlamaya vakit bırakmıyor.

Amerikalı sosyolog Helen Rose Ebaugh'un 'Gülen Hareketi' kitabını okurken, belki de ilk kez, iyi niyetli, kuşatıcı bir bakışla anlamaya çalışan bir tavırla karşılaştım. Ebaugh, birkaç kez Türkiye'ye gelmiş, Gülen'in öncüsü olduğu gönüllüler hareketine mensup insanların evlerine gitmiş, toplantılarına katılmış, hemen her meslekten insanla mülakatlar yapmış. Bu bölümleri okurken, yukarıda sözünü ettiğim köylüleri düşündüm. O gün onların hissedip de söyleyemediklerini, yıllar sonra Risale okuyan işadamları, mühendisler, öğretmenler Amerikalı Helen Rose Ebaugh'a anlatmışlar.

Ben, yirmi beş yıldır bu insanlardan çok gördüm, çok tanıdım ve her zaman hayranlıkla, gıptayla izledim onları. En çok da Ebaugh'un 'yerel halka' dediği Anadolu'nun küçük kasabalarındaki, ilçelerindeki esnafa hayranlık duydum. Çoğu, böyle bir hizmeti tanımadan dünyalık kaygılar peşinden koşan insanlardı. Belki küçük hayırlar yapıyorlardı ama hayatlarını hizmete göre planlamak gibi bir kaygıları yoktu. Kazançlarıyla bir daire daha almanın, bir yazlık yaptırmının hülyasını kuruyorlardı. Boş vakitleri çoktu, oturup tavra oynarlardı en fazla. Bir gün bu gönüllüler hareketinin mensuplarıyla tanıştılar. Değiştiler... Gayesiz servetin bir anlamı olmadığını öğrendiler. Bütün kazançlarını eğitime, yoksullara harcayabilecek bir cömertliğe büründüler. Evlerine esenlik gelmişti, yüzlerine bir aydınlık vurmuş ve daima umuttan söz eder olmuşlardı. Küçük kasabalardan dünyaya uzanıyorlardı artık. 'Bizim Ukrayna'da, Kamboçya'da, Senegal'de okulumuz var' diyorlardı mesela. Kasabalardan çıkıp dünyayı gezmeye başladılar. Daha çok kazanıp daha çok hayırdan harcamak için. Ataletten sıyrılmış, aksiyon kazanmışlardı. Bu, alışık olduğumuz bir insan tipi değildi.

Bir Amerikalı sosyoloğun kitabı, çeyrek asırdır tanıdığım insanları bana yeniden anlattı. Bu insanlar, zamanımızın kahramanları. Dupduru yaşayıp sessizce göçecekler dünyadan. Onlarla yeryüzü her gün biraz

daha güzelleşecek. Şimdi o küçük köylerde, kasabalarda onların aydınlık yüzlerindeki gülümsemeyi görür gibiyim. Böyle insanlarla aynı çağda yaşamış olmanın derin mutluluğu içinde... a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edebiyat ne işe yarar?

Ali Çolak 2010.12.18

Bir zamanlar edebiyatın gücüne, bir şeyleri değiştirebileceğine kuvvetle inanırdım. Yıllarım, bu inancın tesiri altında palazlanıp gelişen bir tutkunun peşinden koşmakla geçti.

Edebiyat, günbegün kirlenen, saflıktan uzaklaşan bir dünyada temiz ve uyanık kalmanın, vicdani ve ahlaki çürümeye karşı durmanın güçlü kalelerinden biriydi. Kendiliğinden korunaklı, temiz bir alan da oluşturuyordu bu kale, orada yaşayanlar için. Edebiyatı savunmak, yaşanabilir bir dünyayı savunmak demekti. Doğrusu bu ya, 'söz'ün geçmişten beri taşıya geldiği itibar ve önümüze serdiği büyük birikim, insanı böyle muhayyel bir gücün varlığına inanmaya ikna ediyordu. Bir avunma mıydı bu, sâfiyâne bir inanış yahut büsbütün aldaniş mıydı?

Kabul edelim, artık 'söz', azgın bir çağın ve derisi kalınlaşmış insan türünün vicdanına işleyemiyor. Bugünün insanı, edebiyata karşı açıktan hıyanet değilse bile münafıkça bir tavır içinde. Okumayı sevdiğini söyleyip edebiyatı küçümsüyor. Edebiyat dergilerini alıp okumuyor; yaşatmak için görünür bir çaba harcamıyor. İyi romanlardan, öykülerden, gerçek şiirden habersiz. Ömrünü edebiyata vermiş, köşesinde sessiz yaşayan gerçek yazarlara ve kitaplarına sırtını dönmüş. Şımarık, çokbilmiş, hoyrat bir mirasyedi tavrıyla, sahil olan her şeye burun kıvrıyor. Çoksatar yazarların önünde uzun imza kuyrukları oluştururken, edebiyatın insanı çağırdığı o sahil hayatı aşındırdığının farkında değil. Bütün bunlar yaşanırken ortalıkta 'okur' diye gezinen kitlenin büyük çoğunluğunun 'edebiyat münafığı' olduğunu söylemek haksızlık mıdır?

Soğuk ve yağmurlu bir aralık akşamında, günümüzün iki usta yazarıyla oturup uzun uzun, gücünü ve etkisini yitiren edebiyattan söz açıyoruz. Adını koymadan bu 'münafıkça' tavırdan yakınlıkla... Şüphe yok, Türk edebiyatı güçlü bir roman ve öykü damarına sahip. Avrupa'nın çok ilerisinde canlı bir şiir ortamımız var. Fakat has edebiyatın sesi, hiçbir zaman yükselmiyor. Batı'nın üçüncü sınıf romanları, büyük ve önemli bir edebiyat olayı sayılarak yüzergezer okurun iştahına sunuluyor. Böylece düşünen, anlayan, sorgulayan okurun yerini, 'kitap tüketen' canlılar alıyor. Okuma serüvenine ihtiyaçlar ve dilden alınacak lezzetler yerine hangi besini ne kadar 'tüketeceğimizi' salık veren beslenme uzmanları gibi, hangi kitapları 'tüketeceğimizi' belirleyen 'yayın gurmeleri' karar veriyor. Bu da muhalif, sorgulayıcı, ahlaki bir tavır oluşturmaya çalışan gerçek edebiyatın üstünü adamakıllı örtüyor. Öyleyse nedir? Edebiyat bir eğlencedir!

Doğrusu bu... Egemenlerin kumdan kalelerini yıkacağına, vicdanları titreteceğine, yarının güzel dünyasını kuracak yolları açacağına inandığım edebiyatın gücüne olan inancım gitgide sarsılıyor. Söz, barbarlığı bertaraf edemiyor artık, savaşları bitirmiyor. Bachmann'ın o harikulade tespitiyle, iki insan arasında başlayan faşizmi durduramıyor. Sesi yüksek çıkanlar, işbitiriciler, benbilirimciler itibarlı yaratıklar olarak üstümüze basa basa yürüyor. Egemenler övgü istiyor, mütemadiyen övgü...

Peki, o zaman edebiyat ne işe yarıyor? Söylemesi zor; ama edebiyat bugün 'güçsüzlerin dili'dir büyük ölçüde. Kaybetmişlerin, başka bir dünya hülyası kuranların, vicdanı kanayanların sığındıkları kuşatılmış bir kale... Öyleyse neden hâlâ yazıyoruz, neden romanlar, öyküler, şiirler yayımlıyoruz?

Geçende benden yaşça büyük bir okurum, 'Gazetede yazınızı görmeyince üzülüyorum.' deyiverdi. Hiçbir riya emaresi yoktu sesinde. Belki dedim, işte bu ihlaslı okur için yazıyoruz. Yaptığımız, ruh kardeşlerimizle

konuşmaktan, varlığımız birbiriimize hissettirmekten ibaret. Karanlık bir ormanda kaybolmuş çocuklar gibi yitik kardeşlerimizi sesimize çağırıyor; korkularımızdan sıyrılmaya çalışıyoruz. Böylece zamanın barbarlığını ve içimizdeki sonsuz melali unutuyor, orada bir süreliğine mesut oluyoruz.

"Bilmiyorlar ki..." diyordu Ahmet Haşim, Yahya Kemal'e yazdığı bir mektupta, "Dostluğumuzun cinsi, onların anlayacağı bir neviden değildir. Havada, ziyada, suda ve semada aynı şeyleri sevmiş olmanın yapacağı dostluğu bilmiyorlar!" Bugün, bunca münafıklık karşısında hâlâ 'söz'e iman eden insanların yaptığı, 'aynı şeyleri sevmiş olma'nın dostluğuyla dünyanın bir yerlerine dağılmış hakiki kardeşlerini aramaktır. Edebiyat, onların ortak dilidir yalnızca.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zamanı aşan kokular

Ali Çolak 2010.12.25

Gaston Bachelard, 'Mekânın Poetikası' adlı o benzersiz kitabında, 'mekânın, binlerce gözeneğinde zamanı tuttuğunu' söyler.

Ben, buradan cesaret alarak, mekânın o cömert ve konuksever gözeneklerinde yalnız zamanı değil, kokuları da tuttuğunu söyleyeceğim müsaadenizle. Belki en çok kokuları... Üstelik zamanı o gözeneklerde rahat ve rehavetle uyutanın da aslında kokular olduğunu... Evet, kokular, zamanı saklar ve vakti geldiğinde bizi onun atına bindirip tayy-ı mekân ettirir.

"Kokunun Tarihi" (Dost Kitabevi) kitabında Alain Corbin'in anlattığına göre, Bilimler Sözlüğü, kokunun, 'tatlı anıların duyusu' olduğunu yazar. Tıp Sözlüğü de 'koku, anıları canlandırır ve hülyalara sevk eder' der. Hülyalar, evet... Kokuların bir hülya kıskırtıcısı olduğunu bilmeyen var mıdır? Ansızın burnumuza çalıniveren davetkâr bir koku, göz açıp yumuncaya kadar aklımızın iskelesini çökerterek kalbimizi, ruhumuzu, muhayyilemizi bütün bütün ele geçirir, sonra bizi sadece rüya, esrime ve hatıradan ibaret bir âlemin ortasına bırakır. Öyleyse kokunun, ayaklarını yerden kesip, insanı mekânlar aşırın bir kuvveti hatta sihri vardır. Hadi gidiyoruz, der. Gidersiniz...

George Sand, annesinin, çiçek açmış gündüzsefalarını görünce kendisine, 'kokularını içine çek, bal kokarlar; bu kokuyu unutma!' dediğini anlatır. "Herkesin bildiği ama açıklayamadığı gibi kokular ve anılar arasındaki bağ nedeniyle ne zaman gündüzsefalarını koklasam gözümün önünde İspanya'nın dağları ve bu çiçekleri ilk kez topladığım yol kenarları geliyor." 'Geçmişteki koku ortamını bilimsel olarak yeniden canlandırarak geçmiş canlandırmaya çalışanlar' da olmuştur Corbin'in anlattığına bakılırsa. Bu teoriye göre, "Geçmiş ve bugün ayrımı, yeniden yaratılan kokuyla ortadan kalkmaktadır. Havanın solunması, ben'in bütünlüğünü, birliğini sağladığı gibi, zamanın da bütünlüğünü ve birliğini sağlamaktadır." Öyleyse, Tanpınar'ın dediği gibi, 'Yekpare geniş bir anın parçalanmaz akışında' yaşamamız pekâla mümkün! Fakat bunun için kokuların saklandıkları gözenekleri keşfetmemiz ve onlara gelecek her türlü saldırıyı önlememiz gerekiyor. Onları olanca tazelikleriyle hayatımıza kattığımızda, ver elini çocukluk, ver elini gençlik yılları!..

Kokuların hatıralarla akrabalığı, zamanın çıldırmaşçasına ileriye, daima ileriye doğru çıkıp gitmesine mani olur. Zaman zaman eğriler çizerek, durup geri dönüşlerle yumuşayarak bize bir parça nefes aldırır. Kokularla, artık çok uzaklarda kalmış sarı ekin tarlaları, yağmur sonrası su birikintilerine düşmüş güneşler, kıpkızıl akşam alacakları gözümüzün önünden usul usul yeniden geçerler. Ve biz onların hatırası içinde kaybolurken yaşımızı ve kim olduğumuzu unuturuz.

Hilmi Yavuz 'Kendime İstanbul'a Kadınlara Dair'de dokuz yaşında, bir öğleden sonra babasıyla Kocamustapaşa'ya, Sümbül Efendi Hazretleri'nin huzuruna gidişlerini anlatır. O gün orada, babasının "Allah muhabbetinin kokusunu duyuyor musun, evlat?" sözüyle ortalığı kaplayıveren sümbül kokusunu hiçbir zaman unutamadığını... Baba Hikmet Yavuz, elinden sıkı sıkı tuttuğu oğluna, şöyle diyordu: "Sümbül Efendi Hazretleri'nin manevî huzurundayız. Allah muhabbetinin kokusunu duyuyor musun evlat?" Hilmi Yavuz, 'Allah muhabbetinin kokusu'nun nereden geldiğini yıllar yıllar sonra öğrenecekti. Cemalettin Halveti Efendi Hazretleri'nin Kocamustapaşa Dergâhı'nda genç Sinan'ı irşadını ve Sinan'ın Sümbül adını alışı, bir gece rüyasında su almak için kuyunun başına vardığında kuyuda suyun ağzına kadar yükseldiğini görmesini... Şeyhin bu rüyayı dinleyince, onu kucaklayıp, 'Sende Allah muhabbetinin kokusu vardır' dediğini... "Ve ben, o kızgın yaz öğleden sonrasında Hikmet Yavuz'un 'Allah muhabbetinin kokusunu duyuyor musun, evlat?' sözünü ve birden avluyu kuşatan o kesif ve yanık sümbül kokusunu hiç unutmadım." diyecektir Hilmi Yavuz. "Nice yıllar sonra, belleğimin kuytusundan o yaz öğleden sonrasını çekip çıkarmak istediğimde, o günün, birden, kuyunun ağzına kadar yükseldiğini, her şeyi en ince ayrıntılarına kadar kolayca anımsayıverdiğimi gördüm."

Kokulara itimat edilmelidir. Yaz ortasında sümbül kokusunu, kış akşamlarında odaları mütemadiyen dolduran portakal kabuğu kokusunu duymak, bize kim bilir kimleri, kimlerin yüzünü alıp getirir. Yazık ki insan bunların tadını yaşı kırkı geçince anlar... a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul dersine çalışalım

Ali Çolak 2011.01.01

İstanbul diye bir çiçek varmış, yeni öğrendim. Kuzey Afrika'da kızlara İstanbul adının verildiğini bilirdim. Ne güzel kızlardır onlar ve çoğunun İstanbul'u görmeden, bilmeden yaşayıp gitmesi ne acı! Kızları geçelim...

"Crocus olivieri istanbulensis", dünyada adı İstanbul olan tek çiçek. Sultanbeyli'nin ardında, Aydos dağında yaşar, ilkbaharda açar. 'Bizim bildiğimiz çiğdem değil mi bu?' Çiğdem ama turuncu açıyor çiçeği, altı taç yaprağı var. Bende sevincin sesi çınlıyor. Ne büyük incelik, o turuncu çiğdem şimdi Sultanbeyli Belediyesi'nin logosunda. İnsanların yakasında gördüm, çiçek açmış bir turuncu çiğdem. Sorana sevinçle hikâyesini anlatıyorlar. 'Bizim dağımızın çiçeği, İstanbul çiçeği, dünyada tek...' Yakasına çiğdem takmış adamların şehri oluyor Sultanbeyli. Çok yaşayın, çiçeğiniz solmasın, İstanbul'unuz!

Kim ki İstanbul'da yaşar ve her gün yeni bir keşifle evine dönmez, zarardadır. Yeni bir hikâye, sevgilinin gülüşünde farkına varılmamış bir an gibi, gülümseyiş içinde bir parıltı... Yeni bir uzvu şehrin, bir kitâbe, daha önce duyulmamış bir isim, görülmemiş bir çeşme kalıntısı. 'Şaşırtıcı terkiplerin şehri'... Tanpınar bu sözü nasıl olur da Ankara için söyler, şaşarım!

Ne zaman 'İstanbul için yeni ne yazılabilir ki' desem, bir kitap gelir, beni utandırır. Moiro diye bir şair, asma yapraklarından, ağaç perilerinden, ırmağın kızlarından söz açmıştı, taa İsa'dan önce. O asmalar neresindeydi kim bilir şehrin? Ne diyordum, bir ansiklopedi, bir antoloji, bir semt kitabı, İstanbul'un öykücüleri, filmleri, şarkıları... Tükenmez, tükenmeyecek.

Bir sabah yine şaşırtan bir terkip. Hayır, haber! 'Üniversitelere İstanbul dersi konacak'... Uygulanır mı, seçer mi öğrenciler bu dersi. Seçerler; uygulamalı, gezmeli tozmalı ya! Neresinden baksanız kışkırtıcı. Dersiniz ne?

İstanbul... İstanbul'a çalışıyorum, İstanbul'dan sınavımız var! Söylemesi bile sarhoşluk veriyor.

Bu dersi okumak isterdim. İstanbul'a gelmiş bütün Anadolu çocukları okusun... El yordamıyla değil, 'çalışa çalışa' geze geze bulsunlar şehri. Sonra şöyle diyebilirler artık: "Ben İstanbul'a geldim mi İstanbul oluyorum." Değilse, İstanbul içinde hep bir Sivaslı, Kastamonulu, hep Siirtli... İstanbul dersine çalışırken çocuklar, evliyalara kalkıp gelir mezarlarından, mavi bir ezan sesi Sultanahmet taraflarından, tramvay düdükları, yoğurtçular çın çın, 'eski zamanlardan bir cuma' çalar belki. O zaman, "Laleli'den dünyaya doğru giden bir tramvayda..." olmanın anlamını kavrarız cümleten. O zaman Ülkü Tamer okuyabiliriz artık gönül rahatlığıyla: "İstanbul bir denizdir lâle gemileriyle taşınan... / İstanbul bir sudur akşamların aradığı". Ve neden Turgut Uyar'ın aklına 'Vaiz sokağı' gelir İstanbul dediler mi, anlarız.

İstanbul, yeryüzü müfredatlarının en güzel dersi olarak amfilerde, öylece, Boğaziçi mavisini gibi. Afrikalı kızlar geliyor aklıma, İstanbul kadar güzel. Adı İstanbul olan bir Türk kıza var mıydı? Belki olur o derslerden sonra. O derslerden sonra ne meraklar başkaldırır, ne keşifler alıp yürür Boğaziçi'ne doğru. Boğaziçi evet, şingir mıngır... Salâh Bey, elinizden tutup gezdirir, ta Beykoz çayırına kadar. 1847 yılının bir cuma öğleden sonrasında o çayıra kimler sırtını sermiştir de hangi nimetlerle midesini şenlendirmiştir? Padişah efendilerimiz saltanat kayıklarıyla Boğaz'da seyrederken hafızlar hangi gazellerle suları ürperti yordur?

Yalan değil, bütün bir İstanbul, kapağı açılmamış kitap gibi duruyor sıranın üstünde. Açalım: İstanbul'un en küçük camisi, Lali Mustafa Çelebi Camii nereye düşer? Attan Düşen Ali Ağa kimdir ve adını ondan alan sokak nerededir? Ahım Şahım Sokağı, Ağlamış Dede Sokağı, Yapma Bebek Sokağı, Haminne Çeşme Sokağı, Dinibütün Sokağı, Çifte Gelinler Caddesi, Çifte Vav Sokağı, Çingiraklı Bostan Sokağı nerededir? Bol Ahenk Nuri Efendi kimdi? Edirnekapi'da bir meşkhanesi vardı doğru, fakat adı neden Üsküdar'da bir sokağa verilmişti? Bayıldım Yokuşu şimdi hakikaten yokuş mudur?

Ders değil, Binbir Gece Masalı. Okudukça çoğalıyor İstanbul. Bir gün bir çiçek adı, öbür gün mürekkebi kurumamış bir dize, ertesi gün yol üstünde üç yüz yıllık bir çeşme... Çalış çalış bitmez ve fakat mutlu, fethin ilk günlerindeki gibi yeşeren bir sevinçle yürürsün Divan Yolu'ndan Ayasofya'ya doğru... a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ferhunde Kalfa'ya benzer deneme

Ali Çolak 2011.01.08

Halit Ziya'nın 'Ferhunde Kalfa' adlı o dokunaklı öyküsünü bilirsiniz. Hikâyenin kahramanı Ferhunde, evin kızı 'küçük hanım'la beraber büyümüştür. Beraber büyümüş olmak imtiyazı, ona ev halkı içinde hususi bir mevki, bir müstesna kader vermiştir.

Efendisi bir gün ona, "Ferhunde evin kızı gibidir" deyiverir. Bu söz, Ferhunde'nin umutlarının kapısını hep açık tutar. Fakat 'evin kızı' olmak başka, 'evin kızı gibi olmak' başka şeydir. Bu 'gibi' arkasında gözle görünür bir hayli eşitsizlik saklamaktadır. Evin kızı Hasna'ya bir bayram için mesela pembe ipekten bir kumaş alınırsa, Ferhunde için bir yünlü yahut bir basma; fakat her halde pembe bir şey alınır. Bu suretle onun, güya vicdanı tatmin edilmiş olur. Söz konusu benzerlik veya eşitlik, görünüşten, renkten ibarettir. İşin aslında, Hasna ile Ferhunde arasında ipek ile basma arasındaki farka benzer köklü bir fark vardır.

Zavallı Ferhundedik, 'Küçük Hanım'a görücüler gelmeye başladığında gizli bir sevinç duyacaktır. 'Evin kızı gibi'dir ya! Ardından sıranın kendisine geleceğini hayal eder. Hasna'nın düğününü de öteye beriye koşturarak kendisi yapar neredeyse. Küçük hanımla beraber büyümüş olmak, evliliğinde de ona yoldaş olmağı mecbur eder ve Ferhunde, Hasna'nın evine gönderilir. O efendisinden gelecek izdivaç haberlerini bekleyedursun, yıllar da yılları kovalar. Hasna'nın çocuğı olur, Ferhunde'ye tabii olarak dadılık görevi düşer. Küçük beyi büyüttüm derken evliliğini de görür. Artık saçları adamakıllı ağarmıştır. Bir gün lalaya 'evet' demek zorunda kalır; beyaz, bembeyaz ipek saçlarıyla süslenip gelin edilir. Fakat o da ne? Küçük beyin çocuğunun doğmasına pek az kalmıştır, tabii o da Ferhunde'nin ellerine bırakılacaktır.

Bizde 'deneme'nin hal ve gidiş tam da Ferhunde'nin kaderine benzer. Edebiyat türleri içinde laf arasında 'evin kızı gibi' denilmiştir kendisine. Roman gibi, öykü ve şiir gibi... Fakat 'gibi'nin evin kızı yerine geçmeyeceğini, Ferhunde'nin Hasna olmadığını, asla olamayacağını anlamakta gecikmeyiz. Deneme uzun pek uzun yıllar, saçlarına aklar düşüp umutlarına kar yağınca kadar bir izdivaç haberi bekleyip durdu. Onun da hayalleri vardı. Baş göz edilip kendine mahsus bir eve, aileye sahip olmak... Tamam, öyle şehrin göbeğinde oturamazlardı ama şöyle biraz uzakta da olsa iki göz bir eve yazılısalar, ödeyip giderlerdi. Fani dünyadan pek fazla beklentisi yoktu. Dünya malı dediğin nedir, bir parça huzur olsun yeterdi. Yılları bu kanaatkârlık içinde geçti denemenin. Ne uzadı ne kıaldı. Her dönemde üç beş meftunu çıkıp umutlandırdı onu. Ara sıra 'denemeci' sıfatıyla anılan taliplileri de çıktı, ama işte o kadar. Edebiyat denince akla ilk gelen türlerden biri olmadı hiç. Yazarın ikinci işiydi deneme hep. Şair denemeci, romancı denemeci, felsefeci denemeci... Bu yüzden sığıntı gibi durdu yazı masalarının kıyısında. O evleri daima çok kazandıran, şan şöret getiren çalımı kumalarla paylaşmak zorunda kaldı. Öyleyken sesini çıkarmadı, içine atıp sabretti.

Geçenlerde duyduğu iki güzel haberden sonra denemenin yine umutlandığını, çok belli etmese de gülümseyip mutlu olduğunu gördüm. Aslına bakılırsa öyle çok da büyütülecek, önemsenecek olaylar değildi bunlar ama deneme işte, bizim küçük saydığımız şeyler bile onu sevindirmeye yetiyor. Gazetelerde yazdığına göre NTV Yayınları'nın çıkardığı İstanbul Ansiklopedisi hazırlanırken Enis Batur, yazar kadrosuna, 'her madde bir deneme olsun' diyesiymiş. 'Klasik, sıkıcı bir ansiklopedi maddesi olmasın, zevkle okunsun...' İkinci olay da şuydu: Fatih Andı ve Hasan Akay, İstiklal Marşı'nın her dizesini ayrı bir yazarın yorumladığı kitabı hazırlarken, metinlerin 'deneme üslubuyla' yazılmasını istemişler. Bu iki havadisten kendine bir sevinç çıkardı deneme. Demek ki dedi, 'deneme üslubu' diye bir şey var ve itibarlı bir şey bu. Bir ansiklopediye, bir kitaba yön verecek kadar...

O ansiklopedide ve o kitapta 'deneme' ne kadar var, tartışılır; fakat deneme üslubunun 'yazı'da aranır ve istenir oluşu sevindirici. Arkası gelir mi bunun, denemenin o kıvrak, diri ve sorgulayıcı üslubu aranan bir meta olur mu? Olmasına olur belki ama o güne kadar denemede bir heves kalır mı bilinmez. Bildiğimiz, o yine, yazı masalarının kıyıciğinde, saçlarındaki akları saya saya efendisinin gözdeleleriyle oynaşmasını izlemeye devam edecek. Durun yahu! O 'deneme üslubuyla yazın' tavsiyesi, sakın efendinin 'Ferhunde evin kızı gibidir' sözü gibi bir şey olmasın...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ustamız Evliya

Ali Çolak 2011.02.12

Evliya Çelebi'nin dünyaya ısmarlama bir fani olarak geldiğinden şüphe yok. Zaten ta başından beri zuhur eden hadiseler, bir hazırlığın adım adım gerçekleştiğini gösterir gibi.

Babası, Dergâh-ı Âli Kuyumcubaşısı Derviş Zillî Mehmet Ağa, ileri bir yaşta Sultan Ahmed Han tarafından evlendirilmiş ve padişahın "Koca Ağa, ihtiyar oldun, ama inşallah bu kızdan melek gibi cihan süsü bir oğlun olur." duasına mazhar olmuştur. O sırada mecliste bulunan Aziz Mahmud Hüdayi Hazretleri de "Bu yakın inşallah ruh bulur ve bir akıllı ve olgun erkek evladın olur." diye dua etmiştir. İleride Çelebi'nin ders hocası olacak Evliya Mehmed Efendi, "İnşallah biz okutup terbiye ederiz." deyivererek, keramet ehli bir zat olduğuna şüphe bırakmamıştır.

Dokuz ay on gün sonra Evliyamız dünyayı şereflendirecektir. Bundan sonrası, kimselere nasip olmayacak harikalarla doludur. Sunullah Efendi kulağına yüksek sesle ezan okumuş, Mevlevi Şeyhi İsmail Efendi akika kurbanını kesmiş, Kasımpaşa Mevlevihânesi Şeyhi Divanî Abdi Dede Hazretleri mübarek ağzından bir ekmek parçası çıkarıp "Fukara lokmasıyla büyüsün." diyerek ağzına ilk lokmayı koymuş, Gisûdar Mehmet Efendi de ihsanda bulunup "Çok gazada bulunup dervişlikte post sahibi olsun ve gençliğinde bir şeyden korkmayıp, kumda oynayup ayağına çöp batmasın." diye dua etmiştir. Yenikapı Mevlevihanesi Şeyhi Doğanî Dede ise Evliya'yı kucağına alarak şöyle bir havaya atıp, "Bu oğlan bu cihanda bizim uçurmamız olsun." diye dua buyurmuştur. Bundan sonrası hakikaten bir 'uçuş'tur Evliya için.

O mübarek zatların duasının akıbetinden ne şüphe! Talihi, Evliya'nın yoluna daima su serpmiş, otuzuncu yaşında Hz. Peygamber'den ruhsat aldıktan sonra dünyayı adımlamaya başlamış ve çoğu resmi görevlerle tamı tamına 51 yıl seyyahlık ederek dünyanın Hanya'sını Konya'sını görüp bize eşsiz bir Seyahatname bırakmıştır. Babasının, seyahate çıkacağını öğrenince ona 'bir günlük tutmasını' söylediğini hatta 'Seyahatname' adını salık verdiğini öğrenince, Evliya'nın hakikaten dünyaya bir eser bırakmak için geldiğine şüphemiz kalmıyor.

Evliya'nın 400. doğum yılını kutluyoruz fakat çoğumuz, neyi kutladığımızın farkında değiliz. Dünya çapındaki Evliya Çelebi araştırmacısı Robert Dankoff, Seyahatname'yi "bir edebiyat anıtı" olarak nitelendirir ki, eksigi var, fazlası yoktur. Son yıllarda bilimsel çalışmalar, Çelebi'nin eserinin, çağının çok ötesinde yüksek bir kıymete sahip olduğunu ve tarih, şehircilik, sanat, folklor, dilbilim, sosyoloji, edebiyat gibi sayısız disipline kaynaklık ettiğini ortaya koyuyor. Bunlar bir yana Seyahatname, benzersiz bir edebi eserdir ve Dankoff'un deyişiyle, "Osmanlı zihninin içeriden mümkün olan en iyi fotoğrafını sağlar."

Karşımızda, çağının çok ilerisinde bir duyuş ve sezişe sahip, ufku açık, aydın, üslup sahibi bir yazar var. Ortaya koyduğu metin, bize adeta çağdaş bir yazarın portresini çiziyor. Açıkçası bu portre, bugün onu yeni tanıyan okurları adamakıllı şaşırtıyor. Ayrıntıları tasvir yeteneği, sözünün kıvraklığı, üslubunun renkliliği, şakacı tabiatı, neredeyse çağdaş bir romancı ile karşı karşıya olduğumuzu düşündürüyor.

Evliya Çelebi, bugünün yazarlarına 400 yıl öncesinden adamakıllı bir ders veriyor. Kaynağının daima Batılı türler ve ustalar olduğunu söyleyegelen çağdaş yazarların Evliya'dan alacağı hiç mi bir şey yok? Biraz daha cesaretle söyleyelim: kimi edebi türlerin, mesela 'deneme'nin uçlarını Evliya'nın Seyahatname'sinde bulamaz mıyız? Pekâla bulabiliriz... Deneme, eğer Salah Birsal'in buyurduğu gibi "eğlen, gör, işit yöntemi" ise bu yöntemin dünya yüzündeki büyükbabası Evliya'dan başkası değildir. Bize şehirleri, o şehirlerde yetişen meyveleri, hayvanları, kadınların güzelliğini, erkeklerin çirkinliğini, havanın hoşluğunu, suların soğukluğunu, yemeklerin lezzetini, orduları, savaşları, atların nalından çıkan kıvılcımları, havada donup kalan bulutları haber veren ve bunları benzersiz, şenlikli bir dille anlatan o değil midir? Bütün bunlar, sınırsız bir hayal gücü ile birleşip ısıtılı, zengin bir dille anlatılırsa karşımıza ustasından bir denemeci çıkmaz mı? Ben, Seyahatname'yi bu gözle okuduğumda, pek çok bölümde halis deneme metinleriyle karşılaştım. YKY, Seyahatname'nin günümüz

Türkçesiyle 7. cildini yayımladı. İnanmayanlar bakabilir, Evliya, pek çok yazı türünün olduğu gibi edebiyatımızda 'deneme'nin de atasıdır. Bize de 400 yaşında bir ustamız olduğu için onunla övünmek düşer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Susarak konuşalım

Ali Çolak 2011.02.19

"Hiç kimse bir ada değildir." diyen İngiliz şair John Donne'a katıldığımı söyleyemem. Yalanı yok, insan 'sosyal' bir varlıksa birilerine dokunacak, birileri ona gidecek, o başkalarına...

Gidilip gelinmez, kapısı çalınmaz bir yaratık gibi yaşamak imkânsız. Burası böyle de öte yandan, herkesin bir ada olmayı seçme hürriyeti var. "Ben bir ada gibi yaşamak istiyorum. Dünya ile bağlarımı koparıyorum. Bu bağ ancak ben istediğim zaman kurulabilir. Kendimi dünyadan ve insanlardan korumak derdindeyim. Uzaktan seyredeceğim ve fakat oyununuza katılmayacağım." diyen birine, "Hayır, oyunumuza katılmak zorundasın. Dünyaya ve bize sırtını dönemezsin!" demeye kimin hakkı var? Kim ne düşünürse düşünsün ve hangi gerekçeleri üretirse üretsın, her insan bir adadır ve isterse sonsuza kadar ada kalmak hakkına sahiptir.

Ben böyle diyorum da 'sosyal ağ'ların toplumları örüm örüm ördüğü bu çağda 'bir ada' olmak isteyen var mı aramızda? Ya da kaç kişi tanıyoruz 'ağlar'a takılmamak için köşe bucak kaçan? Bencileyin, gönlü geçen yüzyılda kalmış küçük bir azınlık... Sıradan insanı geçtim, anlı şanlı yazarlar, şairler bile Facebook'un, Twitter'ın altını üstüne getiriyor. Ne yiyip içtiklerini, şu anda nerede, kiminle ne yapmakta olduklarını, okudukları kitabı, dinledikleri müziği, ne zaman uykuya daldıklarını, uykudan önce sütlerini nasıl içtiklerini canlı canlı okurlarına, hayranlarına ve dünyaya duyuruyorlar. Ne güzel! Okurlar ve hayranlar da böylece, 'yazar' veya 'şair' denilen insanların başka gezegenlerde yaşayan ucube yaratıklar değil, kendileri gibi basbayağı fâniler olduğunu öğreniyor. (Gerçek bir okurun böyle merakları olur mu, bu da ayrı bir konu!) Hayranların, yazarla aynı mecrada at sürmenin, ona 'ulaşabiliyor olmanın' ayrıcalığını ve hazzını yaşadığından şüphe yok. Adı üstünde, buralar birer sosyal ağ ve amacı, insanların hemen her şeyi paylaşacağı bir zemin olmak. Az şey mi, bu bencilik çağında paylaşımcı bir nesil yetişiyor!

Peki alan satan memnunsa, bize ne oluyor? Bir yazar, hayatını canlı canlı okurları ve hayranlarıyla paylaşmak istiyorsa, bizim buna nasıl bir itirazımız olabilir? Tamam, olamaz ama böyle bir okur-yazar ilişkisini benimsemediğimizi söylemeye de hakkımız yok mu? Var elbette, söyleyelim o zaman... Bir kere, yazarın hayatının kamusal alan olması beni rahatsız eder. En azından ben, böyle yaşamak istemem. Okur, hayatımı, zevklerimi, alışkanlıklarımı bilmek istiyorsa, bunu yazdıklarımın satır aralarından öğrensin. Eğlence vasıtası olmasın hayatım, bir edebi metnin diliyle ulaşsın ulaşacaksa okura. Ve okur, yalnız benim müsaade ettiğim kadar yaklaşabilsin bana, daha fazla değil.

Hem, -sözüm meclisten dışarı- okur denilen varlığa ne kadar, nereye kadar güveneceğiz? Sizin hayatınıza ait bütün meraklarını giderdikten sonra eyvallah deyip gitmeyeceğini kim söyleyebilir? Bir heveskârdan başka nedir okur? Siz 'paylaştıkça' daha fazlasını, daha fazlasını istemeyecek mi? Bu daha fazlanın sınırını nasıl çizeceksiniz? Sizin bütün kalelerinize girdikten, bütün hülyalarınızı zaptettikten sonra yazdıklarınız onun için ne anlam ifade edecek? Hayır, bir şey ifade etmeyecek. Fethedilmiş bir ülkesiniz artık onun için, yolgeçen

hanısınız... Oysa bu lezzeti bir eseriniz okuyup bitirdiğinde tatmasını isterdiniz onun. Sonra bir başkasını beklemenin sabırsızlığı...

Benim yazarlarım, şairlerim birer adadır. Bütün bilinirliklerine rağmen ada... Henry David Thoreau, Rilke, Bachmann, Neruda, Necatigil, Sezai Karakoç, Sabahattin Ali, Oğuz Atay, Salah Bırsel... Ben de öyle olmak, öyle kalmak isterim. Keşfedilmemiş yanlarım olsun, hiçbir okurun yolu geçmesin oradan. Hiçbir el değmesin düşüncemin, hayalimin o köşesine. Oradan, o kuş uçmaz, kervan geçmez adadan yazdıklarım gidip bulsun birilerini bulacaksa. Onlar da desinler, biri var uzakta, belli belirsiz, varla yok arası, oradan yazıyor... Oradan konuşalım konuşacaksak, uzun konuşalım, aradaki boşluklarla ve daima susarak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuru ağacı yeşertmek

Ali Çolak 2011.02.26

"Edebiyat marangozluktan farklı bir iş değildir." demişti

Gabriel Garcia Marquez; 1981'de, Meksiko City'nin görülmeye değer, renk renk çiçekleriyle dolu eski ve şirin semti San Angel Inn'deki evinin hemen arkasındaki ofisinde, Paris Review dergisinden Peter H. Stone'a verdiği o uzun söyleşide. (Yazarın Odası, Timaş, Çev: Öznur Ayma) Stone şaşırmıştı tabii, biraz açmasını istedi bu benzetmeyi. "Her ikisi de çok çalışmayı gerektiriyor." diye cevapladı Marquez: "Bir şey yazmak neredeyse bir masa yapmak kadar zor. İkisinde de elinizdeki malzeme gerçektir, ahşap kadar sert, işlemesi zor bir malzeme. Her ikisinde de küçük numaralar ve teknik bilmek gerekir. Temelde az bir sihir ve çokça ağır iş gücü vardır. 'Bu işin yüzde onu ilhamla yüzde doksanıysa alın teriyle' demiş biri, Proust'tu sanırım." Burada hemen söze girip Faulkner'ın, yetenek ve çalışma konusundaki hesapları altüst ettiğini söylemek zorundayız. Zira 'Ses ve Öfke'nin yazarı, daha toptancıdır ve 1956'da aynı dergi için Jean Stein'e verdiği söyleşide şöyle buyuracaktır: "Yüzde doksan dokuz yetenek... yüzde doksan dokuz disiplin... yüzde doksan dokuz çalışmak."

Faulkner'in toptancılığı bir yana, Marquez'in 'masa' benzetmesi bana hayli kışkırtıcı görünür. Dikkat edilirse yazmanın önce 'çalışmayı gerektirdiğinden' söz açıyor Marquez, sonra bir masa yapmaktan, bir zanaatkarlıktan dem vurarak, ortaya somut bir 'eser' çıkarmanın 'zor'luğuna değiniyor. Elimizde ahşap gibi 'gerçek' bir malzeme var ve biz, bu kaskatı gerçeği 'ince' işçilikle zarif, kullanışlı bir masaya yahut zevkle okunabilir, doğallığından bir şey yitirmemiş bir romana, denemeye, öyküye dönüştüreceğiz... İnce marangozluk, duvar ustalığı yahut demircilik deyin siz buna, bu zanaatlar gibi yazı da derin işçilik istiyor. Bu işçiliği göze alamayanlara Hemingway'in çok zalim bir önerisi vardır: "İyi yazmayı güç bulduğu için gitsin kendini tavandan assın derim. Sonra da hiç acımadan ipi kesip kendini yazmaya zorlamalı. Bu durumda yazmaya başlarken elinde en azından ipe çekilme hikâyesi olur."

Hemingway'in tavsiyesini kimselerin denemesini istemem; ama ustamız iyi yazmak yolunda çilenin her türlüşünü kendisine reva gördüğü için böyle evlerden irak metotları salık vermek gibi bir hakkı olmalıdır. Onun mükemmele ulaşma inatçılığıyla başa çıkacak pek az yazar çıkar. Silahlara Veda'nın son bölümünü tekrar tekrar yazar. Son sayfada bir türlü kıvamı tutturamayınca, tam tamına otuz dokuz defa tekrar yazması icap etmiştir. Ustanın yazma işini mütemadiyen ayakta icra ettiğini de unutmayalım lütfen!

Marquez de, Faulkner da ustamızıdır, lakin benim 'yazmak' konusunda kulağıma küpe ettiğim en şaşmaz ölçü, Tarkovski'nin Kurban filmindeki 'ağaç' meselidir. Filmin Türkçede de yayımlanan senaryosunda okuduğum bu mesel, yalnız yazmak değil, her eyleminde insana rehber olabilecek bir yöntemi öğütler: Çabada süreklilik, bir nevi ibadet hassasiyeti ve inancı...

Bir zamanlar bir Ortodoks manastırında yaşayan Pamwe adında bir keşiş, bir dağın tepesine kurumuş bir ağaç dikmiş ve öğrencisine bu ağacı yeniden yeşerinceye kadar sulamasını söylemiş. Öğrencisi Joann Kolow, üstadının emrine uyarak bir kova su alıp yollara düşmüş. "Bir kova suyu dağa çıkarıp geri dönmesi tam bir gün sürmüş. Tanyerinin ağarmasından güneşin batmasına kadar bir tam gün... Her sabah bir kova suyla dağa çıkıyor, eğri büğrü ağacı suluyor ve hava kararınca manastıra dönüyormuş. Bu, tam üç yıl sürmüş. Sonra günlerden bir gün, gene dağa çıktığında bir de bakmış ki ne görsün, ağaç çiçekler içinde değil mi?" (Kurban, YKY 1988 Çev: Tuba Tarcan)

Bu sadakatin bir 'fiili dua' olduğunu düşünürüm ben. Sabırla ve inatla çalışmak, kuru ağacı yeşertebilir. Bir de 'kavli' duası var bunun. Cahit Sıtkı, daha çocukluk yıllarında, ailesine yazdığı bir mektupta, "Allah'ım şiirimi güzelleştir." diye yalvarıyordu. Yahya Kemal, teklifsiz istiyordu söz'ün sahibinden: "Tanrım bana bir ses yaratan kudreti ver!" Ne var ki sanat uzun, hayat kısadır, yetmez sözü tamamlamaya. İbrahim Tenekeci ne güzel söylüyordu: "Canımı yakıyor dünyanın güzelliği / Yetmiyor o güzel şiire / Rabbim ne olursun / Sözümü kesme."

Sorular çok. Nasıl yazmalıyım, ne yapmalıyım?.. Hepsini cevaplamak ne mümkün! Böylece 'yazmak' derindeki okurlara 'toplu' cevap vermiş oldum mu acaba?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kirpinin oklarını kim kırdı?

Ali Çolak 2011.03.05

Refik Halid Karay okur musunuz? Çoğunuzun, 'evet' diyeceğini sanıyorum. Has bir edebiyat okurunun yolu, bir dönem mutlaka geçmiştir Refik Halid'den. Benim gibi tiryakisi olmuş, dönüp dönüp okuyanlar da çoktur.

Çok bilinen iki özelliğinden biri Türkçesinin, üslubunun lezzeti ise diğeri, muhalifliğidir onun. Kalem, Cem, Şehrah gibi dergilerle kimi gazetelerde 'Kirpi' imzasıyla yazdığı yazılardan, dönemin kudretlilerinin pek hazzettiğini söyleyemeyiz. Sonradan Kirpinin Dedikleri adıyla kitaplaşan bu yazılar, yazarının 'muhalif' kimliğini yapacaktır. Bütün bilgilerimiz bunun üzerine kuruludur: Refik Halid, muhalif bir yazardır! Ömrünün uzunca bir dönemini Anadolu'da ve yurtdışında 'menfalarıda' geçirmiş bir yazarın elbette muhalif olmaklığı lazım gelir.

Peki gerçekten öyle midir? Elimizdeki 'mizahi' kitaplarının tamamını, özellikle Kirpinin Dedikleri, Ago Paşa'nın Hatıraları, Ay Peşinde, Guguklu Saat ve Tanıdıklarım'daki yazıları elden geçirelim, bu metinlerde kime ve neye muhalif bir Refik Halid vardır?

'Araştırmacı' sıfatını gerçekten hak eden yazar N. Ahmet Özalp, hepimizin ezberindeki o 'Refik Halid muhalif bir yazardır' cümlesinin altının bir türlü dolmadığını düşünerek zahmetli bir yolculuğa çıkar. Karay'ın yukarıda andığım kitaplarının eski harfli basımlarıyla 1939-1940 yıllarında yapılan yeni basımlarını karşılaştırır.

Gördükleri, bugünün gazete diliyle söyleyelim, tam anlamıyla 'şoke edici'dir. Özalp'in "Refik Halid /Okları Kırılmış Kirpi" (Kapı Yayınları) adlı kitabında anlattığına göre; Kirpinin Dedikleri'nden on bir, Ay Peşinde'den

dört, Ago Paşa'nın Hatıraları'ndan iki, Guguklu Saat'ten üç, Tanıdıklarım'dan dört yazı çıkarılmış. Bu kadar mı? 'Hayır!' diyor Ahmet Özalp, "İki baskıya daha yakından bakıldığında, farklılığın yalnızca çıkarılan yazılarla sınırlı kalmadığı görülüyor. Gizli bir el, daha ince, daha duyarlı bir operasyona tabi tutuyor metni. Metinden pasajlar, cümleler çıkarılıyor, cümlelerin bir bölümü atılıyor ya da kimi sözcükler çıkarılarak yerine başka sözcükler yerleştiriliyor."

Devrin şartlarına göre 'değişen' bir siyaset belgesinden değil, bir edebi metinden söz ediyoruz. Bu edebi metinler, peynir kalıbı gibi doğranıyor, 'zararlı' unsurlardan ayıklanıp ehlileştiriliyor. Bütün bunlar 'inşa' edilirken gözetilen, elbette devrin ruhu ve baştaki 'Tek Parti'nin zihniyeti. Bu arındırma ve inşa'nın sonunda, 'muhalif yazar' Refik Halid, karşımıza 'resmi tarihin yazarı' olarak çıkıyor. Özalp'in, karşılaştırmalı okumaları son derece trajikomik 'değiştirmeler' yapıldığını gösteriyor. Kirpinin Dedikleri'ndeki muhtelif yazılarda, "İttihat ve Terakkidekiler", 'firkadakiler'; 'İttihatçıların kirli ellerine temastan...'; 'kirli ellerin temasından...'; 'Rusya Trabzon sahiline mi el attı?', 'Bir başka devlet Trabzon sahiline mi el attı?'; 'Adeta Arabistan fıstığı gibi yamrı yumru...'; 'Adeta Amerikan fıstığı gibi yamrı yumru...' haline getirilmiş. Hemen her okuyazarın bildiği Memleket Hikâyeleri'ndeki Koca Öküz hikâyesinde 'Kayserili Ermenilerden...' sözü, 'Kayserili muhacirlerden...' olmuş. Yılda Bir öyküsünün kahramanı Taselyalı Yani, kitabın 1939 baskısında Taselyalı Bekir'e dönüşüvermiştir. Hikâyenin 'yürük' kızı olan kahramanı da 'yürük' olmaktan çıkiverir!

Anlaşılan, Refik Halid'in yalnız 'muhalif' yanları budanmamış, 'ulus devlet' fikri, 'müttefiklerle olan ilişkiler', 'ülkedeki yabancı unsurlar'ın millî birlik ve beraberliğimize tehdit oluşturması vs. gibi durumlar göz önünde bulundurularak hem mizah yazıları hem de hikâyeler iyice zararsız hale getirilmiştir.

Çoğunuzun aklından geçen soruyu yazar Ahmet Özalp de soruyor: "Tüm bu çıkarmaları, değiştirmeleri yazarın kendisi yapmış olamaz mı?" Özalp, "Birkaç çıkarma için 'evet' cevabı vermek mümkün olsa bile, diğer müdahalelerin yazarın özgür seçiminin olması bize mümkün görünmüyor." diyor ve bu görüşünü bizzat Karay'ın açıklamaları ile destekliyor. Özalp, olayın resmini ortaya serdikten sonra, çok daha çarpıcı bir noktaya temas ediyor: "Bu değişiklikler ister resmî görevliler eliyle yapılsın, ister onların talimatı üzerine yazar ya da yayıncı tarafından, hatta isterse doğrudan yazarın kendi seçiminin ürünü olsun, sonuç değişmiyor. Çünkü buradaki temel etken, bu değişiklikleri zorunlu kılan siyasal koşullar ve zorlamalardır." Ne dersiniz, haksız mı yazar? Bu kapkaranlık dönemin daha ne gibi 'edebî' cinayetlere sahne olduğunu araştırmamanın zamanı gelmedi mi? Ve bir şey daha: bunca yıldır Refik Halid'i eksik okuduğunuzu öğrenince nasıl bir duyguya kapıldınız? Aldatıldığınızı düşündünüz mü?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mektup dedin, al sana mektup!

Ali Çolak 2011.03.12

Mektupları elime aldım, öylece baktım. Dedim, Allah'ım insan nasıl da yitip gidiyor! Oysa sözleri, şuracıkta, elini uzatsan hani, sahibine dokunacak kadar sıcacık. Biraz önce söylenmiş yahut kaleminden yenice çıkmış.

Bu mektuplar okunmuyor, konuşuyor. Bozbulanık, Menekşeli Bilinç, Boşlukta Mavi nasıl konuşursa öyle.

Ağustos sıcak bir gündü. Bebek Camii'nin avlusunda bir dolu insanla durmuştuk. O, orada bize bakıyordu. Sonra ne oldu? Dağılıverdi kalabalık. Mezarının başına kadar giden on kişi var mıydık? Tabutu taşıyacak erkek

yoktu neredeyse. Yarıyolda gerisin geri dönüvermek vefasızlık olurdu. Mezarına toprak attık, uğurladık, vedalaştık. Bir avuç insandık. Sonra eve gelip hemence Toplu Öyküler'e el atmıştım da o تنها ayrılığın sızısını yine onun sözleriyle sağaltmıştım.

Şimdi ben, onun kırk bilmem kaç yıllık arkadaşı, aile dostu Orhan Suda'ya yazdığı mektupları, kendime yazılmış gibi okuyamaz mıyım? Öyle okudum, okuyorum. "Hüzün gelip yerleşti yüreğimizin başına. Ne yapsan nafile." diyor, benim gibi konuşuyor, bana söylüyor. Böyledir, sevdiği her yazarın kendisi, yalnız kendisi için yazdığını düşünür insan, öyle olmasını ister.

Nezihe Meriç ile Orhan Suda'nın "Aix-Londra-İstanbul Mektupları" (YKY) 1981'den 2008'e kadar süren mektuplaşmanın ürünü. Fakat mektuplar daha çok 2002-2004 arasında yoğunlaşıyor ve şaşırtıcı olan şu ki, mail yoluyla gidip geliyorlar. Nezihe Meriç 80'lerini sürüyor ama öyle hayat dolu, öyle diri ve öyle güleç! Bilgisayarı, interneti sökmek için mücadelede. Başlarda çekingen. "Benim aletlere karşı akıl almaz bir çekingenliğim vardır. Ama öğrenince her oyunun altından kalkarım. Bu internet midir nedir, onunla başa çıkacağım, görürsün." diyor. Kolay değil, fakat bırakmıyor peşini: "Bak, baştan söyleyeyim, işin acemisiyim. Her dakika çocuklara açık telefonu soramıyorum. Kanıma dokunuyor galiba." Körolası kolay teslim olmuyor, ha bire sinirlendiriyor. "Ben sana acemiym demiyor muyum? O dediğin JPG, EXE bilmem neyin ne olduğunu biliyorum mu sanıyorsun? Mail yolladığıma, resim yollamayı becerdiğime şükret. Ama haklısın. Valla billa ben bu bilgisayarı yerim. Öyle kızdırıyor beni."

Kimi yazarlar için, ne yazsa öykü, ne yazsa şiir derler. Bir alışveriş listesi, bir yemek tarifi hani... Nezihe Meriç'in o kısacık, birer paragraflık mail'leri hakiki birer öykü oluyor kimi zaman. Mektupsa evet, mektup, en hasından! O nasıl şingirdak bir dil, o nasıl iki cümle ile ruh halini çizivermeler... Hayat, edebiyat, güncel memleket meseleleri iç içe. Fakat daima neşe, daima ironi ve civıltı. "Valla billa doğru söylüyorum çocuklar, korkuyorum. Bu sabah nasıl bir ateş düştü içime, anlatamam. Hemen, hemen yazmalıyım, kalk, hemen yaz, durma, çabuk ol, diye çayımın son yudumunu yutmadan koştum bilgisayarın başına."

Daima yazıya ayarlı bir yaşamak, içinde çınçın öyküler gezinen bir ev. Salim Amca, mektupların arka planında bir fon olarak, 'babacanlığı' ve ışıltısıyla hep var. Salamlar gelip selamlar gidiyor ona. Yazılar, kitaplar yetiştiriyor, oyunlar, öyküler Nezihe Meriç, her zaman. Umut, gömgök umut esip duruyor etrafında, ölümün adı anılmıyor. Mutluluk okumakta ve yazmakta. "Hastalık falan bana dayanamıyor. Onunla baş edebiliyorum da, şu az kalmış olan zamanı gönlümce kullanamamanın sıkıntısı fena bastırıyor. Belli de edemiyorsun. Okuman gerektiğini, onunla gelen rahatlamayı, mutluluğu kimseye anlatamıyorsun."

Böyle dostça, perdesiz, sakınmasız mektuplar okuduğum yoktu nicedir. Kışkandım mı? Hem nasıl! Bana yazılsın isterdim ve ben yazmak... İnternetin bu sıcaklığı, duruluğu, böyle içten duyguları taşıyabileceğine pek inanmazdım. Marifet onda değil elbet, yazanda. Ustaların ustası öykücünün elinde, dilinde... İnternet, mail, blog'lar has edebiyata hizmet eder mi, ediyor! Jose Saramago da 2009'da blog yazılarını "Not Defterimden" adıyla kitaplaştırmıştı.

Ne diyordum, mektupları elime aldım, öylece baktım. Bir ürperişle, Zincirlikuyu'da üç beş kişi, bırakıp gelmiştik. Oysa capcanlı, neşeyle konuşuyor şimdi yanıbaşımda. Söz nasıl da böyle capcanlı duruyor? Konuşmaya başlıyor, susuyorum: "Mektup dedin, al sana mektup. Ben bu konuda öylesine iç eritici ihmalcinin biriyimdir ki, valla, eşim yoktur. Peki, sana neden mi yazıyorum. Merakıma dokunduğundan. Biz harbi konuşuruz arkadaş, bilirsin."

Damağımda bahar!

Ali Çolak 2011.03.19

Türk Edebiyatı dergisinin mart sayısı leziz yemeklerle donatılmış mükellef bir sofraya gibi. 'Edebiyat ve Sofra' başlığının altına iliştirilen 'Şair ve yazarların midelerini iskandil ediyoruz' sözü, daha kapaktan, içeride nelerle karşılaşacağımızı haber vererek iştahımızın düğmelerini çözüyor.

Sonra bin bir çeşit lezzetin hayalini kura kura, geçen asrın edebiyat sofralarında dolaşıyoruz. Namli şikemperverlerinin ağır şapırtıları, sohbetleri ve yemek hakkındaki sonu gelmez lakırdıları... İnsanın ister istemez, iyi edebiyatın yolunun, iyi yemeklerden geçtiğine inanası geliyor.

Dergiye alıntılanan yazılardan birinde, kendisi de yemek hususunda zevk-i selim sahibi bir yazar olan Refik Halid Karay, Filozof Rıza Tevfik'in yemek yiyişini anlatıyor: "Güzel yer, güzel yedirir ve güzel yaptığı yemekleri ikramdan ve güzel yapılmış yemeklere iltifattan, derin bir hislilikle zevk alırdı." Refik Halid'in tasvir ettiği, yemek yiyen bir adam mıdır, yoksa bir sanat eseri mi, ayırt etmek güç: "Az, fakat keyifle tadına tat kata kata, hakkını vere vere, şiirini seze seze, renk, râyihâ, şekil, çeşni estetiğini ayırt ede ede, tahlilini yapa yapa, kısacası Frenklerin gourmet dedikleri mânâda ve bir Lucullus (sarayında verdiği muhteşem ziyafetlerle tanınan Romalı kumandan) gibi anlayışla, mütehassısçasına yerdi." Filozof Rıza'nın yemekle ünsiyetini okuduktan sonra insan, yemeğe ait bütün mülahazalarını gözden geçirmek mecburiyetinde kalıyor.

Tanıyanlar bilir, yemeklerle aram pek iyi değildir. Hatta dünyada bu kadar açlık ve yoksulluk varken sofralar donatıp gerine gerine yemeyi bir çeşit ayıp sayarım. Refik Halid'in, Filozof Rıza Bey için söylediği gibi, az bile olsa insanın yemeği mütehassısçasına yiyebileceğine, yemesi gerektiğine inanırım. Şunu peşin peşin söylemeliyim ki, bir Egeli olarak benim için yemek, daha çok ot ve sebzeden ibarettir. Dağ bayır yeşillendi mi, benim bayramım gelmiştir. Otlar, sebzeler, birer ikişer, demet demet bahar gibi gelirler sofraya. Otlardan yapılacak yemeklerin haddi hesabı yoktur. O otlar ki, baharı yalnız gözlerime, tenime değil, bütün uzvüme duyurur. İçim dışım gürül gürül bahardır artık.

Kar şöyle bir uğrayıp geçti, cemreler düştü. Şimdi Ege'nin kırlarında, bahçelerinde, içinde baharı duya duya ot toplayan kadınlar saltanatı... İbrahim Tenekeci'nin o unutulmaz şiiri, "Ot Toplayan Kadınlar" çıkıp geliyor hafızamın kuytularından: "Uzak bir diyardan mesela alt kattan / Elinizde poşetler, kötü bıçaklar / Yüzünüzü dünyadan sakınarak / Parklara, otoyollara / Kuzukulağı, kazayağı, hindiba." O kadınlar, beyaz başörtüleriyle, baharı topluyorlar, güneşi ve yaşama sevincini... Gelincik, ebegümeci, turpotu, iğnelik, yarpız, kuşayağı, mercanköşk, çobançantası, gelingöbeği, su teresi, kişkiş, horozibiği, ekşimcik... Ah, adları bile bir resim galerisi, bir ilkyaz korusu, baştan ayağa serinlik ve güneş!

Bir akşamüstü, Nazilli'den bir paket çıkıp geliyor, içi lebaleb bahar dolu. Sevgili cömert dostum Nedim Uymaz, Nazilli'nin dillere destan Perşembe pazarını bir koliye doldurup gönderivermiş. Yeşili tüte tüte, köpük köpük enginar, tere, pancar, sarıot, yeşil soğan, kuzukulağı, sarmaşık... Evde bir sevinç, bir bayram... Dağların bütün rengi, kokusu, rayihası sofrada. Akarsuları Nazilli'nin, tutam tutam güneşi, ayazı biraz, sonra ılıman sabahları, ne güzel ne güzel! Bir anda yıllar, yıllar geriye doğru, ta çocukluğun ilkyazlarına. Mart sonunda yayla günleri. Taze sabahlarda 'duggug, duggug!' öten bir kuş ki ömrümün biricik unutulmaz müziği... Ve pınar başlarından toplanan o ekşimsi su gerdimesi... Hiçbir zaman, hiçbir zenginlikle yerleri dolmayacak. O ses ve o ekşimsi tat. Bütün bir çocukluk, bir ömre yetecek serinlik, unutulmaz ve bulunmaz lezzet... Yitip gitmiş ve bir daha geri gelmeyecekler.

Yemek mi? Geçin... Bir tutam kuzukulağı, bir demet sarmaşık, bir bağ ebegümece... Büyükannemin ısırganotu çörekleri... Dağları, güneşleri, 'duggug' diye öten o meçhul kuşu, şırıltılı dereleri çekip getirir. Yemek, biraz da hatıralar değil midir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avustralya'da dört gün

Ali Çolak 2011.04.02

Alaşafakta bir uyandım ki, aman Allah, kuşlar korosu iş başında. Cıvı da cıvı, vıcır da vıcır! Ve daha bilmediğim bin türlü seda. Çılgınlarla şakımlar, cilveyle serenad birbirine karışmış gidiyor.

Pablo Neruda'nın Kuşlar Sanatı'nı hatırlıyorum, 'tüylerden bir donanma'... Hayır, şimdi bu, seslerden, çılgınlardan, şarkılardan bir donanma şehrin göklerine doğru... Sidney'in kuşları meşhurmüş; bülbülleri, martıları, kargaları, kim bilir daha daha neleri! Baştanbaşa kuş seslerine bürünmüş ve sabahları o seslere uyanacağınız kaç şehir vardır?

Biraz sonra gün doğacak ve başka dilde bir cıvıltı, o geniş bahçeyi dolduracak. Burada hayat erken başlıyor. Kuşların saltanatı bitmeden çocuklar... Bahçenin dört bir yanından bir çağlık, bir gülüşme, bir cıvıltıdır kopuyor. Pencereden bakıyorum. Kısa pantolonlu oğlanlar, kıvrıkcık saçlı minicik kızlar; sarışın, esmer, kızıl saçlı... Kim bilir kaç milletten, umurlarında değil dünya, bir o yana bir bu yana savrulup gülücüklere boğuyorlar sabahı.

Sidney'deki Şule Koleji'nin misafir odası. Kulağımda uzun yolların uğultusu, dünyanın en uzak ülkesinde uyanmanın şaşkınlığıyla çocukları izliyorum. "15 yıl önce" diyor dostlarımız, "Burası, yarı ormanlık, boş bir arsaydı." Bir fotoğraf gösteriyorlar, üç beş kişi var yok, muhtemel ki bugünleri hiç ama hiç hayal etmeden, o çalılıkları açmaya, okulun kurulacağı arsayı ortaya çıkarmaya çalışıyor. Bir sonraki fotoğraf: İki küçük baraka... "Otuz öğrenciyle okulu açtık." diyorlar. "Bu barakalarda mı?" diyorum. "Evet", diyorlar. "Buradaki Türklerin çocuklarından, otuz öğrencimiz vardı." Şimdi gözünüzden sakınacağınız bir kampus, uzayıp gidiyor ormana doğru. Yerler kırmızı tuğla döşeli. Yüzlerce çocuğun cıvıltısı, küçük bir şehir gibi... Yalnız Türk çocukları değil artık, onlar yarından da az. Avustralya'nın tüm halklarından, bir dünyalılar karması.

Avustralya'ya gideceğimi kime söylediysem inanmadı. "Sen, Taksim'e gitsen kendini gurbette sanırsın, nasıl gidersin 20 bin kilometreye?" Ben de inanmadım. Oradaki dostlarıma bir söz verdim, o sözün peşinden gittim ta Pasifik Okyanusu'nda ayaklarımı ıslatmaya... Haritaya bakıp durdum. "Oradan ötesi ahiret" dedi bir arkadaşım. Okyanus ortasında, yapayalnız Avustralya, gidip de dönmek var! O bahçede, o çocuk cıvıltıları, burada gurbeti duymadan nasıl yaşanabildiğini fısıldıyor. Gözlerinizin önünde bir dünya kuruluyor. Tıpkı bir sonraki akşam, Tiyatro binasının büyük sahnesinde, ellerinde Türk ve Avustralya bayrakları sallayan çocukların söylediği Olimpiyat Şarkısı'ndaki gibi... 'Yeni bir dünya, yeni bir dünya kuruyorlardı...'

O salonda şiir okuyan, şarkı söyleyen çocukları dinlerken, gözlerimin önüne, yerküreyi omzunda taşıyan bir adamın görüntüsü geliyor. Bu çocuklar, daha başkaları, biraz sonra sahneye çıkan mahcup öğretmenler el ele, dünyayı ele geçirmiş, götürüyorlar uzak bir yere doğru; kavgalardan, savaşlardan kaçırıyorlar. Onlara hayranlıkla bakıyor; yutkunarak, sevinç gözyaşlarını gizleyerek alkış tutuyoruz.

Ertesi sabah, bir yanı Gaziantep'e öbürü Bursa'ya bakan bir ailedeyiz. Evin oğlu İhsan, yedi yaşında Yeni Zelanda doğumlu, küçük kızı Zeynep, İstanbul... En iyi arkadaşları, yandaki evde oturan Avustralyalı ailenin çocukları... Onlarla öyle dost olmuşlar ki, çocuklar Türk okuluna gelmemelik edememişler. Dünya vatandaşı böyle olunuyor. Tarihin ne büyük ironisidir, Tevfik Fikret'in hümanistlerden alıp bayraklaştırdığı "Vatanım ruy-i zemin, milletim nev-i beşer" sözünü bugünün öğretmenleri, bambaşka hülyalarla gerçek kılıyor. Taksim bize gurbet gelirken, onlar Yeni Zelanda'dan Filipinler'e, Güney Afrika'dan Avustralya'ya, Kırgızistan'dan Tuva'ya gezip duracaklar. Zihinlerinin duvarları çoktan yıkılmış, ırklar, diller, renkler anlamını yitirmiş, dünyayı genişletiyorlar durmadan. Yarın, mesela bir yirmi yıl sonra, şimdi kısa pantolonuyla koşup duran İhsan ile Zeynep ve onların arkadaşları, kim bilir dünyanın neresinde, hangi ülkenin insanlarından biriyle evlenecek, hangi renkte çocukları doğacak ve kaç dilli birer entelektüel olarak Türkiye'ye el sallayıp duracaklar?

Sidney, ormanların içinde, kollarını okyanusa açmış, üzerinde yelkenliler gezinen Boğaz'ı, o sulara doğru uzanmış dünya yakışığı Opera binası, ortalığı velveleye veren sonsuz kuşları, yere değecekmiş gibi yakın gökyüzüyle bir dünya cennetiydi şüphesiz. Nasıl derler, gönlüm Sidney'de kaldı. Fakat, önce uzun yol arkadaşım sevgili Musa, sonra eskimez arkadaşlarım ve orada ilk kez gördüğüm dost insanlar, bu kısacık seyahati güzelleştiren, elbette onların içtenliği idi. Onlardan biri olamamanın derin ezikliği, bu da benim kederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şöyle öldürüşlü bir şey!

Ali Çolak 2011.04.09

Kitap Zamanı'nın bu ayki kısa, öz ama çarpıcı 'değeri bilinmemiş, hak ettiği yeri bulamamış, görmezden gelinmiş kitaplar' dosyasını okudunuz mu bilmem.

On yazar, şair ve akademisyen, kendilerince 'gölgede kalmış' kitapları ve yazarları belirlerken, ortak bir görüşte de birleşiyorlardı hemen hemen: Eğer ortada bir 'değer' varsa ilânihaye görmezden gelinemez. Yani? Değerli bir kitap, evet, bir süre hak ettiği ilgiyi görmeyebilir, göz ardı edilebilir, takdir edilmeyebilir hatta bilinçli ve sistemli bir şekilde 'unutturulabilir', Tanpınar'ın deyişiyle 'sükût suikastı'na maruz bırakılabilir fakat bir gün üzerine ışık tutulur ve yeniden parlar ve 'bir madene dönülür gibi, ona mutlaka dönülür'. Öyleyse Hilmi Yavuz'a hak vermeliyiz: Edebiyatta hiçbir şey kaybolmaz!

Bu kanaat, insanın iç karartısını bir nebze dağıtıyor. Öyle ya, "Alim Kahraman'ın da dediği gibi, "Okuma hayatı bireylerin hayatıyla sınırlı değil." Bugün değilse yarın, talih bir gün mutlaka gülecektir. Bu gerçeğe iman etmeseydik, 1891'de öldüğünde kimselerin hatırlamadığı bir yazar olan Herman Melville'in ve onun iflah olmaz kahramanı Kâtip Bartleby'nin hâlâ tanınıyor ve seviliyor oluşunu nasıl izah edecektik? Çoktur bunun örneği, sayfalar dolusu...

Öyleyse, edebiyatımızda görmezden gelinmiş, üzerlerine henüz güçlü birer ışık düşmemiş yazarlar için umudumuzu koruyabiliriz: Ahmet Rasim, Muallim Naci, Âsaf Halet Çelebi, Abdülhak Şinasi Hisar, Rıza Tevfik, Bahaeddin Özkışi, Alaaddin Özdenören... Sizler de bu isimlere yenilerini ekleyebilirsiniz. İnsan, tadına vardığı kitapları başkalarının da bilmesini ister. Elden ele dolaşsın, sevilsin, okunsun... Sokakta âşinalara rastlamak gibi bir duygudur bu. Aynı kitabı okuyup sevenler arasında inceden inceye bir dostluk, bir akrabalık kurulduğu

gerçektir. Aslında her iyi okur, beğendiği bir kitabın gönüllü tanıtıcısıdır. Böylece cılız da olsa bir ışık salar onun üzerine. Sonra kendince bir dolaşım alanı bulur bazı kitaplar. Ben, Samiha Ayverdi'nin romanlarının, Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna"sının böyle bir şansa eriştiğine tanık oldum. Bunun, o büyük 'pazar' içinde ne kadar naif bir serüven olduğunu söylemeye gerek yok tabii.

Değeri bilinmemiş kitapları düşünmeye dururken, listeyi hep son yüz, hatta elli yıl ile sınırlandırıyor oluşumuza ne demeli peki? Burada Beşir Ayvazoğlu'nun bir cümlesini anmadan geçmeyelim, şöyle diyor: "Türkçeye dışarıdan sürekli yapılan müdahaleler yüzünden hemen her neslin edebiyatının hızla eskidiğini, okunmaz hale geldiğini düşünürseniz, aslında değeri bilinmemiş, hak ettiği ilgiyi görmemiş, görse bile sözünü ettiğim hızlı değişme yüzünden bir süre sonra unutulmuş yüzlerce yazar ve eser gösterilebilir." İşte, Ayvazoğlu'nun deyişyle Türkiye'de düşünce hayatı ve edebiyat, sonu gelmeyen bir 'geçmişsizleştirme'ye tabi tutulduğu için unutulduğunu düşündüğümüz 'değerli' kitapların tarihi 20. yüzyıl başından geriye gidemiyor. İlhan Atılgan'ın sitemine hak vermemek mümkün mü? "Değeri bilinmemiş kitaplara ilişkin kapak soruşturmasında fikrimi sorsalar Evliya Çelebi'nin de adını söylerdim. Evliya gibi bir yazarın 400. doğum günü bir Batı ülkesinde yüzlerce yayıncı kutlanırdı, buna kuşku yok..." Edebiyatımızın evrensel ölçüdeki belki de tek yazarı Evliya'nın bugün layıkıyla 'görüldüğünü' söyleyebilir misiniz? Seyit Ali Kahraman ile rahmetli Yücel Dağlı'nın hazırladığı Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi (YKY) hak ettiği okuru buluyor mu dersiniz?

Hafızam bir yandan 'görmezden gelinmiş kitaplar'ı toparlamaya çalışırken, öbür yandan bir zamanlar pek sevdiğim ve fakat bugün ortalıkta görünmeyen kitapları düşünüyorum. Sahi "Küçük Kemancı"yı okuyan çocuklar var mı hâlâ? Lise çağlarında "Gazap Üzümleri"ni, "Çanlar Kimin İçin Çalıyor"u, "Vadideki Zambak"ı okuyor mu gençler, bilmiyorum. Onlar elbette sabır ve tutkuyla okunacak kitaplardı. Bu çağın eksikliği sanırım biraz da o sabır ve tutku. Şimdi 'Vampir'ler zamanı, macera, hız, kan ve şiddet... Hiç unutmam, bir kitapçıda gezinirken, on iki, on üç yaşlarında bir çocuk gelip kitap istemişti: "Şöyle öldürüşlü bir şey olsun!"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

O kelime!

Ali Çolak 2011.04.23

Sidney'de bir öğle sonu, o muhteşem opera binasının önünde uzayıp giden merdivenlere uzanmış gökyüzüne bakarken, bizim dilimize pelesenk ettiğimiz kimi kelimelerin burada hiç mi hiç anılmadığını, belki sözlüklerde bile geçmediğini düşündüm.

Zaman, bedenime bir ilkyaz güneşinin ışınları gibi dokunarak, bir ikindi sonrası dinginliği gibi sararak usulca geçip gidiyordu. İnsan burada ne yapamazdı ki! Boğaz'a bakan bir kafede, sadece martıların gelip tabağındaki pastaya, fincanındaki kahveye saldırmasından müşteki, uzun saatler bir kitabın sayfalarına dalebilir; can sıkıcı, bıktırıcı, yıldırıcı hiçbir tesire maruz kalmadan yeni bir deneme ya da öykü yazmaya başlayabilir, yahut bunların hiçbirini yapmaz, kendini hayatın akışına, yere yakın gökyüzünün mavisine, anılara, geçmişe, olmadık hülyalara bırakıp öylece dolaşabilirdi.

Truman Capote'nin 'Yerel Renkler' kitabındaki gibi bir anlatıma sahip olabilmeyi ne çok isterdim! New Orleans, New York, Brooklyn, Hollywood, Haiti, Venedik, Roma, Londra, Paris, Tanca... Bir cadde boyundan, bir sokaktan seçilmiş bir insan, bir anıt, alelade bir nesne üzerinden giderek bütün bir şehrin ruhunu anlatan o benzersiz

gezi izlenimleri. Kimi zaman o yalınlık içinde şaşırtan sürprizler, o sıradan insanların sıra dışı yanlarıyla tanışmanın şaşkınlığı... Alışageldiğimiz gezi yazıları değildir Capote'nin 'Yerel Renkler'i, belki hakikaten renktir, ben suluboya tabloları benzetirim daha çok. Yalın ve bir o kadar ince işçilikle yoğrulmuş.

O uzun, upuzun merdivenlerde otururken, Capote'nin Yerel Renkler'ini nereden ve niçin hatırladım, bilmiyorum. Yabancı bir şehirde olmak, kendiliğinden bir rahatlık, hürriyet ve istigna bağışlıyor insana. Oranın dertleri, acıları sizi hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Derinlere, gözeneklere inmeden, yalnız görmek istediklerinizi ve daha çok güzel olan ne varsa onları görerek geziyor, dolaşıyor ve kendinizle, yalnız hülyalarınızla meşgul oluyorsunuz. Her gezgin biraz yurtsuzdur. Orada, uzak bir kentte, düşünceniz ne ülkenizin ömür törpüsü gündeminde ne de sokaklarında gezdiğiniz kentin sorunlarındadır. En çok kendiniz ve kendinizle olduğunuz yerdesinizdir, hürriyetin en geniş anlamında...

O uzak kentin harikulade akşamüstlerinde, o erken başlayan cumartesi sabahlarında, bütün yolculuk boyunca okuduğum kitaplarda, öykülerde, şiirlerde ve tabii Capote'nin 'renkler'inde görmediğim, işitmediğim, karşılaşmadığım 'lanetli' kelime, bu topraklara ayak basar basmaz burnumun dibinde bitiveriyor. İlk karşılaşma: İşler nasıl 'yoğun' mu? Telefonda biri: Nasılsınız, 'yoğun'sunuz değil mi? Bir dost: 'Yoğun'sunuz diye rahatsız etmek istemedim. Ve daha, daha, daha başkaları: Çok yoğun çalışıyorsunuz, bu yoğunluk içinde nasıl yazıyorsunuz? Hayır, daha fazlasını diyemeyeceğim!..

Sizden saklayacak değilim, biliyorsunuz. Kimi kelimelerle aram yoktur hiç. Duymaya tahammül edemem. Bir tiksinti, baygınlık hali, sinir kalkışması... Artık adını anamayacağım şu menhus kelime, bütün rahatımı kaçırmaya yetiyor. Ve bir veba salgını gibi insandan insana, ağızdan ağza, dilden dile geçiyor, bulaşıyor ve yerleşip kalıyor. On parmağında on marifet! Dostlukları kemirip yıpratıyor, buluşmaların pabucunu dama atıyor, söyleşmeleri kısaltıyor, dağarcıkları kurutuyor... Ne gizlemeli; yalancı, düzenbaz insanlara çeviriyor hepimizi. Bütün mazeretlerin doğal ve affedilebilir müsebbibi!

Bir yalanın seline kapılmış gidiyoruz. Vebalı bir kelimenin ardına saklanıp içimizin bütün çürümüşlüğüyle, yürekten değil, dil ucuyla, yalancıktan, yılışıkça, çalışılmış bir ustalıkla söyleyiveriyoruz: Ah ne kadar '....'um bir bilsen! Hem de çok... Hiçbirimiz, bir dostun hatırını yıkacak kadar lebâleb dolu, sıkı, sıkışık değiliz. Başımızı kaşıyacak vaktimiz var. Bir selam vermeye, bir gece yarısı bir telefonda bir dize okumaya, birbirimizin elini sımsıkı tutmaya, gözlerinin ta içine bakmaya vaktimiz var. Başka bir şehre gitmeye, belki portakal çiçeklerinin mevsimine, 'yerel renkler'e ve başka şehirlerin akşamlarında başka rüzgârlara vaktimiz var.

Ne olur, o kelimeyi bir daha söylemeyin!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Anımsa bizimle olan o zamanı'

Ali Çolak 2011.04.30

23 Haziran 1997 Salı günü öğlenüstü İlhan Berk, arılar üzerine bir kitap okumaktadır. Kitaptan, arıların yalnız kendileri, kendi kovanları için çalıştıklarını öğrenir.

Biraz sonra da arıların hızla çoğalıp, hızla da öldüklerini okuyacaktır ki, bu onu, arıların 'üç dört aylık güzelim yaşamlarını bal yapmak için verdiklerini' düşünmeye götürecektir. "Ne ki ben asıl da arıların bala niçin bu denli

düşkün olduklarını bilmek isterdim. Gerçekten balda ne buluyorlar arılar? Sormalı onlara bunu."

Bir gün de "Karıncaların yaşamını okuyorum" der defterlerinden birinde. Üstelik evinin küçük avlusunda yıllardır onları izliyordur. Sonra "Karıncalar Bir Âlem" diye yazacaktır. Yalnız arılar, karıncalar mı? Sümüklüböcekler, kertenkeleler, ağaçlar, tepeler, (adsız tepelere ad vermeye giriştiği çoktur) çakıltaşları, süstükaragözleri, hanus balıkları, yusufçuklar, kelebekler, vb. onun yol arkadaşlarıdır. Öyle olmasa o kocaman "Şeyler Kitabı" var olabilir miydi? "Cümle eşya uykusundan uyandı" diye başlar kitap. Bunu, ancak nesnelerin dilini çözen bir şair söyleyebilir. Bir keresinde sorarlar ona: "Nesnelerin dili olsa sizin için ne söylemesini isterdiniz?" Şöyle cevaplar: "Bütün nesnelerin, 'bizden birisi' demelerini isterdim, arkamdan hep bir ağızdan."

İlhan Berk'in, edebiyatımızda "şeyler"in, büyükbabası olduğunu söylemeye gerek var mı? "Bütün şeyleri (nesneleri) bir kitapta toplamak"tan söz açar Kült Kitap'ın bir yerinde. Çünkü işi gücü "şey"lerin soyunu sopunu araştırıp durmak ve onlar üzerine düşünmektir boyuna. Bir şair arkadaşım, onun kimi gün bir biyoloji kitabına sardığını, bazen bir coğrafya kitabına dalıp gittiğini, kimi zaman da marangozluk üstüne bir kitabı saatlerce didiklediğini anlatmıştı da hiç şaşırمامıştım.

İlhan Berk'i bir yaz günü, Bodrum'un toprağına emanet edip gelmiştik. Ne garip... Gonca Özmen'in yayına hazırladığı "Çiğnenmiş Gül" (YKY, Şubat 2011) sanki Bodrum'dan, İlhan Berk'in gönderdiği bir mektup. O gün, orada olduğumuz, uğurlamaya gittiğimiz için teşekkür niyetine... Ayrılıktan sonra olanları anlatır gibi. Hayır, diyorsunuz, bu adam ölmemiş, geziniyor oralarda. "Dün dağlarda dolaştım, mezarımda yoktum" diyor sanki. "Sarı bir çayır kuşuyla yürüyoruz / Yol boyu süsenleri tepe tepe / Eve doğru. / Rüzgârı gördük geçerken / Belli çok işi vardı (arkasında toplamış, uzun mu uzun saçlarını)." Dostları, hayvancıkları darda kalsın ister mi? Ölmüşlüğünü unutup katıveriyor onlara: "Baktım bir kaplumbağa suya uzanamıyordu / Suyu biraz öne çektim". Anladım, İlhan Berk 'şey'lere çalışmaya devam ediyor. Bir akarsuyla yürüyor, oturup rüzgârları dinliyor, uzun uzun okuyor bütün gün, düşünülme-yeni düşünüyor ve hâlâ 'geniş zamanlı tümceler' kuruyor. Uzun, upuzun boylu bir dize söylüyor sonra: "Ben akşama doğruyum, karıştır saçlarımı."

Çiğnenmiş Gül; dağların, rüzgârların, akarsuların, çakıltaşlarının arasından süzüle süzüle gelmiş bir şiir, som şiir... Dizelerde oralardan yeni geçmişliğin buğusu, gün ışıkları, dere yatağı kokusu. "Günaydın Yeryüzü" diyor gibi taze. Uç Beyi'ydi ya şiirin, bırakmıyor gençliği kimselere.

Bodrum'dan gelen o mektuba bin teşekkür; şairin bütün yol arkadaşlarına, 'şey'lere de... Nesneler benim de yol arkadaşlarım çünkü. Her biri, kâinat kitabından birer ayet; hayretimizi ve şükürümüzü artırmak için. Ölümünün ardından, "İlhan Berk şiiri, genç şairlere bir ders kitabıdır." diye yazmıştım. Yalnız onlara mı? İş yazmak olan herkese... Bir denemeciye hem sonsuz 'malzeme' verir İlhan Berk, hem de yol yordam öğretir. Hayatın gözeneklerini açar; oralardan sesler, kelimeler, anlamlar sızdırır. Suyolları, keçi yolları keşfeder habire. Denemecinin işi de hep 'şey'lere çalışıp durmak değil midir? "Çiğnenmiş Gül" ile İlhan Berk'in bu 'ek ders'ine katılmış olmaktan sonsuz mutluluk devşirdim.

"Uzun Bir Adam"da, "Yazdıklarımın benim boyumu bosumu, sevdiğim yemekleri, kâğıtları, kalemleri, harfleri, suları, hayvanları, kadınları, çocukları, bütün insanları, bütün nesneleri öğretiler isterim. Bu dünyada yaşadığının bilinmesini istemektir bu." diyordu, bildik... "Anımsa bizimle olan o zamanı".

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paylaşalım güzelleşelim!

"Ozanlar Yazarlar Kitaplar"da, Adnan Binyazar'ın Hilmi Yavuz şiiri üstüne bir yazısına bakıyordum. Kısacık bir cümle: "Şiir bir tadı bölüşmektir." 'Bölüşmek' kelimesinin hayli zamandır dilime gelmediğini fark ettim.

Bir bahar sürgünü kadar tazelenmiş. Eski bir dostla buluşmak gibi ferahlatıcı. Kardeşliği, sırdaşlığı, can yoldaşlığını çağırıştırıyor. Ekmeği, katığı bölüşür insan; bir elmayı, bir tas suyu... Bazen, güneşin doğuşunu bölüşmek ister. Namık Kemal, Magosa'dayken, Rodos'a sürgün gelen iki dostuna, Ahmet Mithat'la Ebuzziya Tevfik'e bir pusula yazıp, güneşin batışındaki görkemi anlatmış ve şöyle demişti: "Erken uyanırsam doğuşunu da seyrederim, size bildiririm. Uyanamazsam sonra siz bana yazarsınız."

Şiiri de bölüşürüz, hem de çok.

Dergâh'ın nisan sayısında bir şiir okudum. "Sevinci dağlarla çevrili / Mutludur küçük yerin delisi bile..." Böyle başlıyordu. İkinci dizeyi kim bilir kaç gün gezdirip durdum dilimde, her gördüğüme okudum: "Mutludur küçük yerin delisi bile..." Şairini bile unutmuşum, sonra baktım, Emel Özkan. Şiirin adı "Son Cemaat Yeri". Daha önceleri okuduysam da hatırlamadım bu şairi. Bir öğle sonu, Murat Tokay'la gidiyorduk, yolda yine geliverdi: "Mutludur küçük yerin delisi bile..." Dergi elindeydi, Murat tuttu, tamamını okudu. Bölüştük o tadı: "Ziyan olmuyor dünya / Çekirdeğin atıyor kalbi." Sevinçle parlıyoruz. "Çözölmüş nehrin dili / Seslerine tırmanır çocuklar / Mektebi asıp bir bahar dalına / Baştan alırlar, neşeyi." Memnuniyet gülücükleri bizde... "Kapıda bekliyor gül fidanı / Gün doğuyor şükrün eline." Ne zengin bir duyuş, nasıl zarifçe bir bakış dünyaya! Ve nasıl ipek dilince bir söyleyiş... Kimdir bu arkadaş dedik, bir kitabı var mıdır? Derginin şiir editörü dostumuz İbrahim Tenekeci'yi aradık oracıkta, öğrendik. Hep Dergâh'ta yayımlamış şiirlerini, son baharda ilk kitabı çıkacakmış. Sevindik.

Ve mayısın ikinci günü... Sincan İstasyonu geliyor postadan. Kapak yazısı: Paylaşmanın güzelliği... Ne denir buna? Abdülkadir Budak, imzasız kapak yazısında, Hece'nin eski sayılarından birinde okuduğu, Necip Tosun'un bir değinisini bölüşüyor. 1960'ların cömert edebiyat ortamından söz açıyor Necip Tosun. Tomris Uyar'ın, o yıllarda Turgut Uyar, Edip Cansever, Ülkü Tamer, Cemal Süreya arasındaki ilişkileri anlatırken ilginç bir tespitle bulunduğunu aktarıyor: "Birbirlerinin güzel şiirlerini gördüler mi, mutlaka söz etmek vardı; o zaman şimdiki gibi ben daha iyiyim, o daha iyi tartışması hiç yoktu. Herkes ne yaptığını çok iyi bilirdi. Bu hikaye için de böyleydi, şiir için de böyleydi. Yani Edip güzel bir şey yazmışsa çok sevinilir, Turgut iyi bir şiir yazmışsa hiç unutmam, Ahd-i Atik'i yazdığı zaman, Edip Cansever ona bir telgraf çekmiş gece yarısı. Yani böyle duygudaşlık vardı."

Budak, yazısının sonunda, Sincan İstasyonu'nun Mayıs 2008 tarihli 9. sayısında yaptıkları güzel bir çalışmadan söz açıyor. Hatırlıyorum ben de, şairlere sormuşlardı: "Bir şair olarak, bir kitap ya da dergide rastladığınız güzel bir şiiri, başka bir şair arkadaşınıza hatırlatıp, mutlaka okumasını istediğiniz olur mu? Şayet olmuşsa, en son ne zaman, hangi şairin hangi şiiri ya da şiirleriydi bunlar?" Farklı kuşaklardan pek çok şair, arkadaşlarıyla paylaştığı şiirleri anmıştı. Budak, "Paylaşmanın güzelliği sürmeli..." diye bitirmiş yazısını.

Paylaşmanın (hadi yine 'bölüşmenin' diyelim) güzelliği elbette sürmeli. 'Edebiyat ortamı' dediğimiz şey, böyle oluşmuyor mu bir bakıma. İyi olanı duyurarak, çoğaltarak, yazıp konuşarak, seçip belirgin kılarak... Siz mesela, Haydar Ergülen'in 4. baskısı Kırmızı Kedi'den yenice çıkan "Keder Gibi Ödünç'ünü gördünüz mü? "Trenler de ahşaptır turnalardan ötürü" dizesini okudunuz mu o kitapta? Yahut "Haydarpaşa-Eskişehir Ankara" şiirindeki "Eskişehir-Vefa maçlarını görseniz / vefalı olurdunuz Eskişehir'e karşı / nerde vefa Eskişehir düşüyor / ellerim donuyor, alkış üşüyor" dörtlüğünü okuyup gülümsediniz mi? Ömer Erdem'in Yedi İklim'in Nisan sayısındaki,

"Eksik Sesleniş" ve "yaprak benim efendimdir şimdilerde" diye başlayan "Şimdilerde" şiirlerinden haberdar mısınız?

Günahım çoktur benim; lakin güzel şiirleri bölüşmek konusunda pek yoktur. Hüseyin Atlansoy'un, Birhan Keskin'in, Ömer Erdem'in, İbrahim Tenekeci'nin, Can Bahadır Yüce'nin, Gonca Özmen'in, Celal Fedai'nin, Nadir Aşçı'nın, Ercan Yılmaz'ın, Cafer Keklikçi'nin... nerede güzel bir dizesini, yeni bir şiirini görsem, bölüşürüm dostlarımla. "Şiir bir tadı bölüşmektir" madem, bölüşelim güzelleşelim!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akdeniz'de siyasetin nabzını tutarken!

Ali Çolak 2011.05.14

İki tarafı yeşillikler köpüren güneşli yollardan geçtim. Bulutlar bir toplanıp bir kayboluyordu. Yağmur çiseler gibi yaptı, vazgeçti. Sağım solum, önüm arkam uzayıp giden limon bahçeleri. 'Limon çiçeklerini kaçırdın' dedi yol arkadaşım Yusuf.

Girsem bahçelere, arasam, yaprakların arasında, güneş görmemiş karaltılarda bulamaz mıyım dedim, bir tek bile limon çiçeği bulamaz mıyım? Oysa çok değil, iki hafta öncesine kadar, rüzgâr toplayıp toplayıp getirirmiş bahçelerden evlere. Pencereyi açtın mı, hangi taraftan geldiği belirsiz, bayıltıcı bir limon çiçeği kokusu... Ne yapabiliriz, kaçırdık. Bir başka sefere artık... Baktım, miniminnacık bir limon ağacı, dallarında geçen yıldan kalma, sapsarı limonlar. Bir yandan da çiçeğini henüz atmış üzerinden. Yeni limonlar, tomurcuklanmış. İki yılın, meyvesi bir arada. Eski ve yeni, dün ve bugün. Sarı ve yeşil... Yediveren bunlar, diyor Yusuf.

Pansiyonlarda, otellerde, kafelerde bir yaz hazırlığıdır sürüyor. Boya, badana... Bir kadın balkon demirlerini parlatıyor, biri elektrik kablolarını çekiyor. Usul hareket ediyorlar, çok usul. Yazın gelmeye pek niyeti yok nasıl olsa. Yavaşça hazırlanıyorlar. Dağlar iyice kararıyor. Kızkalesi, yüzü ekşiyen denizin ortasında, görmüş geçirmiş, bütün bilgeliğiyle aldırmandan, öylece... Gökğürültüsü, yağmur atıyor... Dün akşam bardaktan boşanır gibi yağmıştı. Şimdi yine gökğürültüleri birbiri ardına, şimşekler. Mevsim değişiyor, kış oluyor. Derken bir seçim otobüsü geçiyor. Filan partinin filan sıra adayı filanca saygılarını, sevgilerini sunar! Sonra müzik, yer gök inliyor. Öbür sokaktan bir başkası, avazı çıktığı kadar... Tanıyamadım sesinden, hangi partinin lideri. Ne fark eder, hepsi bağırıyor, çok bağırıyor. CD'den bir söylev, kelimelerin üstüne basa basa haykırıyor. Oysa burada hayat susuyor: limonlar sakın, sokaklar ve insanlar uysal hatta deniz bile... Yaz hazırlığındakiler, kablolar, zımparalar, çekiçler, boya fırçaları ellerinde, başlarını kaldırıp bakmıyorlar. Otobüs gümbürtüyle geçip gidiyor; filanca sıra adayı saygılarını sunuyor.

Siyaset, seçim, adaylar, sloganlar, söylevler, buraya Ankara'dan geliyor. Uzaktan gelip hayatın sükûnetini bozuyor siyaset. Buranın yumuşak ve limon çiçeği kokulu diliyle konuşmayı bilmiyor. Nerenin dilini biliyor ki! İstanbul'dan kalkıp hasbelkader buraya, bu deniz kasabasının sükûnetine gelmiş ve hayatı da siyaseti de 'dışarıdan' gözlemleyen biri için, yani benim için, bu 'ikilik', bu muvazenesizlik, hayli absürd bir tablo oluşturuyor. Öyle ya, siyaset kimin için yapılıyor? Yerelden, insanların gündelik hayatından çıkmayan ve onun diliyle konuşmayan bir politika anlayışı, bir seçim propagandası neye ve kime hizmet edebilir? Bu 'Ankara' ve 'lider' politikalarının, insanların hayatına dokunması, onları daha iyi, daha eşitlikçi, daha mutlu bir geleceğe taşıması mümkün olabilir mi?

Hayat durmaksızın değişiyor. İklim değişiyor. Bulutların nizamı, yağmurlar, gökgürültüleri değişiyor. Bir bahar öncekine benzemiyor. Limonların bile yılı yılına uymuyor. Alışkanlıklarımız, hayatımıza giren insanlar değişiyor, çoğalıyor. Düşünceler, zevkler, hayaller, beklentiler çeşitleniyor. Hayat, her şeyi yenibaştan kuruyor. Fakat siyasetin dili hiçbir zaman değişmiyor, akışını güzelleştirmiyor. Ahmet Muhip Dıranas'ın o çok sevdiğim beytinde söylediği gibi: "Of... hep aynı şey, aynı şey, aynı şey / aynı, aynı, aynı, aynı, aynı..." Hep aynı buyurgan dil halka karşı, hep aynı kavga rakiplerle; aynı, aynı, aynı, aynı... Hatırladığım ilk seçim propagandası, 70'lerin başları olmalı. Bir çocuktum ve radyoda konuşurlardı. Hükümetin başı, muhalefetin başı! Daima bağırarak, daima sen ben... Damarına basmalar, belaltı vuruşlar, sertlik, düşmanlık tohumları... Onun o'su, bunun bu'su! Kıyamet, toz duman, yalan ve talan... Neredeyse 40 yıl. Aynı, hep aynı, aynı, aynı...

Başka bir siyaset biçimi yok mudur, olamaz mı, üretilemez mi? Başka bir dille propaganda yapmak mümkün değil midir? Buyruksuz, kavgasız, suçlamasız, bağirtısız... Yerelden, günün içinden; sabah kahvaltılarından, beş çaylarından, limon bahçelerinden, yaz hazırlıklarından, aşklardan, ölümlerden, unutulmuş şarkılardan geçmez mi siyasetin yolu? Siyaset, hayata hiç karışmayacak mı?

Mayıs ortası, bir Akdeniz kasabası, hava iyice soğuk. Seçim otobüsleri geçip gittiler, geriye sadece gürültüler kaldı. Bir de özlemek, o eski yazları...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kitap ekleri zararlı mıdır?

Ali Çolak 2011.05.21

Kitap eklerinin ne çok düşmanı varmış! Kimi arkadaşların yazıp söylediklerine ne diyeceğimi bilemedim, güldüm acı acı. İnsan yazarken ne kadar 'rahat' oluyor; bilgisizce, bol keseden ne de kolay (afedersiniz) sallıyor! Neymiş efendim, gazetelerin kitap ekleri dergileri yok etmek için kurulmuş para tuzaklarıymış...

Bütün yazıları reklam verenlere göre yayımlanmış... (genellemeye bakar mısınız!) Bunlar kitap ekleri değil, kitap 'çöpleri'ymiş, yazılar eş dost ilişkisiyle yazılmış. Yararından çok zararı varmış eklerin...

Demek ki 'uzak'tan böyle görünüyor. Gazeteler yayınevlerinden bol bol reklam alıyor, ne kadar reklam, o kadar tanıtım! Kitaplar övülüyor, paralar savruluyor! Böyle midir? Hayır, öyle değildir... Yukarıdaki, fiyakalı sözleri söyleyen dostlarımız, yazarken sözün şehvetine kapılmış olmasalardı, akılları ve vicdanları onları daha makul olmaya davet edecekti şüphesiz. En azından böyle genelleme yapmaktan kaçınacaklardı.

Türkiye'de pek çok gazete, okuruna haftalık veya aylık 'ücretsiz' kitap eki veriyor. Kadrosunun birikimine, imkânlarına ve dünya görüşüne göre birbirinden çok farklı içerik ve niteliklerde yayınlar bunlar. Kimisinde evet, reklamlar daha belirgin, içerik zayıf; eleştiriden çok 'tanıtım' yazılarına yer veriliyor. Kimisi, biçim olarak da kitabın saygınlığına yaraşır değil. Kimi eklerde, ısmarlama yazıların yayımlandığını da duyuyoruz. Eksikleri, kusurları çoğaltabiliriz. Fakat bütün bunlara rağmen, kitap eklerinin birer 'para tuzağı' ve 'kitap çöpü' olduğunu, edebiyat dergilerine zarar verdiğini söylemek insafa sığar mı?

Bu sözleri söyleyen arkadaşlarımızın pek hesaptan kitaptan anladığı da söylenemez. Şöyle ki: Kitap eklerinin aldığı reklamlar, bırakın gazeteye para kazandırmayı, ekin masraflarını bile karşılamaz. Reklam geliriyle gideri denkleştirebilen kitap eki yöneticileri hayli başarılı sayılır. Kâr etmek bir yana, gazeteler kitap eklerini takviye

etmek durumunda kalırlar. Binlerce, yüz binlerce ekin kâğıt (özellikle kâğıt!) mürekkep, baskı, dağıtım giderlerinin 10-15 sayfa reklamla karşılanabileceğini, üstelik gazetelerin buradan bir de kâr ettiklerini sanmak, safdillik değilse nedir?

Kitap eklerinin savunucusu değilim ben. Hem, hepsine kefil de olamam; fakat ortada kolaydan söylenivermiş sözler ve apaçık bir haksızlık varsa, buna sessiz kalmayı vicdanım kabul etmez. Kimi yanlışları, eksikleri dile getireceğiz derken çamlar devirmek, kesip biçmek emeğe ve hakka saygısızlıktır. Kabul edilemez bu. O zaman, kitap eklerini çıkaran arkadaşlardan biri kalkıp size şu çok masum soruları sorabilir: Kitap eklerini yerin dibine batıran bazı yazar ve şairler, kitapları yayımlandığında neden kitap eklerinde tanıtılmasını ısrarla ister ve beklerler? İstemek ve beklemekle kalmaz, telefon eder, selam gönderir, aracı koyarlar... Buna rağmen kitapları tanıtılmamışsa neden küserler? Kitap eklerine bunca nefretle bakan insanların, onlara el sürmemesi lazım değil midir? Ne münasebet! Eklerin çıkacağı günü bekler ve gidip alırlar. Haklarında yazılan 'olumlu' değerlendirmeleri hiç de 'övgü' saymazlar. Küçükçük eleştirileri ise 'saldırı' (evet, saldırı) kabul eder ve ortalığı ayağa kaldırır. Peki, neden böyledir bu?

Kitap eklerini eleştirebilirsiniz, eksiklerini, kusurlarını söylersiniz. Fakat, hepsini aynı kefeye koyarak hüküm veremezsiniz. Hakikat diye bir derdiniz ve vicdanınız varsa yapamazsınız bunu. Yoksa, yoksa kiminle neyi konuşabiliriz ki!..

Meselenin asıl tarafına gelince: Kitap ekleri edebiyat dergilerinin rakibi değildir. Hiçbir akli başında kitap eki yöneticisi herhalde bunu savunacak değildir. Edebiyatın mecrası, kitap ekleri değil, edebiyat dergileridir. Kitap ekleri edebiyat ürünleri yayımlamaz, dolayısıyla şair, öykücü, denemeci yetiştirdiği de görülmemiştir, hatta eleştirmen de yetiştirmezler. Hadi daha ilerisini söyleyelim: Edebiyat dergileri aşkla çıkarılır, kitap ekleri çoğu zaman görev icabı... Kitap ekleri yalnız edebiyat okuruna değil, genel okura hitap eder ve gözle görülür ilk amacı, okurunu kitaptan haberdar etmektir. Bu demek değildir ki kimi kitap ekleri, edebiyat dergilerinde aranan titizliği gözetmesin, bir üslup kurmuş olmasın, tanıtımla birlikte eleştiri de yapmasın... Hatta derinlikli dosyalar ve söyleşilerle edebiyat ortamına hareket getirmesin! Olmuştur bunlar, oluyor da... Elbette gören gözlere!

Kitap ekleriyle edebiyat dergilerini rakip görmek, bir kuruntudur olsa olsa. Kitap eklerini tümünden kötülemekse, bir çeşit renk körlüğü... Gerisi lâf ü güzaf!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayat, hikâye!

Ali Çolak 2011.06.11

Otobüsün camından zeytinlere, zeytinliklere bakıyor babanız. İki yanınızda dağlar, gümüş rengi zeytinlikler... Konuşmuyordunuz, önünüzdeki koltuğun arkasına yerleştirilen mini ekrandan bir film izliyordunuz.

Küçük kız çocuğu, abisine habire sorular soruyordu. Annelerinin mezarına su dökerken mesela: Annem ıslanmaz mı abi? Damda yatıyorlar geceleri, yıldızlara bakarak. Bir gün, zengin bir adam geliyor, kızı evlatlık alıp gidiyordu. Kızın arka camdan bakışı, gözyaşlarıyla ve çığlıklarla. Boğazınız düğümleniyordu; siz zaten her zaman, ağlamaya hazır... Babanızı konuşturmaya çalışıyordunuz. Bu zeytinleri bu dağlara dikmişler midir tek tek, yoksa kendiliğinden mi? Babanızın ağrısı vardı, kıvranıyordu, susuyordunuz.

Epeydir hep susuyorsunuz. Konuşmuyor, söylemiyor, yazmıyorsunuz. Ferit Edgü müydü? "Her başladığında, yazmayı yeniden öğreniyor insan..." diyordu. Yazmayı unutuyorsunuz her seferinde. "Yağmur Akşamları" çantanızdaydı. Çıkarıp okuyabilirdiniz otobüste, konuşmuyordunuz. Zeytinlikler, hızla akıp geçiyordu. "Ben İzmir yolunda okuyacağım kitabınızı." deyince Selim İleri, "Hayır" demişti, okumayın. "Acılar var. Daha neşeli şeyler alın yanınıza, Salâh Birsal mesela..." Eğlenceli şeyler almadınız yanınıza, ama otobüste de okumak gelmedi içinizden Yağmur Akşamları'nı. Sonra okudunuz, uçakta dönerken, evde... Şair arkadaşınız, en çok kitaba adını veren öyküyü beğenmişti, "En güzeli o" demişti. Siz onu da sevdiniz ama aklınız "Nerval Diye Biri"nde kaldı hep. Nerval'in ölümü intihar mı, cinayet mi? Bu değildi elbette sizi öyküye çeken. Kederdi. Bir de yazamamak, o ağulu iç sıkıntısı... "Yazamıyordum." diyor, öykü kişisi. "Aldanmıştım: Bu hep olurmuş. Tek yoldaşınız size küsmüşçesine uzaklaşır gider, ya da bir köşeye çekilir, uzak dururmuş..." Sonra yazı yine çıkageliyor öykünün kahramanına. "Mutluydum, yazabildiğim için." diyor. "Korkunç rüyalar azalmıştı." Size ne çok benziyor bu öykü kişisi. Siz, ona ne çok benziyorsunuz. "Güzel bir söz söylesem, bir cümle yazabilsem, keder azalacak, biliyorum." demiştiniz, "gülümseyeceğim." Sizin için de yazmak, kederleri azaltan bir şeydi, yazabildikçe kendinizi temiz, iyi, katlanılabilir hissediyordunuz. Yazamadığınız gün kirli, donuk ve anlamsız...

Yağmur Akşamları'nı okudunuz. "Gökyüzü Yıldızlarla Dolu"... Eski pikabında eski aşk şarkıları dinliyor öykü kişisi, üzülüyor, hayaller kuruyor. Saksıdaki karanfil sonbaharda hâlâ çiçek açıyor, sanki aşk gelecekmiş gibi. Karanfiller açar. Annemin karanfilleri de açmış kıpkızıl. Bahçedeki nar ağacı da çıldırmış kızılıktan. Annem bir karanfil koparıp verdi vedalaşırken. Nerelere koyacağımı bilemedim. Nerelere koyacağınızı bilemediniz annenizin karanfilini. Hatta 'Annemin Karanfil'i' diye bir yazı yazmayı bile düşündünüz. Karanfile konuşuyor öyküdeki adam, tıpkı Peride Celal'in "Ağaç" öyküsündeki gibi. Yazar çok seviyor Peride Celal'i, "Ağaç" öyküsünü de. Başka yazılarına da konu etti, kaç kez kim bilir?

Yağmur Akşamları'nın kederi dalga dalga yayılıyor. Babanızın hastanedeki 308 No'lu odası, sıcak. "Gazeteni açıp okusana!" diyor. Okuyamam gazete bile okumuyorsunuz. "Beş dakika sürer en fazla" diyor radyoterapi uzmanı hanım. "Yan etkileri var mı bunun?" diyorum. "Rahatlatacak, ağrılarını azaltacak." Babanız, beş dakikalık bir tedavinin işe yarayacağından kuşku duyuyor. Selim İleri, telefonda hep dost: "Ne zaman isterseniz, konuşmak istediğinizde arayın olur mu?" Bazen konuşmayı, anlatmayı çok istiyorsunuz, ama kime? Haydar Ergülen nasıl derdi? "Bir şair bulsam da içimi döksem"... Şair dostunuz, Mehmet Ayıcı'nın bir dizesi yenilerde: "İnsan bir yorgunluktur sevgili babacığım..." Babam yorgunluk bilmezdi benim. Gece gündüz akşam sabah, dağlarda gezer, evde bulunmazdı. Oysa şimdi ah, "İnsan bir yorgunluktur sevgili babacığım"...

Yazdınız siz babanızı, çok yazdınız. Yazacak ne çok şey var daha. Oysa babam susar hep, susuyor. Ağrıları konuşuyor şimdi de. Zeytinlere, dağlara bakıyor. Ekinleri düşünüyor. Bir ağrı kesici olsa! Keder, siz hep kederlisiniz. Mutluluklar anlık, babanızın sesi iyiye telefonda, bir anlık sevinç. O gün güneşli yüzünüz, güleş. Kötüyse o ses, sizde cam kırıkları, iç boğuntusu, kara bulutlar. Hayat ve hikâye, akıp gidiyor, kederle...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyanın bütün çiçekleri, işte şimdi...

Ali Çolak 2011.06.25

O şiiri kim bilir kaç kez okudunuz, belki daha çok dinlediniz... Törenlerde, salonlarda, köy okullarında...

Biraz da kabarmış, taşmaya meyilli bir duyarlılıkla, tonu, ölçüsü kaçmışken bazen. Ama her defasında bir yerlerinde, mesela "Bütün köy çocuklarını getirin buraya / Son bir ders vereceğim onlara / Son şarkımı söyleyeceğim / Getirin, getirin... ve sonra öleceğim." dizelerinde ağlamaklı, bir iç çekişle...

Geçen akşam Haliç kıyısında, gölgeler denize vurmuş, bir yaşama sevincini rengârenk köpürtürken, sahneye dünya çocukları çıkıverdi. Sri Lanka'dan gelmişti biri, biri Etiyopya'dan, Gürcistan'dan, Moritanya'dan, Endonezya'dan, Kırgızistan'dan... Çocuktular, sevimli, güleç, neşeli ve hünerliyidiler. Onlar, hep bir ağızdan 'Yeni Bir Dünya' şarkısını söylüyordu, "Bu dünyada" dediniz, "insan başka neyi görmek isteyebilir?" "Bu tablo yetmez mi? Böyle savaşlarda, böyle işgallerde, tankların paletleri gıcırdarken, baskılar, nefretler sürerken...130 ülkenin çocukları gülücükler saçarak sahnede, 'yeni bir dünya kuruyorlardı'... Başka ne görmek isteyebilir insan!" Siz bunu geçen yıl da dediniz, bir öncekinde de. "Bu çocukları böyle sevgiyle gülümser gördüm ya, ölebilirim artık!"

Çocuklardan biri, Ceyhun Atuf Kansu'nun o çok bilinen şiirini okurken, "İşte", dediniz, "şiir şimdi anlamını buldu, şimdi tamamlandı." "Dünyanın bütün çiçeklerini diyorum / Bütün çiçekleri getirin buraya..." O yerli hatta yerel şiir, bir anda dünyayı dolaşıp geliyor; Vietnamlı, Kuzey Iraklı, Filipinli çocukların gözlerinde bir parıltı olup çoğalıyor. Bir Tacik kızı, sanırsınız Anadolu'da bir köy okulunun bahçesinden, "Şimdi sustum, örtün beni, yatırın buraya, / Dünyanın bütün çiçeklerini getirin buraya." diyor. Şiir, burada, gölgelerin Haliç'e vurduğu bu akşam saatinde, Ceyhun Atuf Kansu'nun asla hayal etmediği, edemeyeceği dudaklardan dökülerek, rengârenk çocukların gülücükleri arasında, bir çiçek demetine dönüştürüyor dünyayı. İstanbul'da, Haliç kıyısında ve aslında bu manzarayı izleyen milyonlarca insanın gönlünde çoğalıp yürüyor. "O çiçekler, bu çocuklar olmalı..."

Dokuz yıldır, yaz başlarını güzelleştiren bir sevinç Türkçe Olimpiyatları. Onuncu yılın kapısında, artık kendi dilini, sembollerini ve izleyici kitlesini çoktan oluşturmuş. Her şeyiyle yeni ve özgün... Örnekleri kendinden. 'Sevgi dili Türkçe' tamlamasının ete kemiğe bürünüşü... Müziklerde, renklerde, şarkıların tonunda, şiirlerde, oyunların figürlerinde, el sallayışlarda, göz kırışırlarda uzansan tutacakmışsın hissini veren, cisimleşmiş sevgi, yürüyüp giden umut... Boşuna değil o şarkı, 'Yeni bir dünya kuruyorlardı'...

Çocuklar, gülücüklerle, ellerinde kendi ülkelerinin bayraklarını sallarken mütemadiyen iyilik, güzellik, barış ve sevgi dağıtıyor. El ele verip bir "Beşinci Mevsim" manzarası oluşturuyorlar. Karakışı, kâbusu, puslu günleri bahara çeviriyorlar. Bir huzurdur alıp yürüyor can suyu gibi, ağaçların dalına yaprağına. O sevinç ile salondan çıkıyor ve yüzünüzde denizden gelen bir akşam serinliği, güzel bir rüyadan uyanmış gibi, gönlünüzün yaktığı ışıklar altında yürüyorsunuz.

Hamiş:

Olimpiyatların şiir şölenini izledikten sonra, hazımsız bir yazı kaleme alan Radikal yazarı Hakkı Devrim'i mazur görünüz. Üstad, ne de olsa bu yüzyılın insanı değil. Zihni, geçen asrın ortalarında, Milli Şef'in hükümrân olduğu zamanlarda donup kalmış. Ne hayali, ne de vizyonu bugünkü dünyayı anlamaya yetiyor. Yoksa, "Moritanya'da, Güney Afrika'da, Polonya'da Türkçe öğretilen çocukların bu dil ne işlerine yarayacak?" diye sorar mıydı? Hakkı Bey'den, oralarda Türkçe öğrenen çocukların, son yıllarda dış ticaretimizin köprüsü olduğunu, Türk şirketlerinde çalıştıklarını bilmesini beklemeyiniz. Hele Vietnam'da, Moritanya'da, Güney Afrika'da çocukların bir Türk şairini kendi dilinden okuyabildiğini, bunun da güzel bir şey olduğunu anlayamaz üstad. Onu kendi haline bırakınız!..

Uzun bir yoldan gelmiş gibi

Ali Çolak 2011.07.09

Anlaşılan, bu yaz, biyografilerin yazı olacak demiştim, öyle oluyor. Önce "Bir Söz Büyücüsü: Garcia Marquez", ardından Bernhard Zeller'in Hermann Hesse'i.

Sonra Peter Ackroyd'un kaleminden "Poe: Kısacık Bir Hayat"... Ve beklediğimiz kadar heyecan vermese de bir Salinger kitabı: "Üzüntü, Muz Kabuğu ve J.D. Salinger". Biyografi okumayı neden seviyoruz? Sizin adınıza değil, kendi kendime sormalıydım bu soruyu? Neden biyografiler beni bu kadar heyecanlandırıyor? Aslına bakarsanız, her biyografi değil. Daha çok sevdiğim, dost bildiğim yazarların yaşamöyküleri. Onları okurken, bir aile büyüğünün hatıraları arasında gezinmekten sonsuz kederler, ince sevinçler, hülyalar devşiren insanlara mahsus duygulara kapıldığımı saklayacak değilim. Evet, her biri zamansız birer dost, birer aile büyüğü... Marquez mesela, Hesse yahut Edgar Allen Poe. Bir yanlarıyla bana benzedikleri için, bir yanımla kendimi onlarda bulduğum için. İnsan, tanıdıklarının peşinden yürür ne de olsa.

Yaz günlerini dolduracak biyografileri kâh masamda, kâh çantamda bulundurur, birini bırakıp öbürüne geçerken Coetzee'nin otobiyografik romanı "Taşra Hayatından Manzaralar" çıkıp geliyor. J. M. Coetzee ile olan 'dostluğumuz' ötekileri bir çırpıda yerinden edecekti elbette. Ve Coetzee, o derviş tavırlı yazar, beni kendi çocukluğuna; o suskun, sorunlu, arada kalmışlığın acılarıyla kıvranan çocuğa çağırıyor. O kalınca kitap elimde, uzun uzun Coetzee'nin yüzünü hatırlamaya çalışıyorum, mimiklerini, sesinin rengini... İlk bakışta insanı rahatsız edecek kadar soğuk ve hissiz duran dış görünüşünün altından, zamanla mahcup bir çocuksuluğun belirmeye başladığını hatırlıyorum. Evet, o da heyecanlanıyor, coşabiliyor hatta hüznle gözlerinin yaşardığı oluyordu.

Dört yıl önce, kimselere duyurmadan İstanbul'a gelmişti Coetzee. Şans eseri, bir akşam yemeğinde, kendimi onunla aynı masada otururken bulmuştum. Bu şansı ne kadar değerlendirdim, bilmiyorum. Onu izlemekle geçti zamanın çoğu. İlk izlenim: Zarif ve suskun. Sonra, adamakıllı mütevazı. Yakından tanımayan biri, onun Nobelli bir yazar olduğuna asla ihtimal vermezdi. Olsa olsa, cadde üzerindeki mobilya mağazasının patronu, yahut köşebaşındaki bankanın veznedarı... Belki de mahallenin kırk yıllık berberi diyebilirdiniz fakat dünyaca ünlü bir yazar olduğunu düşünemezsiniz. Belki o da silmek istiyordu bunları; bütün yemek boyunca kendinden, edebiyattan, kitaplardan neredeyse hiç söz etmedi. Aile bağlarından, yemeklerden, şehirlerden, çocuklardan konuşuldu sofrada. Gecenin sonunda, ayağa kalkıp çok zarif cümlelerle ev sahibine teşekkür etti. O masadakileri ve bu samimi yemeği ömrü boyunca unutmayacağını söyledi. Bunları derken sesi titrekti, gözleri yaşarmıştı.

Şimdi elimde "Taşra Hayatından Manzaralar", gözlerimin önünde o fotoğraf, Coetzee'nin çocukluk yıllarına gidiyorum. Cape Town'ın 150 kilometre kadar uzağındaki Worcester kasabasında, büyüme sancıları çeken bir çocuk. Irk ayrımının insanlarda açtığı yaraların yeni yeni farkına varıyor. Annesiyle habire didişiyor. Onu ölesiye seviyor aslında. Fakat babasına uzak... Daha doğrusu, çevresinde ne varsa hepsine uzak. Bir yandan da hayata karışmak için dinmez arzular var içinde. Cioran, "Çürümenin Kitabı"nda taşrayı nasıl lanetliyordu! Ebedi can sıkıntısı... Coetzee, ta oralardan, uzun bir yoldan gelmiş gibi, beyaz sakallarıyla ve adamakıllı dingin...

Üç bağımsız kitap olan Çocukluk, Gençlik ve Yaz Mevsimi, "Taşra Hayatından Manzaralar"da bütünlenip yazarın dünyasını tamamlıyor. Hemen her romanında şaşırtıcı bir kurguyla karşımıza çıkan Coetzee, kendi yaşamını yazarken de elden bırakmıyor şaşırtmacayı. Kitabın "Yaz Mevsimi" bölümünde, yazar ortadan kayboluyor bir bakıma. Sözü, bir röportajcı ve daha önce bir şekilde yazarın hayatına girmiş beş yakını alıyor. Burada konuşan, o müstağni, dünyaya, üne, mevkiye yüz vermeyen Coetzee'den başkası değil. Kendini yerden yere vuruyor tanıdıklarının dilinden. Mahremiyetini açık ediyor, kusurlarıyla yüzleşiyor. Silkelenip üzerindeki tozu, toprağı

atıyor. İnşa ettiği katedrali ateşe vermek, kurduğu büyülü dünyanın örtüsünü sıyrarak vermek gibi birşey. Kaç yazar yapabilir bu yıkımı? Ancak Coetzee gibi derviş meşrep biri. Banka veznedarı yahut mahalle berberi diyeceğimiz o ince yüzlü, beyaz sakallı adam. İçinde sayısız ölü çocuk ve kurumuş sarmaşıklar saklayan yazar... Okuyorum, çünkü onda benden bir şeyler var!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edebiyat dergileri: Organik ürünler dükkânı

Ali Çolak 2011.08.06

Hayır! Öyle değil. Dergiler yok olmayacak.

Dergi, edebiyat okurunun temel insanî ihtiyaçlarından biri gibi sahip olageldiği o vazgeçilmez mevkiyi daima koruyacak. Umberto Eco, "Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın"da J. -C. Carrière ile söyleşirken, "Kitap tıpkı kaşık, çekiç, tekerlek veya makas gibidir." diyordu, "Bir kere icat ettikten sonra daha iyisini yapamazsınız. Bir kaşıktan daha iyi olacak bir kaşık yapamazsınız." Dergiler de böyledir, daha iyisi icat edilemez. Aybaşılarını bekler, elinize alıp heyecanla karıştırır, çantanızda taşırırsınız. Dergiyle okurun ilişkisi, neredeyse bir dostluk, hadi bir adım daha gidelim, aşk ilişkisidir. Birlikte büyümek gibi, birlikte yürümek gibi, iyi günde kötü günde...

Umberto Eco, aynı konuşmada, basılı kitabın yok olacağına dair kehanetlerin, daha çok gazetelerin, gazetecilerin 'sabit fikir'i olduğunu söyler. Bir çeşit spor diyelim buna, fantezi... "Dergiler bitecek" diyorlar, "kimse dergi çıkarmayacak artık. Bloglar var!" Dergilerin yok olacağı kehanetinde bulunanlar, nedense dergi okurları arasından çıkmıyor. Hariçten geliyor bu tür kehanetler.

Edebiyat okurları arasında 'dergi okuru' diye adlandırdığımız daha sıkı, has ve özel bir kitle var. Sayıları çok fazla artmıyor ama daima var oluyorlar. Yüz yıldan fazladır, hep var onlar... Dergi okuru, okur kitlesi içerisinde münafıklık sıfatına en uzak olanıdır. Gösterişe, göz boyamaya, yalancı baharlara, şişirme şöhretlere, çok satanlar listesine, satış rakamlarına gözü toktur onun. Çoğu dergi okuru, aynı zamanda yazıyordur. Çilekeştir bir bakıma. Bu özelliği, onu zararlı dış etkilere karşı korumaktadır.

Ben, temiz edebiyatın hâlihazırda dergilerde yaşadığına, yaşamaya devam edeceğine inananlardanım. Edebiyat ortamı kirli... Hızla genişliyor kirlenmenin boyutları. Çoksatarlık, gösteriş, dedikodu, reklam, kayırma, kibir ve yücelik gösterisi... Hâkim manzara bu. Yazarın git gide bir AVM figürüne dönüşmesi, ısrarla ve şehvetle eserinin önüne çıkışı, gerçek edebiyat okurunda gönül kırıklığı, hadi eğip bükmeden söyleyelim, nefret doğuruyor. İyi okur, kirli ve gürültülü 'piyasa'dan kaçıp kendi sükûnetine dönüyor git gide. Bu dönüşte onun biricik sığınağı, hâlâ safiyetini koruyan edebiyat dergilerinden başkası olmayacak. Has edebiyatın akıp gideceği kanal, her zamanki gibi yine temiz, gösterişsiz, vakur ve asil edebiyat dergileri.

Kimyasallardan korunmuş, genetiği sağlam edebiyat dergileri, yarın da has edebiyatın üretildiği ve gerçek ihtiyaç sahipleri tarafından aranıp bulunduğu güvenli bir mecra olacak. Bir nevi organik ürünler dükkânı... Hormonsuz edebiyat arayanlar, gidecekleri biricik adresin hormonsuz, kimyasalsız üretim yapılan edebiyat dergileri olduğunu bilecekler. Organik sebze meyve satan pazarların değeri gün geçtikçe nasıl artıyorsa, basılı dergilerin değeri de artacak. Kirli ve güven yoksunu bir dünyada, âşına bir dükkâna gönül huzuruyla girer gibi çalacaklar dergilerin kapısını.

Yarın, basılı derginin kâbusu değil. İnsanoğlunun içinde yazma arzusu sona ermedikçe, kâğıt yeryüzünden çekilmedikçe; Eco gibi dersek, kaşıktan daha iyi bir kaşık icat edilmedikçe (ki bu mümkün değil) basılı dergi de var olacak. Edebiyat dünyasında kirlenme ve hormonlu üretim arttıkça; kitapçı vitrinleri pespaye çeviriler, beşinci sınıf yabancı romanlar, üç-beş çoksatar şöhret düşkünü yazarın kitaplarıyla süslenmeye, iyi edebiyat eserleri gizlenmeye devam ettikçe dergilerin kıymeti anlaşılacak.

Sultanahmet'te, Cağaloğlu'nda, İstiklal'de, Ankara'da, Bursa'da, Sivas'ta, Kahramanmaraş'ta, Adana'da, Samsun'da, Kayseri'de... ihlâslı adamlar oturup dergiler çıkarmaya devam ettikçe iyi okurun da nesli kesilmeyecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barbarları kim durduracak?

Ali Çolak 2011.08.13

Ala sabahta balkona çıkıyorum. Sitenin karşısında nazarlık gibi kalakalmış yokuşun aşağısındaki ağaçlarda bir kuş yumağı, yeri göğü cıvıltıya boğuyor.

Kendilerini göremesem de güneşi çağıran şarkılarına katılıyorum. Kuşlar, sabahın mucizesi... Neden, diyorum onlara, şu bizim sitenin yeni yetme top akasyalarına, kavaklarına, meşelerine değil de o minik ormandaki dutlara, armutlara, çitlembiğe konuyorsunuz? Neden bize bu soğukluğunuz?

Sorumun cevabını bilmiyor değilim. Kuşlar, yapay ağaçlara konmuyor. Balkana, ormana, hüdâ-yı nâbit meyve ağaçlarına gidiyor, onlarda eğleşiyorlar. Kuşlar, şehirleri cetvelle tasarlanmış ucubelere dönüştüren insanlara küseli çok oldu. Onların yaşadığı mekânlardan kopup, şehrin dışına, kuytulara, nefes alacakları boşluklara doğru kaçıyorlar. Bu yüzden, artık evlerinizde, balkonlarınızda oturup kuş seslerini dinleyemeyeceksiniz. Dinleyebiliyor musunuz?

Kabul edelim, modern olma iddiasıyla kurduğumuz şehirler, barbar şehirlerdir artık. Buralarda kedilere, köpeklere, kuşlara, kelebeklere, sümüklüböceklerle hayat hakkı tanınmaz. Hayvanlar bir yana; yaşlılara, gariplere, delilere de yer yoktur. Modern şehir, çalışanlar ve üretenler içindir. Daima bir yarışa koşanlar için...

Şimdi son kalıntıları da yok etmekte olduğumuz geleneksel şehirler, 'merhametli' şehirlerdi. Ağaçlar, orada evlerle iç içe yaşırdı. Tabiatı yok ettikten sonra bir vicdan arındırma çabasıyla kurulan parklara hapsedilmemişti. Evlerin, bahçelerin ve sokaklarını ağaçlar. Merhametli şehirlerde kuşlar, kediler, deliler ve garipler de mekânların asli varlığıydı. İnsanlar kadar onlar da hak sahibiydi şehirde. Merhum Turgut Cansever Hoca, "Osmanlı şehri, insanlık tarihinin müstesna bir kültürel aşamasıdır." derken, geleneksel şehirlerin bütünlüklü yapısı kadar, tabiatla ve canlılarla olan bu uyumunu da düşünmüş olmalıdır.

Bugünün vahşi ve barbar şehri tabiatı, hayvanları ve insanın bütün insani yanlarını kapı dışarı ediyor. Şehirler bütünüyle barbarların insafına terk edilmiş durumda. Yeşil alanları, ağaçları, bir karış toprağı bile yok edip yerine apartman ya da AVM dikmeye kararlı açgözlülerin. Bu barbarlığın üstünde, doğal hayatı, insanın insani yanlarını ve kültürü korumaya niyetli bir irade ne yazık ki bulunmuyor. Bu yüzden, hemen bütün şehirlerimizde geleneksel yapılar, benzeri görülmemiş bir gözüdönmüşlikle yıkılıyor. Bir zamanlar o yerlerde başka insanların, başka hayat tarzları ile yaşadıklarına dair bütün izler siliniyor.

Bunlar olup biterken, "Osmanlı şehri, insanlık tarihinin müstesna bir kültürel aşamasıdır." diyen bilge mimarın kemikleri sızlıyor. "Bizim kültürümüz bir tarım kültürü değil, bir şehir kültürüydü." demişti Osmanlı Şehri'nde (Timaş Yayınları). "Bizimkisi tam bir şehir kültürüydü. İnsanlar aralarındaki münasebeti kendileri düzenliyordu. Bu şehirler, Paris gibi, Hristiyan Ortaçağ şehirleri gibi tabiatı kopuk değildi. Tabiatla bütünleşmiş bir şehir kültürü vardı. (...) Tabiatla insan elinin meydana getirdiği ürünün dengesinden oluşuyordu. Tabiatın içinde kaybolduğunuz zaman dünyayı güzelleştirme ve düzenleme bakımından sorumluluklarınızın bir kısmını terk edersiniz. Halbuki Osmanlı İslam şehirleri tabiatı içine almakla beraber tabiatla, her ağaca, her çalı parçasına, her çiçeğe yüce bir değer kazandıracak şekilde insanın düzenlediği bir dünyanın ürünü idi; insanın dünyayı nasıl güzelleştirdiğinin örneği idi."

Turgut Hoca, "İnsanın dünyadaki esas vazifesi, dünyayı güzelleştirmektir." derdi hep. Bir yeryüzü cenneti idealiydi bu. O merhametli şehirleri kuran insanların, 'Cennet idealini bütün unsurları ile gerçekleştirme iradesi' vardı. Herkes, bir ev kurarken, "Allah'ın yarattığı güzel dünyayı sonsuz bir saygı ile koruyup güzelleştirmeyi asli vazife" sayıyordu. Artık kimse böyle cümleler kurmuyor. Böyle şehirler ve evler düşünmüyor kimse. Peki barbarları kim durduracak? Kuşların ötüştüğü son ağaçları kim kurtaracak? Geleneksel evlerin durmaksızın yıkıldığı Anadolu şehirlerinde, bir zamanlar insanların yaşadığına nasıl inandıracağız çocuklara?

'Şehir Bakanlığı kuruldu' diyor arkadaşım. 'Güldürme beni diyorum. Şehir Bakanlığı, Turgut Cansever'i tanır mı? TOKİ evlerinde, terk ettiğimiz o büyük medeniyetten, o cennet fikrinden eser var mıdır? Kuşları geri getirebilir mi Şehir Bakanlığı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siluet mi dediniz?

Ali Çolak 2011.09.03

Edmondo de Amicis 1874'te, henüz 28 yaşını sürerken gelir İstanbul'a.

O benzersiz hatıratının ilk bölümünde anlattıklarını okurken, onun bir şehre değil, masal ülkesine giriyor olduğunu sanabiliriz. Messina Boğazı'ndan başlayıp Boğaziçi'nde sona eren on günlük deniz seyahatinin son gecesinde kaptan, "Yarın İstanbul'un minarelerini göreceğiz!" deyince Amicis için uykusuz geçecek uzun saatler başlamıştır. Sonsuz hayaller, bekleyiş, Doğu'ya dair okuduğu bütün o kitapların bir bir hatırlanışı... Gemi, sabahın alaca karanlığında girer İstanbul'a. Edmondo de Amicis, sisler arasından önce bir Üsküdar manzarası görür, ardından Galata, Haliç... "İstanbul"un en çarpıcı sayfaları, bu giriş bölümü olmalıdır. Bir çocuğun çok sevdiği bir aile büyüğüne ulaşırken duyabileceği heyecana benzer. Amicis çocuklaşmıştır bütün bütün. On günlük yolculuğun bezginliği çoktan unutulmuştur.

İtalyalı bu genç adam, gezdiği İstanbul'un ışığına, yapılarına, silüetine sonsuz bir aşkla bağlandı. Sonra bir köprüde durup, şehrin geleceğini düşünmeye durdu. Gariptir, o yıllarda belki de bir Türk'ün hiç yapmayacağı şeydi bu; İstanbul'un geleceğini düşünüp kederlenmek... Şöyle diyordu: "Gelecekteki İstanbul'u, tehditkâr ve hazin ihtişamıyla yeryüzünün en güler yüzlü şehrinin kalıntıları üstünde yükselecek o Doğu'nun Londrası'nı görür gibiyim. Tepeler düzleştirilecek, korular yerle bir edilecek, rengârenk küçük evlerin yerinde yeller esecek; ortasından sayısız, upuzun fabrika bacasının ve çan kulelerinin yükseldiği binaların, imalathanelerin ve işyerlerinin sert uzun hatlarıyla ufuk her taraftan kesilecek; düz ve bir örnek uzun sokaklar İstanbul'u ızgara

şeklinde birbirine paralel binlerce kocaman yola ayıracak; telgraf telleri gürültülü şehrin çatıları üstünde devasa bir örümcek ağı gibi iç içe geçecek; Valide Sultan Köprüsü'nde artık sadece silindir şapkalar ve kasketlerden oluşan kara bir sel geçecek; esrarlı Sarayburnu bir hayvanat bahçesine, Yedikule hapishaneye, Hebdomon [Bakırköy] bir doğal tarih müzesine dönüşecek; her şey dayanıklı, geometrik, faydalı, duman rengi, can sıkıcı olacak ve artık ne yana yakıla edilen duaların ne şarkıların yükseldiği ne de sevdalı gözlerin dikildiği canım Trakya göğünü devasa bir kara bulut daimi olarak kaplayacak."

Her şey dayanıklı, geometrik, faydalı, duman rengi ve can sıkıcı... Dünya edebiyatının en güzel İstanbul metinlerinden birinde anlatılan şehir, artık o değil. Benzersiz İstanbul silueti, son 20 yılda barbarca, saygısızca ve güpegündüz, herkesin gözü önünde yok edildi. Eski İstanbul diye bildiğimiz Sultanahmet, Fatih ve Galata bölgesindeki yapıların yüzyıllardır verdiği fotoğrafın içine, her yıl yabancı maddeler gibi beton binalar, gökdelenler giriyor. İnsana hüznü veren, bu barbarlığın çaresizce kabullenilişi. Devlet, millet el ele verip, üç imparatorluğa başkentlik yapmış ve bu tarihi dönemlerin hepsinin hatıralarını yaşatan şehri haritadan ve dünyanın hafızasından siliyoruz. Niçin kimse isyan etmiyor? Hükümetler, belediyeler, üniversiteler, mimar örgütleri susuyor, göz yumuyor, neden? Halk susuyor, göz yumuyor. Halk dediğiniz kim? Kim isyan edecek? Çavuşbaşı'nın, Sultanbeyli'nin ormanlarını günbegün tıraşlayıp yerine evler yapanlar mı? Adım başı AVM'ler, gökyüzüne doğru rezidanslar kurup yeni 'yaşam alanları' icat edenler mi? Unutunuz... Pek bilinmez ama Topkapı Sarayı'nın Bâb-ı Hümayun kapısı önündeki küçük meydana Sultanahmet Çeşmesi yapıldığında, Osmanlı mimar esnafı ayaklanmış, "Bu zevksizlik abidesini buraya nasıl dikersiniz!" diye sarayın önünde gösteri yapmıştı. Bugünün 'mimar esnafı'nın çoğunun o ucubelerin altında imzası bulunduğu için, onlardan benzer bir isyan beklemek boşuna...

Tarihin hafızası diye bir şey varsa eğer, asırlardır korunagelmış İstanbul silueti onun en şiirsel sayfalarını oluşturur. Şimdi o fotoğrafı yok etmek için birbirleriyle yarışarak yükselen gökdelenler, Başbakan Erdoğan'ın "ucube" benzetmesinden sonra yıkılan Kars'taki "İnsanlık Anıtı" heykelinden daha mı masumdur? Ayasofya'nın, Sultanahmet'in, Galata Kulesi'nin, Süleymaniye'nin, Kızkulesi'nin oluşturduğu şiirsel siluete bir hançer gibi saplanan beton yığını binalara kim 'ucube' diyecek? O ucubelerin yıkılması için talimat veren birileri çıkacak mı? Çıkmayacak...

Biz de bir masalda yaşamıyoruz artık. Amicis'in "İstanbul"unu okuyup öyle hüylara dalmanın anlamı yok. İstanbul bitecek! Bir ortamalı gibi yağmalanacak. Sırf süper zenginler, doyumsuzlar biraz daha manzara görsün, biraz daha dünya saadeti devşirsinler diye 8 bin yıllık şehir yağmalanacak. Tarihi siluetmiş!.. O doyumsuz zevklerin, İstanbul'u bilmem kaç derece gören manzaraların yanında böyle şeylerin adı mı anılır? Yiyin efendiler, bu hân-ı iştiha sizin!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Salâh Bey'e bir yayıncı yok mu?

Ali Çolak 2011.09.10

Kış sonu olmalı, daha geceler üşütüyordu çünkü, zarif ve yüce gönüllü şair dostum arayıp mutlaka görüşmemiz gerektiğini, bana bir sürprizi olduğunu söyledi.

Sürprizlere alışık değilimdir. Ne olabilirdi ki?.. Aklıma pek bir şey de gelmiyordu. Bir akşam, bir başka dostumla Eyüp meydanına vardık. Sevgili şairimiz bizi bekliyordu, oturduk. Kocaman, çuvalı andıran bir poşet koydu masaya. "Bunlar sizin" dedi. "Salâh Bîrsel'i çok sevdiğinizi biliyorum. Hepsî imzalı kitaplar. Size yakışacağını, sizde olması gerektiğini düşündüm..."

Ne diyebilirdim ki! Ne denir? Teşekkürle ödenemeyecek kadar büyük bir cömertlik. Sonra masaya çıkardık birer birer kitapları. Üçümüz de bayramlık hediyelerinin paketini açan çocuklar gibiydik. Aa, Hacivat Günlüğü! Oyy, Bay Sessizlik! Vaaayy Kurutulmuş Felsefe Bahçesi! Kim bilir hangi kütüphanelerden çıkıp sahaflara düşmüş, oralardan birer ikişer toplanmış; okunmuş, sevilmiş, biriktirilmiş kocaman bir külliyyat, elimizin altında; öylece birbirimize bakıyoruz, sevinçle... O serin, üşüten Eyüp akşamında, elimizde Salâh Bey külliyyatı, loş sokaklara dalıyor ve bir küçük çay ocağının önüne oturup uzun uzun konuşuyoruz. Dağlardan, kitaplardan, şiirden ve Eyüp'ten... Sık sık, sağ yanımdaki hazinenin yerinde durup durmadığını kontrol ediyorum...

Evde, yirmi yıldır topladığım Salâh Bîrsel kitaplarıyla yan yana getiriyorum şair dostumun armağanını. Kocaman bir kütüphane... Bazılarından ikişer tane var. Kıyıp da veremem kimselere. Bu bendeki hasislik! İlla, imzalı, imzasız yan yana duracak. Duruyorlar şimdi.

Geçen hafta, en iyi Salâh Bîrsel okurlarından biriyle, Selim İleri ile buluştuğumuzda, onu Yaşlılık Günlüğü'nü okurken buluyorum. Sonrasında söz 'usta'dan açılıp gidiyor. Kendisinin de eksikleri olduğunu söylüyor. Başka kimselere değil, ama ona verebileceğimi söylüyorum bende çift olanlardan. Sonra, 'neden kimse Salâh Bey'in tüm kitaplarını yayımlamıyor' diye dertleniyoruz kendi kendimize. Sel Yayıncılık, geçen yıllarda "Salâh Bey Tarihi" serisindeki Kahveler Kitabı, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Boğaziçi Şıngır Mıngır, Sergüzeşt-i Nono Bey ve Elmas Boğaziçi ile İstanbul-Paris'i yayımlamıştı. Fakat bunların dışındaki elliye yakın kitabın yeni basımı uzun yıllar var ki yok ortalıkta. Sahaflarda, sokak sergilerinde ara sıra karşınıza çıkıyorlar; unutulmuş bir eski zaman yazarının eserleri gibi.

Salâh Bîrsel bu 'yok'luğu hak ediyor mu?

Bunca kirli ve ucuz kitap boy boy yayımlanırken... O 'ilk 50 bin'ler, 'ilk 100 bin'ler böyle marketlerde yığın yığın dururken... Daha dün gibi aramızdan ayrılmış Salâh Bey'in Türkçe'nin en iyi deneme ve günlük yazarının bir tek kitabı yeniden basılmıyor. Belki yeni kuşaklar onu sadece 'denemeci' diye biliyor. "Dört Köşeli Üçgen" romanından, sonra Kikirikname'den, İnce Donanma'dan, Hacivat'ın Karısı'ndan, sayısı 10'u aşan o şiir kitaplarından habersiz. İncelemeleri, çevirileri, şiir üstüne kitapları? 50 kitaplık bir dünya, günümüz okurunun meçhulü. Hayır, Salâh Bîrsel bunu hak etmiş olamaz!

"Bizden başka kim söz ediyor ki Salâh Bey'den!" diyorum Selim İleri'ye bakıp. "Füsün Akatlı vardı, o da gitti..." diyor. Sahi, Akatlı sık sık yazardı Salâh Bey'in kitapları üstüne. Bugün, onun çeşmesinden su doldurmuş kimse söz açmıyor adından. Denemelerinin, günlüklerinin, incelemelerinin yeniden yayımlanması için kimse önyak olmuyor.

Selim İleri'den ayrılıp eve gelince, sevgili şair dostumun armağanı imzalı kitapları çıkarıp karıştırıyorum yeniden. Günlükler, illaki günlükler... Hacivat Günlüğü, Aynalar Günlüğü, Bay Sessizlik, Yaşlılık Günlüğü... Salâh Bîrsel, bir yerde Türkçe'ye edebi günlüğü kendisinin getirdiğini söylüyordu. Buna cânı gönülünden katılıyorum. Bir kitaplar, yazarlar, olaylar galerisidir onun günlükleri. Dünyanın bir köşesinde yazılmış her kağıt parçasından haber verir neredeyse. Yalnız bu kadar mı? Bir üslup şöleni... Dilinizi kirlerden arındırmak, eskimemiş sözler, deyimler devşirmek için başvuracağınız bir Türkçe ırmağı. Ada Yayınları'nın 80'li, 90'lı yıllarda yayımladığı, ortasında bir Miro tablosuyla, o beyaz kapaklı kitaplar, ne güzel baskılardı! Denemelerinin kimi Nisan, kimi Özgür Yayın Dağıtım, kimi Yazko, çoğu Bağlam Yayınları'ndan çıkmış. Bölük pörçük bir yerlerde bugün. Bir yayınevi çıkmaz mı Salâh Bey'in tüm eserlerini derleyip toplayacak? Ona yaraşır bir dizi olarak yayımlamaya

cesaret eden bir yayıncı yok mudur? Bunca kötü kitap yüzbinler basılırken Salâh Bey'in böyle unutulmuş gibi durması hüznün verici. Herkes benim gibi, bir çuval imzalı kitabı getirip armağan edecek cömert bir dostla sahip değil ki...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kalem feryâd eder, ağlar mürekkep!

Ali Çolak 2011.09.24

Kâğıda, kaleme, mürekkebe karşı münafıkça bir tavır içinde olduğumuzu kim inkâr edebilir? Böyledir ve hüznüldür. Her gün evden, ceketinin iç cebinde en az üç fiyakalı dolmakalemle çıkan bendeniz bile, mesela şu okumakta olduğunuz satırları, bilgisayar tuşlarına dokunarak huzurunuzla getirmekteyim.

Kimilerimiz, evet, dolmakalemi seviyoruz ama onu asıl işlevi olan yazmak için değil, bir çeşit haz nesnesi, bir statü emaresi yahut içimizde 'kalem'e dair henüz bütün bütün kurumamış 'saygı' ya da 'vefa'nın ifadesi olarak taşıyoruz cebimizde. Çünkü, kaliteli bir dolmakalem, tıpkı zarif bir saat, gözlük yahut yüzük gibi, gündelik hayatımıza küçük saadetler katmaya yeter.

Deminki 'münafıklık' yakıştırmamın sebebi, tastamam budur! Kalemi seviyor, ona hürmet ediyor gibi görünüyoruz ama bu, sahil bir ilişki olmaktan çok biraz gösteriş, kişisel tatmin ve statü endişesine dayanıyor. Oysa kalemin biricik işi 'yazmak'tır ve onun kâğıtla buluştuğu anda çıkardığı 'cızırtı', hakiki bir yazı adamı için tarifsiz bir zevk, bulunmaz bir saadettir. Böyle zamanlarda kalemin konuştuğundan, sahibinin onu anladığından ve o mahrem zamanların kâh hüznle, kâh neşeyle ama daima sonsuz bir gönül sarhoşluğu içinde geçtiğinden şüphe edilmez. Bir 'yazıcı', kalemiyle paylaştığı, onun bildiği sırlardan daha fazlasını kime açabilir? Kalemin feryadı, mürekkebin ağlayışı, bu senli benli ilişkiyi, bu sırdaşlığı yürütecek sahipler bulamamak endişesinden olmalıdır. Durup şöyle yakardıkları söylenir: "Beni nâdân eline verme yâ Rab!" Kaba, cahil, kendini bilmez birinin elinde, kalem ve mürekkep, hakikati söyleyen bir dil olmaktan çıkar; alelâde bir nesneye, belki bir zehir kuyusuna dönüşür.

Kalemin, kâğıdın ve mürekkebin adamakıllı bir yalnızlık ve gurbetle baş başa kaldığını fark ediyor musunuz? Evet, pahalı, gösterişli, mükemmel kalemler üretiliyor. Binbir renkte mürekkep bulunabiliyor ve kâğıt, belki hiçbir çağda olmadığı kadar bol ve çeşitli. Öyleyse bu yalnızlık, bu gurbetlik neden?

Nasıl anlatmalı bunu? Belki âşinasızlıktan... Kalemi, kâğıdı, mürekkebi yücelten bir medeniyetin ve onun oluşturduğu estetik anlayışın yokluğundan. Mahir ustaların elinden çıkmış kalem kapakları, işlemeli kalem kutuları; porselenden, ceviz, abanoz, zeytin ve kuka ağacından, pirinç ve altından nadide mürekkep hokkaları, gümüş hokka takımları; çiçek motifli, fildişi divitler; altın ve gümüş kakmalı, yanağına besmele yazılı dünya güzeli kâğıt makasları... Parlaklık, güzellik, kalıcılık kazansın diye içine gülsuyu, safran, sarısabır, rastık taşı, mersin yaprağı, koyun ödü, bal, çivit otu suyu, Hacibektaş tuzu, kâfur otu, Yemen şapı, kaya tuzu, kına suyu, katırtırnağı çiçeği suyu, gül sirkesi, misk gibi bin bir nesne katılmış mürekkeplerin uzak, çok uzak zamanlarda kalışından. Kalem, kâğıt ve mürekkep, bütün akrabalarını, âşinalarını kaybetmiş; sonra bilmedikleri, bütün yabancıları oldukları bir kıtaya düşmüş mülteciler gibi yaşıyor aramızda. Ait oldukları iklimden, kültürden ve medeniyet havzasından uzakta. Dillerinden anlayan ustalar, eline yakışan kullanıcılar bulamamanın kederiyle... Kopardıkları feryat ve figan bundandır.

Rivayet edilir ki, Sultan II. Mustafa, bazen saray protokolünü bir yana bırakır, yazı yazmakta olan Hâfız Osman'ın hokkasını tutarmış. Bir gün, hocasının kalemindeki kudret karşısında dayanamayıp, "Artık bir Hâfız Osman daha yetişmez." deyince, büyük hattat, "Hünkârımız gibi hocasına hokka tutan padişahlar geldikçe daha nice Hâfız Osman'lar yetişir!" buyurmuştur. Kâğıdın, kalemin ve mürekkebin kendini mesut hissettiği zamanlar, böyle zarif insanların çağı olmalıdır. Bugün dolmakalem hâlâ yaşamaya devam ediyorsa, ömrünü, bu inceliklerin bin perdeden geçmiş gölgesini üzerinde taşıyan insanlara borçludur.

Şimdi tam da yeri geldi, soralım: Sahi, ilköğretimdeki 'güzel yazı' uygulamasına ne oldu? Geçen yıllarda elyazısı mecburiyeti getirilmiş ve okula başlayan çocuklar, bütün dünyada kullanılan o güzelim bitişik el yazısını öğrenmeye durmuşlardı. Bir hevesle başladı ve ilk yıl uygulandı. Sonra tam da bize yaraşır bir tutumla gevşetildi, sulandırıldı ve galiba unutuldu. Bizde de dolmakalemle zarif el yazısı yazabilen bir nesil yetişecek diye sevinmiştik, boşuna mıydı? Bana bu konuda cevap verecek bir Maarif yetkilisi var mıdır?

Kalemin feryâdı, mürekkebin ağlaması dinmiyor!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yastık meselesi

Ali Çolak 2011.10.01

Artık kimse bir yastıkta kocamak istemiyor.

Yastıklar ayrıldı. Senin yastığın sana, benimki bana! Adı, 'küstüm yastığı'; ayrılıklara duyarlı. Biri, bir ucuna yatağın, öbürü öteki... Alır gidersin başka odalara: küstüm!

'Bir yastık', dile getirilmemiş, imzaya dökülmemiş ebedi bir evlilik mukavelesi gibi... Aynı yastığa bir ömür baş koymanız, küsmemeniz, ayrı düşmemeniz için, orada öylece bekliyor sizi. Yalnız başınıza uyuduğunuzda, yarı boş kalıyor. Anlamsız, doldurulamaz bir boşluk. Birinizin eksikliğine müsaadesi yok. İki kişilik uykular için icat edilmiş; ancak ölümle bozulacak evlilikler için tasarlanmış. Sevginin, anlaşmanın, iki yabancı insandan bir 'eş' olmanın simgesi gibi baştanbaşa yatakta, iki ömür kadar uzun.

O iki ucu kanaviçeli gelin yastıkları, ölümden başkasının ayıramayacağı ebedi evliliklerin sigortası mıydı? Bütünlük fikrinin simgesi... Ayrılık, küsmek, boşanmak, yatağı, yastıkları ayırmak bir ihtimal bile değil. İki gönül bir ise, iki baş bir yastıkta gerek! Bu ön kabul, ta ilköğrenlik günlerinden, şuuraltında, evlilik fikrinin doğal bir parçası gibi çalışıyor olmalı. "İkimiz bir fidanın güller açan dalıyız" günler o günler işte. Bir 'ev' kurulacak; o eve, evliliğin sırrını taşıyan bir nesne gerek. Pamuğun ve yünün en iyisiyle doldurulacak, yüzüne kumaşların en yumuşağı, uçlarına satenlerin en parlağı... İllaki o kanaviçeler... Kırmızı, mavi, sarı, yeşil ve mor iplikler, ince dokunuşlarla bir resim çizecek, iki kişilik renkli uykular için. Resimler, evet, dal uçlarına konmuş serçe kuşları, bülbüller; sarmaşık gülleri, sümbül... Kim bilir, kanaviçenin hangi bir yarısında saliverilmiş utangaç bir gülücük... Ve tam o sırada hülyanın unutturduğu iğne parmağa batıveriyor! Ah güzel dalgınlık, güzel hülya!

Önce yastıklar ayrıldı. O uzun, eski zaman genç kızlarının hayalleri gibi uzun yastıklar, hafif bir mahcubiyetle kaldırılıp atıldı. Kızların çeyizlerinde, bir ömür aynı rüyaları gösterecek gelin yastıkları bulunmuyor artık. Aynı yastığa baş koymanın imkânı yok! Evliliklerin bitişi, bir yastığı alıp gitmek gibi kolay... Elyaf bir yastık kadar

hafifliyor aşkların içeriği. Bir kanaviçe sabrı, parmaklara batmış iğnelerin acısıyla bölünmüş uzun hülyalar yok. O güler yüzlü sümbül resimleri ve daima güzel günler düşündüren işlemler de.

Bütün sır o yastıklarda mıydı?

Onlar eşya yığınlarının ardına atılınca yahut belli belirsiz bir suçluluk duygusuyla çöplere bırakıldığında, yerlerine konan ayrı yastıklarda ayrı ayrı hayaller mi kurulmaya başlandı? O uzun yastık, ikinizindi. Sizin eviniz, sizin yatağınız, sizin geleceğiniz gibi. Sonra ikinizin ayrı ayrı eşyası, ayrı ayrı hülyası ve geleceği konuşulur oldu. 'Bir elmanın iki yarısı' olmayı söylemez oldunuz. Siz, 'siz'diniz, o ise 'o'ydu! Herkesin ayrı bir yolu, kendi ayakları üzerinde duracak gücü vardı. Ve akşam, kendi yastığını alıp gidecek bir yeri...

Sonra anlaşmazlıklar, kırgınlıklar... Sonra kavgalar, ayrılıklar oldu. İlk sarsıntıda dağıldı her şey, paramparça!

'Aile içi şiddet' dediler adına. Yanlış! 'Aile olamayışın şiddeti' denebilirdi buna. Siz bir aile olamamıştınız çünkü. Birlikte aynı rüyayı göreceğiniz, incecik ve upuzun, kanaviçe işlemeli bir yastığınız bile yoktu!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir türkü söyle, dirileyim!

Ali Çolak 2011.10.08

Aytmatov'un unutulmaz romanı 'Beyaz Gemi'de, dedesi, adsız çocuğa bir efsane anlatır. Yakıcı bir öyküdür bu. "Geçmiş zamanların birinde bir han, başka bir hanı esir almış.

Bu han esirine: 'Eğer istersen benim kölem olarak yanımda kalır, uzun zaman yaşayabilirsin. İstemezsen en büyük arzunu yerine getirir, sonra da seni öldürürüm.' demiş. Esir olan han düşünüp cevap vermiş: 'Köle olarak yaşamak istemiyorum, beni öldür daha iyi. Ancak öldürmeden önce ülkemden herhangi bir çobanı buraya getirmeni istiyorum.' 'Ne yapacaksın o çobanı?' 'Ölmeden önce ondan bir türkü dinlemek istiyorum.' 'İşte böyle' diyor dedesi çocuğa, 'vatanlarının bir türküsü için canlarını feda eden insanlar varmış.'

Vatanın bir türküsü can vermeye değer bazen. Bazen de bir türkü, vatan olur, diriltir insanı. Türkülerin her şeyi nasıl değiştirip güzelleştirdiğini, insanların içlerinde saklayıp durduklarını nasıl çiçek açtırdığını, Füzûzan'ın "Parasız Yatılı"sındaki "Edirne'nin Köprüleri" öyküsünde gördüm ben. Balkanlardan göçüp gelmiş insanların İstanbul'da yaşadıkları yurt hasretini, yabancılığı bir sızı gibi duyuran o apaydınlık öyküde. Bir bayram günü Nine, oğlu, gelini Naciye, misafirleri İshak Amca ile taze gelini ve evin küçükleri, Sabahat ile anlatıcı çocuk bir odada toplanmışlardır. Hatıralar, sevinçler içinde. "İşte o sıra İshak Amca'nın gelini bir türkü söylemeye başladı. Sözleri onların geldikleri yerlere dair. Biz anlayamıyorduk ama ezginin yumuşak, içli etkisi odayı sarıvermişti. (...) Odamızın ne denli güzel olduğunu bunca sezmemiştik şimdiye dek. Bu odada olan insanları o kadar doğrulayıp güzelleyen bir türküydü ki bu, ninemin etyle, kanyla bağlı olduğu o yerleri, bize yeterince anlatamayışına şaşmamak gerekiyordu. Türkü onun anlatmak istediği her şeyi tek tek arıtpı diriltiyordu."

Gelin türküyü sürdürdükçe hepsinin yüzünde yeni anlamlar, yeni mutluluklar çoğaltıyordu. Her sözcüğün getirdiği iyileştirici güç, hüznü bilen ama acıyı bilmeyen çocuklara bile ulaşıyordu. Birbirlerine hiç bakmıyordu odadakiler. Öylesine kapalı olmaya alışmışlardır ki, uzun süredir, bir yanlarında durulup kalmış yaşamının, birden zorlayarak, kaynarak gelen bu alışılmadık büyümesini, kendilerine dönük karşılayabiliyorlardı ancak.

İshak Amca'nın gelini yeni bir türküye başlar. Ezginin hızı artar. Birden Naciye yenge de girer türküye, onu kocası izler. İshak Amca'nın da başlamasıyla sesler gürleşip bir sevinç yumağına dönüşür. Çocuklar da yavaştan ellerini çırpmaya dururlar. Nine, "Mari kızanlarım der, bu düğün bayram türküsüdür. Bunun bir de hora tepmesi olur. Haydi davranın!"

Türküler, gurbette kısılp kalmış bir aileye bütün yoksulluğunu, acılarını, hasretini unutturur. Türkü, susan bir topluluğun dilini çözüp onları birbiriyle ve mutlulukla tanıştırır yeniden. Füzulan, umutlu, aydınlık, gülücükler dolu bir tabloyla bitirir öyküyü.

Gurbet dediğiniz büyük yalnızlık, ancak dil ve o dilin türküleriyle katlanılabilir olmalıdır. Yurtdışında yaşayan bir dostumun, arada bir, "Türkçe kitabım kalmadı. Bana bir iki tane iyi kitap gönderir misiniz?" deyişindeki yakıcı anlamı şimdi daha iyi kavıyorum. Ömrünün yarım asrını İngiltere'de, yabancı bir dilin içinde ve daima ülkesini özleyerek, onu yazarak geçiren Cengiz Dağcı'nın ölümü, gurbet ve dil algımızı yeniden düşünmenin kapılarını açtı. Başka bir dilin ve yabancıların hayatında yaşarken, anadil, nasıl da iyileştirici bir görev üstleniyor!

Beşir Ayvazoğlu, Dağcı'nın ölümünden sonra bu sütundaki yazısında, ona yıllar önce yönelttiği bir sorunun cevabını yayımladı. Soru şöyleydi: "Türkçenin konuşulmadığı bir ülkede Türkçe yazmak ve tanımadığınız bir okuyucu kitlesine hitap etmek sizin için zor olmuyor mu?" Cengiz Dağcı'nın cevabı, 'dil'in insanı ayakta tutan büyüğü gücünü anlatmaya yetiyordu: "Polonyalı muhacir Czeslaw Milosz'un 'Anayurt dediğin dildir aslında' sözlerini benim kadar hiç kimse anlayamaz dünyada. Her şey dile bağlıdır. Benim durumumda yurt dediğin gerçekten dil'den başka bir şey değildir. Bugüne kadar düşünce hürriyetimi koruyabildiysem, dille koruyabilmişimdir; yurdumu, toprağı, dağı, bağı, denizi, çiçeğı, böceğı, insanıyla yaşayabildiysem, dille yaşayabilmişimdir. Dilini umursamayan, özellikle yabancı bir ortamda, dilini yitiren bir insan, dilden fazla bir şey yitirir. Yurdu ve insanları pörsüye pörsüye, ağara ağara, geri dönmeyecek şekilde silinip gider onun gözlerinden ve yüreğinden. Gene de bir insan olarak yaşayabilir belki; ama o artık kendi yurdunun insanı olmaz; içinde yaşadığı, dilini benimseyip kabul ettiği yabancı milletin insanı da olamaz."

Dil, yalnız düşüncenin değil, yaşamanın da evi. Ülken, sevdiklerin, dostların, hatıran, hayalin, alışkanlıkların, yaşama biçimin... Hepsini, hepsini canlandırıyor oksijen çadırı gibi. Hayatın yeşerdiği bir bahçe oluyor dil ve o dilin türküsü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaç köşeli dünya?

Ali Çolak 2012.02.18

Etraf çok çiğ dünya kokuyor!

Gözleri kör, kulakları sağır ediyor dünya.

O süslü yüzü, o güzel yaşamaklar, o tatlı hayat sürüp gidecek, öyle mi?

Niceleri boğuluyor dizboyu sulara.

Rivayet edilir ki, Taptuk Emre, Yunus'u bir kazanda kırk gün, kırk gece kaynatmış. Sonra kazandan çıkarıp koklamış ve "Git!" demiş, "Hâlâ dünya kokuyorsun!" Dünyanın kokusu nasıl bir şeydir? Yeşil çimen kokusu mu,

ham alıç kokusu mu? Belki, halis bir insan kokusu! İçinde köpürüp duran benlik kokusu, doymak bilmez arzular kokusu... İnsanın biriktirip kalbinin arka odalarına attığı, öldürmeye muktedir olamadığı, vazgeçemediği ne varsa işte onların, çürümüş meyvelerin kokusu.

Kim duyacak bu kokuyu, Taptuklardan başka? Şimdi biz böyle, boğazımıza kadar dünya, yemyeşil, gömgök! Ve fakat o kokuyu hiç mi hiç almadan, kendimizi olmuş, bitmiş görmekteyiz ya, ne denir?

'Dünyanın üç yüzü var' demişti Bediüzzaman... Bir tepenin başına çıkıp, oradan bakınca kat kat açılıvermişti önünde dünyanın hakikati. Bir tarafta sarsıntılı, yokluğa koşup giden o fani dünya... Tarifsiz kederler içinde. Bir yanda ısıltılı bir cümbüş içinde, Esma'nın tecellisi, sergi salonu dost ve kardeş dünya! Öte tarafta gölgelenip geçtiğimiz imtihan dünyası, sonsuzluğun ekip biçme yeri... Arada biz faniler, el yordamıyla ve yaralar içinde, bir o yana, bir bu yana, üç dünya arasında.

Hölderlin miydi, "Şairler, dar zamanda imdada yetişir." diyordu. Şairler, evet, dar zamanda yetişir ve tefsir ederler dünya ahvalini. Şair, en çok dünya ile didişir, hesaplaşır. Adlandırılmayanı adlandırır, dünyanın yüzüne karşı söylenemeyeni dillendirir ve can evimizi yakıp duran faniliği mütemadiyen hatırlatıp durur...

Bir 18. asır şairi, Konyalı Şem'i, "Gözümün yaşı gibi düştü gözümünden dünya" derken, dünyanın o fani yüzüne karşı verdiği savaşı nice acılardan sonra kazanmıştır, kim bilir? Yunus gibi kaynar kazanlarda ne çok kaynamış, sonra dünyanın kokusunu nasıl atabilmiştir içinden?.. Bu dizeyi, Can Bahadır Yüce, zamanın unutturduğu sayfalar arasından çıkarıp gelmeseydi, belki de hiç bilmeyecektik. "Unuttum Dünya"nın başında gördüğümüzde, yenice, taptaze söylenmiş gibi geldi, dilimizde durdu. Böyleydi ama zordu: "Gözümün yaşı gibi düştü gözümünden dünya"! Düştü mü?

Şairin bir görevi de dili ve anlamı tazelandirmek. Asırlar önce söylenmiş bir şiiri, bir sözcüğü yitik bir hazineyi bulmuş gibi alıp kumunu, pasını silerek, parlatarak getirmek önümüze. Burada biz, taze bir meyveyi dişler gibi o sözleri dilimizde dolandırırken, anlamın geniş zamanını ve coğrafyasını keşfetmenin, bir şeyleri yeniden adlandırmanın hazzıyla coşarız. Gözümüzde dünyanın bir kıvrımı daha açılır, meçhul bir kokusunu daha duyarız hayatın ve 'dünya' deriz, ah dünya, daha kaç köşen var senin açılmamış... Sen kaç köşelisin?

Hölderlin haklı. Şairler, dar zamanda imdada yetişiyor. Ne güzel sürpriz! "Dar Zaman"da, "Ziyan olmuyor dünya" diyor şair, "Çekirdeğin atıyor kalbi..." Dünya, sonsuzluğun tarlası kardeşim! Buradaki çekirdek, orada sümbül veriyor... Ziyan olmuyor hiçbir şey, ziyan olmuyor hayat. Her şey saklanıyor, bir gün sümbül vermek için. Tohumlar ağaca saklıyor kendini. Yağmur, ormanlara saklıyor, sular ırmaklara... Her şey bir yere doğru akıyor, o büyük anlama doğru. Her şey bir şeye yarıyor.

Şiir, bir anda her şeyi güzelleştirmeye yetiyor. Şu yalan dünyanın pasını siliyor şiir. Perdeyi kaldırıp aradan, insanı 'Esma'nın ısıltısıyla yüz yüze getiriyor. Derken, dünya bir şehrayın... Kederlerinden sıyrılıyor yaşamak. Dünyanın öteki yüzleri...

Ve fakat, dünya bazen iyice kirleniyor, görüyoruz bunu. Etrafımız çok çiğ dünya kokuyor.

Oysa, yine derdi Hölderlin: "Pek şairane oturur insan yeryüzünde."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Gaziantep yolunda'

Havalimanından otomobile binip Zirve Üniversitesi'nin kampüsüne doğru giderken, dilimde "Bahçalarda mor meni / Verem ettin sen beni ..."

Gaziantep'e armağan ettiğimiz sevgili hemşehrim Yard. Doç. Dr. Ramazan Cihan'la kahvaltıda, içimden aynı ses, "Gaziantep yolunda / Öldürdün beni gelin"... Öğrencilere seminer vermek için salona geçiyoruz, dilimde hep aynı nakarat: "Ben sana yandım gelin / Yanağı allı gelin / Gaziantep yolunda / Öldürdün beni gelin" Şükriye Tutkun'un sesinden pek çok kez dinlediğim bu Gaziantep türküsü, şehri benimle birlikte dolaşıp durdu.

Bana Gaziantep'i sevdiren kitaplardan birinin sahibi, şair Ülkü Tamer, o nefis anılar kitabı "Yaşamak Hatırlamaktır"da böyle bir türkü hikâyesi anlatır, hayli eğlencelidir. Bedri Koraman ve Örsan Öymen'le aynı otomobilde İzmir'den Bodruma doğru yola çıkarlar. Azıcık hoşbeş... Üçüncü dakikada Örsan Öymen bir türküyü başlar: "N'ediyon bizim oğlen / Eyi min Alla'sen / Keşkek gibiyim / Elleşmen bene..." Durup kısa bir açıklama yapar: "Ne yapıyorsun bizim oğlan / İyi misin Allahını seversen..." başa döner: "N'ediyon bizim oğleeeen / Eyi min Alla'seeen / keşkek gibiyiiim / Elleşmen beneeen" Bir daha, bir daha... "Yeter!.." diye çıkışır Bedri Koraman. Aldıran kim! Hep aynı dörtlüğü söyler, bitirir, al baştan... Bu 'işkence' Bodrum'a kadar üç saat aralıksız sürer. Bodrum'a varınca çarşıda ayrılırlar. Ülkü Tamer, elinde çanta hem yürüyor hem mırıldanıyordu: "N'ediyon bizim oğleeeen..." Şöyle yazar Yaşamak Hatırlamaktır'da: "Üç gün boyunca ne dilimden düştü bu dörtlük, ne kulağımdan silindi. Fırında simit alıyorum, 'N'ediyon bizim oğlen', İflas Mehmet'e peynir tarttırıyorum, 'N'ediyon bizim oğlen', Yalılıkahve'de masaya çöküyorum, 'N'ediyon bizim oğlen'..." O yollardan ne zaman geçse, eminim Ülkü Tamer'in dilinde aynı nakarat, dönüp duracaktır.

Türkülerin böyle bir özelliği var. Kimi şehirlerin de adlarına, kaderlerine işlemiş türküleri... Oraya adım atar atmaz kendiliğinden gelip dilinize yerleşiyor. Şehirler yalnız mimari varlıklarıyla yer etmiyor bizde; şiirleri, türküleri, efsaneleri, ulu kişileri ve manevi karakteriyle zihnimizde bir imge oluşturuyor. Gaziantep, Mardin, Muğla yahut Denizli dediğimizde şehir, sahip olduğu bütün o maddi ve manevi varlığıyla gelip karşımıza kuruluyor ve öylece yaşıyor.

Gaziantep'e geç kalmış bir ziyaretçiyim ben. Hep ertelenmiş geziler ve uzaktan uzağa bir hayranlık. Belki biraz da kıskanmak... Burası, pek sevgili dostum Ömer Faruk Şerifoğlu'nun şehri her şeyden önce. Onun anlattıklarıyla hafızamda olmuş bir Antep var. Sonra Mitat Enç'in unutulmaz kitabı "Uzun Çarşının Uluları"... Galiba pek çoğunuz gibi ben de onu okumak saadetini Ahmet Turan Alkan'a borçluyum. Altıncı Şehir'de yüceltip salık vermesine... Bendeki Gaziantep'in bir başka mimarı da Ülkü Tamer olmalı. Yaşamak Hatırlamaktır'da anlatılan Gaziantep'in kıskançlığını körüklediğini itiraf etmeliyim. Uzun zaman, neden benim doğup büyüdüğüm şehrin böyle bir anlatıcısı yok diye kederlendiğimi de.

İşte, perşembe günü, türkülerin, kitapların, dostların ve kimi efsanelerin tesiriyle sevip hayran olduğum Gaziantep'i gördüm. Şaşırmadım. Yalnız, şehirden önce, beni davet eden Zirve Üniversitesi'nin hakikaten ismiyle mütenasip bir zirveye kurulu kampüsünü gezerken uzun zamandır mahrum kaldığım ufukların tadına vardım. Dört yana uzayıp giden mor dağlar ve üstümüzde mavi bir gökyüzü... Bir masal atmosferine sahip zirvenin ortasında yükselen kampüs bir gün tamamlandığında ortaya çıkacak manzaranın hayali insanı heyecanlandırıyor. Orada genç dostlarıma Sezai Karakoç'tan, onun Antep Lisesi'nde büyüttüğü hayallerden söz ettim. Sonra Zweig'dan, Rilke'den, Dostoyevski'den, Tarık Buğra'dan... Kim bilir, daha o anda içinde büyük hülyalar yeşeren çocuklar vardı... Sonra Özel Mutafoğlu Lisesi'nde bir grup 'deneme sever' öğretmen ve öğrenciyle söyleştik. Denemenin, onların gündeminde böylesine yer ettiğini görmekten duyduğum memnuniyeti unutamam. Bir de okul müdürü sevgili Adnan Bey'in kahvesini ve ardından yaptırdığı Zeugma

gezisini... Dünya TV'deki bir saat ise, ancak işini seven, adanmış insanların arasında duyulabilen o derin gönül huzuruyla geçti.

Mitat Enç'in Antep'ini en sona saklamıştık. Zaman'ın Gaziantep temsilcisi Nurullah Kaya, bana kısıtlı zamanda şehrin bütün ruhunu veren mekânları göstermeyi başardı. O çarşılardan, eski Antep konaklarından, bakırcı dükkânlarından, cami önlerinden, 'kalenin bedenleri'nden geçerken dilimde yine aynı türkü: "Bahçalarda mor meni / Verem ettin sen beni ..." Uzun Çarşı'da bir an, Mitat Enç'in kahramanlarından birini, mesela Kuyucu Kör Hafız'ı, "sağ elinde ucu çatallı değneği, sol omzunda ucu taslı; ince, uzun kuyu sırığıyla yokuş aşağı inerken" görür gibi oldum. İkinci güneşi altında uzayıp giden bu çarşının üzerinde hiç tanımadığım o eski zaman adamları Aktar Musa Efendi, Köse Hafız, Deli Bekir, Fotinli Memet Efendi... hayal meyal geziniyorlardı.

Bütün güzel şehirler gibi Gaziantep'e de 'bir daha, hem de birkaç gün kalmak üzere...' gelmek vaadiyle veda ettim. Bana genişletilmiş bir gün içinde tarifsiz lezzetler yaşatan sevgili dostlarıma minnettarım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nisana dönülür

Ali Çolak 2012.04.07

Bir arkadaşım, her sene ayın birinde arar, 'nisan'ımı tebrik eder.

Bu kez, dalıvermiş dünya işlerine; 'uç'ünde aradı, özür diledi. Nisanlaştık. Bizimki ta eski zamanlardan, İzmir günlerinden kalma bir alışkanlık. Gün batımlarında bir yerlerde, mesela İkiçeşmelik Parkı'nda buluşup oradan denize, uzaklara bakardık. Aylardan nisan olurdu, içimiz içimize sığmazdı. Şiirler okurduk orada, yolculuklar düşlerdik.

Nisan, o gün bugündür, içini pek çok şeyin, bahar sarhoşluğunun, çiçek açmış kirazların, tren yolculuklarının, mektupların ve şiirin doldurduğu bir anlamlar bütünüdür. Nisanları kutlarken biraz da geçmişe döner, o gençlik çağlarını anarız biz. Nisan 1 dedi mi, yeni bir yaşa giriyor gibi, başka bir dünyaya adım atar yahut, nasıl demeli, kabuğundan sıyrılıp hayata yeniden doğar gibi büyük bir inkılap yaşar ve günlerimizi bir süre bu sarhoşlukla geçiririz. Velhasıl nisan, aramızda adı konmamış bir bayramdır ve biz onu, kimselere haber vermeden kutlar dururuz.

O arkadaşım -ki kendisi de şair ve hikâyecidir- nisanı daha çok yaşamayı tercih etti, bense yazmayı... Şu geçen yirmi yılda ne çok 'nisan' yazısı geçmiş elimden! Nisan'a biçmediğim elbise, büründürmediğim kılık kalmamış. Tutup eyelüle âşık etmişim. Bir muâşaka hikâyesi çıkarmışım nisanla eylülün uzak bakışmasından. Sonra bir gün, 'yeter artık' dedim, 'bir daha nisan yazmayacağım!' Şimdi, uzun zaman sonra, o sözümü unutup yeniden bir 'nisan' yazısı yazıyor buldum kendimi.

Nisan'ın sadece bir ay adı olmadığı doğrudur. Bütün duygularımız ve uzviyetimizin geçirdiği sarsıntılarla başka bir iklime girer gibi 'uyanırız' nisana. Fazlalıklarımızdan kurtulmak isteriz, yeni kararlar alırız gelecek günler için. Yeni yolculuklara cesaret buluruz. Yeni kitaplara, yeni yazılara, yeni şarkılara... Daha önemlisi şudur: Nisan, bize yepyeni bir 'bakış' armağan eder. O sabahlarda ve nisan akşam üstülerinde bir şeyleri fark ederiz çünkü.

Nisanın bu fark ettirici tesirine hayranlık duymamak imkânsızdır. Belli ki ruhumuzun gözeneklerini açar ve bizi, gören bir göze, duyan bir kulağa kavuşturur. Fark etmek, insanın adamakıllı dönüşmesidir. Bedenin hayatından ruhun hayatına doğru... Dünya başka türlü görünmeye başlar artık gözümüze, varlıklar biçim ve anlam değiştirir.

Marguerite Yourcenar'ın, o ünlü "Wang-Fo Nasıl Kurtarıldı" öyküsünde ressam Wang-Fu'nun çırağı Ling, ustasını tanıdığı akşam dünyayı, varlıkları yeni bir gözle görmeye başlar. Ben, bu akşamı, hep bir nisan akşamı gibi düşünürüm. Wang-Fo'nun, bir sarhoşun resmini yapmak üzere gittiği meyhanede tanışmış ve gece yarısı çıkmışlardır. Ling, elinde feneriyle ustayı evine götürüyordu: "O gece Ling, evinin duvarlarının sandığı gibi kırmızı olmadığını, gerçekte, çürümeye yüz tutmuş bir portakal renginde olduğunu fark etti. Avluda, o zamana kadar kimsenin dikkatini çekmemiş olan bir çalı bulunduğunu gördü ve bunu saçlarını kurutan bir kadına benzetti. Geçitte, duvarın çatlağındaki bir karıncanın ürkek yürüyüşünü seyretti ve bu hayvancıklara duyduğu tiksintinin ansızın silindiğini hissetti. O zaman Ling, Wang-Fo'nun kendisine yepyeni bir algıyla yeni bir ruh armağan ettiğini anlayarak, ihtiyara, annesiyle babasının öldükleri odayı açtı."

Ressam ile çırağı, bir gün yola çıkarlar. Hikâye, bu yola çıkış sahnesiyle başlar. Bir nisan sabahı olmalıdır bu... "Yaşlı ressam Wang-Fo'yla çırağı Ling, Han Krallığı'nın yollarında ilerliyorlardı. Yavaş yol alıyorlardı, çünkü Wang-Fo geceleri gezegenleri, gündüzleriye kızböceklerini seyretmek için duraklıyordu. Yükleri hafifti; çünkü Wang-Fo eşyaların kendilerini değil, imgelerini severdi ve dünyada fırçaların, çini mürekkeplerinin, lake boya kutularının dışında hiçbir şeyin sahiplenilecek kadar değerli olmadığını söylerdi."

Bir nisan sabahı yola çıkmışsanız, her şeyi, belki dünyayı bile terk edebileceğinizi düşünürsünüz. Yürüdükçe ağırlıklarınızdan kurtulmak istersiniz. Geride dünya küçülür ve siz 'gayr yerler görmek, özge safâlar sürmek' üzere, önünüzde açılan ruhanî evrenin içinde kaybolur gidirsiniz.

Nisan, eski nişanımızdır bir bakıma. Bütün sırlarını biliriz birbirimizin. Ne kadar gelecek günlere, başka hülyalara gitsek de eski defterleri yeniden, yeniden açtırır. Bu yüzden, ebedi gençliktir nisan. Ona mutlaka ve daima dönülür.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beklemenin lezzeti

Ali Çolak 2012.04.14

Uzaktan ince, belli belirsiz bir karaltı görülür. Seçilmiyordur; insan mıdır, başka bir şey mi, bilinmez.

Beride kimi adamlar, şapkalarının siperini indirmiş, ellerini alınlarına germiş, gözlerini kısarak bakıyordu o karaltıya. Bir şeye benzetecek gibi oluyorlardı ama değil. Kenetlenir, öylece bakarlar, gözlerini ayırmadan uzakların içinde yitip giderek. Sonra o karaltı yaklaşır, yaklaşır, seçilmeye başlar ayrıntıları. At üstünde bir adamdır mesela yahut bir adamla bir çocuktur. Belki ana oğuldur, yürüyorlardır. Belki de yabancısıdır, basbayağı yabancı. Hakkında hiçbir şey bilinmiyordur. Gizemlidir ve belli ki bir haberle; bir şey, orada akıp giden olağan hayatın dışında bir şey için gelmektedir. Berilere, epey beriye geldiğinde, artık 'karaltı' olmaktan çıkar; eşkali belirginleşmiş hatta nereden geldiği, nasıl bir haber getirdiği, nice olduğu ortaya çıkmıştır yolcunun.

Gelişinden anlaşılır, getirdiğinin keder mi sevinç mi olduğu. Bekleyenlerin yüzü, o gelenin ve gelişin üzerinden okunan 'haber'e göre gevşer, aydınlanır yahut büsbütün endişeyle gerilir. Beklemek böyledir, uzaklara bakıp endişelenmektir. Yerinde duramamak, döne döne gezinmektir olduğu yerde.

'Beklemek' sözcüğünün hafızamda donup kalmış en eski görüntüsüdür, birini bekleyen yaşlılar. Bir fotoğraf karesi gibi... Askerden gelen oğullarını bekliyorlardır. Şehirden, hastaneden, belki hapishaneden çıkıp gelmekte olan birini. Belki gezgin bir satıcıdır, çerçidir, ne bileyim yolunu yitirmiş bir Tanrı misafiri. Eğer sevinçli bir haberle geliyorsa yolcu, birazdan, bekleyenlerin gözlerinde bir sevinç kamaşması olacaktır. Gelen, geldiği yerin gündelik hayatını tümünden değiştirecektir bir süreliğine.

Bu ilk somut tecrübeden sonra, hayatın aslında hep 'beklemek' üzerine kurulu olduğunu öğrenecektim. Yaşamının bir adı da beklemektir. Daima bir şeyleri bekleriz. Bir mektup bekleriz, bir haber... Sabaha ulaşmayı, güneşin doğmasını, akşamın olmasını, baharın gelmesini, çiçeklerin açmasını, sıcakların geçmesini bekleriz. Askerden terhis gününü, hapisliğin bitmesini, dünya evine girmeyi, çocuğun doğmasını, hastanın iyileşmesini, taksitlerin bitmesini... Her şey gelir ve geçer. Bir gün, bütün bunların gerçekleştiğini görür hatta unuturuz, bir zaman neleri beklediğimizi. Gel gelelim, beklenecek şeyler hiç bitmeyecektir. Her gelen günün bir getirdiği vardır ve sanki ilk kez bir şeyi bekliyormuşuz gibi, aynı endişeyle, aynı sabırsızlıkla onun gelişine bakar, aynı huzursuzlukla, yeni yolcuları, yeni haberleri beklemeye dururuz.

Bekleyecek bir şeyi olmayan, yaşamakla bağlarını gevşetmiş demektir. Yarın gelse ne olur gelmese ne artık; gelen gün gidenden farksızsa! Dünyada olmak böyledir biraz da. Oyalanacak küçük şeyler bulabilmektir. Sanki hızla bir bitişe, veda gününe doğru koşar adım gitmiyormuşuz gibi... Bir gün hayatın bizi kenara atvereceğini bilmiyormuşuz gibi, oyalanırız. Küçük kayıtlarla, olmayacak işlerle, gündelik yeme içme, ıvır zıvır, alışveriş ve konu komşuyla...

Oyalanacak bir şeyler bulabiliyorsak, yarını beklemek için bir sebebimiz var demektir. Yarının olmayışı, bir an bunu düşünmek, ne büyük boşluktur! Yarın yok, olmayacak! Yarın hiçbir şey getirmeyecek... Elimizi bir şeye sürmeyeceğiz, iyi ya da kötü hiçbir haber gelmeyecek, kimse kapımızı çalmayacak, kimselerle buluşmayacağız... Hiç kalem oynatmayacağız, hiçbir kitabı açmayacağız yahut bütün bunları yapmak için hiçbir sebebimiz olmayacak artık...

Böyle bir yaşamak görülmemiştir! İnsan, pek ileri yaşlarda, artık çevresinin kendisinden umudu kesmeye başladığı günlerde bile bir şeyleri bekliyor bulur kendini. İçimizde hayatın zembereğini kuran, böyle kurmuştur bir kere. Ölümü gizlemekle, yaşamının ucunu açık tutmuştur daima. Böylece yeryüzünün canlı cenazeler ve miskinler yurdu olmasının önüne geçilmiştir.

Yaşlıca bir adam, bir bahçe kurdu evinin yakınında. Ülkenin doğusundan ve batısından türlü meyve fidanları getirtip dikti. Her yıl biraz daha yeşertti bahçeyi. Yeryüzündeki her çiçekten bir numune olsun istiyordu bahçesinde. Her bahar ağaçların sırayla çiçek açışını bekliyordu. Ardından tek tek meyveye duruşlarını. Meyvelerini toplayıp dağıtıyordu gelip geçene. Sonra çiçeklerin her biri ayrı zamanda açıyor, ayrı bir mevsimi beklenir kılıyordu. Bahçe büyüdükçe ve çiçekler, ağaçlar çoğaldıkça adamın bekleyeceği şeyler o kadar arttı ki, adam artık zamanı bütünüyle unuttu. Hastalıklarını unuttu adam, ölüm korkusunu unuttu. Ağaçlara, çiçeklere bakıp şükrediyordu sadece. Bahçeyi bir zikirhâne gibi görüyordu. Sabahları hakikaten de bir zikirhaneye dönüyordu bahçe, çünkü nereden geliyorsa kuşlar gelip güneş yükselene kadar ortalığı cıvıltıya boğuyorlardı. Adam, bir ağacın altına oturuyor ve sadece, 'Amin!' diyordu. Kuşların, ağaçların, bütün çiçeklerin duasına 'Amin!' diyordu. Böylece sürüp gitti bu. Adam, yaşını unuttu, her sabah yeniden doğuyordu çünkü, sabah duasını bekliyordu.

Bekleyecek bir şeyi yoksa yahut beklemek nedir bilmiyorsa, nasıl yaşar insan?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Topraklara basmaya kıyamadım!

Ali Çolak 2012.04.21

Süheyl Ünver'in defterleri şenlikli bayram yeridir. Ne var ki hüznü de eksik değildir bu defterlerin.

Neşesi, suluboya resimlerin cıvıltısından, hüznü, üstadın hemen her sayfada duyulan isyanından gelir. Kötü mimariden, metruk tarihi yapılardan şikâyet eder, yıkılmaya yüz tutmuş bir çeşme yahut hamam görmüşse feryat ediyordur: Aman kurtarın bunu!

Ünver, geçen asrın son hezarfenidir; tabip, tıp tarihçisi, neyzen, ebruzen, hattat, seyyah, şehir mektupçusu, medeniyet arkeoloğu ve yangında ilk kurtarılacakların ressamı. Bunların hepsi ve daha fazlasıdır ama aynı zamanda eşi bulunmaz bir deftercidir o. Bitmez Anadolu seyahatlerine kucak dolusu boş sarı defterle gider ve dönüşte onları resimlenmiş, el yazısıyla doldurulmuş olarak getirir. Ünver'in defterleri sayıya gelmez. İki bin kadarı Süleymaniye Kütüphanesi'nde, bir kısmı Türk Tarih Kurumu'nda kimi de Atatürk Kitaplığı'nda istirahattedir. Beş yüze yakın defter de kızı Gülbün Mesara'nın elinde kitaplaşmayı bekliyordur.

Seyahatlerinde boyuna not tutar ama öyle kurala kaideye gelir notlar değildir onun yazdıkları. Gönölünce, bölük pörçük, neşeli, yer yer şakacıdır. Ne görmüşse, yolunun üstüne ne çıkmışsa, geldiği gibi ve fakat dolma kalemle itinalıca bir yazıyla kayda geçirmiştir. Bugün, onun yayınlanabilmiş talihli defterlerinden birini elinize alıp karıştıracak olsanız, bir yandan o neşeli suluboyalara, capcanlı çini renklerine bakıp hayrete düşer, öbür yandan artık yerinde yeller esen camilere, evlere, çeşmelere hatta mezar taşlarına bakıp vahlanırsınız.

Ünver, 1956 yılının 8-22 Temmuz günleri arasında ailesiyle birlikte Konya seyahatindedir. Konya Defterleri'nde bir sayfayı, Akşehir mezarlığı ziyaretine ayırır. Buradaki bir 14. asır mezar taşına nakşedilmiş Ra'na Binti Mehmed'in, her haliyle hüznü kuşanmış kadının resmini defterine geçirir ve yanına şöyle yazar: "Bu Ra'na kız Akşehir mezarlığında yatmaktadır. Altı asırdır orada. Topraklara basmaya kıyamadım. Zira orada kendisi gibi olanların güzel yüzleriyle yerleri serili gördüm."

Van Gogh sarısıyla, cıvıltılı Selçuklu çinileriyle süslü Konya Defterleri'nde bu cümleyi ilk okuduğumda, yıldırım çarpmasına tutulduğumu hatırlarım. Dehşetli bir uyarı, insanı insanlığından utandıracak bir çılgılık! "Topraklara basmaya kıyamadım. Orada kendisi gibi olanların güzel yüzleriyle yerleri serili gördüm."

Altında serili sayısız güzel yüzleri düşünüp mezar toprağına basamamak, yalnız Süheyl Ünver'in zarif hassasiyeti değildir. Yaşadığımız topraklarda hayatı biçimlendiren medeniyetin incelikler manzumesi, böyle bir duyarlığı mecbur kılar insana. Mezarlıklar değil, çürümüş bedenlerin hatırası değil yalnız, bütün bir yeryüzü, tüm yaratılmışlar; çerçöp, çiçekler, tohumlar, böcekler, sular, ağaçlar... yaratıcının görkemli sanatının gülen yüzleridir ve bunun farkında olan hiç kimse, toprağı adını sakınmadan basamaz. İnsan, zarif bir yolcu gibi geçecektir yeryüzünden. Tabiatın dengesini, o harikulade kompozisyonu bozmaya, yaratılmışları incitmeye gelmemiştir buraya. Kuracağınız evler ve yapılar, size sunulan emanetin ruhunu bozacak, evrenin diğer misafirlerinin hayatını zorlaştıracak bir biçim alamaz. Bunu yapıyorsanız, tüm canlıların yaşama hakkına tecavüz

ediyorsunuzdur. Şehirler kurarken, evler yaparken gözle gördüğünüz ve görmediğiniz canlıları yurdundan yuvasından edemezsiniz, buna hakkınız yok! Yeryüzünün biricik sahibi siz değilsiniz çünkü.

Gel gör ki, bugün şehirler ve yapılar kurarken korkunç bir küstahlıkla yeryüzünün düzeni bozuluyor. Dağlar oyuluyor, tepeler tıraşlanıyor, dereler düzleniyor, sular kurutuluyor, ormanlar kesiliyor, ufuklar kapatılıyor... İnsan, yatışmaz açlığıyla kendisi dışındaki tüm canlılara meydan okuyor. Şehirler, modernizmin en büyük yalanı olan parklarla kandırılıp doğal hayatın bütün gereklerinden soyutlanmış olarak yaşamaya mahkûm ediliyor. Yeni şehirlerde derelere, sulara, meyve ağaçlarına, kuşlara, böceklerle hatta delillere, engellilere, yaşlılara hayat hakkı tanınmıyor. Yalnız zenginlerin, AVM müdavimi genç, varlıklı ve sağlıklı insanların yaşadığı şehirler kuruyorlar artık. Kadim şehirleri de git gide böyle ucubelere dönüştürüyorlar.

Büyüyoruz, evet, dünyada en hızlı 'büyüyen' ikinci ülkeyiz. Ruhunu yitirerek, inceliklerini unutarak, vicdanı ve insanlığı topraklara gömerek, küstahça büyüyoruz! Gelecek çağların sularını kurutarak, dağlarını, tepelerini tarumar ederek, ağaçlarını keserek... Ataların, evliyaların ve bilgelerin basmaya kıyamadığı toprakların üstüne rezidanslar dikerek büyüyoruz. (İlgilisine bir soru: İstanbul'da, 40-50 yıl önce herkesin bildiği ve içinde bir türbe de bulunan hangi mezarlığın üstünde bugün bir rezidans yükselmektedir?)

Hazır diyorum, şu muhafazakârlık tartışması sürerken, kimlerin neyi muhafaza etmekte olduğunu da bir konuşsak mı? Mesela İstanbul'dan ve öteki kadim şehirlerden başlayarak... Kim bilir, hangi genç kızların ve hangi evliyaların güzel yüzlerinin serili olduğu toprakları, bir avuç bile bırakmadan ucubelerle donatırken neyi, nasıl muhafaza edebileceğimizi... Konuşsak mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dar alanda politik dans

Ali Çolak 2012.05.05

Tiyatro meydan muharebesi üzerine konuşurken, Broadway'de 'Aslan Kral'ı, London Royal Theatre'da 'İki Şehrin Hikâyesi'ni seyreden bir dostum, "İstanbul'da tiyatro izleyemiyorum, çok bayağı geliyor bana." deyiverdi.

O, ne söylediğinin farkında mıydı bilmiyorum ama ben, "İşte" dedim, "tiyatro kavgasında ıskaladığımız asıl mesele bu!" Tartışmamız gereken, Türk tiyatrosunun niçin çağın gerisinde kaldığı, neden uluslararası yapımlara imza atamadığı ve hep belirli bir seyirci kitlesine oynayıp, bununla yetindiği meselesi olmalı değil mi? Ya da bütün bunların niçin gerçekleşmediği, hükümetin ve yerel yönetimlerin bu tür atılımlara niçin destek vermediği?.. Bunları konuşuyor, tartışıyor ve çözüm arıyor olmamız gerekirdi.

Ama hayır, böyle olmuyor. Tiyatro, bambaşka nedenlerle, bambaşka bir dille, adamakıllı politik bir zeminde tartışılıyor. Ne tartışması, tiyatro kavgası veriliyor, oyuncular kavgada! Fakat şaşırtıcı olan şu ki, taraflar, tartışmanın bu zeminde ve bu şiddette sürmesinden gayet memnun. Hatta bunu özellikle istiyorlar. Hem iktidar kanadı hem de tiyatro camiası bu alanda deneyimli. Çünkü kavga büyüyerek sürdükçe taraflar güçlerini pekiştiriyor. Böylece olay, giderek bir güç ve gövde gösterisine dönüşüyor. Her iki tarafın da sorunu gerçek zeminde çözüme götürmek gibi bir çabası yok. Dahası, bu konuda bir birikim ve hazırlık da söz konusu değil.

Böyle bir çabanın ve niyetin olmadığı şuradan belli ki, tiyatro camiasını bugüne kadar dünya standartlarında bir tiyatro binası, sahne ve teknik donanıma sahip olmak ve tiyatronun standartlarını yükseltmek için çaba sarf ederken yahut bu yoldaki talepleri karşılanmadığı için eylem yaparken görmüş değiliz. Muhsin Ertuğrul Sahnesi önünde bu amaçla geceleyen oyunculara tanık olmadık hiç. Hükümetten veya yerel yönetimden bu yönde bir istekleri olduğunu da hatırlamıyoruz. Türkiye'de tiyatrocuların büyük çoğunluğu, kendilerini devlet memuru olarak gördü, hep bir memur gibi düşündü. Tiyatronun maaşlı memuru olarak sanat yapmak, kendiliğinden bir konforu da getirmiyor değildi. Zaman zaman iktidardan veya kimi toplum kesimlerinden gelen eleştirileri püskürtüp tartışmayı ideolojik zemine, mesela laiklik koruyuculuğuna çekerek topu bu alanda sürmeyi yeğlediler ve doğrusu bu zamana kadar da başarılı oldular.

Oysa tiyatroda problem hep vardı, geçtiğimiz yıllarda sanat camiasından, sinemacılarдан ağır eleştiriler yöneltildi. Tiyatronun bittiği, sinema karşısında yenik düştüğü, yüksek sesle ifade edildi. Fakat problemler hep halının altına süpürüldü. 'Küçük olsun, bizim olsun' mantığıyla bir memurlar grubu olarak devletin kanatları altında oyun oynamaya devam etti tiyatrocular. Mesela, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda her problem baş gösterdiğinde bu, genel sanat yönetmeni değiştirilerek çözülmeye çalışıldı. Sanat yönetmeni değiştiğinde sorunun çözüleceğine dair bir inanç vardı. Fakat görüldü ki mesele sanat yönetmeni meselesi değil, tiyatronun kendini nasıl gördüğü ve ne olmak istediğiyle ilgiliydi? Ortada bir yönetememe sorunu vardı. Tiyatro eski kafayla yönetilen küçük bir kurum olarak mı kalacak, yoksa toplumun geniş kitlelerine ulaşan, aktif, dünya ile yarışan, büyük yapımlara soyunan, umut dağıtan bir yapı mı olacaktı?

Tiyatro yönetimlerinin, salon ve seyirci sayısını artırmak, oyunları geniş kitlelerle ve bugüne kadar çeşitli sebeplerle tiyatroya uzak durmuş kesimlerle buluşturmak gibi bir kaygısı yok mudur? Özellikle genç kuşakların tiyatro ile tanıştırılması gibi bir görevi olmamalı mıdır? Sadece gişeye gelip bilet alan seyirciyle yetinmek, dünyaya kapılarını kapatarak dar bir repertuarı yıllarca oynayıp durmak, tiyatroyu nereye götürebilir? Ve biz, her sonbaharda oyun listeleri açıklandığında neden artık hiç heyecan duymuyoruz? Sorular böyle uzayıp gider...

Tiyatroya bugün yapılmak istenen müdahale, gecikmiş bir müdahaledir fakat yanlış yerden başlamıştır. Tiyatroyu desteklemek, devletin boynunun borcudur. Devlet, orman köylüsüne, hayvancılığa, balıkçılığa verdiği desteği tiyatrodan esirgeyemez. Tiyatro karın doyurmuyor diyemez kimse. Tiyatro toplumun okuludur ve hiçbir uygar devlet, ona sırtını dönemez. Gerçek bu iken, Türkiye'de iktidarlar her sorun gibi bunu da politize ederek kendine yontmaktan vazgeçmez; sanatçı kesimi de 'bu işi sadece biz biliriz, sizi karıştırmayız' mağrurluğunu bırakmaz. Sonuç, bir tiyatro oyunudur... Dar alanda politik dans!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şehirlerin şiiri

Ali Çolak 2012.05.26

Gezmeleri pek sevmeyen biri, on günde dört farklı şehre giderse ne olur? Sabah uyandığında, bir süre nerede olduğunu kestiremez ve düşünür: Burası neresi, ben ne zaman geldim? Şimdi Kahramanmaraş'ta ödünç bir

odada bu yazıyı yazarken, sabahları yaşadığıma benzer bir halet-i ruhiye içindeyim: Ben neredeyim ve ne yapıyorum?

Benim gibi itiyatlarına sıkı sıkıya bağlı, alışlagelmişin dışına çıkınca bocalayıveren insanlar için uzun seyahatler, çalışma mekânının değişmesi pek arzu edilen şeyler değildir. Ne var ki, hep aynı yere çakılıp kalmak, şehirler ve insanlar görmemek de köreltiyor insanı. Eskişehir'de, Karaman'da, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa'da gezerken, hayatın akıllı binalarda olduğundan daha yavaş ve bereketli aktığını, gönüllere dokunmanın verdiği huzurla yeryüzü kederlerinin daha katlanılabilir hale geldiğini görüyor ve ufak tefek sıkıntıları olsa da seyahatlere çıkmanın faydasına bir kere daha iman ediyorum. İnsan gezerken mütemadiyen 'buluyor' ve dostluklar kurdukça dünya nispeten güzelleşiyor.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nde ve 'İmaret' dergisinin Şehir Söyleşileri'nde konuşmak için gittiğim Karaman'da o bildik soruyla karşılaştım: Şehrimizi nasıl buldunuz? Hâlâ ayakta duran tarihî evleri, camileri, çarşıları ve bir de kalesi varsa o şehrin beni fethetmesi pek kolaydır. Bunlar, orada hayal kurmanın, zaman aralıklarından sızan hatıralara dokunmanın mümkün olduğunu haber verir. Böyle şehirleri, eski bir akrabanızı ziyaret eder gibi gezersiniz. Karaman'da, Mader-i Mevlânâ Camii'nin içerisinde Hz. Mevlânâ'nın annesi Mümine Hatun ve ağabeyi Muhammed Alaaddin yatıyor. Yanı başlarında yirmi kadar akrabalarıyla birlikte... Burada hayat ile ölüm, birbirine dokunarak, gülümseyerek ve hatta el ele tutuşarak yavaşça akıp gidiyor. Sadece bu ânı yaşamak bile bir şehri sevmek için yeterli değil midir?

Kadim dostumuz Prof. Dr. Turan Karataş'ın davetiyle gittiğim Karaman'da üniversitenin zarif rektörü Prof. Dr. Sabri Gökmen ve mesai arkadaşlarıyla tanışmaktan mutluluk duydum. Üniversitenin iki değerli öğretim üyesi, Abdullah Harmancı ve İdris Nebi Uysal ile edebiyat, özelde deneme üzerine yaptığımız söyleşi ve İmaret dergisine emek veren iki edebiyat öğretmeni Burhan Yemiş ile Şeref Acar'ın dostluğu, Karaman'a dair hatırlayacağım güzellikler arasına yerleşti.

İki gün sonra bir uçak dolusu şairle Kahramanmaraş'a indik. İtiraf edeyim, bunca yıldır festivallere giderim, etkinliklere katılırım, bu kadar şairi bir arada görmüş değilim. Uluslararası kimlikle yola çıkan festival, Maraş'ın 'şairler şehri' unvanını pekiştirmeyi hedefliyor. Belediyenin açtığı Şairler Evi ve Şairler Parkı da, içleri ne kadar doldurulur bilinmez ama insanın gönlünü okşuyor. Maraş'ta dolaşanlar, üç gündür her sokaktan bir şairin çıktığına tanık olmuştur. Şehir baştan aşağı şiire hazırlanmış; büyük tanıtım panoları, şiir kumbaraları konulmuş meydanlara, afişler asılmış. Bu coşku ve katılımı sürerse, Kahramanmaraş Şiir Festivali yakın gelecekte hemen her şehrin kıskanacağı bir etkinlik olabilir. Elbette iyi niyetle ve halkın ilgisini kazanmak için yapılmış; fakat ilk kez düzenlenen bu denli büyük bir şiir festivalinin tanıtım yüzlerinin, şiir okumak ve konser için gelen ünlü konuklar Kenan Işık, Uğur Işılak, İbrahim Sadri, Bedirhan Gökçe ve Mustafa Ceceli ile sınırlı tutulması, bütün afiş ve panolarda sadece onların fotoğraflarının yer alması, şairlerin gönlünü biraz burkmuş olmalı.

Kahramanmaraş, şairlerinin anısını yaşatmakta cömert bir şehir. Cahit Zarifoğlu Caddesi, Necip Fazıl Kültür Merkezi, Erdem Bayazıt Lisesi, bu şehirden yetişmiş şairlerin hatırasını taşıyor. Şiir Festivali yola çıkarken ilk 'tema'sını Necip Fazıl'a ayırmış. Bugün yapılacak "Büyük Doğu'nun Mustarip Ruhu Necip Fazıl Kısakürek" sempozyumu, 29. ölüm yıldönümünde, okurları bir kez daha Üstad'ı anmaya ve anlamaya çağırıyor. Sempozyum için Maraş'ın gönüllü kültür elçisi Duran Boz'un çabasını görünce şaşırmadım, bütün bu güzel işler, her yerde böyle 'deli'lerin omzunda gitmiyor mu?

Sizler bu yazıyı okurken ben, muhtemelen Maraş'tan Şanlıurfa'ya doğru giden bir otobüsün camından uzaklara bakıyor olacağım. Dağların şiirini, gökyüzünü ve yolların kederini düşünerek... Urfa'da, 3. Balıklıgöl Şiir Akşamı'nda, bu kez başka şair dostlarla buluşacağız. Yarın bir Urfa sabahına uyandığımda neler hissedeceğimi şimdiden kestirmek zor. Fakat bir şeyi iyi biliyorum, Anadolu'da dolaşmak, insanı adamakıllı iyileştiriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkçenin şifası

Ali Çolak 2012.06.02

Türkçeye zaman zaman nasip olan hârikulâdeliklerden biri bu. Alışık olduğumuz, daha doğrusu, dünyanın hatıraları arasında yer almış bir vaka değil. Kendi yurdunda horlanan, burun kıvrılan, mütemadiyen budanan bir 'dil', bu kez başka bir yoldan, 'dışarıdan' kuşatarak geliyor ve kendini böylece hatırlatıyor.

Üstelik soyut değil, giysiler içinde, canlı meyveleriyle geliyor. İnsanları el ele tutuşturuyor, göz göze getiriyor; aynı dizelerde, aynı şarkılarda buluşturup mes'ut ediyor.

Biz, 'Türkçe davası'nı 'içeride' büyük ölçüde kaybettik. Edebiyatta bütünüyle değilse bile, günlük hayatta Türkçenin kaderi derin bir unutulmuş. Şimdi, 'dışarı'dan gelen bu heyecan fırtınasıyla birlikte, hemen her yerde 'Türkçeden söz açıyoruz. Nereye baksak Türkçe konuşan o dünya çocukları... Hiçbir zaman, asla böyle bir hayalimiz, hayal olsa bile onu gerçekleştirecek umudumuz, çabamız, enstrümanlarımız olmadığı halde birden karşımızda böyle hazır buluverince onları, afallıyoruz. Bütün hazırlıksızlığımız, acemiliğimiz ve hak etmemişliğimizle "Türkçe bir dünya dili oluyor. Bilmem kaç kıtada şarkılarımız söyleniyor, şiirlerimiz okunuyor..." diyoruz. Evet, oluyor bunlar... Hazır, gökten iner gibi, bir yerlerde pişirilmiş de gelmiş gibi, Türkçe bir dünya dili oluyor. Nasıl oluyor, kiminle oluyor ve nerede oluyor?

Çoktan umudu kestiğimiz bir çağda Türkçenin böyle dipdiri ve coşkuyla karşımıza çıkiverişiyle bütün hazır buluşlarda yaşadığımızı benzer o sevimli şaşkınlıktan sonra nihayet bir hayranlığın atına binmiş buluyoruz kendimizi. Şimdi o hayranlıkla sağa sola bakıyor, sevinçle hüznün arası duygular içinde, şehirlerimize gelen dünyalı konuklarımıza dokunuyor; dillerinin ve hallerinin bize benziyor oluşuyla övünüyoruz: "Bu çocuklar bizden olmuşlar!"

O zaman ilk cümleyi bir kez daha tekrar edebiliriz: Bu, Türkçeye zaman zaman nasip olan hârikulâdeliklerden biri olmalıdır! Evet, bir dilin mucizeleri arasında sayılmalı bu hal. Biliyoruz ki Türkçenin böyle diriltici etki gösterdiği zamanlar var. 'Umut' kelimesini yeniden doğurmuş gibi ortaya getirdiği, ölüm sessizliğini, hatta ölümü bile aradan çıkardığı, som altından bir diriliş çağı başlattığı zamanlar... 13. yüzyılda Yunus Emre, Türkçeyi bir enstrüman gibi kullanarak böyle bir sonuca varmıştı. Şiir, şafakta bir horoz ötüşüyle gelip toplumu için için tutuşturarak, kıpırdatarak, ölü toprağını kaldırıp attı. Dilin hafızasında hâlâ böyle bir uzak hatıra yaşıyor ve biz unutsak da o, zamanını kollayarak yüzyıllar sonra yeniden ve bambaşka biçimde aynı kıpırtıyı uyandırmak üzere çıkıp geliyor. Bu, işte o geliş...

Mesele bir bakıma bundan ibaret! Kimil kimil, sıçrayan, çoğalan ışıltılarla tutuşuyor toplum. İnsanların derilerinde kapanmış ve belki yerleri bile kaybolup gitmiş umut gözenekleri yeniden açılıyor. Beden ve ruh nefes alıyor. Küçük, unutulmuş, ölgün bir iz, bir hatıra bile silkiniyor, şöyle bir kendine geliyor, göz kapaklarını açıyor ve kalkıp bin gülücükle etrafına bakınıyor: Bu çocuklar bizim gibi olmuşlar! Sonra, bir gün insanlar, bayrama gider gibi kfile kfile, o çocuklara gidiyor. Dalında bir meyvenin ışıltısını seyrederken, öylece gözyaşlarını çekerek aralarında kaybolup gidiyorlar. Bin yıllık bir umudu yeniden bulmanın tarifsiz sevinciyle...

Biz uyuyorduk. Erken kalkan birileri, erken horozlarda gitmiş; o ateşi yakıp, o ağaçları sulayıp gelmişler. Yıllar geçmiş... Çok acılar, çok sevinç gözyaşları, çok mağduriyetler ve uzun hikâyeler yaşanmış. Şimdi böyle birdenbire, gökten bir elma düşer gibi gelivermişlerse, yukarıda pişirilip de yere inmiş gibilerse... Ardında işte hep bunlar, bu uzun hikâyeler, o görünmez insanlar... Baksanız da göremezsiniz!

Yunus bir zaman demişti: "Aşk kime ki değdiyse canında bil işret olur." Türkçe, içinde bir iksir taşıyor olmalı. Kime değdiyse iyileştiriyor. Bir şifacı gibi dolaşıyor kıtalar arasında. Küçük ve güzel ağızlarda dönüp geliyor ve kendi yurdunda sönmüş bir ocağı yeniden, yeniden alevlendiriyor. Bu gördüklerimiz, tutuşmuş umutların şenlik ateşi.

Şifa bulanlar çok olsun!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eşyanın şirin dilleri

Ali Çolak 2012.06.09

İnsanın eşya ile münasebeti pek trajiktir. Bir ömür üzerine titrer, herkesten sakınır; bir gün, sayılı nefesinizi tüketip dünyaya veda ederken cümlesini bırakıp gidersiniz. Sahibinin ardında kalmış eşyanın bütün büyüğü bozulmuştur. Boştur, manasızdır ve artık o eski yerlerinde daha fazla eğleşemezler. Sahibinin yeri soğumadan dağılır giderler.

Gerçek böyleyken eşyayı ne diye önemsemeli? Niçin kıymet verip biriktirmeli? Ne diye ebedi dost kalacakmışız gibi gönül bağlayıp durmalı ona? Böyle düşünmeye durunca eşyaya hepten düşman kesilir insan. Bir şeyleri biriktirmekten soğur. Hayatındaki nesneleri günden güne azaltmaya başlar. Değer verilen, saklanan nesneler değil, günlük kullanılan ve işi bitince terk edilen eşya olur artık hayatımızda. Kim bilir, belki böylesi daha iyidir. Bir yığın yükten kurtuluruz. Hayatımız yalınlaşır. Faniliği iyiden iyiye içselleştirir, bâki olanı aramaya koyuluruz.

Geçen hafta Nuriye Akman'ın Zaman Pazar'da yayımladığı 'yazarların eşyaları' soruşturması hem eğlenceli hem de hüznü ayrıntılar saklıyordu. Akman'a verdiğim cevapta, nesnelerle gönül yakınlıklarımı anlatmıştım. Evet, eşya ile duygusal ilişkilerim olduğunu inkar edemem. Eski bir pilin, bir kaşık sapının, bir ilaç kutusunun "belki lazım olur" diye, delikte kovukta yıllarca saklandığı evlerde büyüdüm ben. Oralarda her nesnenin bir kutsallığı vardı neredeyse. Yıllarca hayranlıkla seyrettim onları, her birinin üstüne hayaller kurdum, hikâyeler uydurdum.

Şu yeryüzünde konaklamaya alışabilmişsek, bunu biraz da etrafımızı saran eşyaya borçluyuz. Nesneler dünya ile aramızda ünsiyet sağlar; bizi dünyaya, yaşamaya alıştıırır. Yoksa çırlıçıplak kalır, bir yaban gibi gezinirdik buralarda. Eşyaya verdiğimiz biçim ve onunla münasebetimiz, bizim dünya ve hayat algımızı açığa vurur. Zamanla ona yüklediğimiz anlam ve üzerinde biriken yaşanmışlık izleriyle eşya bizim için çıplak ve soğuk bir nesne olmaktan çıkar; bir parçamız, hayatın asli unsurlarından biri olur. Anadolu evlerinde birer ahşap, demir yahut plastikten ibaret ev gereçlerini kanaviçe işlemeli örtülere sarmak, hatta onlara isimler vermek, tam da böyle bir şeydir. Eşyayı evcilleştirmek ve onunla kalıcı bir ünsiyet kurmak ihtiyacı... Ve zamanla bunu başaran insan, gitgide kendine benzetir eşyasını. Onu dillendirir ve konuşur onunla.

Biz, eşyanın kendisini, çıplak halini değil, hatırasını severiz. Aslında çocukluğumuzun, belki aile büyüklerimizin, dostlarımızın onlara geçmiş el izleri, hayalleri ve hatıralarıdır aradığımız. Eşyayı saklamaktan muradım, onlara sinen hatıraların dağılıp gitmesine mani olmak isteğidir. Yakınlarda Yapı Kredi Yayınları'nın "Hisseli Harikalar Kumpanyası / Meraklısından Sıra Dışı Objeler Sergisi 2" kataloğunda karşıma çıkan iki nesne ve onların dokunaklı hikâyesi, benim nesnelerle ilgili söyleyeceğim bütün sözleri tesirsiz kılacak kadar anlamlıydı. Sergiye dedesi ve anneannesine ait iki çift değerli eşyayı getiren İlhan Molu, onların zarif hikâyesini de paylaşıyor. Beyaz gövdesinde taze bahar dalları ve kuşlar oynaşan iki zarif lamba ve biri koyu, diğeri açık mavi iki kesme cam bardak... Hikâyesi şöyle: İlhan Molu'nun rahmetli dedesi Muhlis Gülgör, 1926 yılında, nişan gecesinin ertesi günü nişanlısı Şefika Hanım'a bir çift lamba ile birlikte aşağıdaki mektubu gönderir.

"Muhterem Şefika Hanım,

Lamba aydınlık demek. Aydınlıksa mutluluk demek. Size bir ömür boyu mutlu bir evlilik vaat ediyorum. Lambaların üzerindeki bahar dalları kadar taze kalacak size olan sevgim. Bahar dallarının üzerindeki kuşlar kadar hür ve huzur dolu bir hayatınız olacak benimle birlikte. Bu lambaları size olan hislerimin sembolü olarak muhafaza ediniz lütfen."

Şefika Hanım da Muhlis Bey'e bir çift bardak göndererek şöyle bir cevap yazmış:

"Muhterem Muhlis Beyefendi,

Mektubunuza ve benim için çok değerli olan hediyenize çok teşekkür ederim. Ben de size bir çift mavi bardak gönderiyorum. Mavi, sadakatin rengidir. Bardakların biri içini göstermez, dışı kapalıdır. Evlilikler acı ve tatlı sürprizlerle doludur. Evliliğimiz süresince yaşayacağım sıkıntıları ve aile sırlarımızı tıpkı bu içini göstermeyen bardak gibi içimde saklayacağım. Diğer bardak ise billur gibidir, içini gösterir. Sevinçlerimizi, güzellikleri ve mutluluklarımızı ise bu bardağa koyacağım ki herkesle paylaşabilelim diye. Size huzurlu ve saadet dolu bir evlilik yaşatmak için elimden gelen her şeyi yapacağıma emin olabilirsiniz."

Anlatmak istediğim, böyle bir şeydi. Eşyanın bir dili olduğu... Ehil olan, konuşturur nesneleri ve konuşur onunla. Ve nesneler, dünyayı güzelleştirmek için vardır. Şu yeryüzü gurbetinde kendimizi bütün bütün çıplak hissetmeyelim diye. Biz gittikten sonra onların da büyüğü kaçır. Zaten görevleri bitmiştir, dağılırlar...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Herkese yetecek kadar sevinç

Ali Çolak 2012.06.16

Cape Town'dan kalkan İstanbul uçağında iki genç adam yan yana oturuyor. Biri siyahi, yerlisi oranın, öteki Türk. Uçak kalkana kadar havadan sudan konuşuyorlar, Türkçe konuşuyorlar. Biraz sonra çantalarından birer kitap çıkarıp okumaya duruyorlar. Siyahi

gencin elinde Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Türkçe basımı. Öbürü, Türk olan, Güney Afrika doğumlu Nobelli yazar J. M. Coetzee'nin son romanı Taşra Hayatından Manzaralar'ı açıyor. İngilizce basımı kitabın. İki iyi

arkadaş, havada, birbirlerinin ülkesinden iki büyük yazarı kendi kelimeleriyle okuyor. Sonra dönüp Türkçe konuşuyorlar arada. Sıradan şeylerden, kahvenin şekerinden, altlarında akıp geçen bulutlardan, İstanbul'da havanın nasıl olacağından, şiirden, mutluluktan, yolculuklardan konuşuyorlar. Onlar konuşurken ülkeler, hava sahaları, ırklar, renkler ve sınırlar anlamını yitiriyor. Zaten sormaya kalksanız, uzun hikâye!

Böyle bir olaya tanık olmadım ben. Fakat gerçekleşme ihtimali artık akıldan uzak değil. Olayın kahramanları pekala Moskova-İstanbul uçağında Rusça Dostoyevski okuyan bir Türk ile Türkçe Peyami Safa okuyan bir Rus genci yahut Bükreş-İstanbul uçağında Panait Istrati okuyan bir Türk çocuğu ile Yaşar Kemal okuyan bir Rumun de olabilir. Bugün değilse yarın yaşanacaktır...

Türkiye'yi bir kez daha şaşırtan; heyecanlar, umutlar, hüznün ve sevinçler estirip giden Türkçe Olimpiyatları başladığı günden bu yana, yukarıdakine benzer hayaller kuruyorum. Boyuna ülkeleri, dilleri değiştiriyor, yazarları çeşitlendiriyorum. Dünya vatandaşı Anadolu çocuklarına ülkeler, kıtalar gezdiriyorum. Sonra, bunların artık hayal olmaktan çıktığını, basbayağı gerçek olduğunu düşünüp kendi kendime tarifsiz bahtiyarlıklar yaşıyorum.

On yıldır, Türkçe Olimpiyatları'nı yakından takip ediyorum. O ilk mütevazı buluşmadan, bu yılki görkemli törenlere kadar her aşamasına tanık oldum. On yılda geldiğimiz nokta, yarınlar için kurulacak bütün güzel hayallere meşruiyet sağlıyor.

Türkçe Olimpiyatları eminim, yalnız bana değil, bu ülkede yaşayan milyonlarca insana rengârenk hayaller kurduruyor. Dünyalara sığmayan sevinçler duyuruyor, hayata yepyeni gözlerle baktırıyor. Kireç bağlamış umut yataklarını yeniden yumuşatıp yeşertiyor. Bir milleti, belki yüzyıllar sonra ilk kez, büyük bir umut ve sevinç halesi etrafında toplayıp bayram ettiriyor.

İstanbul'da, 12 yaşında bir kız çocuğu, "Ne olur baba" diyor, "O çocuklardan birini evimizde misafir edelim..." 82 yaşında ulu bir şair, yattığı hastaneden kalkıp olimpiyatların şarkı finaline geliyor. Yaşını, hastalığını unutuyor orada; büyük umutlarla, sevinçlerle doluyor. Şarkı finalinde büyük bir işadımı, sahnedeki çocuklara hayran oluyor. "Bizim ülkemizde çocuklar neden bu kadar güzel şarkılar söyleyip halk oyunlarını neden böyle mükemmel oynayamıyor? Bu çocuklar mı çok yetenekli, bizimkiler mi yeteneksiz?" diyor. Tavşanlı'nın, Nazilli'nin, Acıpayam'ın, Göksun'un yahut İskilip'in köy kahvelerinden birinde, kasketini alnına indirmiş bir köylü, yıllar önce adını bile doğru dürüst söyleyemediği bir ülkeye uğurladığı oğlunun öğrencilerini şefkatle, coşkuyla izliyor. Gözleri dola dola, sessiz bir yutkunuşla...

Türkçe Olimpiyatları, bir derneğin, grubun, kitlenin değil, bir ülkenin organizasyonu artık. Tıpkı Türk okulları gibi... Herkesin emeği, duası, alkışı var üzerinde. Türkiye'nin dünyadaki biricik küresel markası onlar. Bu topraklarda yaşayanların üç yüz yıldır hasret kaldığı umudu ve özgüveni kaybolup gittikleri yerden geri getirdiler. Ve her yıl, herkese yetecek kadar umut, herkesi hayata bağlayacak kadar sevinç dağıtıp gidiyorlar. Yolları açık olsun; şevkleri sönmesin, el ele dünyayı çok çiçekli bir bahçeye çevirsinler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazık ettiniz 'kral'a

İki yaz önce olmalı. Bilecik'ten Kütahya'ya doğru giderken, o upuzun ve تنها yolda bir kamyonun tozluğunda kısacık bir söz: "Seyfi Baba'yı eskiler iyi bilir"! Çoğu kimse için sıradan, önemsiz belki de anlamsız bir cümlecik...

Fakat nedendir bilinmez, bende olağan dışı bir tesir bırakıyor, çarpılıyorum. Önümde meçhul fakat sıra dışı hikâyesi olduğu aşikâr bir uzun yol ustası gidiyor. Bir kamyon, bir cümle ve bir hikâye... Fakat, kimdi Seyfi Baba, nasıl bir macerası vardı ve bize ne anlatmak istiyordu?

Bir kere bugünün adamı değildi. Şimdilerde itibarı yürümüyor olabilir, fakat bir zamanlar bu âlemde onun da sözünün geçtiği, namının yürüdüğü gerçektir. Küskünlük değilse bile bir kırgınlığı dillendiriyordu derinden. Günün şartları ve değerbilmez insanları karşısındaki savunmasızlığını ilan ediyordu.

Evet, Seyfi Baba'nın, bugünkülerin hafife aldığı fakat 'eskiler'in takdir ettiği 'derin' bir hikâyesi olduğunu tahmin etmek güç değildi. Bu sözü, dehrin hem ikbalini hem idbarını görmüş bir adam söyleyebilirdi. Eski güzel, muteber günlerin hatırası, kim bilir hangi maceradan arta kalmış, içinde hâlâ parıldayıp duran güven duygusu ve şimdi bir yığın gönül kırıklığıyla, artık her gün biraz daha uzayan yollarda gönülsüzce yol alıyor, ömür tüketiyordu. Böyle hayal ettim onu ve sözünü günlerce dilimde dolandırdım. Sonra sonra, hatırladıkça gülümsedim.

Gazetedeki haberi okurken hep onu, Seyfi Baba'yı düşündüm. Yeni Ticaret Kanunu, kamyon yazılarına yasak getirmiş. Uymayanlar ceza ödeyecekmiş. 'Yolların kralına ilk ceza' diyor gazete. Bursa'da kamyonculara kesmişler. Bir gün Seyfi Baba'ya da kesecekler. O yazıyı indirecek. Hikâyesi büsbütün susacak, unutulacak. Kederlenecek Seyfi Baba, yollara küsecek.

Hayatın her alanının böyle standarda bağlanması, zapt u rapt altına alınıp bir örnekletilmesi doğru mu? Kamyon yazılarının bir kanun maddesiyle kaldırılması?.. Kamyon yazısı deyip geçmeyiniz, söz konusu olan, yol kültürümüzün neredeyse bir asırlık geçmişinin yazılı tarihidir! Nice insanın, maceranın, sevincin ve kederin hikâyesi. Bin bir kılıktaki karşınıza çıkan o perişan cümleler, şiir kırıkları, vecize denemeleri (ki öyle olsun diye söylenip yazılmamıştır, adamakıllı doğaldırlar) meçhul adamların meşhur olmuş sözleridir ki, her birinizin hafızasında bir hayli yekûn teşkil eder. Onlar artık insanları, şehirleri, bölgeleri aşmış; basbayağı klasikleşmiş ve anonim /popüler halk edebiyatımızın hafızasına, kendine mahsus bir şube olarak eklenmiştir. Ne kadar yasaklasanız da 'kamyon edebiyatı' diye bir deyim vardır artık.

Kamyon arkası yazılarını duvar yazısı derekesine indirmek vicdansızlık olur. Bir kere özel bir alanda doğmuştur ve oradan, kişisel bir macerayı ilan etmek, bir mesajı ilgisine doğrudan iletme için yazıya geçirilmiştir. Yazarı, ilan ettiği sözü, neyse artık mesajı, kendini gizlemeden, bile isteye ve gururla taşımaktadır. Sonra o yazı yollardan yollara, şehirlerden şehirlere yürüyecek, okuyanı, bileni çoğalacak ve dillere düşecektir. 'Kamyoncu' dediğiniz o meçhul adam, 'eski' bir sevdayı dillendirmiş, bir intikamı haykırarak yahut dünyaya dair bir muradını cümle âleme duyurmuş olmanın gururuyla rampaları kolayca çıkacak, yokuşlardan kuş gibi inecek ve ovalarda süzülüp gidecektir.

Bir cümlecik yahut bir dize kırığıyla âleme kafa tutan bu 'yazar', bir halk filozofu değilse bile anonim halk kültürünü tevarüs etmiş, sözün kudretinden haberdar bir Ademoğludur. Mecaz, ironi, telmih, tecahül-i ârif, istiare bilmez bilmesine, fakat kamyonunun arkasına nakşettiği bir cümlecikte bu sanatları maharetle kullanır. Kimi zaman bir uyarı, kimi zaman öğüt, bazen bir ilenti, bazen de övünç yahut bir hakikatin ilanı anlamı taşıyan kamyon yazıları, kamyoncu esnafı arasında hatırı sayılır yaygınlığa erişmiş bir 'grup medyası' görevini de ifa edegelmiştir.

Şimdi, Ticaret Kanunu gereği kamyoncu esnafının hususi medyası susuyor. Kamyon edebiyatı tarihe karışıyor. Nihayetinde kamyon yazıları, andıkça gülümseten eski bir 'yol hatırası' olarak kalacak aramızda. Söyleyin ama, "Bir sabah uykusuna, bir de sana hasretim" diyebilmek az şey midir? Ve bu cümleyi söyleyebilen kamyoncu tayfası takdiri hak etmez mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Belki görüşemeyiz...

Ali Çolak 2012.08.11

Sabahattin Ali'nin o her zaman çok okunan romanı Kürk Mantolu Madonna'nın kahramanı Raif Efendi, ölümünden önceki son gece, mesai arkadaşı ve romanın anlatıcısı genç adama, "Seninle şöyle bir oturup konuşamadık." demişti.

Kitabın en dokunaklı cümlelerinden biriydi bu. Gerçi Raif Efendi'nin bütün hayatı ve macerası bir hüznün yumağıydı ama hayatının sonunda tesadüf ettiği, kendisini dinlemek ve anlamak kabiliyetine sahip yegâne insanı da bırakıp gidiyordu işte. Ona bile anlatamamıştı... Yaşamıyor gibi yaşayan bir adamdı gerçekte. Defterinin sayfalarından birinde şöyle bir cümle geçiyordu: "Asıl 'ben', otuz beş seneye yaklaşan ömrümde, ancak üç-dört ay kadar yaşamış, sonra, benimle alakası olmayan manasız bir hüviyetin derinliklerine gömülüp kalmıştım."

Raif Efendi'nin defterinde bir satır olmaktan daha geniş bir yaşama alanı var bu cümlenin. Ne saklamalı, belki çoğumuzun hayatı, tıpkı böyle akıp gidiyor. Belki çoğumuz, yaşaması gereken asıl hayatı kaçırmış bir vaziyette, artık geri dönülmez bir günün akşamına vardığımızda, dönüp bir dostumuza yahut en yakınımızdaki insana, 'Seninle şöyle bir oturup konuşamadık' demeye hazırlanıyoruz.

Aslına bakarsanız, bu, çoğumuzun hayatın bir anında mutlaka söylemeye mahkûm olduğu bir cümle. 'Seninle şöyle bir oturup konuşamadık...' Hayatımız görüşmelere izin vermemiş, vermiyor. Alelacele gidişlerde, dar vakitlerde, uçak kalkarken, otobüs giderken, vapura koşarken, çocuklar kolumuzdan çekiştirirken, telefonu kapatırken ve her ayrılışta mütemadiyen... 'hadi görüşürüz!' Kararlıyızdır, şansa bırakmak istemeyiz, 'bak, görüşelim, mutlaka görüşelim, tamam mı!' Bir iyi niyet cümlesidir, söylenir. Fakat görüşemeyiz! Aylarca, bir, iki, üç yıl, belki daha fazla... Sonra bir gün telefon! Yakınmalar, mazeretler... Arada doğumlar, hastalıklar, ölümler, arada büyük unutuşlar olmuş; ikimizden biri hiç yaşamıyor gibi. 'Bu sefer görüşelim' diyoruz, 'bir daha aray açmayalım!' Görüşebilir miyiz?..

Annemin yıllar önce bana söylediği o unutulmaz cümle, yalnız uzaktaki ailemiz değil, aynı şehirdeki arkadaşlarımız, dostlarımız için de gerçek oluyor: Birbirimizi görmeden yaşıyoruz!.. Bir genç adam yahut genç kız olarak bıraktığımız arkadaşımızın yıllar sonra muhayyilemizdeki o insanı bütün bütün öldürmüş; hayatın ve mecburiyetlerin mağduru, yorgun ve yaşlı bir insan kılığında karşımıza çıkmasına nasıl tahammül edilir! Ediyor ve alışıyoruz...

Yıllarca aynı şehirde yaşayıp bir gün olsun birbirine tesadüf etmemek, bütün o 'görüşelim' sözlerine rağmen inatla görüşmemek, az bulunur bir çelişki olmalıdır. Şehrin içinde küçük şehircikler, kendimize mahsus küçük

dünyacıklar... Sınırlı, tekdüze, alışılmış... Mecburiyetler ve dışına çıkmaktan korktuğumuz, içinde dolana dolana bir çeşit konfora dönüştürdüğümüz itiyatlarımız, görüşmemize imkân vermiyor.

'Burada çarşıya çıktığınızda aynı kişiyle günde birkaç defa karşılaşsınız' demişti bir Anadolu şehrindeki arkadaşım. Küçük, geleneksel şehirlerin böyle bir güzelliği var. Bir tanıdığınızla günde birkaç kez karşılaşmak... Elbette o sihirli sözcüğü unutmamalı: çarşı... Böyle şehirlerde, çarşıların insanları buluşturup görüştürmek gibi bir vazifesi var. Bir dostum da 'İstanbul, insanı münafık yapıyor' demişti, 'söz veriyor fakat hiçbir sözünüzü tutamıyorsunuz...'

Peki, bize ne mâni oluyor? Hangi görünmez el, dostlarımızla aramıza girip bizi, bizimle alakası olmayan manasız bir hüviyetin derinliklerine daldırıyor? Mesela, Ahmet Haşim'in lezzetle anlattığı o 'Müslüman saati'nden mahrum kalmak olabilir mi? Bizimle hiç alakası olmayan bir zamanın içinde, bir çeşit engelli gibi yaşayarak, bütün bütün tembel, hareket kabiliyeti sınırlı ve bencil yaratıklar mı oluyoruz? Daldığımız bu rehavet kuyularından çıkma ihtimalimiz var mı? Bir gün yeniden ve hakikaten görüşebilir miyiz?

Seninle şöyle bir oturup konuşamadık azizim!

Hakkını helal et, belki görüşemeyiz...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaplumbağalar, kargalar, zeytin ağaçları

Ali Çolak 2012.08.18

Bilmiyordum kaplumbağa 'Blake'in hikâyesini, bir gazete haberinden öğrendim. 97 yaşındaymış, İngiltere'de Norfolk Kaplumbağa Kulübü'nde yaşıyormuş. Bunlar değil ilginç olan. Kaplumbağalar zaten uzun yaşar, bir asrı devirir, yüz ellisine göz kırparlar. 'Blake' için 'Çanakkale gazisi' diyorlar. Biz, 'Çanakkale savaşını görmüş' diyelim.

Çanakkale Savaşları (1915) sırasında bir İngiliz askerin sırt çantasına atıp İngiltere'ye götürdüğü kaplumbağa "Blake", 97 yıldır Norfolk'ta yaşıyormuş. Vatani Gelibolu'dan 3 bin 220 kilometre uzakta yaşayan kaplumbağaya 30 yıl boyunca, onu ateş hattından alıp hayatını kurtaran İngiliz asker bakmış. Daha sonra Marion Skinner adında biri sahiplenmiş Blake'i.

Ancak 67 yaşındaki Skinner, yaşlı kaplumbağaya artık bakamayacağını söyleyip Norfolk Kaplumbağa Kulübü'ne başvurmuş ve onun için yeni bir sahip bulunmasını istemiş. Skinner, "Sağlığı son derece yerinde, bahçemde dolanıp duruyor. Harika bir kaplumbağa o. Umarım kendisine şefkat gösteren yeni birini bulur." diyesiymiş.

Blake'in hikâyesine bayıldım. Neresinden baksanız büyük serüven. Hikâye doğruysa, Blake, muhtemelen yeryüzünde Çanakkale Savaşları'nı gören son gözlerin sahibi. Konuşabilseydi, neler anlatmazdı!.. Bediüzzaman, "Harb-i Umumîyi gören ihtiyardır." demişti. Blake, bir bakıma ihtiyar, fakat kaplumbağa ömrünü düşünürseniz, pekâla orta yaşlarını sürüyor olabilir. Mümkün olur da ülkesine dönebilirse, kendisini görmek isteyen sayısız meraklı çıkacaktır. Konuşarak değilse bile bakışlarıyla çok şey anlatabilir onlara.

Kaplumbağa Blake'in hikâyesi bana Cihan Harbi'nden, Gelibolu'dan başka şeyler düşündürdü. İtiraf etmeliyim, önce soğuk bir ürperti... Bir Çanakkale tanığı, dünyamızda yaşıyor! Kulaklarında mermi sesleri, gözlerinde toz duman, kanlı asker giysileri... Bunları görüp duyan bir insan bulunmuyor aramızda. İnsanoğlu'nun sahip olmadığına bir sürüngen hayvancığın erişmesi, neresinden baksanız dokunaklı... Blake, ta oralardan bakıp şöyle diyor bize: "Yeryüzünün biricik sahibi siz değilsiniz. Üstelik ömrünüz kısa, bizimkine yetişemiyor! Öyleyse ne diye bu çalım satmalar, bunca zulmetmek niye?.."

Blake'i aklımızdan çıkarmayalım ama uzun yaşamak hüneri sadece ona ve hemcinslerine nasip edilmiş değil. Kargaların da iki-üç yüzyıl yaşadıkları söylenir. Yaşadığınız mahallede, pekâla size soy kütüğünüzü sayıp dönecek bir karga ile karşılaşma ihtimaliniz vardır. Âlim Kahraman, Atikvalide semtinin hikâyesini yazarken, söze, Üsküdar'da Zeynep Kâmil Hastanesi'nin karşısındaki parkta yaşayan bir ihtiyar kargayı anlatarak girer. İnsanlarla ahbaplık kurmuş ve artık iyice 'semtcilleşmiş' bir kuşçağızdır bu. Bazı kargaların iki-üç yüz yıl yaşadıklarını öğrendiği günden sonra Kahraman'ın, semtlerinin bu ihtiyar kargasına bakışı bütün bütün değişmiştir. İhtimal hesapları yaparak, onun hangi Osmanlı padişahlarını görmüş olabileceğini düşünmeye durur. Sonra da şöyle der: "Bizim onunla konuştuğumuz gibi o da bizimle konuşabilseydi, semtin üç yüz yıllık sosyal tarihi üzerine, hiçbirimizin tanık olmadığı gözlemlerini aktarabilecekti. Şimdi son otuz-kırk, haydi diyelim yetmiş-seksen yıl öncesini yaşamış olmakla böbürlenmeye kalkacak bizlere kendi köşesinden bakıp kıs kıs gülmez miydi karga."

Uzun yaşamak bahsinde elbette ne insanoğlu ne de hayvanlar ağaçların eline su dökebilir. Ağaçlar içinde de zeytinin tahammülüne, yaşama tutkusuna erişilmez. Geçen yıllarda, Mersin'in Mut ilçesinde bir zeytin ağacına bin üç yüz yıllık ömür biçildi. Kuşadası'ndaki bir zeytinin yaşı da bin yüz seneyi buluyor. İmparatorluklardan uzun yaşamış bir ağaç karşısında nasıl hayret duymaz insan! Gidip görmeli, konuşmalı onunla. 'Bir delice zeytinden bu günlere nasıl geldin?' demeli. Ne savaşlar, ne yangınlar, ne göçler gördün? Ne çok bahardan geçip geldin, ne rüzgârlar işittin, ne yağmurlar vurdu gövdeneye? Zamanı gördün mü geçerken? Nasıl dayandın, hiç mi keder bilmedin?

Zeytin, ulu zeytin! Yüz yıldan fazla ömür süren filozof Abderalı Demokritos, "Sağlığımızı nasıl korur da yaşam süremizi uzatabiliriz?" diye soranlara, "İçimizi balla, dışımızı zeytinyağıyla yuğalım." dermiş. Uzun yaşamak konusunu zeytinlerden iyi kim bilir? Birhan Keskin'i unuttur muyum, Zeytin Ağacı şiirini... Şöyle başlardı: "Madem geldin, uğradın yanıma / yaslan, kavruk gövdem bu. / Yaşım kaç mı? Saymadım ki,/ ya da unutmuşum, bağışla." İyi ki zeytinler saymak bilmiyor. Yoksa usanırlardı yaşamaktan. Üç yüz sene, beş yüz sene, bin sene... Allah'ın günleri zeytin taneleri kadar çok.

Güzelim insanoğlu, dünyayı bunca sahipleniyorsun ama yaşamak konusunda bir kaplumbağaya, bir zeytin ağacına yetişemiyorsun! Bu işte bir terslik yok mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En iyiler...

Ali Çolak 2012.09.01

"Hazreti Ali Cenklere okuyorum, şiddetle tavsiye ederim." diyen şair arkadaşımın yüzünde açan saadet çiçeğini görmedim değil.

Belli ki o kitapların kendine mahsus leziz Türkçesi, ihtişamlı tasvirleri, insana sükûnet veren üslubu dilini de ruhunu da şenlendirmiş. Ben, böyle bir lezzete, orta mektep yıllarında okuma şerefine erdiğim resimli, büyük boy basılmış Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kanber hikâyelerinden aşınayım. Geçip giden otuz yılın ardından tatları hâlâ damağımda kamaşıp durur.

Kucak kucak, poşet poşet (her gün onlarcasını açtığım kargo poşetlerini kastediyorum) yeni kitap dururken böyle eskilerden, Hazreti Ali Cenklere, Kerem ile Aslı'lardan söz açmak da neyin nesi oluyor? Belki sebep, tam da bu! Artık takip edilemez hale gelen yeni yayınlardan ve bir yığın ıvır zıvır kitaptan kaçıp, ruhun sükun bulabileceği eski kitaplara, ölümsüz olanlara gitmek!

Bir gün kitaplardan yakınacağım aklıma gelmezdi.

Evet, yakınıyorum. Kötü kitaplardan, içeriği iyi fakat baskısı berbat kitaplardan, yetmişli yılların basım tekniğinden bir adım ileri gidememiş derleme kitaplardan, gösteriş için yazılanlardan, para kazanmak için kotarılmışlardan ve editör yüzü görmemiş özensiz kitaplardan, okura saygısı olmayan yayıncıların kapımızın önüne döktüklerinden... Başımı odanın sağ tarafına çeviriyor, dolapların önünde insan boyu yükselen kitaplara bakıyorum. Pers Kralı Kserkes gibi ağlayasım geliyor. Herodotos'un anlattığına göre Pers Kralı Kserkes, bütün bir vadiyi göz alabildiğine dolduran ordusunu görünce, bundan yüz yıl sonra bu askerlerden bir tekinin bile hayatta olmayacağını düşünüp ağlamıştı. Schopenhauer diyor ki, "Yeni kitaplardan müteşekkil muazzam bir kataloğa göz gezdirirken, on yıl geçtikten sonra bunlardan birinin bile sözünün edilmeyeceğini düşünüp de ağlamanın pek akla ziyan bir tarafı olmasa gerektir."

Arthur Schopenhauer, "Okumak Yazmak ve Yaşamak Üzerine" (Çev: Ahmet Aydoğan, Şule, 2005) adıyla kitaplaşan yazılarında, kötü kitaplardan duyduğu tiksintiyi anlatır. Bir yığın berbat kitabın, insanların zamanını, parasını, dikkatini gasp ettiğini söyler. Bu sebeple, okuma zamanımızı sınırlamayı salık verir: "Okumak için ayırdığınız zamanı da münhasıran bütün zamanların ve ülkelerin büyük kafalarının eserlerine tahsis edin, onlar, insanlığın geri kalanını yukarıdan seyredeler."

Schopenhauer'a göre kötü kitaplar birer 'zehir mesabesinde'dir ve insanın aklını harap ederler. Gelin görün ki, "Ahmaklar için yazanlar, her zaman karşılarında geniş bir dinleyici kitlesi bulurlar." Ve insanlar, çoğu zaman, "Bütün zamanların en iyisi olanı okumak yerine hep en yeninin peşine düştüklerinden, yazarlar kendi dönemlerinde şöyle veya böyle egemen olan fikirlerin dar alanına sıkışıp kalırlar..."

Stefan Zweig, karısı Lotte ile 1941 yılının bir Eylül günü Petropolis'te, Gonçalves Dias Sokağı 34 numaradaki üç odalı küçük daireye yerleşir yerleşmez, Salzburg'dan beri yanında taşıdığı sandığını sabırsızlıkla açıp kitaplarını çıkarmaya başlar. Hepi topu kırk kadar kitap vardır sandıkta. Kitaplıkta iki rafı ancak kaplamışlardır. Montaigne, Goethe, Homeros, Shakespeare, Balzac... Oysa Salzburg'daki evin duvarlarında sayılamayacak kadar çok kitabı vardı. "Mevcudiyetleri bir sükunet hissi veriyordu" ona. Zweig, Brezilya günlerinde sadece en iyileri okuduğunu söylüyordu anılarında. Homeros, Shakespeare ve daima Balzac'ın İnsanlık Komedyası...

Hakikaten kıymetli ve vazgeçilmez kitaplar, galiba böyle mecburiyet anlarında beliriyor. Hani, o meşhur, 'ıssız bir adaya götüreceğimiz kitapların listesi'ni çıkarırken... Böyle bir listeyle, bir bavulla sınırlandırıldığımızda, söyleyin, şu yeni kitaplardan kaçını almak istersiniz? Bütün bunlar, elbette sadece ve sadece klasiklerle yetineceğimiz, hele bugünün çocuklarının sayfa sayısı hayli ürkütücü o 19. yüzyıl klasikleri ile mutlu zamanlar geçireceği anlamına gelmiyor. Mesele, 'en iyiler'i seçmek ve zihnimizi bir sürü abur cuburun vereceği zarardan

korumak. Bir de o 'lezzet' meselesi... Bir kitabın 'tadını' yıllar, yıllar sonra bile damağımızda leziz bir yemek gibi hatırlamak...

Galiba, İtalo Calvino'nun o meşhur, "Klasikleri Niçin Okumalı?" kitabında söylediklerini bir kez daha düşünmenin zamanı. Klasikler, her okuyuşta ilk kez okuyormuşuz duygusunu veren kitaplardır.. Klasikler, eski çağların tılsımı gibi, evrenin eşdeğerini alan kitaplardır...

Sahi, Hazreti Ali Cenklere yahut Bostan ve Gülistan, Yunus Divanı hiç de bu çağın âşinası olmadıkları halde neden gelip gelip günlerimize doğuyorlar? a.colak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Duvardaki cümbüş

Ali Çolak 2012.09.08

Evin pek kullanılmayan loş odasının bomboş duvarında, siyah kılıfının içinde asılı dururdu. Asılı dururdu demek yetmeyebilir; o daima oradaydı ve sanki sonradan getirilip asılmış bir şey değildi de, ev inşa edilirken, odanın mütemmim cüzlerinden biri olarak yapılmış, kıyamete kadar öylece dursun istenmişti.

Evde kimsenin, duvardaki o uzun, siyah nesneden söz açtığı görülmezdi. Gizli bir anlaşmayla hakkında konuşulmamaya karar verilmiş ve unutulmuş olmalıydı. Yalnız, bazen eve yeni gelen haşarı çocuklar yahut uzun zamandır merak edip durduğu halde bir türlü onu yerinden indirip bakmaya muvaffak olamamış torunlar, kapının önünde bekler; ille de görmek ister, habire sorular sorarak evdekileri sıktırırdı. Neydi o, içinde ne vardı? Kimindi, nasıl bir şeydi, neye benziyordu, hiç açılmaz mıydı, niye orada duruyordu?.. Bu sorular daima geçiştirilirdi.

Duvardaki o nesne bir gün indirildi, açıldı. Ben de gördüm. Çünkü o torunlardan biri bendim. Çok merak ediyordum. İçinden pırıl pırıl bir alet çıktı. 'Cümbüş' dediler. 'Bu, askerde ölen dayınızın cümbüşü!' Sonra herkes sustu. Alelacele kılıfına koyup kaldırdılar, o kaldırıştı!

Yıllar sonra da o cümbüş, orada hep asılı durdu. Yok gibiydi artık, unutulmuş bir nesneydi. Benimse, bir yığın bilinmezle birlikte uydurduğum hikâyeler vardı. Kederli hikâyeler... Askerde ölmüş bir dayının cümbüşü?!.. Görmediğimiz, hakkında hiçbir şey bilmediğimiz meçhul bir dayının.

Sonraları annem anlattı birkaç kez. Çok yakışıklı, çok neşeli bir genç adammış. Sevmeyeni yokmuş. Nereden aklına estiyse, ille de cümbüş diye tutturmuş. Geçmiş gün artık, parayı denkleştirip almışlar cümbüşü. Kendi kendine öğrenmiş, çalarmış ara sıra. Gün gelmiş askerliği çıkmış. Altmışların başı... Antakya'ya gitmiş. Evdekiler, Antakya'nın sadece adını duymuş. Nerededir Antakya, uzak mı yakın mı bilmezler. Bir gün bir mektup gelmiş, mektupta Mehmet dayımın şehit olduğu yazıyormuş. "Komutanı mektup yazmış" diye anlatır annem, "Siz hiç merak etmeyin demiş, ben onu kendi evladım gibi, ellerimle defnettim..." Birkaç küçük eşyası gelmiş yalnız. Mezarı, varsa eğer, orada kalmış. Gidememiş, arayıp soramamışlar.

Dayım, o evde bir suskunluktan ve unutuştan ibaretti. Dayım, kara kılıflı bir cümbüştü bizim için.

Köy evlerinde acıların üstesinden böyle gelinir, gelindiği sanılır. Hiç söz edilmez, bastırılır. Unutmuş gibi yapılır. İçeride bir fırtınayı bastırır gibi saklanır. Oysa ben, anneannemlerin, öbür dayılarımın ne düşündüğünü, mesela o cümbüşü görünce içlerinin nasıl sızladığını merak ederdim. Onlarsa mütemadiyen susuyorlardı.

Anadolu'da insanlar, anneler, babalar, erkek ve kız kardeşler mütemadiyen susuyor. Yemen'den beri susuyor. Çanakkale'den, Sakarya'dan, Kore'den beri susuyorlar... Otuz yıldır Şırnak'tan, Çukurca'dan, Hakkâri'den, Beytüşşebap'tan gelen tabutlara susuyorlar. Şehitliğin büyük tesellisi ve tevekkülün öğrettiği ağırbaşlılıkla, teslimiyetle fırtınaları bastırıp susuyorlar. Şehitlikler dolup taşıyor, susuyorlar. Caddelerin, üst geçitlerin, viyadüklerin ve meydanların adı şehitlere yetmez oluyor; inatçı bir tevekkülle susuyorlar!

Yemen'den beri, Balkanlardan, Çanakkale'den, Kore'den beri Anadolu'daki sayısız köy evinin kireç badanalı duvarlarında, dokunulmayan, sözü edilmeyen ve bir acı yumağı gibi saklanan bağlamalar, av tüfekleri, okul çantaları, pardesüler, üniformalar asılı duruyor. Şehit düşmüş oğulların hatırası... Kupkuru gelinler, somurtkan kara gözlü çocuklar duruyor pencere önlerinde...

Kimi cephede vurulmuş, kimi eğitim zayıyatı, kimi kaza kurşunu yemiş, kimi zalim bir komutanın göz göre göre ölüme gönderdiği; artık dünyamızda olmayan nice Anadolu çocuğunun acı hatırası kasabalarda, köylerde evleri dilsizleştiriyor. Anne-babaları, adlarını anmayarak, eşyasına dokunmayarak o kahreden acıyı unutacaklarını sanıyor; sanmıyor da öyle yapıyorlar. Sükutun çılgınlıklarıyla bir meçhulü bekliyorlar. Acı, içlerini burka burka, derinlere sıza sıza kurutuyor bekleyenleri.

Şehitliğe inanmış, sonsuz tevekkülü ve sabrıyla yeri göğü şaşırtan bu halkın çocukları bir hiç uğruna daha ne kadar ölecek? Onları aziz bir emanet gibi görecektir insanlar yok mu? Şehitlikler, şehit üniformaları, dul kalmış taze gelinler, kara gözlü yetim çocuklar, sağır duvarlar, o duvarlardaki dilsiz eşya konuşuyor, duymuyor musunuz?

Annem, her şehit haberinde, bir kabri bile olmayan dayımı düşünüp sessizliğe gömülüyor.

O cümbüş, o duvarda hâlâ asılı mı, bilmiyorum! a.çolak@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)